Colleccion Antòni Nogués
de versions en aranés

54

ERA REGENTA

(Volum I)

Leopoldo Alas "Clarin"

Era Regenta

Leopoldo Alas “Clarin”

Volum I

Prològ

Me pensi que siguec Wieland qui didec *qu'es pensaments des òmes valen mès qu'es sues accions, e es bones novèles mès qu'eth genre uman*. Que pòt èster que non sigue vertat aquerò; mès ei beròi e consolador. Cèrtament semble que mos ennoblim en tot passar d'aguest mon en aute, dera realitat qu'en era èm tan dolents ara ficcion de qué valem mès qu'aciu, e vaquí se per qué, quan un cristian er abit de passar aisidament a milhor vida, inventant persones e teishent eveniments a imatge des d'aciu, li còste molt de trabalh tornar en aguest mon. Tanben digui que s'ei agradiu eth prètzhèt de fabricar genre uman en tot recrear-mos de veir guaire depassen es figures ideaus, per rudes que siguen, as viues figuretes que borissen ath nòste costat, era alegria ei mès intensa quan visitam es talhèrs autrú, pr'amor qu'anant tostemps enes pròpris mos hè a vier un languiment qu'amendrís es plasers d'aquerò que cridaram creacion, per non auer un nòm milhor entà autrejar-li.

Aquerò que digui de visitar talhèrs autrú non vò díder precisament ua critica, pr'amor que se siguesse atau jo aborriria es visites en sòrta d'estimar-les; qu'ei recrear-se enes òbres des auti sabent se com se hèn o com se planège era sua realizacion; qu'ei cercar e suspréner es dificultats vençudes, es ancèrts aisits o aqueri artenhudi damb gran esfòrç; qu'ei cercar e satisfèr un des pòcs plasers que i a ena vida, era admiracion, ath delà de plaser, necessitat obligada en tota profession o mestièr, pr'amor qu'admirar comprenent qu'ei era respiracion der art, e aqueth que non admire cor eth perilh de morir d'axfixia.

Er estat present dera nòsta cultura, incèrt e un shinhau malautís, damb desalenades e suspicàcies de malaut d'apreension, mos impause era critica afirmativa, que s'està en parlar d'aquerò que credem bon, en tot sauvar-mos eth judici desfavorable des errors, desencèrts e pegaries. S'a exercit tant era critica negativa en totes es causes, que per era dilhèu auem arribat ath mausan costum de creder-mos un pòble d'estèrles, absoludament inèptes entà tot. Tanta critica pessimista, tant contunh regateg, e en molti cassi negacion des qualitats des nòsti contemporanèus, mos an amiat entà un estat de tremolum e d'ansietat contunhs; arrés gause hèr un pas per pòur de quèir. Pensam massa ena nòsta feblesa e acabam en tot patir-la. Mos pensam que mos abandone eth cap, que mos hè mau eth còr e que se mos vície era sang, e de tant didè'c e pensà'c mos vedem aclapadi per crudèus patiments. Entà convencer-mos de qué son illusòris, non estarie mau suspéner era critica negatiua, en tot tier-mos toti, encara que semble estranh, a encoratjar ath malaut, dident-li: "Era tua feblesa non ei que guitèra e era tua anèmia ven deth sedentarisme. Lhèua-te e camina, era tua natura ei fòrta: era pòur t'enganhe en tot suggerir-te maufidança d'era madeisha, era idèa erronèa de qué non servisses entad arren e de qué viues morint". Serie convenent, donc, qu'es censors displicents carèssen pendent bèth temps, deishant que lheuèssen era votz es que repartissen er oxigèn, era alegria, era admiracion, es qu'ahisquen tot esfòrç util, tota iniciatiua feconda, tota idèa erosa, tota capitada artistica, o de quinsevolh orde que sigue.

Aguestes apreciacions de caractèr generau suggerides per ua situacion plan especiau dera raça espanhòla, les apliqui as causes literàries, pr'amor qu'en aguest terren n'auem mès de besonh qu'en cap aute entà previer-mos contra era terribla epidèmia. Dera mia part, declari que fòrça viatges non è cuehut er aparelh dera airejacion (ara quau impròpriament auem balhat eth nòm d'*innecessari*) per çò d'auer es mans aganchades ath telèr damb mès esclavitud dera que jo voleria. Mès ena prumèra ocasión de repaus, qu'erosament coïncidís damb ua erosa oportunitat, era publicacion d'aguest libre, gessi damb es mies laudances, content d'autrejar-se-les a un autor e a ua òbra que tostemps sigueren des mès senhalades enes mies preferéncies. Atau, quan er editor de *Era Regenta* me prepausèc escríuer aguest prològ, non demorè que m'ac tornèsse a díder, en tot creder-me molt aunorat per encargue, donques qu'en non auer celebrat en letres de motle era prumèra gessuda d'ua novèla que me cautivèc prigondament, credia e creigui un déuer entà jo, celebrar-la e ennautir-la coma se merite, en aguesta tresau gessuda, ara quau seguiràn d'autes, solide, que l'amien ar arràs dera popularitat.

Qu'ei beròi qu'es òbres literàries visquen, donques qu'eth gust de lieger-les, era estimacion des sues qualitats, e enquia e tot es controvèrsies costades peth sòn ahèr, non se concreten enes dies mès o mens longui dera sua aparicion. Malerosament, entà qu'era òbra poetica o narratiua artenhe ua longevitat aumens digna, non ei pro qu'age en era madeisha condicions de santat e de fòrça; li cau qu'ara sua bona complexion se l'amasse era perseverància d'autors e d'editors entà non deishar-la alanguir en un cornèr escur; cau qu'aguesti la trèiguen, la ventilen, la presenten, en tot riscar-se a lutar en cada naua gessuda damb era indiferéncia d'un public, non tan dolent per çò d'escaç coma per distrèt. Eth public respon tostemp, e quan se li ges ar encontre damb era paciéncia e tranquillitat de besonh entà demorar as multituds, aguestes arriben, passen e recuelhen aquerò que se les autrege. Que non serien tan penibles es estones *demorant eth pas deth public*, s'era Premsa balhèsse calor e vertadèra vitalitat as causes literàries, en sòrta de limitar-se a autrejar as òbres ua apreciacion compassiua, e a prodigar sense ton ne son as autors adjectius d'estampeta. Sense cap de dobte correspon ar estat especiau e politic actuau eth tòrt de qué era nòsta Premsa sigue coma ei, e de qué non posque èster de cap auta manèra mentre es naui tempsi e es estats majors non li bohen era devocion der Art. Mos cau, donc, resignar-mos as demores forçades, sèir-mos toti ena part deth camin que mos semble mens incomòda, entà demorar que passe era Premsa, desvelhadora dera gent en matèries d'art; pr'amor que fin finau passarà; que n'èm segurs: tot qu'ei qüestion de paciéncia. Enes tempsi que corren, aguesta preciosa vertut ei de besonh entà moltes causes dera vida artistica; sense era, era vida literària cor perilh de non néisher, o d'arrossegar ua vida miserabla dempús d'un penós neishement. Sigam, donc, pacients, tranquils, fòrts ena espernaça, boni damb eth nòste temps e damb era societat que viuem; convençudi de qué autant un coma era auta non son tan dolents coma normaument se ditz e se cre, e que non milhoraràn per çò des nòstes declamacions, senon pes sobtats impulsi que neishen deth sòn pròpri sen. E coma qu'aquerò deth publilc e es sues guitères e estimulacions, encara que pertanhentes ar ahèr d'aguest prològ, non ei era principau matèria d'eth, qu'ei pro damb aquerò dit, e entrem en *Era Regenta*, a on i a molt entà admirar, encantament dera imaginacion d'ua part, e recreacion deth pensament dera auta.

Escriuec Alas era sua òbra en tempsi non luenhants, quan èrem ena procession deth *Naturalisme*, caminant entath temple der art damb mens pompa retorica dera qu'abans se tenguie, abandonades es vestimentes cavaleresques, e hènt gala dera ròba tenguda en cada un des actes dera vida. A molti les hège pòur eth tau Naturalisme, en tot creder-lo portador de totes es causes lèges dera societat e des umans; ena sua man amiaue un gran plumalh que damb eth sajaue de netejar eth tet des idies, qu'as sòns uelhs èren coma telaranhes, e ua escampa, que damb era auie d'escampar eth solèr des vertuts, es sentiments purs e eth lenguatge decent. Se pensauen qu'eth Naturalisme substituie eth Diccionari normau per un aute format damb era recuelhuda abondiua de guaire diden enes sòns moments de ràbia es carretèrs e es verdulaires, es presumidi e es pòcvaus mès desvergonhadi. Es persones credules e es simples non guanhen entà espants enes dies que siguec mòda parlar d'aqueth sistèma, coma d'ua estranha nauetat e d'un perilh entar art. Dempús se vedec que non ère perilh ne sistèma, ne tansevolh nauetat, pr'amor que tot çò essenciau deth Naturalisme ac auíem ena nòsta casa en tempsi de memòria perduda, e ancians e modèrns coneishien era sobeirana lei d'ajustar es ficcions der art ara realitat dera natura e dera anma, en tot representar es causes e es persones, es caractèrs e es lòcs tau que Diu les a hèt. Qu'ère solet nauetat era exaltacion deth començament, e un cèrt mesprètz des ressòrts imaginatius e dera psicologia espaciada e soniaira.

Dehòra d'aquerò eth cridat Naturalisme mos ei familiau as espanhòus en règne dera novèla, pr'amor qu'es mèstres d'aguest art lo practiquèren damb tota libertat, e d'eri cuelheren mòstra es novelistes anglesi e francesi. Es nòsti contemporanèus non ac auien desbrembat cèrtament quan vederen passar era frontèra ar estándar naturalista, que non significaue mès qu'era repatriacion d'ua vielha idèa; enes madeishi dies d'aguesta repatriacion tan escampilhada, era pintura fidèu dera vida ère practicada en Espanha per Pereda e per d'auti, e n'auien estat abans qu'es escrivans de costums. Mès mos cau reconèisher qu'eth Naturalisme tornaue aciu coma un corrent circular semblable ath *golf stream*, amiaue mès calor e mens delicadesa e gràcia. Eth nòste, eth corrent iniciau, encarnaue

era realitat en còs e en ròstre d'un umor, qu'ère dilhèu era forma mès geniau dera nòsta raça. En tornar en casa era ondada, venguie radicaument desfigurada: en pas per Albion l'auien trèt era actitud burlesca espanhòla, qu'aisidament convertiren en *umor* anglés es abiles mans de Fielding, Dickens e Trackeray, e despolhat d'aquera caracteristica elementau, eth naturalisme cambièc de fesomia enes mans franceses: aquerò que perdec en gràcia e donaire, ac guanhèc en fòrça analitica e en extension, en tot aplicar-se as estats psicologics que non encaishen facilament ena forma picaresca. Recebérem, donc, damb amendriments e adicions (e non mos espaurim deth comparèr comerciau) era mercaderia qu'auíem exportat, e lèu desconeishíem era sang nòsta e er alend dera anma espanhòla qu'ar èsser literari sauvaue dempús des alteracions costades pes sòns viatges. En resumit: França, damb eth sòn orde incontrastable, mos impausaue ua reforma dera nòsta pròpria òbra, sense saber qu'ère nòsta; l'acceptèrem nosati restaurant eth Naturalisme e entornant-li aquerò que l'auien trèt, er umor, emplegat aguest enes formes narratiua e descriptiua cossent era tradicion cervantina.

Qu'ei cèrt qu'eth nòste esfòrç entà integrar eth sistèma non podie auer en França eth resson qu'aciu auec era interpretacion seca e descarnada des puretats e impuretats deth naturau, pr'amor que França poderosa impause era sua lei en totes es arts; nosati que non èm arren en mon, e es votzes que balham aciu, per mès que volguen lheuar-se, non gessen dera estretesa d'aguesta prauba casa. Mès, fin finau, mos auem de consolar deth nòste isolament en cornèr occidentau, arreconeishent en familha qu'eth nòste art dera naturalitat damb eth sòn erós concèrt entre aquerò seriós e aquerò comic, respon milhor qu'eth francés ara vertat umana; es crudeutats descriptiues pèrden tota repugnància jos era masca burlesca tenguda per Quevedo, e qu'es prigonds estudis psicologics pòden arribar ara màger perfeccion damb es grans de sau espanhòla qu'escrivans coma D. Juan Valera saben botar enes mès prigondes dissertacions sus ua causa mistica e ascetica.

Entà assegurar tot aquerò dit, cap exemple milhor que *Era Regenta*, mòstra erosa deth Naturalisme restaurat, reintegrat ena qualitat e en èsser dera sua origina, empresa entà *Clarin* molt aisida e que li calec realizar sense sentè'c, en tot deishar-se amiar pes impulsi primordiaus deth sòn gran engenh. Bohat intensament pera irresistibla fòrça dera opinion literària a favor dera sinceritat narratiua e descriptiua, admetec aguestes idèes damb afogament e les expausèc escampilhades ena inagotabla vena dera sua graciosa astúcia. Pîcaresca ei en cèrta manèra *Era Regenta*, çò que non excludís d'era era seriositat, en hons e ena forma, ne era descripcion acertada des mès grèus estats dera anma umana. E ath madeish temps, be n'ei d'erós er ahigement de badinades e de realitats, honudes amassa en crusòl d'ua lengua que non a parièr ena expression equivòca ne ena gravetat burlesca! Beròia ei era vertat tostemp; mès en art sedusís e enamore mès quan entre es sues desparières vestimentes poetiques escuelh e tie damb donaire era gràcia, qu'ei solide era que milhor talhen es scisèus espanhòus, qu'a coma plan rica tela era nòsta incomparabla lengua, e per costura e acomodament era pròsa des mèstres deth sègle d'aur. E dera plan enòrma quantitat de sau que *Clarin* a vessat enes pagines de *Era Regenta* balhe fe dera qu'ada eres s'agarren es lectors, sense cansament en long camin, des deth principi ath darrèr capitol. De jo me cau díder que pòques òbres è liejut qu'en eres er interès prigond, era vertat des caractèrs e era viuesa deth lenguatge m'agen hèt desbrembar tant coma en aguesta es dimensions, en tot acabar era lectura damb eth desconsolament de non auer per dauant ua auta derivacion des madeishi eveniments e naua gessuda o reencarnacion des pròpris personatges.

Se desvolopaue era accion de *Era Regenta* ena ciutat que pro poiríem cridar pàtria deth sòn autor, encara que non neishec en era, pr'amor qu'en *Vetusta* a, *Clarin,* es sues arraïcs e en *Vetusta* s'estan totes es sues afeccions, atau es que son sepultades coma es que viuen alègres e contentes, brinden esperances. En *Vetusta* s'a passat era màger part dera sua existéncia; aquiu comencèc era sua vocacion literària; en aquera solitud melancolica e tranquilla aprenec çò de molt que sap de causes literàries e filosofiques; aquiu èren es sòns mèstres, aquiu son es sòns alumnes. Mès que ciutat, ei entada eth, *Vetusta,* ua casa damb carrèrs, e eth vesiat dera capitau asturiana ua grana e pintoresca

familha de classes desparières, compausada per diuèrsi tipes sociaus: Be lo coneish ben ath pòble! Que non pintarie milhor era sua preson un artista empresoat pendent es ans qu'es impressions son viues, ne un sedentari era estança qu'en era a embarrat era sua persona e es sues idèes ena edat madura. Carrèrs e persones, cornèrs dera Catedrau e deth Casino, ambient de passions e pegaries, figures grèus o ridicules passen dera realitat as mans der art, e damb ua exactitud estonanta se reproduïssen ena ment deth lector, qu'acabe en tot creder-se vetustenc, e ve projectada era sua ombra sus es pèires erboses, entre es ombres des caminaires que van pera *Encimada*, o ath pè dera plan galharda tor dera Glèisa Màger.

Comence *Clarin* era sua òbra damb un quadre de vida clericau, prodigi de vertat e de gràcia, solet comparable a un aute quadre de vida de casino provincian que mès endauant se trape. Aulor gleisèr de vielhs recintes humejadi per encens, mormolhs de beates, vestits neri de sotanes rosigades o elegantes, que i a de tot per aquiu, aumplissen es admirables pagines, qu'en eres eth narrador se vante d'ua observacion prigonda e des atreviments mès erosi. Ath miei deth grop presente *Clarin* era figura culminanta dera sua òbra: eth Magistrau en Fermin De Pas, personalitat grana e complèxa, tan umana peth costat des sòns merits fisics, coma peth des flaquitges moraus, que non son pòqui, blòc arreigat dera realitat. Dera madeisha cantèra procedissen eth torçat e maliciós Arcedian, que criden Glocester de fausnòm, er Archiprèst en Cayetano Ripamilan, eth beneficiat en Custodio, e eth madeish Bisbe dera diocèsi, orador ardent e ascèta. Lèu vedem aparéisher era donosa figura d'en Saturnino Bermúdez, ara manèra d'ua transicion zoologica (damb perdon) entre eth règne clericau e eth laic, èsser ibrid, qu'era sua levita semble sotana, e qu'era sua timiditat trebolada semble innocéncia: ath sòn darrèr vien es mondanes, destacant entre eres era estampa primorosa d'Obdulia Fandiño, tipe erós dera beateria rambalhosa, qu'acodís enes glèises damb cridaires elegàncies, escotada enquias sues devocions, perturbadora deth personau religiós. Era vida de províncies, aufrint ara cocarèla un camp molt restringit, permet qu'aguestes diableses entretenguen era sua frivolitat e desplèguen es sues dòts de seduccion en terren eclesiastic, tolerades peth clergat, que vò tirassar tu per tu a gent, vengue d'a on sigue, e amassar-la e neurir ben es batalhons, encara que sigue de besonh adméter entre eri entà hèr movement de persones *çò de pejor de cada casa*.

Fin finau vedem ara senhora Ana Ozores, que balhe nòm ara novèla, coma esposa der exregent dera Audiéncia, de Victor Quintanar. Qu'ei dauna de naut linhatge, beròia, d'aguestes que cridam distinguides, nervioseta, soniadora, damb aspiracions d'un vague ideau afectiu que non a realizat enes ans critics. Eth sòn espós la doble en edat: non an hilhs e damb aquerò se complète era pintura, qu'en era bote *Clarin* tot eth sòn art, era sua observacion mès perspicaça e eth sòn coneishement des amagaders dera anma umana. Era senhora Ana Ozores qu'a orror deth uet, causa normau, donques qu'en cada èsser se complissen es etèrnes leis dera Natura, e aguest uet que sent créisher ena sua anma l'amie entà un estat espirituau d'immens perilh, en tot manifestar-se en era ua luta tenebrosa damb es obstacles que li boten es hèts sociaus, consumadi ja, aclapadors coma ua lei fatau. Enganhada pera idealitat mistica que non sap embarrar enes sòns justi tèrmes, ei victima ara fin dera sua pròpria imaginacion, dera sua sensibilitat non dominada, e se ve enrodada en ua orrorosa castastròfa… Mès que non sajarè de descríuer en brèus paraules era subtila psicologia d'aguesta senhora, tan interessanta coma desgraciada. En era se personifiquen es lhocaries a on amie er engüeg dera vida en ua societat que non a sabut arrefortir er esperit dera hemna mejançant ua educacion fòrta, e la dèishe autrejada ath saunei pietós tan desparièr dera vertadèra pietat, e as risques deth hered tracte elegant, qu'en eth es òmes, plei de vicis, e incapables dera vida seriosa e eficaça, estimen enes hemnes eth formulisme religiós coma un mejan segur d'amendrir es sues voluntats… Es que liegeren *Era Regenta* quan se publiquèc, que la tornen a liéger ara; aqueri que la desconeishen, que la coneishen ara, e es uns e es auti veiràn que jamès a auut aguest libre ua atmosfèra d'oportunitat coma era qu'ara li balhe eth nòste estat sociau, repeticion des lutes d'abans, amiades deth camp e des credences vigoroses, ath des consciéncies aflaquides e des intencions amagades.

Que non referirè er ahèr dera òbra capitau de Leopoldo Alas: eth lector veirà com se desvolòpe eth procès psicologic e per quini camins cor entath sòn desvolopament eth problèma dera senhora Ana de Ozores, eth quau non ei aute que discernir se s'a de pèrder per çò de clericau o per çò de laic. Era manèra e er estil d'aguesta pèrta formen era òbra, d'un subtil parentiu simbolic damb era istòria dera nòsta raça. Veirà tanben eth lector que *Clarin*, obligat en ahèr a escuélher entre dus maus, se decidís peth mau seglar, que tostemp ei mès odiós qu'eth mau eclesiastic, donques qu'en tractar-se de balhar era presa a un des dus diables que se la disputen, ei normau que sigue postergat eth que se vestic de sotana entàs sues audaces temptacions, otratjant damb era sua vestimenta eth dògma sagrat e era dignitat sacerdotau. Deishant, donc, er ahèr ath curiosèr e ar interès deth lector, sonque mentarè es caractèrs, que son eth principau merit dera òbra, e aquerò que li balhe era condicion de duradora. Era d'Ozores mos amie coma dera man entà en Alvaro de Mesia, tipe acabat dera corrupcion que cridam de bon ton, aristocrata de raça. que ne sap èster ena capitau d'ua region istorica, coma ne serie en Madrid o en quinsevolh metropòli europèa. Òme que possedís er art de hèr amabla era sua conducta viciosa e enquia e tot partits cierconstanciaus que represente era vida presenta, eth poder facil, sense cap ideau ne guardades nautes! Ambdues natures se compenetren, en tot formar era aleacion mès eficaça e practica entà granes masses de *distuinguidi*, que hèn veir energia sociau e solet son *matèria inèrta* que non servís entad arren.

D'en Alvaro ei aisit passar entara grana figura deth Magistrau en Fermin de Pas, d'ua complexion estetica formidabla, donques qu'en era se sintetizen eth poder fisiologic d'un temperament neishut entàs passions e era dura estructura deth celibat, qu'entre plaques d'acèr sarre còs e anma. En Fermin ei fòrt, e ath còp melós; era teologia qu'amague en sòn esperit acabe en tot resolver-se en reserves mondanes e en transaccions dera realitat fisica e sociau. Se non siguesse un abùs eth descurbir e revelar simbolismes en tota òbra d'art, dideria que Fermin De Pas ei mès qu'un clèrgue, ei er estat eclesiastic damb es sues graneses e es sues mancances, er aur dera espiritualitat immaculada que què entre es impuretats dera hanga dera nòsta origina. Totes es divinitats firmades de naut en baish acaben tostemps per render-se ara lei deth flaquitge, e era soleta causa qu'a toti mos sauve ei era umilitat des aspiracions, er art de botar limits discrèts ath camin dera impossibla perfeccion, en tot entestar-mos en èster òmes damb eth mendre grad possible de maldat, e balhant coma tancat entà tostemp eth cicle des sants. Ath miei des sòns errors, Fermin De Pas desvelhe simpaties, coma quinsevolh atleta que se ve lutant entà tier enes sues espatles un mon d'exorbitanta e aclapadora pena. Beròia ei era pintura qu'Alas mos presente dera joenessa deth sòn personatge, era esglasianta luta deth colós pera posicion sociau, alistada equivocadament en terren levitic, e damb eth hè galharda parelha era vigorosa figura dera sua mair, modelada en argila grossièra damb formes imprimides a còps de punh. Es pagines qu'aguesta hemna miei sauvatge li dirigís ara sua cria peth camin dera posicion damb ua afeccion tan ruda coma intensa e ua volontat herotja, son des mès beròies dera òbra.

Complèten er admirable quadre dera umanitat vetustenca er En Victor Quintanar, complit cavalièr amb signes calderonians, e eth sòn companh d'accions cinegetiques, eth plan graciós *Frigilis*, es marquèssi de Vegallana e eth sòn hilh, tipes d'encantadora vertat; es presbiterages senhores que formen eth ramat femenin eclesiastic; es canonges e sacristans e eth madeish prelat, apostòl ingenú e orador fogós. Non auem de desbrembar a Carraspique ne a Barinaga, ne ath plan graciós atèu, ne ath revolum de figures segondàries que balhen era totau impression dera vida collectiua, eterogenèa, damb agudents matissi e esplendida varietat d'accents e de fesomies. Pro voleria non concretar eth present article ar examen de *Era Regenta* en tot estener-me a exprimir çò que senti sus era òbra complèta de Leopoldo Alas; mès aquerò serie un trabalh superior as mies cuertes facultats de critic, e ath delà depassarie era mida que se m'impause entada aguesta illimittada prefacion. Qu'escriui solet un judici format enes dies dera prumèra gessuda dera novèla, e aquerò que sagè de díder alavetz, tributant ath companh e amic eth degut omenatge, ac digui ara, segur de qué en aguesta manifestacion tardiua eth temps avalore e aquilate era mia sinceritat. Mès que non entrarè en estudi

integrau deth caractèr literari de *Clarin*, coma creador d'òbres tan beròies en desparièrs ordes der art e coma infatigable lutador en terren critic. Era sua òbra ei grana e rica, e eth qu'escriu aquerò non saberie embarrar-la en ua clara sintèsi, per mès que s'entestèsse en aquerò. D'auti ac haràn damb eth metòde e serenitat avients quan arribe era ocasion d'aufrir ar illustre hilh d'Asturies era consagracion solemna, oficiau de bèra manèra, deth sòn extraordinari engenh, consagracion que coma mès tardiua mès justa e necessària serà. Coma un Armando Palacio, ei era literatura oficiau en apremiant deute damb Leopoldo Alas. Demorant era reparacion, tota Espanha e es regions d'America que son nòstes pera lengua e era literatura, l'an coma ua personalitat d'immens relèu e valoren en grop finau deth sègle passat e d'aguest qu'ara començam, grop d'òmes d'estudi, d'òmes de paciéncia e d'òmes d'inspiracion, peth quau sage era nòsta raça de secodir eth sòn pesimisme, dident: "Que non son es tempsi tan dolents ne eth terren tan estèrle coma afirmen es de dehòra e mès encara es de laguens de casa. Dilhèu non balhem tot eth frut convenent; mès flors pro que n'a ja; e en veder-les e admirar-les, encara qu'eth frut non respone as nòstes esperances, mos sentem obligadi toti a conservar e suenhar er arbe".

B. Pérez Galdós. Madrid, Gèr de 1901.

Capitol I

Era eroïca ciutat dormie era meddiada. Eth vent Sud, caud e guiterós, possaue es bromes blanques que se trincauen en vier entath Nòrd. Enes carrèrs non auie mès bronit qu'eth rumor estrident des revolums de povàs, liròts, palhes e papèrs qu'anauen d'arriuet en arriuet, de trepader en trepader, de cantoada en cantoada revolant e perseguint-se, coma parpalhòles que se cèrquen e se hugen e qu'er aire embolhe enes sòns plecs invisibles. Coma bandes de tafurèls, aqueres mores des dèishes, aqueres sobralhes de tot s'amassauen en un molon, s'arturauen coma adormides pendent un moment e sautauen de nauèth, escampilhant-se, pujant ues pes parets enquias cristaus tenebrosi des fanaus, d'autes enquias panèus de papèr mau apegat enes cantoades, e i auie pluma qu'arribaue en un tresau estatge, e arena que s'incrustaue entà dies o entà ans, enes cristaus d'ua veirina aganchada a un plomb.

Vetusta, era plan nòbla e leiau ciutat, retrait de luenhant sègle, hège era digestion dera carn d'ola e dera ola poirida, e descansaue entenent entre sons eth monotòn e familhau mormolh dera campana deth cor, que ressonaue naut de tot dera eleganta tor dera Santa Basilica. Era tor dera catedrau, poèma romantic de pèira, delicat imne, de doces linhes de beresa muda e perenna, ère òbra deth sègle setze, encara que l'auien començat abans, d'estil gotic, mès, ac cau díder, moderat per un instint de prudéncia e armonia que modificaue es vulgares exageracions dera arquitectura. Era vista non se cansaue de contemplar pendent ores e ores aqueth indèx de pèira que senhalaue ath cèu; que non ère ua d'aguestes tors qu'era sua agulha se trinque de subtila, mès aflaquides qu'elegantes, manerades, coma senhoretes *cursis* que se sarren massa eth corset; ère massissa sense pèrder arren dera sua espirituau granesa, e enquia e tot es sòns dusaus corredors, eleganta balustrada, pujaue coma un fòrt castèth, en tot lançar-se d'aquiu en forma de piramida de graciós angle, inimitable enes sues mesures e proporcions. Coma un axe de muscles e de nèrvis era pèira s'enroscaue ena pèira e pujaue entà naut, en tot hèr equilibris d'acrobata en aire; e coma prodigi de jòcs de mans, en ua punta calcària se tenguie, coma imantada, ua bòla grana de bronze daurat e ath dessús ua auta mès petita, e sus aguesta ua crotz de hèr qu'acabaue en paratrons.

Quan enes granes solemnitats eth capitol ordenaue illuminar era tor damb fanaus de papèr e veires de colors, semblaue ben, destacant enes tenèbres, aquera romantica mola; mès perdie damb aguestes gales era inefabla elegància deth sòn perfil e cuelhie enes sòns contorns era forma d'ua botelha de cava. Qu'ère milhor contemplar-la ena clara lum dera lua, resautant en un cèu blos, enrodada d'esteles que semblauen era sua auròra, doblegant-se en plecs de lum e de ombra, hantauma gegant que velhaue pera ciutat petita e negreta que dormie as sòns pès.

Bismark, un tafurèl illustre de Vetusta, cridat damb aguest fausnòm entre es dera sua classa, sabi pas se per qué, agarraue era gastada còrda estacada ath batalh formidable dera *Wamba*, era gran campana que cridaue a cor as plan venerables canonges, capitol catedralici d'importantes qualitats e privilègis.

Bismark ère de mestièr dauantèr de diligéncia, era *de la tralla*, segontes se cridaue en Vetusta as dera sua condicion; mès es sues afeccions l'amiauen entàs campanaus; e per delegacion de Celedonio, òme de glèisa, acolit en foncions de campanèr, encara que tanpòc en proprietat, er illustre diplomatic dera *tralla* gaudie quauqui dies der aunor de desvelhar ath venerable capitol dera sua beatifica meddiada, en tot convocar-lo as precs e cantics dera sua singulara competéncia.

Eth dauantèr, ordinariament bromista, alègre e rambalhós, manejaue eth batalh dera Wamba damb ua seriositat d'endonviaire de bona fe. Quan picaue entara ora deth cor, atau se didie, Bismark sentie ath sòn laguens quauquarren dera dignitat e responsabilitat d'un relòtge.

Celedonio, sarrada ath còs era sotana nera, lorda e rosigada, ère pistant en ua hièstra, cavalièr en era, e escopie damb mesprètz ena petita plaça; e se l'anaue ben lançaue peiretes sus bèth rar caminaire que li semblèsse dera importància e dera mida d'un arrat. Aquera nautada les pujaue en cap as tafurèls e les inspiraue un prigond mesprètz des causes terrenaus.

- Guarda, tu, Chiripa, que ditz que pòt mès que jo, didec er escolan, lèu escopint es paraules; e deishèc anar mieja truha fregida e poirida en carrèr afustant a un canonge, encara que segur de non tocar-lo.
- Que non pòt!, responec Bismark, qu'en campanau vantaue a Celedonio e en carrèr lo tractaue a còps de pè e l'arrincaue ara fòrça es claus entà pujar a tocar es *oracions*. Tu que pòs mès que toti es dauantèrs, mens jo.
- Pr'amor que tu hès era traueta, e ès mès gran… Guarda, gojat, vòs que li fota ath senhor Magistrau qu'entre ara?
- Lo coneishes tu des d'aciu estant?
- Plan que òc, pèc: lo coneishi peth movement deh mantèl. Guarda, vene. Non ves se com quan camine li va entà darrèr e entà dauant? Qu'ei pera vantaria que tie. Que ja l'ac didie eth senhor Custodio, eth beneficiat, a en Pedro eth campanèr er aute dia: "Aguest en Fermin a mès orgulh que Rodrigo ena horca", e en Pedro arrie; e veiràs, er aute didec dempús, quan age ja passat en Fermin. "Tè, camina, brave mosso, que pro que se te ve eth coloret". Qué te semble, gojat? Se pinte era cara.

Bismark remic çò dera pintura. Qu'ère qu'en Custonio auie enveja. Se Bismark siguesse canonge e *dinitat* (credie que n'ère eth Magistrau) en sòrta d'èster dauantèr, damb un fausnòm trèt des caishes de luquets, se vantarie mès qu'un gojat. Plan que òc. E se siguesse campanèr, eth de vertat, au, en Pedro… ai Diu! alavetz non se parlarie que damb eth Bisbe e eth senhor Roque majorau deth corrèu.

- Gojat, non sabes se qué te pèsques, pr'amor que didie eth beneficiat qu'ena gleisa s'a d'èster umil, coma se didéssem, s'a de rebaishar damb era gent, e tier-se dauant d'un boet se siguesse de besonh; e se non, qu'aquiu que i è eth Papa, qu'ei… sabi pas se com didè'c… atau…ua causa coma… eth sirvent de toti es sirvents.
- Aquerò serà de boca, repliquèc Bismark. Guarda tu, eth Papa, que mane mès qu'eth rei! E que lo vedí jo pintat, en un quadre molt gran, seigut en sòn coche, qu'ère coma un fautulh, e l'amiauen en sòrta de mules un tiratge de *carques* (prèires sivans Bismark) e l'anauen espaurint es mosques damb un paraigües, que semblaue causa de teatre… òme… S'ac saberè jo!

S'aluguèc eth debat. Celedonio defenie es costums dera glèisa primitiua; Bismark ère pes esplendors deth culte. Celedonio menacèc ath campanèr interin damb demanar-li era dimission. Eth dera còrda alludic d'amagat cèrtes boetades probables quan anèssen baishant. Mès ua campana que sonèc en ua teulada dera catedrau les amièc en soquèr.

- Eth *laudes*!, cridèc Celedonio, tòca, qu'avisen.

E Bismark agarrèc era còrda e piquèc eth metau damb era pòrra deth formidable batalh.

Tremolèc er aire e eth dauantèr barrèc es uelhs, mentre Celedonio se vantaue dera sua imperturbabla serenitat entenent, coma se siguesse a dues lègues, es campanades grèus, poderoses, qu'eth vent agarraue dera tor entà hèr-se a vier es sues vibracions per dessús de Vetusta, entara sèrra vesia e entàs extensi camps, que ludien ena luenhor, toti verds, damb cent matissi.

Començaue era Tardor. Es prats reneishien, era èrba auie creishut fresca e vigorosa damb es darrères ploges de Seteme. Es castanhèrs, casses e pomères qu'enes fonzes e enes pradères s'estenien semiadi pera ampla val, se destacauen sus es prats e milhòcs damb tons escuri. Era palha deth horment, escàs, s'auriolaue entre tanta verdor. Es cases de pagés e quauques cases de solaç, blanques totes, escampilhades pera sèrra e pera val, reflectien era lum coma miralhs. Aqueth verd esplendorós damb vira-soleis dauradi e de plata, s'amortaue ena sèrra, coma se caperèsse era sua hauda e eth sòn cimalh era ombra d'ua brona invisibla, e un color roienc apareishie entre es clarors dera vegetacion, mens vigorosa e variada qu'ena val. Era sèrra qu'ère ath Noroèst e peth Sud que deishaue liura ara vista s'aluenhaue er orizon, jos un cèu clar, que regauen cama vaishèths, leugères brometes d'un daurat palle. Ua tralha des mès leugères semblaue era lua, flotant entre eres en blu blanquinós.

Apròp dera ciutat, enes redòls, eth cultiu mès intens, de milhor abonament, de molta varietat e suenhat, produsie ena tèrra tons de colors, sense nòm, plan, en tot diboishar-se sus eth hons gris escur dera tèrra constantament remoiguda e ben adaiguada.

Quauquarrés pujaue peth cargòlh. Es dus tafurèls se guardèren espauridi. Qui ère eth gausat?

- Serà Chiripa? preguntèc Celedonio entre airós e temorós.
- Non, qu'ei un *carca*; non entenes eth mantejament?

Bismark qu'auie rason; era heiregada dera tela damb era pèira costaue un mormolh fiulant, coma eth d'ua votz amortada que demanèsse silenci. Eth mantèl campèc per escotilhon; qu'ère eth d'en Fermin De Pas, Magistrau d'aquera Santa Glèisa Catedrau e Provedidor deth Bisbe. Eth dauantèr sentec estrementides. Pensèc:

- "Vierà a foter-mos?"

Que non auie cap motiu, mès aquerò qu'ère parièr. Eth viuie acostumat a recéber boetades e còps de pè sense saber eth perqué. A quinsevolh poderós, e entada eth en Fermin ère un personatge des mès poderosi, se l'imaginaue Bismark tient e abusant dera autoritat de repartir boets. Que non discutie era legitimitat d'aguesta prerogativa, non hège senon húger des grani dera terra, entre eri es sacristans e es policies. S'avenguie ad aguesta lei, qu'es sòns efèctes sajaue d'evitar. S'eth auesse estat senhor, baile, canonge, fontanèr, garda deth Jardin Botanic, servidor d'ostalets, susvelhant, bèra causa grana, en resumit, aurie hèt çò madeish, fóter còps de pè! Non ère senon Bismark, un dauantèr, e sabie eth sòn mestièr, húger des *mainates* de Vetusta.

Mès aquiu non i auie manèra d'escapar. O lançar-se pera hièstra o demorar era broma. Eth cargòlh qu'ère interceptat peth canonge. Bismark non auec mès recors que hèr-se un camishèth, amagar-se darrèr de Wamba, pujat en ua biga e demorar atau es eveniments.

Celedonio non s'estranhaue d'aquera visita. S'en brembaue d'auer vist fòrça viatges ath senhor Magistrau pujar ena tor abans o dempús deth cor.

Qué anaue a hèr aquiu aqueth senhor tan respectable? Aquerò preguntauen es uelhs deth deuantèr as der acolit. Que tanben ac sabie Celedonio, mès caraue e arrie en tot gaudir dera pòur deth sòn amic.
Er estat capinaut der escolan s'auie convertit en umila actitud. Eth sòn ròstre s'auie revestit de ressabuda dera expression sociau. Celedonio auie dotze o tretze ans e ja sabie ajustar es muscles dera cara de camús as exigéncies dera liturgia. Es sòns uelhs èren grani, d'un color castanh lord, e quan eth tafurèl se vedie en foncions eclesiastiques les botjaue damb afectacion, de baish entà nau, de naut entà baish, en tot imitar a molti prèires e beates que coneishie e tractaue.

Mès, sense pensà'c, balhaue ua intencion lubrica e cinica ara sua guardada, coma ua hemna dera vida, qu'anóncie eth sòn trist comèrci damb es uelhs, sense qu'era policia posque reivindicar es drets dera morau publica. Era boca plan dubèrta e desdentada seguie ara sua manèra es movements des uelhs; e Celedonio ena sua expression d'umilitat beatifica passaue de çò lèg tolerable ath lèg hastigós.

Atau coma enes hemnes dera sua edat s'anóncien per indicis de contorns turgents es elegantes linhes deth sèxe, en acolit sense ordes se podie endonviar futura e pròcha perversion d'instints naturaus costada per aberracions d'ua educacion torçada. Quan volie imitar, jos era sotana tacada de cera, es acompausats e ondulants movements d'en Anacleto, familhar deth Bisbe, credent manifestar atau era sua vocacion, Celedonio se botjaue e gesticulaue coma hemna descarada, sirena de quartèr. Aquerò ja ac auie notat *Palomo*, emplegat laic dera Catedrau, gossatèr, segontes fausnòm deth sòn mestièr. Mès que non s'auie atrevit a comunicar es sues apreensions a cap superior, aubedint a un critèri, gràcies ath quau auie desvolopat pendent trenta ans seguits damb dignitat e prestigi es sues foncions complèxes de netedat e susvelhança.

En preséncia deth Magistrau, Celedono auie crotzat es braci e inclinat eth cap, dempús de gésser dera hièstra. Aqueth en Fermin qu'auie baish en carrèr dera Rua semblaue un escrauat, be se mostraue de gran as uelhs der escolan e as espaurits uelhs deth sòn companh! Celedonio a penes l'arribaue ara centura ath canonge. Vedie ath sòn dauant era sotana neta de plecs escultorics, drets, simetrics, ua sotana de miei temps, de ric vibre prim, e que sus era flotaue eth mantèl de seda, abondanta, de molti plecs e volades.

Bismark, darrèr de Wamba, non vedie deth canonge senon es baishi e les admiraue. Aquerò qu'ère elegància! Ne ua soleta taca! Es pès se retirauen as d'ua dauna; cauçauen miches morades, coma se siguessen de bisbe; e era sabata ère de trabalh fin e pèth bona e ludie fibèla de plata, simpla mès eleganta, que didie molt ben sus eth color des miches.

S'es tafurèls auessen gausat guardar cara a cara a en Fermin, l'aurien vist, en pistar en campanau, seriós, arroncilhat de celhes; en notar era preséncia des campanèrs, leugèrament trebolat, e de seguit arridolent, damb ua suavitat esguitlada ena guardada e ua bontat estereotipada enes pòts. Qu'auie rason eth dauantèr. De Pas non se pintaue, mèsalèu semblaue estucat. Efectivament, era sua cara blanca auie es reflèxi der estuc. Enes pometes, un shinhau auançades, pro entà balhar energia e expression ath ròstre, sense enlaidir-lo, i auie un leugèr coloret ròi qu'a viatges se convertie ath color deth fauç còl e des miches. Que non ère pintura, ne eth color dera salut, ne pregonèr d'alcoòl; qu'ère eth color ròi que ges enes maishères ath calor de paraules d'amor o de vergonha que se pronóncien apròp d'eres, paraules que semblen isamans qu'atiren eth hèr dera sang. Aguesta sòrta de congestion tanben la còste er orgasme de pensaments deth madeish estil. Enes uelhs deth Magistrau, verds, damb taques que semblauen povàs de rapè, çò mès notable ère era suavitat de liquèn; mès a viatges, d'eth miei d'aquera espessor aganchosa gessie un resplendor punchant, qu'ère ua suspresa desagradiua, coma ua agulha en un coishin de plumes. Aquera guardada la resistien pòqui; a uns le hège pòur, a d'auti hàstic; mès quan la patie quauque audaç, eth Magistrau l'umiliaue caperant-la damb eth telon carnós d'ues paupetes amples, gròsses, insignificantes, coma ei tostemp era carn infòrma. Eth nas long, dret, sense correccion ne dignitat, tanben ère sobrat de carn entar extrèm e s'inclinaue coma arbe jos eth pes de frut excessiu. Aqueth nas qu'ère era òbra mòrta en aqueth ròstre tot expression, encara qu'escrit en grèc, pr'amor que non ère aisit liéger e traduir çò qu'eth Magistrau sentie e pensaue. Es pòts longui e prims, fini, auriòs, semblauen, obligadi a víuer pera barba que pujaue, menaçant entara vielhesa, encara luenhana, qu'anauen a començar relacions damb era punta deth nas claudicant. En aqueri moments non daue aguest ròstre aparença de vielhesa, senon expression de prudéncia, d'aquera que tòque en covarda ipocresia e anóncie hered e calculador egoïsme. Se podie assegurar qu'aqueri pòts sauvauen coma un tresòr

era milhor paraula, era que jamès se pronóncie. Era barba punchuda e levantisca semblaue eth cadenat d'aqueth tresòr. Eth cap petit e ben format, d'espés peu nere molt retalhat, descansaue sus un robust còth, blanc, de fòrts muscles, un còth d'atleta, proporcionat ath tronc e as extremitats deth fòrt canonge, qu'aurie estat en sòn pòble eth milhor jogador de bòles, eth mosso de mès partit; e a lúder ajustada levita eth mès elegant rodaire de Vetusta.

Coma se se tractèsse d'un personatge, eth Magistrau saludèc a Celedonio inclinant graciosament eth còs e estenent entada eth era man dreta blanca, fina, de molt agudents dits, non mens suenhada que se siguesse era d'ua senhora aristocratica. Celedonio contestèc damb ua genuflexion coma es d'ajudar a missa.

Bisrmark, amagat, vedec damb espant com eth canonge treiguie dera sua pòcha un tuèu qu'ada eth li semblèc d'aur. Vedec qu'eth tuèu se deishaue estirar coma se siguesse de goma e se convertie en dus, e dempús en tres, toti seguidi, apegadi. Solide aquerò ère un canon petit, pro entà acabar damb un dauantèr tan insignificant coma eth. Non; qu'ère un fusilh pr'amor qu'eth Magistrau se l'apressaue ara cara e hège damb eth punteria. Bismark alendèc: que non auaue damb eth aqueth trait; qu'afustaue eth canon entath carrèr pistant per ua hièstra. Er acolit, de puntetes, sense hèr bronit, s'auie apressat per darrèr ath Provedidor e sajaue de seguir era direccion deth pòrtavista. Celedonio ère un escolan de mon, entraue coma un amic de confiança enes milhores cases de Vetusta, e se sabesse que Bismark cuelhie un pòrtavista coma un fusilh, se n'aurie arrit dauant des sòns nassi.

Un des divertiments soltaris d'en Fermin De Pas s'estaue en pujar enes nautades. Qu'ère montanhard, e per instint cercaue es cimalhs des monts e es campanaus des glèises. En toti es païsi qu'auie visitat auie pujat ena montanha mès nauta, e se non i ère, ena mès supèrba tor. Que non se n'encuedaue que des causes que vedie a vista d'audèth en tot cuelher-la deth tot e des de naut. Quan anaue entàs pòbles acompanhant ath Bisbe ena sua visita, totstemp auie d'escométer, a pè o a shivau, coma podesse, ua excursion en çò de mès grana nautada. Ena província, qu'era sua capitau ère Vetusta, abondauen pertot monts d'aqueri que se pèrden entre es bromes; donques eth pujaue enes mès nauti e dificils deishant endarrèr ath mès robust caminaire, ath mès adreit montanhard. Coma mès pujaue mès desiraue pujar; en sòrta de fatiga sentie fèbre que li balhaue fòrça d'acèr enes cames e alend de harga enes paumons. Arribar naut de tot qu'ère ua capitada voloptuosa entà De Pas. Veir moltes lègues de tèrra, aubirar eth mar luenhant, contemplar as sòns pès es pòbles coma se siguessen jogalhes, imaginar-les as òmes coma infusòris, veir passar a ua agla o a un milan, segontes es endrets, dejós des sòns uelhs, en tot mostrar-li eth dorsièr daurat peth solei, guardar es bromes des de naut, èren plasers intensi deth sòn esperit capinaut, que De Pas se procuraue tostemp que podie. Alavetz òc qu'enes sues maishères i auie huec e enes sòn uelhs flèches. En Vetusta non podie assadorar aguesta passion; li calie contentar-se en tot pujar quauqui viatges ena tor dera Catedrau. Qu'ac solie hèr ara ora deth cor, peth maitin o pera tarde, segontes li convenie. Celedonio qu'en bèra ocasión, en tot profitar un descuet, auie guardat per pòrtavista deth Proveïdor, sabie qu'ère de poderosa atraccion; des des dusaus corredors molt mès nauts qu'eth campanau, auie eth vist perfèctament ara Regenta, ua plan beròia senhora, passejar-se, liegent un libre, pera sua òrta que se cridaue eth Parc des Ozores; òc, senhor, l'auie vist coma se la podesse tocar damb es mans, encara qu'eth sòn palai ère ena cantoada dera Plaça Naua, pro luenh dera tor, donques qu'ath miei i auie encara era placeta dera catedrau, eth carrèr dera Rua e eth carrèr de Sant Pelai. Qué mès? Damb aqueth pòrtavista se vedie un shinhau eth bilhard deth casino, qu'ère ath costat dera glèisa de Santa Maria; e eth, Celedonio, auie vist passar es bòles d'evòri rodant pera taula. E sense eth pòrtavista, tè! sonque se vedie eth balcon coma un hiestron d'ua gàbia de grilhs. Mentre er acolit parlaue atau, en votz baisha, a Bismark qu'auie gausat apressar-se, segur de qué non i auie perilh, eth Magistrau, desbrembant-se des campanèrs, passejaue lentament era guardada pera ciutat escorcolhant es sòns cornèrs, lheuant es teulades damb era sua imaginacion, aplicant eth sòn esperit ad aquera inspeccion peth menut, dera madeisha manèra qu'eth naturista estúdie damb poderós

microscòpi es causes petites des còssi. Que non guardaue es camps, non contemplaue ena luenhor es monts ne es bromes; es sues guardades non gessien dera ciutat.

Vetusta qu'ère era sua passion e era sua presa. Mentre es auti l'auien coma sabent teològ, filosòf e jurisconsult, eth s'estimaue per dessús de tot era sua sciéncia de Vetusta. Que la coneishie pam a pam, per laguens e per dehòra, pera anma e peth còs, auie escorcolhat es cornèrs des consciéncies e es cornèrs des cases. Çò que sentie en preséncia dera eroïca ciutat ère gorjaria; hège era sua anatomia, non coma eth fisiològ que solet vò estudiar, senon coma et gastronòm que cèrque es bocades mès apetissentes; que non aplicaue er escalpèl senon eth menudant.

E pro resignacion ère tier-se, de moment, damb Vetusa. De Pas auie soniat damb destins mès nauti, e encara non renonciaue ada eri. Coma rebrembes d'un poèma eroïc liejut ena joenessa damb afogadura, sauvaue ena memòria ludents quadres qu'era ambicion auie pintat ena sua fantasia; en eri se vedie oficiant de pontificau en Toledo e assistint en Roma a un conclau de cardenaus. Ne enquia e tot era tiara li semblaue massa ampla; tot qu'ère en camin; çò d'important ère seguir caminant. Mès aguesti sauneis, segontes se passaue eth temps s'anauen hènt mès vaporosi, coma se s'aluenhèssen. "Atau son es perspectiues dera esperança, pensaue eth Magistrau, coma mès mos apressam ath tèrme dera nòsta ambicion, mès luenhant semble er objècte desirat, donques que non ei en avier, senon en passat; aquerò que vedem dauant ei un miralh que reflectís eth quadre soniador que se quede ath darrèr, en luenhant dia deth saunei…" Non renonciaue a pujar, a arribar coma mès naut podesse, mès cada dia pensaue mens en aguestes vaguetats dera ambicion a long tèrme, pròpries dera joenessa. Qu'auie arribat ja as trente cinc ans e era cobesença deth poder ère mès fòrta e mens idealista; se contentaue damb mens, mès ac volie damb mès fòrça, ac necessitaue mès apròp, qu'ère era hame que non demore, era set en desèrt qu'uscle e se satisfè ena badina impura sense demorar a desnishar era hònt qu'ei luenh en un lòc desconeishut.

Sense cohessà'c, sentie a viatges estavaniments dera volontat e dera fe en eth madeish que l'estrementien; pensaue en aguesti moments que dilhèu eth non serie jamès arren d'aquerò qu'auie aspirat, que dilhèu eth limit dera sua corsa serie er estat actuau o un mau bisbat ena vielhesa, tot un sarcasme. Quan aguestes idèes lo cuelhien, entà vencer-les e desbrembar-les s'autrejaue damb fòrça ath gòi deth present, deth poder qu'auie ena man; s'avalaue era sua presa, era Vetusta levitica, coma eth leon engabiat es bocins roïns de carn qu'eth dondaire li lance.

Concentrada alavetz era sua ambicion en un punt concrèt e tocable, ère molt mès intensa; era energia dera sua volontat non trapaue obstacle capable de resistir en tota era diocèsi. Eth qu'ère eth patron deth patron. Qu'auie ath Bisbe en ua garra, presoèr volontari que non de se n'encuedaue dera sua preson. En aguesti dies eth Provedidor ère un uracan eclesiastic, un castig biblic, ua foetada de Diu sancionat pera sua illustrissima.

Aguestes crisis d'animositat les solien costar notícies deth personau: eth nomentament d'un Bisbe joen, per exemple. Hège es sòns compdes: eth ère molt arreculat, non poirie arribar a cèrtes graneses dera jerarquia. Aquerò pensaue, mentre qu'eth beneficiat en Custodio l'auie en òdi mès que mès perque ère Magistrau dès es trenta.

En Fermin contemplaue era ciutat. Qu'ère ua presa que li disputauen, mès que s'acabarie avalant deth tot. Tè! Tanben l'auien d'arringar aqueth mesquin empèri? Non, qu'ère sòn. Se l'auie guanhat en bona luta. Entà qué èren pècs? Tanben ath Magistrau li pujaue era nautada en cap, tanben eth vedie a vetustensi coma escrauats; es sues cases vielhes e neres, estronhades, se pensauen es vanitosi ciutadans qu'èren palais e èren tutes, cauves, molons de tèrra, trabalh de bohèra… Qué auien hèt es patrons d'aqueri palais vielhs e arroïnadi dera Encimada qu'eth auie aquiu as sòns pès? Qué auien het? Heretar. E eth? Qué auie hèt eth? Conquistar. Quan ère era sua ambicion de joen era qu'usclaue dera sua anma, en Fermin trapaue estret eth recinte de Vetusta; eth qu'auie predicat en

Roma, qu'auie flairat e gustat er encens dera laudança en molt nautes regions pendent un brèu temps, se sentie postergat ena catedrau vetustensa. Mès d'auti viatges, es mès, ère eth rebrembe des sòns sauneis de mainatge, precoç entà ambicionar, eth que l'assautaue, e alavetz vedie en aquera ciutat que soniaue enes sòns pès er arràs des sòns desirs mès lhòcos. Qu'ère ua sòrta de plaser materiau, pensaue De Pas, eth que sentie comparant es sues illusions dera mainadesa damb era realitat presenta. Se de joen auie soniat causes mès nautes, eth sòn domèni present semblaue era tèrra prometuda as cavilacions dera mainadesa, plea de tardes solitàries e melancoliques enes pradères e enes pòrts. Eth Magistrau començaue a mespredar un shinhau es ans dera sua pròcha joenessa, li semblauen a viatges un shinhau ridiculs es sòns sons e era consciéncia non se compladie repassant toti aqueri actes d'aquera epòca de passions reconcentrades, òc, e mau satisfètes. S'estimaue mès recrear er esperit contemplant eth passat en çò mès luenhant deth rebrembe, era sua mainadesa l'atrendie, era sua joenessa lo desengustaue coma eth rebrembe d'ua hemna que siguec molt estimada, que mos hec cométer mil lhocaries e qu'aué mos semble digna de desbrembe e mesprètz. Aquerò qu'eth cridaue plaser materiau e auie molt de mainadenc, ère eth consolament dera sua anma enes freqüents estavaniments dera animositat.

Eth Magistrau auie estat pastor enes pòrts de Tarsa, e ère eth, eth madeish qu'ara manaue ara sua manèra en Vetusta! En aguest saut dera imaginacion i auie era esséncia d'aqueth plaser intens, mainadenc e materiau que gaudie De Pas coma un pecat de lascivia.

Guaire viatges ena cadièra, cenhut eth roquet ath robust e airós còs, blanc e ondulat, jos eth senhoriau capmalh, guardant entà aquiu baish, en ròstre de toti es fidèus era admiracion e encantament, auie auut de suspéner eth vòl dera eloqüéncia, pr'amor que l'ofegaue eth plaser, e li talhaue era votz ena gòrja! Mentre er auditòri demoraue en silenci, a penes alendant, a qu'era emocion religiosa permetesse contunhar ar orador, eth entenie coma en extasi d'autolatria eth bualh des candèles e des lampes; aspiraue damb estranha voluptuositat er ambient embaumat per encens dera capèra màger e pes emanacions caudes e aromatiques que pujauen des daunes que l'enrodauen; sentie coma uns mormolhs dera brisa enes huelhes d'un bòsc eth leugèr croishiment dera seda, era alada des ventalhs; e en aqueth silenci qu'era atencion demoraue, delirant, credie compréner e gustaue ua adoracion muda que pujaue entada eth; e n'ère segur de qué en tau moment pensauen es fidèus en orador elegant, de votz melodiosa, de corrècti movements ath qu'entenien e vedien, non en Diu de qué les parlaue. Alavetz òc que, sense poder eth deishar de cornèr aqueri rebrembes se li presentaue era sua mainadesa enes pòrts; aqueres tardes dera sua vida de pastor melancolic e cogitós. Ores e ores, enquiath crepuscul, passaue soniant desvelhat, en un cimalh, entenent es esquelhes deth bestiar escampilhat peth ticò, e qué soniaue? qu'aquiu, aquiu baish, en ample mon, plan luenh, i auie ua ciutat immensa, coma cent còps era de Tarsa, e encara mès; aquera ciutat se cridaue Vetusta, ère molt mès grana que San Gil de la Llana, eth cap de partit, qu'eth tanpòc auie vist. Ena gran ciutat botaue eth meravilhes que agradauen eth sens e aumplien era solitud deth sòn esperit inquiet. Des d'aquera mainadesa ignoranta e visionària enquiath moment que se contemplaue eth predicador non i auie intervau; se vedie mainatge e se vedie Magistrau: aquerò present ère era realitat deth saunei dera mainadesa, e d'aquerò gaudie.

Emocions semblables ocupauen era sua anma mentre eth pòrtavista, reflectint damb viui resplendors es arrais deth solei se botjaue lentament passant era guardada de teulada en teulada, de hièstra en hièstra, de jardin en jardin.

Ar entorn dera catedrau s'estenie, en un airau estret, eth primitiu recinte de Vetusta. Comprenie aquerò que se cridaue eth barri dera Encimada e dominaue tot eth pòble que s'auie anat estenent peth Noroèst e eth Sudèst. Des dera tor se vedie, en quauqui patis e jardins de cases vielhes e roïnoses, rèstes dera anciana muralha, convertides en terrasses o en parets mejancères, entre uarts e corraus. Era Encimada qu'ère eth barri nòble e eth barri praube de Vetusta. Es mès rics e es mès praubi demorauen aquiu, apròp es uns des auti, aqueri ath sòn gust es auti sarradi. Eth bon vetustenc

ère dera Encimada: Quauqui pòcvaus estimauen en molt era proprietat d'ua casa, encara que siguesse miserabla, ena part nauta dera ciutat, ara ombra dera catedrau, o de Santa Maria la Mayor o de San Pedro, es dues plan ancianes glèises vesies dera Basilica e parròquies que se repartien eth nòble territòri dera Encimada. Eth Magistrau vedie as sòns pès eth barri de grani linhatges compausat de casòtes damb ornaments de palais; convents grani coma pòbles; e barraques, a on s'apileraue era gent vetustensa, massa prauba entà poder abitar es barriades naues aquiu baish, en Camp deth solei, en Sudèst, a on era Fábrica Vieja lheuaue es sues augustes humeneges, ath torn des quaus auie surgentat un pòble d'obrèrs. Lèu toti es carrèrs dera Encimada èren estrets, torçats, umidi, sense solei; en bèth lòc creishie era èrba; era neteja d'aqueres que predominaue eth vesiat nòble o aumens de taus pretensions, ère trista, lèu miserabla, coma era neteja des codines praubes des ospicis; semblaue qu'era grèra municipau e era escampa dera noblesa pulcra auien deishat en aqueres placetes e carrèrs es tralhes qu'era bròssa dèishe ena tela rosigada. Que i auie per aquiu molt pòques botigues e non massa bones. Des dera tor se vedie era istòria des classes privilegiades condada pes pèires e malons de hanga en vielh recinte de Vetusta. Era glèisa dauant de tot: es convents ocupauen lèu era mitat deth terren; Santo Domingo solet, agarraue ua cincau part der airau totau dera Encimada: seguie en volum es Recoletas, a on s'auien amassat en temps dera Revolucion de Seteme dues comunitats de monges, qu'amassa èren dètz e ocupauen damb eth sòn convent e uart era siesau part deth barri. Qu'ei vertat que San Vicente s'auie convertit en quartèr e laguens des sòns murs ressonaue era indiscrèta votz deth cornet, profanacion constanta deth silenci sagrat secular; deth covent magnific e plateresc des Clarises auie hèt er Estat un edifici entà tota sòrta d'oficines, e per çò de San Benito ère escura preson de delinquents. Tot aquerò ère trist; mès eth Magistrau que vedie, damb amarum enes pòts, aguestes despolhes que li balhaue eloqüenta informacion eth pòrtavista, podie daurir eth pièch ath consolament e ara esperança contemplant, dehòra deth barri nòble, entar Oèst e entath Nòrd, grafics senhaus dera fe reviuida, enes entorns de Vetusta, a on bastie era pietat naui domicilis entara vida conventuau, mès luxuosi, mès elegants qu'es ancians, encara que non tan solids ne tan grani. Era Revolucion auie esbauçat, auie panat; mès era Restauracion, que non podie restituir, ahiscaue er esperit que se rebastie, e ja es Hermanas de los Pobres auien coronat er edifici dera sua proprietat, tasseta de plata, que ludie apròp der Espolon, en Oèst, non luenh des palais e *chalets* dera Colonia, ei a díder eth barri nau d'americans e comerciants deth règne. Entath Nòrd, entre prats de velot tapís d'un verd escur, fòrt, se quilhaue era blanca fabrica que damb quantitats fabuloses bastien es Saleses, de moment acornerades laguens de Vetusta, apròp des abocadors dera Encimada, lèu sepultades enes esgots, en ua casa vielha, qu'auie coma glèisa un oratòri mesquin. Aquiu, coma en ròdols, demorauen mentre es sòns pairs, frairs e d'auti parents regalauen eth guiterós còs enes amplades des casaus tristi, encara qu'espaciosi dera Encimada. Non solet ère era glèisa que podie desguiterar-se e estirar es cames en recinte dera Vetusta de naut, senon tanben es eretèrs de pergamins e cases mairaus, auien agarrat entada eri grani estables e jardins e uarts que podien passar coma bòsqui, en relacion der airau deth pòble, e que efectivament se cridauen un shinhau iperbolicament, parcs, quan èren tan extensi coma es d'Ozores e es de Vegallana. E mentre non solet as convents, e as palais, senon tanben as arbes se les deishaue camin dubèrt entà agranir-se coma volien, es miserables plebèus qu'a truca de praubi non auien pogut evitar es còps de code der egoïsme nòble o regular, viuien apileradi en cases de tèrra qu'eth municipi auie obligat a tapar damb ua capa de caudèa; e s'auie de veir com aqueres casòtes, apilerades, s'alugauen e sautauen ues sus es autes, e se metien es teulades pes uelhs, o sigue es hièstres. Que semblauen un ramat de cabeçut bestiar que sarrat en un camin, saute e se file enes lombs d'aqueri que se trapen dauant.

A maugrat d'aguesta injustícia distributiua qu'en Fermin auie dauant des sòns uelhs, sense que s'en sentesse, eth brave canonge estimaue eth barri dera catedrau, aqueth hilh predilècte dera Basilica, sus toti. Era Encimada ère eth sòn empèri naturau, era metropòli deth poder espirituau qu'exercie. Eth hum e es fiulets dera fabrica li hègen dirigir guardades desconfiades entath Camp deth Solei; aquiu s'estauen es rebèls; es trabalhadors lords, nèri peth carbon e eth hèr amassadi damb sudor; es qu'escotauen damb era boca dubèrta as energumèns que les predicauen egalitat, federacion,

repartiment, mil causes absurdes, e ada eth non lo volien escotar quan les parlaue de prèmis celestiaus, de reparacions deth mès enlà. Que non volie dìder que non auesse cap influéncia aquiu, mès n'auie mens. Qu'ei cèrt que quan aquiu era credença pura, era fe catolica s'arraïzaue, ère damb arraïcs robustes, coma cadies de hèr. Mès se morie un obrèr brave, credent, ne neishien dus, tres, que ja jamès entenerien a parlar de resignacion, de leiautat, de fe e d'aubediéncia. Eth Magistrau non se hège illusions. Eth Camp deth Solei se hège enlà d'eri. Es hemnes defenien aquiu es sues darrères trencades. Pòc temps abans d'eth dia que De Pas meditaue atau, diuèrses ciutadanes deth barri d'obrèrs auien volut aucir a còps de pèira a un forastèr que se titolaue pastor protestant; mès aguesti excèssi, aguesti paroxismes dera fe moribonda l'entristien mès que l'animauen ath Magistrau. Non, aqueth hum non ère d'encens, pujaue naut de tot, mès non anaue entath cèu; aqueri fiulets de maquines li semblauen burles, fiulets de satira, fiulets de foet. Enquia e tot aqueres humeneges primes, longues, coma monuments d'ua idolatria, semblauen paròdies des agulhes des glèises...

Eth Magistrau viraue eth pòrtavista entath noroèst, aquiu que i ère era *Colonia*, era Vetusta plan naua, tirada damb còrda, enludernanta de colors viui damb reflèxi d'acèr; semblaue un audèth des bòsqui d'America, o ua india brava ornada damb plumes e cintes de tonalitats discordantes.

Egalitat geometrica, inegalitat, anarquia cromatica. Enes teulades toti es colors der iris coma enes murs d'Ecbatana; galaries de cristaus panant as edificis pertot era beresa que podie supausar-se-les. Mòstres de pèira inoportunes, solidesa afectada, luxe cridanèr. Era ciutat deth saunei d'un indian que va barrejada damb era ciutat d'un usurèr o d'un mercadèr de teles o de haries que se queden e edifiquen desvelhats. Ua possibla pulmonia per ua paret mèstra estauviada; ua incomoditat segura per ua fastuositat ridicula. Mès qu'ei parièr, eth Magistrau non atie ad arren d'aquerò; que non se ve aquiu que riquesa; Perú en miniatura, que d'eth preten èster eth Pizarro espirituau. E ja comence a èster-ne. Es indians dera Colonia qu'en America enteneren molt pòques misses, en Vestusta tornen, coma en ua pàtria, ara pietat des sòns ancessors: era religion damb es formes aprenudes ena mainadesa ei entada eri ua des mès doces promeses d'aquera Espanha que vedien en sons en aute costat deth mar. Ath delà es indians non vòlen arren que non sigue de bona tonalitat, que flaire a plebèu, ne tansevolh pòden rebrembar es origines umiles dera raça; en Vetusta es descreigudi non son que quate tafurèls, que non an a on quèir mòrts; totes es persones poderoses cren e practiquen, coma se ditz ara. Páez, en Frutos Redondo, es Lacas, Antolínez, es Argumosa e d'auti illustres Americo Vespucis deth barri dera Colonia seguissen escrupulosament, en aquerò que pòden, es costums *distinguides* des Corujedos, Vegallanas, Membibres, Ozores, Carraspiques e d'autes familhes nòbles dera Encimada, que se vanten d'èster molt boni e molt ranci cristians. E se non ac hessen per pròpri impuls es Páez, es Redondo, etc, etc... es sues respectiues esposes, hilhes e era auta familha deth sèxe feble les obligarien a imitar en religion, coma en tot, es manères, idèes e paraules dera envejada aristocràcia. Per tot aquerò eth Provedidor guarde entath barri deth noroèst damb mès cobesença qu'antipatia; s'aquiu i a molti esperits qu'eth encara non a sondejat, e se i a molta tèrra entà descurbir en aquera America abreujada, es exploracions hètes, es *factories* establides an balhat molt bon resultat, e non desconfie en Fermin d'amiar era lum dera fe mès prigonda e damb era sua naturau influéncia, a toti es cornèrs des ben arringlerades cases dera Colonia, ara quau eth municipi mesurèc es teulades damb un tracte.

Mès, mentretant, De Pas viraue amorosament eth pòrtavista entara sua Encimada estimada, era nòbla, era vielha, era apilerada ena ombra dera enòrma tor. Ua entà Orient e era auta entà Occident, aquiu baish auie, coma hènt garda d'aunor ara catedrau, es dues glèises plan ancianes que dilhèu la vederen néisher, o aumens passar entà graneses e esplendors qu'eres jamès auien artenhut. Se cridauen coma ja s'a dit, Santa Maria e San Pedro; era sua istòria se trape escrita enes croniques dera Reconquista, e gloriosament se poirissen pòc a pòc victimes dera umiditat e hètes povàs peth pas des sègles. Ar entorn de Santa Maria e de San Pedro i a escampilhades, per carrerons e placetes, cases mairaus, qu'era sua màger glòria serie poder proclamar-se contemporanèes des roïnosi

temples. Mès que non pòden, donques que delate era relatiua joenessa d'aguesti casalòts era sua arquitectura que revèle eth mau gust decadent, pesant o recargat de sègles molt posteriors. Era pèira de toti aguesti edificis ei ennerida pes rigors dera intempèrie qu'en Vetusta era umida, non dèishen arren clar pendent massa temps, ne permeten era blancor duradèra.

En Saturnino Bermúdez, que juraue auer documents que demostrauen ar inteligent en eraldica vier-li eth Bermúdez deth rei Bermudo en persona, ère eth mès expèrt ena matèria de condar era istòria de cada un d'aqueri casalons, qu'eth consideraue coma glòries nacionaus. Cada viatge que bèth Ajuntament radicau escometie o projectaue er esbauçament de quauques roïnes o era expropriacion de bèth terren d'utilitat publica, en Saturnino botaue eth crit en cèu e publicaue en *El Lábaro*, er organ des ultramontans de Vetusta, longui articles qu'arrés liegie, e qu'eth baile non aurie comprenut, se les auesse entenut; en eri botaue pes bromes eth merit arqueologic de cada mur, e se se tractaue d'ua paret mèstra demostraue qu'ère tot un monument. Que non i a cap de dobte de qué en Saturnino, per çò deth ben der art, mentie non pòc, e abusaue de çò romanic e de çò mudejar. Entada eth tot qu'ère mudejar o se non, romanic, e mès d'un viatge hec remontar-se as temps de Fruela es fondaments d'ua paret fabricada per un modest paredèr, encara viu. Aguesti *lapsus* non damnatjauen era sua reputacion, pr'amor qu'es pòqui que les podien descurbir les considerauen pietoses exageracions, anacronismes benemerits, e es auti vetustensi non liegien arren d'aquerò. Mès non per aquerò deishaue eth sabent de trèir a lúder era sua retorica, qu'en era credie, ostentant atrevides imatges, figures de grana energia qu'entre eres destacauen es mès temeràries personificacions e es epanadiplòsis mès cadencioses: parlauen es muralhes coma libres e solien díder: "tremolen es mèns fondaments e es mies muralhes tremolen"; e tau pòrta cochèra auec que hec plorar damb es sòns discorsi patetics; pera quau causa solie acabar er article der arqueològ, dident: "En fin, senhors dera comission d'òbres, *sant lacrimae rerum!"*

Mès de mieja ora empleguèc eth Magistrau en sòn observatòri aqueta tarde. Cansat de guardar e non podent veir aquerò que cercaue aquiu, ena Plaça Naua, a on contunhament viraue eth pòrtavista, se hec enlà dera hièstra, redusic ara sua mesura minima er esturment optic, se lo sauvèc suenhosament ena pòcha e saludant damb era man e damb eth cap as campanèrs, baishèc damb eth madeish pas mejestuós d'abans, pera escala de cargòlh. Tanlèu dauric era pòrta dera tor e se trapèc damb era nau nòrd dera glèisa, recuperèc er arridolet immobil, expression normau en sòn ròstre, crotzèc es mans sus eth vrente, inclinèc eth cap entà dauant de forma mistica e romantica, e mès endauant s'esguitlèc sus eth marme de pasiment que figuraue jòcs de daunes, blanc e nere. Pes nautes hièstres e rosasses der arc dera tor e des lateraus entrauen bualhs de lum de molti colors que se retirauen a tròci der iris laguens des naus. Eth mantèl qu'eth canonge botjaue damb eth ritme des passi e de suau barrejadís anaue cuelhent enes sòns amples plecs, quan flotaue lèu ath ras deth pasiment, tornasòls de plumes de faisan, e d'auti viatges semblaue coa de pavon; quauques franges de lum pujauen enquiath ròstre de Magistrau e ja lo tintauen damb un color verd palle blanquinós, ja li balhauen vistosa aparença de planta submarina, ja eth pallitge d'un cadavre.

Ena gran nau centrau des trascor i auie quauqui fidèus, escampilhadi a molta distància; enes capères lateraus, dubèrtes enes gròssi murs, negades ena ombra, se vedie a penes grops de hemnes ajulhades o seigudes enes pès, rodejant es confessionaris. Aquiu e enlà s'entenie eth leugèr rumor dera platica secreta d'un prèire e ua devòta en tribunau dera peniténcia. Ena dusau capèra deth Nòrd, era mès escura, en Fermin aubirèc a dues senhores que parlauen en votz baisha. Seguic entà dauant. Eres voleren anar ath sòn darrèr, cridar-lo, mès que non gausèren. Lo demorauen, lo cercauen, e se quedèren sense eth.

- Que va entath cor, didec ua des daunes. E se seigueren sus era estrada qu'enrodaue eth confessionari, negat ena escurina. Qu'ère era capèra deth Magistrau. En autar i auie dus candelèrs de bronze sense candèles, cuelhudi damb cadietes de hèr. Dauant deth retaule i auie un Jesús Nazaren de talha; es uelhs de cristau, tristi, ludien ena escurina; es reflèxi deth

veire semblauen ua umiditat hereda. Qu'ère eth ròstre d'un anemic; era expression amanerada deth gèst anonciaue ua idèa fixa petrificada en aqueri pòts fini e e en aqueres pometes ahilades, coma gastades peth heregament de punets devòts.

Sense arturar-se passèc eth Magistrau peth costat dera pòrta deth cor; arribèc en creuèr; era barralha que va deth cor ara capèra màger ère barrada. En Fermin, qu'anaue entara sacristia, hec eth torn pera nau peth darrèr der autar costejada per ua auta seguida de capères. Dauant de cada ua d'eres, encastradi ena paret der absid i auie hèishi de colomnes qu'entre eres s'amagauen dus confessionaris, invisibles enquiath moment de trapar-se dauant deri. Aquiu normaument estacauen e destacauen es colpes es beneficiats. D'un d'aguesti amagaders gessec, en passar eth Provedidor, coma ua perditz acaçada pes gossets, eth senhor en Custodio eth beneficiat, de ròstre palle, mens es maishères qu'èren alugades damb un color ròi. Sudaue coma ua paret umida. Eth Magistrau guardèc ath beneficiat sense cap arridalha, en tot punchar-li damb aqueres agulhes qu'auie entre era mofla grossieretat des uelhs. Baishèc es sòns en Custondio e passèc cap clin, confonut, aclapat, en direccion ath cor. Qu'ère grasset, afeminat, auie anament de comissionista francés vestit damb vestit talar molt net e elegant. Eth còs ben tornejat se lo cenhie, dejós deth mantèl ample, damb un roquet que semblaue ua ròba de hemna, que sus era ostentaue eth capmalh leugèr, de seda, pròpri deth sòn benefici. Aguest en Custonio qu'ère un enemic domestic, un beneficiat dera oposicion. Credie, o aumens proclamaue, totes es injúries que damb eres se volie hèr quèir ath Provedidor, e l'envejaue per çò que podesse auer de cèrt ath hons de tantes calomnies. De Pas le mespredaue; era enveja d'aqueth praube clèrgue li servie entà veir, coma en un miralh, es sòns pròpris merits. Eth beneficiat admiraue ath Magistrau, credie eth sòn futur, se l'imaginaue bisbe, cardenau, favorit ena cort, influent enes ministèris, enes salons, mimat per daunes e magnats. Era enveja deth beneficiat imaginaue entà en Fermin mès graneses qu'eth madeish Magistrau vedie enes sues esperances. Era guardada d'aguest siguec de seguit, rapida e mesquina, entath confessionari que d'eth gessie er envejós. Ajulhada en ua des sues gelosies vedec a ua joena esblancossida damb abit deth Carme.
Que non ère ua senhoreta; deuie èster ua puncèla de servici, ua costurèra, o causa atau, pensèc eth Magistrau. Auie es uelhs cargadi d'un curiosèr maliciós mès irritat que satisfèt; se senhèc, coma se se volesse minjar eth senhau dera crotz, e se recuelhec, seiguda sus es pès, entà saborejar es detalhs dera confession, sense botjar-se deth lòc, estacada ath confessionari plen encara deth calor e dera flaira d'en Custodio.

Eth Magistrau seguic entà dauant, hec eth torn ara absida e entrèc ena sacristia. Qu'ère ua capèra en forma de crotz latina, grana, hereda, damb quate vòutes nautes. Ath long de totes es parets i auie es calaishi, de castanhèr, a on se sauvaue era ròba e es objèctes de culte. Sus aguesti calaishi i auie penjadi quadres de pintors vulgars, vielhs era màger part, e quauques còpies non dolentes de boni artistes. Entre quadre e quadre mostrauen eth sòn daurat quauques còpies de còrnes qu'era sua lua reflectie a penes es objèctes, per tòrt deth povàs e des mosques. Ath miei dera sacristia i auie ua taula de marme nere, deth país. Dus escolans damb ròba ròia, sauvauen casubles e capes ploviaus enes armaris. Eth *Palomo*, damb ua sotana lorda e escotada, caperat eth cap damb ua enòrma cabeladura lançada entath cogòt, acabaue d'escampar en un cornèr es immondicies de cèrt gat que, non se sabie com, entraue ena catedrau e ac profanaue tot. Eth gossatèr ère furiós. Es escolans se hègen eth despistat, mès eth, sense guardar-les, les mentaue e menaçaue damb terribles castigs ipotetics, repugnants, mès que mès, entar estomac. Eth Magistrau seguic entà dauant simulant non veir aguestes petiteses grossières, tan estranhes ena santetat deth culte. S'apressèc a un grop qu'en aute extrèm dera sacristia mormolhaue damb era votz amortada dera convèrsa profana que vò respectar eth lòc sagrat. Qu'èren dues senhores e dus cavalièrs: Es quate lheuauen eth cap entà darrèr. Contemplauen un quadre. Era lum entraue pes hièstres dubèrtes ena vòuta e arribaue enes pintures molt torçada e amendrida. Eth quadre que guardauen ère lèu ena ombra e semblaue ua grana taca de nere mat. De un aute color non se vedie qu'eth front d'ua calavèra e eth tars d'un pè nud e descarnat. Ça que la, cinc menutes amiaue en Saturnino Bermúdez explicant eth merit dera pintura ad aqueres senhores e ath cavalièr que plei de fe e damb era boca dubèrta escotauen ar

arqueològ. Eth Magistrau trapaue lèu cada dia a en Saturnino en semblabla ocupacion. Quan arribaue bèth forastèr d'importància en Vetusta, se cercaue per un costat o per aute ua recomanacion entà que Bermúdez siguesse tan amable que l'acompanhèsse a veir es antiquitats dera catedrau e d'autes d'Encimada. En Saturnino ère ocupat tot eth dia, mès de tres a quate e mieja tostemp l'auien ara sua disposicion guaires persones decentes, coma eth didie, volessen méter a pròva es sòns coneishements arqueologics e era sua inveterada amabilitat. Pr'amor qu'ath delà d'èster eth prumèr antiquari dera província, credie èster, e aquerò ère vertat, er òme mès fin e cortès d'Espanha. Que non ère clèrgue, senon anfibi. En sòn vestit pulcre e nere de cap a pès se vedie quauquarren que Frigilis, personautge darwinista que traparam mès endauant, cridaue era adaptacion ara sotana, ara influència deth mejan, etc... ei a díder, que s'en Saturnino siguesse tan atrevit que decidisse engendrar un Bermúdez, aguest gesserie ja diacòn aumens, segontes Frigilis. Qu'ère er arqueològ baish, amiaue eth peu talhat coma ua bròssa de peus neri; sajaue de deishar granes entrades en front e se vedie qu'ua calvicia l'aurie agradat un shinhau. Non ère vielh: "era edat de Nòste Senhor Jesucrist", didie eth, credent que hège ua galejada respectuosa, encara qu'un shinhau mondana. Coma qu'aquerò de semblar prèire non ère ena sua intencion, senon enes leis naturaus, en Saturno, atau lo cridauen, dempús d'auer perdut cèrtes illusions en ua aventura seriosa qu'en era lo cuelheren coma prèire, se deishaue era barba, d'un nere de tinta china, mès la retalhaue coma ath bois deth sòn uart. Auie era boca grana, e quan arrie damb er in d'agradar, es pòts anauen d'aurelha a aurelha. Non se sap se per qué, mès alavetz ère quan milhor se sabie que Bermúdez non se queishaue de vici quan se queishaue er escarrabilhat estomac, de digestions dificiles e sustot de perpetuaus estrenhiments. Qu'ère un arridolet plen d'arrugues que semblaue a ua potèla provocada per un dolor intestinau, aquera que Bermúdez volie passar per òme mès *espirituau* de Vetusta, e eth mès capable de compréner ua passion prigonda e complicada. Pr'amor que mos cau avertir qu'es sues lectures serioses de croniques e d'auti libres vielhs alternauen en sòn ambiciós esperit damb es novèles mès fines e psicologiques que s'escriuien alavetz en París. Aquerò de semblar un prèire non ère senon molt a maugrat sòn. Eth s'encargaue ues levites de punt coma es d'ua letuga, mès eth sarte vedie damb estonament que vestir era prenda en Saturno e quedar convertida en ua sotana ère tot ua causa. Tostemp semblaue qu'anaue de dòu, encara que non siguesse atau. Ça que la, pòqui viatges treiguie era gasa deth chapèu pr'amor que se credie parent de tota era noblesa vetustensa, e quan se morie un aristocrata anaue de dòu. Aquiu, ath hons dera sua anma, se credie neishut entar amor, e era sua passion pera arqueologia ère un sentiment dera classa de succedanèu. En veir qu'enes novèles mès acreditades de França e d'Espanha es personatges dera milhor societat sentien mès o mens es madeishi prusors que patie eth, ja non trantalhèc en pensar qu'aquerò que l'auie mancat ère un scenari. Es gojates de Vetusta èren incapables de comprener-lo, eth se confessaue ada eth madeish que non gausarie jamès apressar-se a ua gojata entà dider-li quauquarren màger en matèria d'amors.

Dilhèu es maridades, aumens quauques ues, lo poirien comprèner milhor. Eth prumèr còp que pensèc aquerò auec racacòrs pendent ua setmana; mès tornèc era idea a presentar-se temptadora, e coma enes novèles que saborejaue se passaue lèu tostemp qu'èren maridades es eroïnes, pecadores òc, mès a tot darrèr redimides per amor e era molta fe, arribèc a desnishar e balhar coma evident que podie estimar a ua maridada e enquia e tot dider-l'ac, s'er amor se tenguie enes limits deth mès fòrt idealisme. Efectivament, en Saturno s'enamorèc d'ua senhora maridada, mès l'arribèc damb era madeish que damb es celibatàries; non gausèc dider-l'ac. Damb es uelhs plan qu'ac hège veir, e enquia e tot damb cèrtes parabòles e allegories que cuelhie dera Biblia e de d'auti libres orientaus; mès era senhora des sòns amors non ne hège cabau des uelhs de Saturno ne entenie es allegories ne es parabòles; non hège que díder ena esquia de Bermúdez:

- Sabi pas se com aguest en Saturno pòt saber tantes causes: que semble un simple.

Aguesta senhora que cridauen en Vetusta era Regenta, pr'amor qu'eth sòn marit, ara jubilat, auie estat regent dera audiéncia, jamès se'n sabec dera arderosa passion der arqueològ. Aguest joen

sentimentau e aimant dera sabença se cansèc d'avalar-se en silenci aqueth amor unenc e sagèc d'èster velleitós, d'aclapar-se, e aquerò darrèr li costaue pòc, donques que jamès se vedec òme mès aclapat qu'eth quan ua hemna lo volie marejar damb ua o dues guardades. Quate ans hège que non perdie balh, ne reunion de confiança, ne teatre, ne passeg, e encara es daunes, cada còp que lo vedien dançant un rigodon (non s'atrevie damb eth vals ne damb era polka) repetien:

- Mès aguest Bermúdez qu'ei desconeishut!

Toti, toti èren entestadi qu'ère un cartrós! Aquerò lo desesperaue. Qu'ei cert que jamès auie tastat es doçors grossièrs e materiaus der amor carnau; mès aquerò ac sabie eth public? Qu'ei cèrt qu'abans mancaue eth solei qu'en Saturno ena missa de ueit; mès aguesta devocion, atau coma eth comuniar dus còps ath mes, empedie en arren es titols d'òme de mon qu'eth reclamaue. S'ac sabesse era gent! Qui ère un desguisat que de nets, ara ora des sirventes, coma diden en Vetusta, gessie plan recatadament peth carrèr deth Rosario, viraue entre es ombres peth de Quintana e arribaue enes arcades dera plaça deth Pan e deishaue era Encimada aventurant-se pera Colonia, solitària a taus ores? Donques ère en Saturnino Bermúdez, doctor en teologia, en ambdús drets, civiu e canonic, licenciat en filosofia e letres e bachelièr en sciénces: er autor ne mès ne mens de *Vetusta Romana, Vetusta Gòda, Vetusta Feudau, Vetusta Cristiana,* e *Vetusta Transformada*, a volum per Vetusta. Qu'ère eth, que gessie desguisat de capa e chapèu flexible. Que non ère possible que l'arreconeishessen damb aguesta mina. E a on anaue? A lutar contra era temptacion ar aire liure; a cansar era carn damb passegi inacabables; e un shinhau tanben, a flairar eth vici, eth crim, pensaue eth, crim qu'en eth n'ère segur de non quèir, non tan per çò dera sua vertut coma pera invencibla fòrça dera pòur que non li deishaue jamès hèr eth darrèr e decisiu pas en camin der abisme. Qu'arribaue apròp totes es nets, e solie èster ua pòrta espatracada, lorda e nera ena ombra de bèth carreron immund. Bèth còp des deth hons d'aguest abisme lo cridaue era temptacion; alavetz arreculaue eth sabent mès lèu, guanhaue eth terren perdut, tornaue enes carrèrs amples e alendaue damb delícia er aire blos coma eth sòn còs; e entà arribar abans enes regions der ideau qu'èren eth sòn pròpri ambient, cantaue era *Casta diva* o er *Spirto gentilo* eth *Sant Fòrt*, e pensaue enes sòns amors de mainatge o en quauqua eroïna des sues novèles.

A, be n'auie de felicitat en aguestes victòries dera vertut! Qué clara e evidenta se li presentaue alavetz era idèa d'ua Providéncia! Quauquarren atau deuie èster er extasi des mistics! E en Saturno accelerant eth pas tornaue ena sua casa embriac d'idealisme, banhant es esbòci dera capa damb es lèrmes que li hège plorar aqueth banh d'idealisme, coma eth didie ath sòn laguens. Er atrendiment qu'ère eminentament pietós, mès que mès enes nets de lua.

Embarrat ena sua casa, ena sua cramba, dempús de sopar, o ben escriuie vèrsi ara lum deth petròli o manejaue es sòns libròts; e fin finau s'ajaçaue, satisfèt d'eth madeish, content damb era vida, erós en aguest mon calomniat a on, se digue çò que sigue, encara i a òmes bravi, animositats fòrtes. Aguesta voloptuositat ideau deth ben obrar, barrejada ara sensacion agradiua dera caloreta deth suau e mofle lhet, convertie de man en man a en Saturno en un aute òme; e alavetz imaginaue aventures romantiques, amors en París, qu'ère eth país des sòns sauneis, per çò que hège a òme de mon. Solie tornar enes sues novèles dera ora de dormir-se, era imatge dera Regenta, e començaue damb era, o damb d'autes daunes non mens beròies, dialògs molt saborosi qu'en eri botaue er engenh femenin en luta damb eth seriós e viril engenh sòn; e entre aguesti va-e-veni qu'en eri tot ère espiritualisme e, coma molt, vagues promeses de futurs favors, l'anaue entrant eth dromilhon ar arqueològ, e era logica se tornaue asenada e enquia e tot eth sens morau se pervertie e esbauçaue era fortalesa d'aquera pòur que pòc abans auie sauvat ath doctor en teologia.

A londeman en Saturno se desvelhaue de mala encolia, damb mala tripa, plia era anma de pessimisme desesperat e de flatuositat en còs. *Memento homo*! didie eth malerós, e se lançaue deth lhet damb ràbia, sajant ua reaccion en esperit mejançant agudents e terribles remordiments e

prepausi de ben obrar, que facilitaue damb arrais d'aigua en cogòt e lauant-se damb granes esponges. Tau ère era netedat, aguesta grana vertut que tan recomane Mahoma, era soleta que possitivament auie er illustre autor de *Vetusta Transformada* . Dempús de ben lauat anaue a missa sense manca, a cercar er òme nau que demane er Evangèli. Pòc a pòc er òme nau venguie; e per vanitat o per fe credie ena sua regeneracion toti es maitins aqueth devòt deth Còr de Jesús. Plan per aquerò er esperit non envielhie: qu'ère er estomac, er escarrabilhat estomac eth que non ne hège cabau dera fervorosa contricion deth praube òme. E que li didessen a en Saturno qu'era matèria non ei vila e grossièra!

Aqueth dia auie recebut abans de dinar un bilhet perhumat dera sua amigueta Obdulia Fandiño, veuda de Pomares. Quina emocion! Non volec daurir eth misteriós plec enquia dempús de préner era sopa. Per qué non soniar?

Qué ère aquerò? O.F. didien dues letres enroscadas coma sèrps en lèma dera envolòpa. De part dera senhora Obdulia auie dit eth sirvent. Aquera senhora, tota Vetusta ac sabie, ère ua hemna despreocupada, dilhèu massa; qu'ère ua originau… Alavetz… dilheu… per qué non?... ua cita… Eri, ara fin, se comprenien un shinhau, non tan coma quauqui uns afirmauen maliciosament, se comprenien… Era lo guardaue ena glèisa e alendaue. L'auie dit un còp que sabie mès qu'eth Tostado, elògi qu'eth sabec valorar en tot aquerò que valie, per auer liejut ar illustre hilh d'Avila. En cèrta ocasión era auie deishat anar eth mocador, un mocador que flairaue coma aquera carta, e eth l'auie recuelhut e l'ac auie autrejat tocant-li es dits e era auie dit: "Gràcies, Saturno". Saturno, sense er *en*.

Ua net ena reünion de Visitacion Olias de Cuervo, Obdulia l'auie tocat ua cama damb un jolh.. Eth non auie retirat era cama ne era eth jolh; eth auie tocat damb eth sòn eth pè dera beròia e era non l'auie retirat… Ua culherada de sopa se l'enganaussèc. Beuec vin e dauric era carta.
Que didie atau: "Saturnin: vos qu'ètz tan brave voleríetz hèr-me eth present de vier ena mia casa tàs tres dera tarde? Vos demori damb… " Li calec virar era huelha.

- Impaciéncia, pensèc eth sabent. Mès didie: "Vos demori damb uns amics de Palomares que vòlen visitar era catedrau acompanhadi d'ua persona intelligenta… etc, etc" En Saturno se rogic tot coma se siguesse en ridicul dauant d'ua assemblada.
- Qu'ei parièr, se didec, aguesta visita ara catedrau ei ua desencusa.

E higec: Pro sap Diu que senti era profanacion ara quau se me convide!

Se vestic çò mès corrèctament que sabec, e dempús de guardar-se en miralh coma un Lovelace qu'estúdie arqueologia enes sues estones d'òci, partic entara casa dera senhora Obdulia.

Tau ère eth personatge qu'explicaue a dues senhores e a un cavalièr eth merit d'un quadre tot nere, ath miei deth quau a penes se vedie ua calavèra de color d'oliva e eth talon d'un pè descarnat. Representaue era pintura a Sant Pau, prumèr ermitan; eth pintor ère un vetustenc deth sègle dètz-e-sèt solet coneishut pes especialistes en ancianitats de Vetusta e dera sua província. Plan per aquerò eth quadre e eth pintor èren tan importants entà Bermúdez.

Eth senhor de Palomares vestie un mantèl d'ostiu molt long, de color de pansa, e amiaue ena man dreta un chapèu impròpri dera estacion, encara que de quate o cinc onzes (eth sòn prètz ena Habana) e per aquerò se pensaue que lo podie utilizar pendent tota era tardor. Se credie eth senhor Infanzon en cas de compréner er entosiasme artistic deth sabent milhor qu'es senhores, que pera sua naturau ignorància auien bèra desencusa se non s'estonauen dauant d'un quadre que non se vedie. Cerquèc bèra frasa avienta e de moment trapèc aquerò:

- Ò! Molt! Evidentament! D'acòrd!

Dempús joquèc eth cap enquiath pièch, coma entà meditar, mès en realitat de vertat (estil de Bermúdez) entà descansar, damb ua reaccion proporcionada, dera postura incomòda qu'eth sabent l'auie tengut pendent un quart d'ora. Fin finau eth deth chapèu exclamèc:

- Me semble, senhor Bermúdez, qu'aguest plan famòs quadre der illustre…
- Cenceño.
- Donques, deth plan illustre Cenceño, luderie mès se…
- Se se podesse veir, interrompec era esposa deth senhor Infanzon.

Aguest li lancèc ua terribla guardada de repotec conjugau e rectifiquec, dident:

- Luderie mès… se non siguesse un shinhau ahumat… Dilhèu era cera… er encens…
- Non senhor, ahumat! responec eth sabent, arrint d'aurelha a aurelha. Aquerò que credetz qu'ei òbra deth hum qu'ei era patina; precisament er encantament des quadres ancians.
- Era patina! exclamèc eth deth pòble convençut. Òc, qu'ei çò mès probable. E se jurèc, en arribar en Palomares, guardar eth diccionari entà saber se qué ère era patina.

En aqueth moment eth Magistrau s'apressaue a saludar a Saturno; arreconeishec a Obdulia e s'inclinèc arridolent; encara que mens arridolent que quan saludèc a Bermúdez. Dempús baishèc eth cap e part deth còs dauant es de Palomares que li sigueren presentadi peth sabent.

- Eth senhor en Fermin de Pas, Magistrau e Provedidor dera diocèsi…
- Ò, ja, ja,! exclamèc Infanzon que hège molt qu'admiraue de luenh ath senhor Magistrau. Era senhora deth lòc manifestèc desirs de punar-li era man ath Provedidor, mès era guardada deth marit la tenguec un aute viatge, e non hec que doblegar es jolhs coma s'anèsse a quèir. Eth Magisrau parlaue en votz nauta de sòrta qu'es sues paraules ressonauen enes vòutes e es auti damb er exemple s'apressèren tanben a cridar. Lèu es arridalhades d'Obdulia Fandiño, frèsques, perlades, coma les cridaue en Saturno, aumpliren er ambient, profanat ja pera flaira mondana que s'auie infestat era sacristia des deth moment d'entrar. Qu'ère era flaira deth bilhet, era flaira deth mocador, era flaira d'Obdulia que damb era eth sabent soniaue quauqui viatges. Barrejat damb era dera cera e der encens ère entada eth coma glòria, qu'eth sòn ideau ère amassar es flaires mistiques e es erotiques, mejançant ua armonia o martingala, que credie eth auie d'èster en aute mon milhor era recompensa des qu'ena tèrra auien sabut resistir tota sòrta de temptacions.

Obdulia, que dissimulaue mau eth sòn engüeg mentre se parlaue de quadres, ogives, arcs devèrsi, dovèlles e d'autes pegaries que non auie comprenut jamès, s'encoragèc damb era preséncia deth Magistrau que d'eth ère hilha de confession, encara qu'eth auie sajat diuèrsi viatges d'autrejar-la a en Custodio, ahaimat d'aguesta sòrta de preses. Aquera hemna li crispaue es nèrvis a en Fermin; qu'ere un escandal evident. Non calie se non veir era manèra com anaue vestida ena catedrau. "Aguestes senhores desacrediten era religion". Obdulia ludie ua capa de velot cremesin, dejós dera quau gessien abondoses, coma cascades d'aur, retortilhs e mès retortilhs d'un auriò lord, metalic, artificiau. Ueit dies abans eth Magistrau auie vist aqueth cap a trauèrs des gelosies deth confessonari complètament nere! Era hauda deth vestit non auie arren d'estranh mentre era dauna non se botjaue; ère nera, de satin. Mès çò pejor de tot ere ua corassa de seda escarlata que botaue eth crit en cèu. Aquera corassa ère sarrada contra bèra carcassa (non podie èster mens) que formaue formes d'ua hemna exageradament dotada pera natura des atributs deth sòn sèxe. Quini braci! Quini pièchs! Tot semblaue qu'anaue a crebar! Tot aquerò encantaue a en Saturno mentre irritaue ath Magistrau que non volie aqueri escandals ena glèisa. Aquera senhora entenie era devocion d'ua manèra que poirie passar en d'auti lòcs, en un gran centre, en Madrid, en París, en Roma; mès non en Vetusta.

Cohessaue atrocitats en ton confidenciau, coma les poirie condar en sòn tocador a ua amiga dera sua classa. Mentaue molt ath sòn amic eth Patriarca e ath divertit bisbe de Nauplia; prepausaue tòies catoliques, *organizaue* balhs de caritat, novenes e jubilèus a pòrta barrada, entàs persones decentes… mil absurds! Eth Magistrau l'anaue a man totemps que podie, mès non tostemps. Era sua autoritat, qu'ère lèu absoluda, non artenhie dominar aqueth argent que se le'escapaue pes juntures des dits. Era senhora Obdulia lo fatigaue, lo marejaue. E era volie sedusir-lo, hèr-lo sòn coma ath bisbe de Nauplia, aqueth prelat tan fin que non se separaue d'era quan demorèren en otèl dera Paix, en Madrid, damb eth tenhat peth miei! Es guardades mès ardentes, mès neres d'aqueri uelhs neri, grani e usclants qu'èren entà De Pas; es adoradors dera veuda se'n sabien e l'envejauen. Mès eth maudidie aqueth blocatge.

- "Pèga, se pense qu'a jo me conquistarà coma a en Saturno?"

A maugrat d'aguesta cordiau antipatia, tostemp ère afable e cortés damb era veuda, pr'amor qu'en aguest punt non distinguie entre amics e enemics. Que calie que ua auta persona siguesse dejós des sòns pès, estronhada, entà qu'en Fermin non tenguese damb era es normes avientes. Era urbanitat qu'ère un dògma entath Magistrau, madeish qu'entà Bermúdez, encara que non treiguien d'era guaire desparièr partit.

Mentre se parlaue de çò molt de bon que i auie ena catedrau e eth vilatan se pasmaue e era sua senhora repetie aqueres admiracions, Obdulia se guardaue coma podie, enes nautes còpies des còrnes.

Eth Magistrau se didec adiu. Que non podie acompanhar ad aqueres senhores, que li hège dò… mès lo demoraue era obligacion… eth cor. Toti s'inclinèren.

- Çò prumèr ei çò prumèr, didec eth de Palomares, en tot hèr mencion ara Divinitat e hèr ua reveréncia (non se sap s'ara Divinitat o ath Provedidor)

Erosament, segontes en Fermin, d'arren les servirie era sua inutilitat, mentre que Bermúdez ère ua cronica viua des ancianitats vetustenses.

En Saturno estirèc es celhes e dèc senhaus de voler punar eth solèr; dempús guardèc a Obdulia damb guardada seriosa, penetranta, coma en ua sonda, coma dident-li:

- Ja ac entenes; que sò jo, eth prumèr antiquari de Vetusta, segontes era opinon deth milhor teològ, que se declare esclau sòn. Tot aquerò volec díder damb es uelhs; mès era non ac deuec compréner, pr'amor que se didec adiu deth Magistrau deishant-li era anma, coma se vedie enes sòns vistons, entre es plecs amples e ritmics deth mantèl. D'aguest se despolhèc en Fermin, dempús d'apressar-se a un armari e plan grèument se vestic er ajustat roquet, era senhoriau almussa e era capa de cor.
- Be n'està de beròi! didec de luenh estant Obdulia, mentre es vilatjaires admirauen damb era fe deth carbonèr un aute quadre que laudaue en Saturno.

Heren eth torn per tota era sacristia. Apròp dera pòrta i auie quauqui quadres naui qu'èren còpies non mau hètes de pìntors celèbres. Ara Infanzon li deueren agradar mès qu'es meravilhes de Denceño, solide perque se vedien milhor. Mès eth sòn prudent espós, considerant que Bermúdez passaue damb manifèst mesprètz dauant d'aqueri viui e flamants colors, li fotèc un còp de code ara sua esposa entà que comprenesse que per aquiu se passaue sense hèr minganèles. Entre aqueri quadres i auie ua còpia pro fidèu e molt discrètament formada deth celèbre quadre de Murillo *San Juan de Dios*, der Espitau d'incurables de Sevilla. Ara senhora deth pòble li tustèc era atencion eth cap deth sant, que quan se ve un còp ja non se desbrembe.

- Be n'ei de beròi! exclamèc sense poder tier-se.

Campèc en Saturno damb un arridolet de pietat e didec:

- Òc, ei polit; mès molt coneishut.

E virèc era esquia a Sant Joan, qu'amiaue sus es sues espatles ath quistaire malaut, entre es tenèbres.
Eth senhor Infanzon li fotec un pecic ara sua hemna, se rogic tot e en votz baisha la repoteguèc d'aguesta sòrta:

- Tostemp m'as d'avergonhar. Non ves qu'aquerò non a… patina?

Gesseren dera sacristia.

- Per aquiu, didec Bermúdez senhalant entara dreta: e trauessèrren era crosilha non sense escandal de quauques beates qu'interromperen es sues oracions entà descóser e talhar era corassa de huec d'Obdulia. Era hauda de satin, que non auie arren d'especiau mentre non la botgèssen, ère çò mès subversiu deth vestit tanlèu era veuda se metie a caminar. Se li sarraue de tau manera ath còs, qu'aquerò qu'ère hauda semblaue un calçon sarrat que cenhie es esculturauas formes, qu'atau mostrades, non s'avcnguien ara santetat deth lòc.
- Senhors, anem a veir eth Panteon des Reis, gasulhèc molt hloish er arqueològ, que ja anaue premanint uns quants trocets dera sua *Vetusta Gòda* e dera sua *Vetusta Cristiana*. E en aunor dera vertat mos cau díder qu'un rei se l'anaue e l'aute li venguie; ei a díder, que les barrejaue e confonie, en èster era hauda d'Obdulia era causa de taus confusions, pr'amor qu'eth sabent non podie mens d'admirar aquera plan atrevida invencion, naua en Vetusta, mejançant era quau campauen as sòns uelhs gracioses e significatiues corbes qu'eth jamès auie vist senon en sauneis. Damb grana pena comprenie eth devòt antiquari qu'eth contrast deth lòc sagrat damb es insinuacions talares dera Faldiño, en sòrta d'amortar es sòns huecs interiors, èren aliment dera combustion que deploraue, coma s'a ua hoguèra li lancèssen petròli…

Entrèren ena capèra deth Panteon. Ère ampla, escura, hereda, de basta fabrica, mès d'ua grana majestuosa e imponenta simplicitat. Eth trepadís irrespectuós des bòtes imperiaus, color bronze, que mostraue Obdulia dejós dera hauda cuerta e sarrada; er estrepit dera seda heregant es jupons; eth croishir der amidon d'aqueri baishi de nhèu e esgluma qu'atau li semblauen a en Saturnino, que les auie vist d'auti còps; aurien estat part entà desvelhar deth sòn saunei de sègles as reis aquiu sepultadi, se siguesse cèrt aquerò qu'er arqueològ didec sus eth repaus etèrn de tan respectables senhors:

- Aciu repausen des dera ueitau centuria es senhors reis en… e prononcièc es nòms de sies o sèt sobeirans damb variacions enes vocaus, ena pensada deth vilatjaire, que seguint corrupcions vulgares, didie *ue* en sòrta de *oi* e d'autes extravagàncies.

Qu'ère eth deth pòble prigondament meravilhat dera sabença e eloqüéncia d'en Saturnino.

Laguens d'ua cripta hotjada en un des murs, i auie un sepulcre de pèira de grana mida caperat de relèus e inscripcions illegibles. Entre eth sepulcre e eth mur i auie un estret correder, d'un pè d'ample, e der aute costat, ara madeisha distància, ua rèisha de hèr. Ena part inferiora era escurina qu'ère absoluda. Deth costat dera rèisha quedèren es vilatjaires. Bermúdez, e darrèr d'eth Obdulia,

se perderen de vista en correder negat en tenèbres. Dempús dera enumeracion d'en Saturno, i auec un silenci solemne. Eth sabent auie tossit, anaue a parlar.

- Alugue vòsta mercè un luquet, senhor Infanzon, didec Obdulia.
- Que non n'è aciu. Podem demanar ua candèla.
- Non, senhor, que non cau. Jo me sai es inscripcions de memòria… e ath delà, non se pòden liéger.
- Son en latin? gausèc a dider era Infanzon.
- Non senhor. Que son esfaçades.

Non se hec era lum. Er arqueològ parlèc pendent un quart d'ora. Recitèc, simulant eth tafurèl qu'improvisaue, es capitols 1º, 2º, 3º e 4º d'ua des sues Vetustes e ja anaue a acabar damb er epilòg que copiaram ara letra, quan Obdulia l'interrompec dident:

- Mon Diu! I aurà mès arrats? Jo me pensi enténer...

E deishèc anar un sorriscle e s'agarrèc a en Saturno que, ajudat pes tenèbres, gausèc cuélher damb es sues mans aqueres que sarrauen eth sòn còth; e dempús de padegar a Obdulia damb ua fòrta sarrada, acabèc d'aguesta sòrta:

- Taus sigueren es preclari barons que premièren damb repais de rics presents, envejables privilègis e fondacions pietoses en aguesta Santa Glèisa de Vetusta, que les autregèc perenne ostau ultrateluric entàs sues mortaus despolhes; damb era majestat d'aguest depaus creishec era sua fama, que lèu se vedec coma empòri, e gaudic d'egemonia, entà didè'c atau, sus es non mens santes glèises de Tuy, Dumio, Braga, Iria, Coimbra, Viseo, Lamego, Celeres *et sic de coeteris*.
- Amen!, esclamèc era vilatjaira sense poder-se tier mès; mentre Obdulia felicitaue a Bermúdez damb ua sarrada de mans, ena ombra.

Capitol II

Eth cor auie ja acabat: es venerables canonges deishauen complit aqueth dia eth sòn déuer de laudar ath Senhor entre badalh e badalh. Un darrèr der aute anauen entrant ena sacristia damb era mina engüegiua de tot foncionari que desvolòpe cargues oficiaus mecanicament, tostemp dera madeisha manèra, sense creir ena utilitat der esfòrç que damb eth se guanhe eth pan de cada dia. Era animositat d'aqueri aunèsti prèires ère gastada peth heregament contunh des cantics canonics, coma era màger part des roquets, capmalhs e capes que se treiguien entà recuperar eth mantèl. Se notaue ena sala capitular de Vetusta aquerò qu'ei normau en moltes corporacions: quauqui senhors prebendadi non se parlauen; d'auti ne tansevolh se saludauen. Mès a un estranh non l'ère aisit encuedar-se'n d'aguesta manca d'armonia: era prudéncia dissimulaue totes es aspreses, e en generau regnaue era màger e mès alègra concòrdia. Qu'auie sarrades de man, copets enes espatles, bromes etèrnes, facècies, arridolets, secrets ena aurelha. Quauqui uns, taciturns, se didien adiu lèu e abandonauen eth temple; e non maucaue qui gessesse sense dider-se adiu.

Quan entraue eth Magistrau, eth plan illustre senhor Cayetano Ripamilan, aragonés, de Calatayud, apuaue ua man en marme dera taula, pr'amor qu'es codes non l'arribauen en tau nautada, e exclamaue dempús d'auer flairat diuèrsi viatges, coma gosset que seguís un rastre:

- Qu'è en nas ua flaira de...

Era preséncia deth Provedidor arturèc ath senhor Archiprèst, que, talhant era cita, higec:

- Semble qu'auem auut haudes per aquiu, senhor De Pas?

E sense demorar responsa hec picaresques allusions educades, ara beresa esplendorosa dera veudeta.

Qu'ère en Cayetano un vielhet de setanta sies ans, escarrabilhat, alègre, aflaquit, sec, de color de cuèr vielh, arropit coma un pergamin en huec, e eth conjunt dera sua personeta rebrembaue, sense que se sabesse exactament eth perqué, era siloèta d'un voltor de mida naturau; encara que, segontes d'auti, mès se retiraue a ua agaça, o a un tord arraulit e desplumat. Qu'auie sense cap de dobte moltes causes d'audèth ena figura e enes gèsti, e encara mès vist ena sua ombra. Ère angulós e punchut, tenguie chapèu de *teula* des ancians, long e estret, d'ales molt recuelhudes, ar estil d'en Basilio, e coma que se lo metie entath cogòt semblaue qu'amiaue en cap un telescòpi; ère miòp e corregie es defèctes damb uelhères d'aur montades en un long nas e corbat. Darrèr des cristaus ludien uns uelhs inquiets, molt neri e molt redons. Se metie eth mantèl ar estil estudiant, solie botar es braci en gèrla, e s'era convèrsa ère d'ahèr teologic o canonic, estenie era man dreta e formaue un pòrtavista damb eth dit pòdo e er ensenhador. Coma qu'er interlocutor solie èster mès naut, entà veder-li era cara, Ripamilan torçaue eth cap e guardaue solet damb un uelh, coma tanben hèn es audèths de corrau soent. Encara qu'en Cayetano ère canonge e auie arren mens qu'era dignitat d'Archiprèst, que li daue er aunor de sèir-se en cor ara dreta deth Bisbe, se consideraue, eth, digne de respècte e enquia e tot d'admiracion non per aguestii vulgars titols, ne pera crotz que lo hège plan illustre, senon peth don inapreciable de poèta bucolic e epigramatic. Es sòns dius qu'èren Garcilaso e Marcial, eth sòn illustre paisan. Tanben estimaue molt a Meléndez Valdés e non pòc a Inarco Celenio. Auie vengut en Vetusta de beneficiat tàs quaranta ans; trenta sies auie assistit ath cor d'aquera glèisa e podie considerar-se tan vetustenc coma eth prumèr. Molti non sabien qu'ère de ua auta província. Ath delà dera poesia auie dues passions mondanes: era hemna e era escopeta. Ara darrèra auie renonciat; non ara prumèra, que seguie adorant damb eth madeish pudibond e candorós culte des trenta ans. Ne un solet vetustenc, enquia e tot compdant as liurepensadors qu'en cèrt restaurant minjauen carn eth Diuendres Sant, ne un de solet aurie gausat dobtar dera castetat lèu

seculara d'en Cayetano. Que non ère aquerò. Eth sòn culte ara dauna non auie arren a veir damb es exigéncies deth sèxe. Era hemna qu'ère eth subjècte poetic, coma eth didie, donques que se preciaue de parlar coma es poètes des milhors sègles e ar ahèr lo solie cridar subjècte. Sentie des dera joenessa, imperiosa necessitat d'èster galan damb es daunes, soentejar eth sòn tracte e hèr-les objècte de madrigaus tan innocents ena intencion, coma plei de astúcia e pèbe en concèpte. Que i auec en Capitol epòques de nera intransigéncia qu'en eres se perseguic era mania de Ripamilan coma se siguesse un crim, e se parlèc d'escandal, e d'usclar un libre de vèrsi qu'auie publicat er Archiprèst a còsta deth marqués de Corunejo, gran protector des letres. Pendent aguest temps siguec quan se volec excomuniar a en Pompeyo Guimaran, personatge que traparam mès endauant.

Passèc aquèra galèrna deth fanatisme, e er Archiprèst, que non n'ère alavetz, suberviuec damb eth sòn cargament de bucoliques innocentades, ben vist de toti, mens de conilhs e perditzes enes monts. Mès, be n'èren de luenh aqueri tempsi! Qui se'n brembaue ja de Meléndez Valdés, ne des *Èglogues e Cançons per un Pastor de Bilbilis*, o sigue en Cayetano Ripamilan? Eth romanticisme e eth liberalisme auien hèt estralhs. E auie passat eth romanticisme, mès eth genre pastorau non auie tornat, ne es epigrames costauen cap efècte per maliciosi que siguessen. Que non ère en Cayetano un d'aguesti canonges *laudatores temporis acti*, coma didie eth; que non laudaue eth temps passat sistematicament, mès en aquerò dera poesia calie cohessar qu'era revolucion non s'auie hèt a vier arren de bon.

- Que viuem en ua societat ipocrita, trista e mau educada (solie díder eth as joeni de Vetusta, que l'estimauen fòrça). Vosati, per exemple, non sabetz dançar. Didetz-me se non, d'a on se trè que pòt èster bona educacion eth hèt de cuélher a ua senhoreta pera centura e sarrar-la contra eth pièch?

Credie que se dançaue enes salons era polka intima qu'eth, ans endarrèr, auie vist dançar en Madrid, damb era ocasion d'un viatge curiós.

- Enes mèns tempsi dançàuem de ua auta manèra.

Er Archiprèst desbrambaue de bona fe qu'eth jamès auie dançat senon damb ua cagira. Aquerò òc; aquiu, de seminarista, auie estat gran tocador de flaüta e dançaire sense parelha. Ça que la, imaginant-se damb era abondosa e poetica fantasia que Diu l'auie balhat, es rigodons qu'auie ludut gràcia e figura, solie, en *petit comité*, segontes didie, terciar eth mantèl, botar era teula dejós deth braç, lheuar un shinhau era sotana e dançar uns solets molt puntejadi de pès e conceptuaus, plei de viroletes, genuflexions e enquia trenatges.

Que se n'arrien de tot còr es gojats e eth brave Archiprèst quedaue enes sues glòries, artenhent damb es pès trionfs que ja era sua pluma non artenhie enes tempsi de prosa qu'auiem arribat.
Aquerò des balhs se solie passar enes reünions a on eth setantèr acodie sense manca, pr'amor que des de qu'es mètges l'auien proïbit escríuer e enquia e tot liéger pes nets, non podie tier-se sense era societat mès animada e galanta. Eth *tresillo* l'engüejaue e es conciliabuls de canonges e bisbes de levita, coma eth didie tostemp, lo deishauen trist. "Non ère liberau ne carlista. Ère un prèire". Era joenessa lo tirassaue e s'estimaue mès eth sòn tracte qu'eth des mès senadi vestustensi. Es poètes e gacetilhèrs dera *localitat* auien en eth un censor burlesc e maliciós, encara que tostemp cortés e afable. Se trapaue en carrèr, per exemple, damb Trifon Carmenes, eth poèta de mès alend de Vetusta, er etèrn vencedor enes justes incruentes, dera vistosa sciéncia, lo cridaue damb un dit, apressaue eth sòn nas corbat ara ampla aurelha der endonviaire e li didie:

- Qu'è vist aquerò... non està mau, mès non cau desbrembar çò de *versate manu*. Es classics, Trifoncillo, es classics sustot! A on i a ua simplicitat coma aquera:

Jo è vist un auderet
posar-se en ua frigòla?

E recitaue era trenda poesia de Villegas enquiath darrèr vèrs, damb lèrmes enes uelhs e aigua enes pòts. Era majoritat deth capitol perdonaue aguesta fauta de formalitat ar Archiprèst damb era condicion de qué se l'auesse coma un ancian.

- Enquia e tot atau, didie un canonge plan bon mosso, nau en Vestusta e en mestièr, parent deth ministre de Gràcia e Justícia, enquia e tot atau non se pòt amiar tranquillament era imprudéncia de qué s'en parle de tot; que ges complètament liura e jutge precipitadament, e tie paraules e allusions impròpries d'ua dignitat.

Ad aguest madeish senhor canonge que d'amagat l'auie repotegat quauqui viatges per çò deth pèbe des sòns epigrames, solie tapar-li era boca er Archiprèst dident:

- Arren, arren, que repetisqui çò qu'eth mèn paisan e poèta Marcial deishèc escrit entà taus cassi, ei a díder:

Lasciva est nobis pagina, vita proba est.

Damb aquerò hège veir, e ère vertat, qu'eth auie es verdors ena lengua e d'auti, non mens canonges qu'eth, en un aute costat. E non ère d'aguesti dies eth hèt d'èster en Cayetano molt aunèst en orde mentat, senon que tota era vida auie estat un charraire en tau materia, mès arren mès qu'un charraire. E aguesta ère era traduccion liura deth vèrs de Marcial.

Er Archiprèst ère molt loquaç aquera tarde. Era visita d'Obdulia ara catedrau auie desvelhat es sòns instints anafrodites, era sua passion desinteressada pera hemna, se diderie milhor, pera senhora. Aquera flaira a Obdulia, qu'arrés notaue, la sentie encara Cayetano.

Eth Magistrau contestaue damb arridolets insignificants. Mès que non se n'anaue. Que l'auie de díder quauquarren ar Archiprèst. Non ère De Pas d'aqueri que se solien quedar ena reünion, coma cridauen ara saborosa platica dera sacristia dempús deth cor. Se hège bon, es dera reünion acostumauen a gésser amassa a passejar pera carretèra o a anar en Espolon. Se ploiguie o menaçaue de ploja, alongauen era charrada enquia qu'eth *Palomo* hège un discrèt bronit damb es claus dera catedrau e cada canonge se n'anaue ena sua casa. Que non se pense per aquerò qu'èren intims amics es afeccionats a charrar dempús deth cor. Que se passaue aquiu aquerò qu'ei lèu generau enes rotlèus. Entre toti mormolhauen des absents coma s'eri non auessen defèctes, siguessen just ath miei de tot ena vida e jamès s'auessen de separar. Mès partie un, e es auti sauvauen cèrt respècte pendent bèri menutes. Quan ja deuie èster ena sua casa eth temerari, quauqu'un des que quedauen, didie de pic:

- Coma aguest aute... E toti sabien qu'aqueth gèst de senhalar era pòrta e taus paraules significauen:
- Povora! E non li quedaue un solet uas san ad aguest *aute*.

Er Archiprèst non ère des que mens mormolhauen.

Eth l'auie botat eth fausnòm qu'amiaue sense sabè'c, coma ua maça, ath senhor Arcedian en Restituto Mourelo. En capitol arrés lo cridaue Mourelo, ne Arcedian, senon Glocester.
Qu'ère un shinhau torçat d'espatla dreta en Restituto, per çò d'aute bon mosso, (lèu tan naut coma eth parent deth ministre) e coma qu'aguest defècte incurable ère un obstacle entàs pretensions de galhardia que tostemp auie alimentat, decidic hèr de tripa còr, coma se ditz, ei a díder, trèir-ne

benefici, en qualitat de gràcia, d'aqueth defècte qu'ère senhalat. En sòrta de dissimular-lo soslinhaue eth vici corporau en tot tòrcer-se mès e mès entara dreta, en tot inclinar-se coma un saüc ploraire. Resultaue d'aquera estranha postura que semblaue Mourelo en perfècta demora, auançant-se as rumors, auançaue ad eth madeish entà saber notícies, caçar intencions e enquia e tot escotar pes traucs des barralhes. Trapaue er Arcedian, sense auer liejut a Darwin, cèrta misteriosa e lèu cabalistica relacion entre aquera manèra de *F* que semblaue eth sòn còs e era sagacitat, era astúcia, era dissimulacion, era malícia discrèta e enquia eth maquiavelisme canonic qu'ère çò que mès l'importaue. Credie qu'eth sòn arridolet, un shinhau copiat deth que tenguie eth Magistrau, enganhaue ath mon sancer. Òc, qu'ère cèrt qu'en Restituto gaudie de dues cares: anaue damb es dera hèiria e tornaue damb es deth mercat. Dissimulaue era enveja damb ua amabilitat pegosa e simulaue un aclapament qu'en eth non s'i calaue jamès. Mès, didie er Archiprèst, ne era sua amabilitat enganhe a toti, ne encara que siguesse un astut viuidor ei tan Maquiavel coma eth supause.

Parlaue, tostemp que podie, ara aurelha der interlocutor, guinhaue es uelhs alternatiuament, l'agradauen es frases de dusau e e enquia de tresau intencion, coma gobelets de prestidigitador e ère un ipocrita que simulaue cèrts descuets enes formes deth culte extèrn, entà qu'era sua pietat semblèsse espontanèa e simpla. Tot se tornaue secrets. Didie eth que daurie eth còr un solet viatge ad aqueth que volie entener-lo.

- Pera boca morís eth peish, que ja ac sai. Non sò jo des que desbremben qu'en boca barrada non entren mosques; mès damb vos non è inconvenent entà èster explicit e sincèr, dilhèu per prumèr viatge ena mia vida. Plan, donc, escotatz eth secret.

E lo didie. Parlaue en votz baisha, damb mistèri. Entraue ena sacristia fòrça viatges dident de sòrta qu'a penes se l'entenie:

- Qu'auem bon temps, senhors! Que se tarde molt!

Ripamilan, qu'ans endarrèr anaue d'amagat ath teatre bèth còp, en tot amagar-se ena escurina d'ua platèa de proscèni, o sigue *bolsa*, vedec ua net eth drama titolat: *Es hilhs d'Eduardo*, apraiat per Breton de los Herreros, e quan gessec en scèna Glocester, eth Regent gibós e torçat e plen de malícies, exclamèc:

- Vaquí ar Arcedian!

Era frasa hec fortuna e Glocester siguec en avier, en Restituto Mourelo, entà tota Vetusta illustrada. Qu'ère aquiu, escotant damb simulada complacéncia es facècies e picar`rsques der Archiprèst, qu'era sua lengua cranhie, present e absent. Quan en Cayetano virèc era esquia, donques que parlaue normaument virant-se soent sus es talons, Glocester guinhaue un uelh ath Dean e barrinaue damb un dit eth front. Que volie exprimir era holia deth poèta bucolic. Eth quau seguie dident:

- Non senhors, que non parli sense motiu; jo sai era vida qu'amiaue aguesta senhora veuda ena cort, pr'amor qu'ère molt amiga deth celèbre bisbe de Nauplia, ath quau jo tractè aquiu damb grana intimitat. En un ostau deth carrèr der Arenal auí era ocasion de conéisher a Obdulia, ara quau abans a penes saludaua aquiu, a maugrat de qué ère enes reünions ena casa deth Marqués de Vegallana. Ara qu'èm grani amics. Qu'ei epicurista. Non cre en siesau.

I auec ua arridalhada generau. Solet eth Provedidor se contentèc hènt un arridolet, inclinar-se e botar cara de sant que patís per amor de Diu er escandal enes aurelhes. Er Arcedian arric sense talents.

Era istòria d'Obdulia Fandiño profanèc eth recinte dera sacristia, coma pòc abans l'auien profanat era sua arridalha, eth sòn vestit e es sòns perhums.
Er Archiprèst condaue es aventures dera dauna coma ac aurie hèt Marcial, exceptat deth latin.

- Senhors, a jo m'a dit Joaquinito Orgaz qu'es vestits que lutz en Espolon aguesta senhora...
- Son molt escandalosi... didec eth Dean.
- Mès molt rics, observèc eth parent deth ministre.
- E molti; james amie eth madeish; cada dia un cerfuèlh nau, higec er Arcedian. Jo non sai d'a on les trè, donques qu'era non ei rica; a maugrat des sues pretencions de nòbla, e non a qu'ua renda miserabla e un veudatge irrisòri...
- Donques aquiu vau jo, interrompec trionfant en Cayetano. Que m'a dit eth gojat d'Orgaz, qu'acabèc era carrèra de mètge en Sant Carlos, qu'aguesti darrèrs ans Obdulia servie en Madrid ara sua cosia Tarsila Fandiña, era celèbra aimanta deth celèbre...
- Òc, qué? Que li servie d'entremeteira, entà didè'c atau. Ei a díder, non tant: mès, tè, que l'acompanhaue e... plan, era auta agraïda...li mane ara es vestits que dèishe, e coma que les dèishe naus e n'a tants e tan rics...

Eth capitol, que hège veir qu'escotaue per educacion, arren mès, ar Archiprèst, s'interessaue de vertat pera cronica. Ripamilan saborejaue era platica lasciua solet per çò qu'auie de graciós. Es auti comencèren a enredar-se entenent amassa aqueres petòfies. Er Archiprèst tachaue es uelhs neri e punchents en Magistrau, confessor d'Obdulia, semblaue cercar eth sòn testimòni.

Eth Provedidor non ere aquiu senon entà parlar tot solet damb en Cayetano. Patie es sues impertinéncies damb paciéncia. L'estimaue. Li perdonaue aqueri innocents vams d'erotisme retoric pr'amor que coneishie es sòns costums irreprochables e eth sòn còr d'aur. Qu'èren boni amics, e Ripamilan eth mès decidit e afogat partidari d'en Fermin enes peleges deth capitol catedralici. D'auti lo seguien per interès, molti per pòur; en Cayetano, incapable de crànher ad arrés, lo servie e l'estimaue pr'amor que, sivans eth, ère eth solet òme superior dera catedrau. Eth Bisbe qu'ère un benedit, Glocester un tafurèl damb mès malícia que talent; eth Magistrau un sabent, un literat, un orador, un òme de govèrn, e çò que valie mès de tot, ena sua opinion, un òme de mon. Quan se li parlaue des supausadi hèts deth Provedidor, dera sua tirania, deth sòn comèrci sordid, s'indignaue er ancian e remie en redon enquia e tot es cassi de simonia mès probables. Se li hègen saber eth capitol d'aventures amoroses, que non passauen d'èster rumors anonims, sense fondament que les probèsse, er Achiprèst arrie quan remie, hènt veir qu'aquerò ère possible, mès que non importaue massa.

- Era vertat ei qu'en Fermin ei un bon mosso, e, s'es beates s'enamoren d'eth en veder-lo galhard, pulcre, elegant e parlant coma un Crisostomo ena cagièra, eth non n'a eth tòrt ne era causa ei contrària as sabentes leis naturaus.

Eth Magistrau sabie tot çò que Ripamilan pensaue d'eth e lo consideraue eth mès fidèu des sòns partidaris. Plan per aquerò lo demoraue. Que l'auie de hèr preguntes que, en non èster sus er Archiprèst, poirien èster perilhoses. Glocester auie flairat quauquarren.

- "Com non se n'anaue eth Magistrau? Com patie aqueth mau de cap? Non, tè, eth tanpòc deishaue eth lòc". Qu'ère eth de Moruelo eth mès corau enemic qu'auie eth Provedidor. Precisament eth trabalh de maquievelisme mès refinat der Arcedian s'estaue en mantier en aparença bones relacions damb eth "despòta", passar coma partidari sòn e minar-li eth terren, premanir-li ua queiguda que ne era d'en Rodrigo Calderon. Qu'èren molt vasti es plans de Glocester, pleis de virades e revirades, emboscades e laberints, params e petards e enquia e tot maquines infernaus. En Custodio eth beneficiat ère eth sòn lòctenent. Aguest l'auie balhat aquera tarde era notícia de qué era Regenta ère ena capèra deth Magistrau

demorant-lo entà cohessar-se. Nauetat fantastica. Era Regenta, plan principau senhora, ère esposa d'en Victor Quintanar, Regent en diuèrses Audiéncies, darrèrament ena de Vetusta, a on se jubilèc damb era desencusa d'evitar petòfies sus cèrtes dobtoses incompatibilitats; mès en realitat ère pr'amor que ja ère cansat e podie víuer comòdament gessent deth servici actiu. Ara sua hemna se la seguic cridant era Regenta. Eth successor de Quintanar ère fradin e non auec cap conflicte; se passèc un an, venguec un aute regent damb senhora e aquiu siguec era. Era Regenta en Vetusta qu'ère ja entà tostemp era de Quintanar dera illustra familha vetustenca des Ozores. Per çò dera *nauèth arribada* s'auec de contentar en èster: era *auta* Regenta. Ath delà, eth conflicte durarie pòc pr'amor que ja començaue a tier-se eth nòm de "president" e lèu i aurie nòm desparièr entada cada quau. Mentretant era Regenta ère era d'Ozores. Era quau tostemp auie estat hilha de confession d'en Cayetano, mès aguest, que de hège quauqui ans solet cohessaue a molt pòques persones, senhores lèu totes, de nauta categoria, plan amagadi amics e amigues, fin finau s'auie cansat tanben d'aguest leugèr trabalh, pesat entàs sòn ans; e decidit a retirar-se complètament deth confessionari, auie suplicat as sues hilhes de confession que lo desliurèssen d'aguest trabalh e enquia senhalar successor en tan grèu e interessant ministèri; successor desparièr segontes es persones. Aguesta sòrta d'eréncia, o milhor, succession *inter vivos*, ère molt cobejada en capitol e per toti es dependents deth clergat dera catedrau. Abans dera reaccion religiosa qu'en Vestusta, coma en tota Espanha, auien costat es excèssi des liurepensadors improvisadi en tauèrnes, cafés e congrèssi, ère er Archiprèst confessor dera gent importanta dera Encimada, donques qu'auie era manja ampla en cèrtes matèries; mès que ja era mòda auie cambiat, se hilaue mès fin en ahèrs pecaminosi e eth Magistrau qu'anaue damb pès de plomb ère eth preferit. Ça que la, ues per costum, d'autes per non aufensar a en Cayetano, e quauques per seguir contentes en aqueth sistèma dera manja ampla, quauques daunes seguien assistint ath tribunau deth latitudinari, enquia qu'eth madeish se cansèc e de bones manères comencèc a secodir-se es mosques.

En Custodio, joen plan arderós enes sòns desirs, credie massa enes miracles de fortuna que hè era confession d'aurelha e les atribuie ada eri sense motiu eth progrés deth Magistrau; plan per aquerò espiaue era succession der Archiprèst damb mès cobesença qu'es auti, damb ua passion imprudenta. Auie sabut qu'era senhora Olvido, era orgulhosa soleta hilha de Paez, un des mès rics americans de *Era Colonia* auie passat, temps endarrèr, deth confessionari de Ripamilan ath d'en Fermin. Aquerò ja ère ua grossieretat. Mès, ò escandal! ara (en Custodio se n'auie sabut escotant darrèr d'ua pòrta), ara eth vielh ancian poèta bucolic deishaue ath Magistrau era mès apetissenta des sues jòies penitenciàries, coma n'ère solide era digna e vertuosa e plan beròia esposa d'en Victor Quintanar. E en Custodio sentie era allegorica baua dera enveja que manaue des sòns pòts! Dempús d'auer tumat darrèr der autar damb eth Provedidor, se n'auie anat entath transcor, e laguens dera capèra der *aute*, auie vist, guardant de reuelh, dues senhores; *naues* sense cap de dobte, donques que non sabien qu'aquera tarde non se *seiguie* en Fermin. Auie tornat a passar, auie guardat milhor e dissimuladament, e podec conéisher, a maugrat des ombres dera capèra, qu'ua d'aqueres daunes ère era Regenta en persona.

Entrèc en cor, e l'ac didec a Glocester. Er Arcedian volie aguesta succession particulara; credie que li pertanhie per rason dera sua dignitat er aunor de cohessar ara senhora Ana Ozores. "Damb eth Bisbe que non s'auie de compdar; eth Dean ère un vielh que non hège que minjar e tremolar; en ua procession de reparacions quate embriacs l'auien fotut un espant, que d'eth solet se remetec eth sòn estomac; digerie plan ben, mès que non rasonaue; non pensaue mès que çò qu'ère pro entà seguir vegetant e assistint ath cor; tanpòc s'auie de compdar damb eth. Er Archiprèst renonciaue ara Regenta, donques quina dignitat seguie? era sua: era jerarquia senhalaue ar Arcedian. Se tractaue, donc, d'un abús, d'ua injustícia que clamaue ath cèu, e non podie clamar ath Bisbe pr'amor qu'ère esclau d'en Fermin". Aguesta opinion de Glocester l'aprovaue en Custodio; non auie eth beneficiat era pretension excessiua de cuélher entada eth tan bona bocada, mès volie qu'aumens non se la

mingèsse eth sòn enemic. Vantaue a Glocester e l'encoratjaue a lutar pera justa causa des sòns drets. Glocester, vantat, e damb color de carròta, li didec ara aurelha deth confident:

- Serà liura eleccion aguesta senhora? E separant-se un shinhau, entà veir er efècte dera sua malícia, guardèc ath beneficiat damb uelhs de picaresca intencion, mentre es gautes ròies e holades delatauen un gèst d'arrir, pròche a escampilhar-se pes comissures des pòts.
- Que pòt èster, contestèc en Custodio, soslinhant es sues paraules, entà hèr veir que se n'auie encuedat des intencions der aute.

Mentre er Archiprèst profanaue es quate costats dera crotz latina, qu'ère sacristia, damb eth relat mondan dera vida e miracles d'Obdulia Fandiño, Glocester, arrint, pensaue enes motius que podie auer eth Magistrau entà enténer a en Cayetano, en sorta de córrer entath confessionari qu'ath sòn pè lo demoraue era mès cobejada penitenta de Vetusta era nòbla.

Se juraue ada eth madeish eth Maquiavel deth capitol non abandonar eth lòc sense saber a qué atier-se.

Eth Magistrau auie decidit non entrar aqueth dia ena capèra que cridauen sua. Cohessar aquera tarde qu'aurie estat ua excepcion, motiu entà hèr parlar. Serien aquiu encara aqueres senhores? Quan baishèc dera tor e passèc peth transcor les auie vist, les auie arreconeishut, èren era Rgenta e Visitacion, n'ère segur. Com ei qu'auien vengut sense avisar? En Cayetano ac deuie saber. Quan ua senhora des principaus, coma n'ère era Regenta, volie hèr-se hilha de confession deth Magistrau, l'avisaue damb temps, li demanaue ora. Es persones desconeishudes, es hemnes de pòble non s'atrevien a tan, e es pòques d'aguesta classa que se cohessauen damb eth acodien en molon ena capèra escura qu'es sòns secrets envejaue en Custodio; aquiu demorauen eth sòn torn es penitentes anonimes. Aguestes umiles devòtes ja sabien quini èren es dies de repaus deth Magistrau. Aqueth ère un e plan per aquerò era capèra ère desèrta enquia qu'arribèren es dues senhores. Visitacion se cohessaue cada dus o tres mesi, non sabie damb certitud es dies *fastos e nefastos*, ignoraue quan se seiguie eth Provedidor e quan non. Era Regenta venguie per prumèr viatge, "per qué non l'auie avisat? er eveniment ère pro solemne e auie de sonar pro entà meritar preliminars mès ceremoniosi. Ère orgulh? Ère qu'aquera senhora pensaue qu'eth auie de béuer es vents entà saber quan vierie a favorir-lo damb era sua visita?... Ère umilitat? Ère que damb delicadesa e bon gust cristian e non comun enes daunes de Vetusta, volie confoner-se damb era plèba, cohessar-se d'amagat, èster ua de tantes?" Aguesta ipotèsi vantaue fòrça ath Magistrau. Li semblaue un trait poetic e sincèrament religiós. "Qu'ère cansat d'Obdulies e Visitacions. Eth pòc sen d'aguestes, e de d'autes daunes, les hège ester irreverentes, grossières, òc, grossières, damb eth sacrament e en generau damb tot eth culte. S'agarrauen confiances qu'èren profanacions; aquerien lèu ua familiaritat inoportuna que daue ocasion as calomnies des pècs e des maus intencionadi".

"Que non ère eth un en Custodio, ignorant de çò qu'ei eth mon, plen d'imaginacions, ambiciós de cèrt ornament eclesiastic, que dilhèu se guanhe en confessionari entà que lo vantèssen encara revelacions imprudentes, que sonque servien entà negar-li era anma de hàstic. Que demoraue quauquarren nau, mès delicat, mès selècte". Sabie, per rumors, qu'er Archiprèst l'auie conselhat ara Regenta qu'acodisse ara cadièra deth Magistrau, pr'amor qu'eth se hège enlà ja deth confessionari. Mès en Cayetano non l'auie dit arren. Ath delà, coma qu'en materia de confession es bravi des clèrgues son molt reservadi, Ripamilan, que sabie tractar seriosament es ahèrs seriosi, jamès l'auie parlat ath Magistrau de çò que podie èster era Regenta, jutjada des deth tribunau sagrat. Aquera tarde demoraue De Pas saber quauquarren. Mès Glocescer non se n'anaue. Que ja non se parlaue d'Obdulia ne dera sua cosia era de Madrid, eth sòn modèu; se parlaue deth temps; e Glocester non se botjaue. S'auien anat dident adiu toti es senhors canonges, quedauen es tres e eth *Palomo*, que daurie e barraue calaishi damb sorrolh e mormolhaue; malediccions sense cap de dobte.

En Cayetano tenguec era sua verbositat, comprenec que desiraue dider-li quauquarren ath Magistrau, que shordaue Glocester; s'en brembèc de pic qu'eth tanben volie parlar-li ath Provedidor e coma qu'en taus cassi non se mossegaue era lengua, talhèc era convèrsa, dident:

- A, mala memòria! En Fermin, ua paraula, damb eth permís deth senhor Arcedian... ei a díder, non ei ua paraula, qu'auram de parlar longament... que son interèssi espirituaus.

Glocester se mosseguèc es pòts, saludèc damb eth tronc torçat, en tot hèr un arc de pont, e gessec dera sacristia dident entada eth:

- "Aguest mau vielh e mau educat me les pagarà totes amassa!"

Er Archiprèst se n'auie burlat dera diplomàcia e deth maquiavelisme der Arcedian damb gessudes de ton, indirèctes deth Padre Cobos e d'auti expedients d'aguesta sòrta.

- "Se toti siguessen coma jo, Glocester non saberie se qué hèr dera sua abiletat e simulacion. Ai des vops, s'es garies non siguessen garies!"

Glocester gessie tostemps pera pòrta deth claustre, dubèrta pera part Nòrd dera crosilha; per aquiu arribaue abans ena sua casa; mès aguest còp volec gésser pera pòrta dera tor, pr'amor que d'aguesta manèra passaue per dauant dera capèra deth Magistrau. Guardèc; non i auie arrés. Alavetz s'arturèc, tornèc a guardar un shinhau mès, hec un pas entà laguens dera capèra; non i auie arrés; n'ère segur. "Per tant aqueres senhores se n'auien anat sense cohessar-se; per tant eth Magistrau se permetie eth luxe de mespredar arren mens qu'ara Regenta!" Er Arcedian vedec un mon d'intrigues que se podien fondar en aqueth descuet deth Provedidor. Cuelhec aigua senhada en un aiguasénher gran de marme nere, e mentre se senhaue, en tot inclinar-se dauant der autar deth transcor, didie entada eth:

- Aguest serà eth talon d'Aquiles. Aguest mesprètz li costarà car. Lo profitarè.

E gessec dera catedrau hènt calculs damb es dits, que li semblauen pensaments, intrigues, espionatge, e enquia contravents secrets e escales sosterranhes.

Er Archiprèst auie dubèrt era boca en enténer a De Pas qu'era Regenta ère ena catedrau, segontes l'auien dit, e qu'eth non auie corrut a saludar-la e a cohessar-la, s'ei que venguie entad aquerò, coma ère de supausar.

- Mès què pensarà aguest àngel de bontat? cridaue en Cayetano, espaurit de vertat.
- A veir, Rodríguez (eth *Palomo*) cor entara capèra deth senhor Magistrau, e se i è aquiu ua senhora...

Que non calie. Entraue en aqueth moment Celedonio er acolit que se metec ena convèrsa dident:

- Non, senhor. Que ja se n'an anat. Èren era senhora Visita e era senhora Regenta. Se n'an anat. Jo parlè damb eres. Les didí qu'aué non se seiguie eth senhor Magistrau; e era senhora Visita que s'en volie anar abans, cuelhec deth braç ara senhora Ana e se la hec a vier.
- E qué didien?, preguntèc en Cayetano.
- Era senhora Ana caraue. Era senhora Visita ère incomodada perque era senhora Regenta auie volut vier sense manar abans un avís. Me pensi que se n'anèren de passeg, pr'amor qu'era senhora Visita didec sabi pas qué der Espolon.
- En Espolon! cridèc Ripamilan, cuelhent damb ua man eth braç deth Magistrau e damb era auta era teula. En Espolon!

- Mès en Cayetano! Qu'ei qüestion d'aunor entà jo; d'aguest mesprètz n'è jo eth tòrt de bèra manèra.
- Mès que non ei mesprètz, repetie eth Provedidor deishant-se anar, e damb eth ròstre illuminat per ua sòrta de lum espirituau d'alegria que lo negaue.
- Òc, senhor; e de totes manères, mesprètz o non, jo li voi balhar ua explicacion ara mia estimada amiga... En Espolon! Peth camin ne parlaram. Que voi que vòsta mercè coneishe ben ad aguesta hemna, psicologicament, coma diden es pedants d'ara; ei ua grana hemna, un àngel de bontat coma vos è dit; un àngel que non se merite un mesprètz.
- Mès se non auec mesprètz... Ja vos explicarè ... Jo non sabia...

E parlauen en votz baisha, pr'amor que ja caminauen pera nau Sud dera catedrau en tot filar-se entara pòrta. Era darrèra capèra d'aguest costat ère era de Santa Clementina. Ère grana, bastida sègles dempús qu'es autes capères, en dètz-e-sèt. Auie quate autars en centre; es parets èren ornades damb profusion damb huelharasca, arabesqui e d'auti cosmetics deth genre decadent que pertanhie.

Eth Magistrau e er Archiprèst enteneren votzes ena capèra. De Pas non parèc atencion en eres, mès Ripamilan s'arturèc, flairant, e estirèc en còth en actitud d'escotar.

- Diu m'en age!, son eri!, didec estonat.
- Qui?
- Eri; era veudeta e en Saturno; reconeishi eth sorriscle d'aguest grilh furiós.

E er Archiprèst qu'auie manifestat pòc abans era prèssa entà gésser deth temple, s'entestèc a entrar en Santa Clementina. Eth Magistrau lo seguic, entà amagar eth sòn desir d'arribar en Espolon çò mès lèu pòssible.

Qu'èren *eri*, plan que òc.

Ath miei dera capèra, en Saturnino sudant copiosament, caperada era levita de telaranhes e taques de caudea, rogit de cara, ròies es aurelhes, arengaue ath sòn auditòri, damb un braç estenut en direccion dera vòuta. Qu'ère indignat, per çò que semble, e era sua indignacion la comunicaue de bon o mau voler as Infanzones.

- Senhors, exclamaue, que ja ac vedetz: aguesta capèra ei eth pigalh, eth lèg pigalh, eth borron diderè milhor, d'aguesta jòia gotica. Qu'auetz vist eth panteon, de sevèra arquitectura romanica, sublim ena sua nudesa; auetz vist eth claustre, ogivau blos; auetz recorrut es galaries dera vòuta, d'un gotic sòbri e bric amanerat; auetz visitat era cripta cridada Capèra des reliquies, e auetz pogut veir un esbòç des primitiues glèises cristianes; en cor auetz saborejat es primors deth relèu, se non d'un Berruguete, d'un Palma Artela, desconeishut, encara que sublim artifèx; en retaule dera Capèra Major auetz admirat e gustat era delícia des arrancaments geniaus, òc, geniaus posqui díder, deth pìncèu d'un Grijalte; e *reasumint*, en tota era Santa Basilica auetz pogut apreciar era idèa de qué aguest temple ei òbra d'art sevèr, blos, simple, delicat... *Mès* aciu, senhors, m'ac cau cohessar, eth mau gust desbordat, eth holament, era redundància s'a balhat cita entà laurar aguestes pèires qu'en eres aquerò d'amanerat va dera man damb era extravagància, eth recargament damb çò deforme. Aguesta Santa Clementina, parli dera sua capèra, ei un desaunor der art, era ignominia dera catedrau de Vetusta.

Carèc un moment entà netejar-se era sudor deth front e deth cogòt damb un mocador perhumat d'Obdulia, pr'amor qu'eth sòn ère banhat ja hège temps dera eloqüència liquida.

Es Infanzones sudauen tanben. Eth marit auie en cap ua ola de grilhs. Qu'auie entenut en ora e mieja un cors peripatetic (a pè e caminant tot eth temps!) d'arqueologia e arquitectura e un aute cors d'istòria pragmatica. Eth malerós ja confonie as califes de Cordoba damb es colomnes dera mesquita, e ja non sabien quines èren mès de ueit centes, s'es colomnes o es califes. Er orde doric, e jonic e eth corinti les barrejaue damb es Alfonsos de Castelha, e ja dobtaue s'era fondacion de Vetusta ère deguda a un fraire descauç o ar arc de miei punt; *reasumint*, coma didie eth sabent, sentie nausèes invencibles e a penes entenie ar arqueològ, en preocupar-se mès des sòns esfòrci entà contier es impulsi der estomag qu'era sua expansion aurie estat ua irreveréncia.

- Se siguéssem en un vaishèth, non serie tan inoportun, pensaue, mès en ua catedrau!

Er Infanzon ère en rigor coma en nauta mar, e cada còp qu'entenie díder era nau deth Nòrd, era nau deth sud, era nau principau, se credie ath cap d'ua esquadra e s'imaginaue qu'en Saturno flairaue a quitran. Mès et praube vilatan seguie dident que òc a tot.

"Qu'ère conforme, aquerò ère ua profanacion. Quina pesadesa era d'aqueri cubricèls, era d'aqueres fornicules! Be n'èren de pesadi! Coma qu'er Infanzon cranhie que li queiguessen ath dessús, pr'amor que sense cap de dobte se botjauen. Mès, bon Diu, se dedie ath sòn laguens, s'eth genre plateresc ei cargant e plan pesant, a on i aurà causa mès plateresca qu'aguest senhor en Saturnino?" Li passèc pera imaginacion se serie en tot burlar-se'n d'eri perque èren d'un pòble de pesca. Mès, non; aquera cara non deuie de mentir; parlaue de vertat; ère vertat çò deth rei Veremundo e çò dera emigracion dera pinha persa as colomnes arabes; solet que tot aquerò, qué l'importaue ada eth qu'ère un compromisari!

Era digna esposa der Infanzon tanben ère cansada, engüejada, mès non aclapada. que ja hège mès d'ua ora que non escotaue ua soleta paraula de guaire didie aqueth charraire, sense vergonha e libertin. "Ò, se non siguesse perque eth sòn marit tot ac consideraue coma ua inconvenéncia e manca d'educadion! Se non siguesse perque èren ena casa deth Senhor!... Qu'ère escandalizada e furiosa. Be n'ère de polit eth papèr que representauen era e eth sòn marit! L'auie hèt senhaus, mès en vaganaut. Eth se pensaue que hège allusion ad aquerò dera arquitectura e se hège eth despistat. E era senhora Obdulia? Tè, que semblaue mèstra en aquesti va-e-veni. Non auien desaprofitat ne ua soleta ocasion. Plan! E atau les auien amiat per trasti e tauèrnes, mòrts de cansament. Quan ère escur, plan, se balhauen era man... Era ac auie vist un còp e ac auien supausat es auti. E era li cauishigaue eth pè... e tostemps amassa; e tanlèu i auie quauquarren estret volien passar es dus ath còp... e passauen, quina desmesura! Mès d'a on li venguie ath sòn marit era amistat d'aquera senhora?" enquia e tot gelosia auie era nòbla vilatana. Non badaue boca; e s'Obdulia e Bermúdez auessen estat mens preocupats damb era Renaissença aurien notat es celhes arroncilhades e era sequetat dera abans amabla senhora de pòble. En Saturno seguic eth sòn discors. Se tractaue de demostrar es sues injurioses afirmacions.

- Vedetz se non, seguie, çò que saute as uelhs, as uelhs dera anma voi dider, de tota persona de gust. Maudit sigue eth Bisbe, damb eth respècte degut, maudit sigue eth plan digne Bisbe en Garcia Madrejon que consentic aguest confonut rambalh d'ornaments e huelhatges quinta essència deth barròc, dera profussion trincada e dera fausetat. Etiquètes, midalhes, nichos (e senhalaue damb eth dit), capitèls, frontons trincadi, garlandes, penjadissi, huelharasca, arabesqui que pullulatz pes decoracions de pòrtes, hièstres, lucanes e cauquilhatges; en nòm der art, dera santa idèa dera sobrietat e dera non mens immortau e immaculada armonia, jo vos condemni ara malediccion dera istòria!
- Escotatz, donc, gausèc díder era Infanzon sense guardar ath sòn espós. Digatz çò que volgats, aguesta capèra me semble a jo molt polida; e me semble molt lèg profanar eth temple... renegant atau de Diu e des sòns sants!

Tè, que ja s'auie cansat; volie balhar batalha ath libertin e alistaue, damb un pudor evident, eth terren neutrau, der art, blos e desinteresat. Ath delà era capèra l'agradaue de vertat e non volie mès contemplacions.

Eth vilatan credec qu'era sua hemna s'auie tornat lhòca.

"Que deuie èster marejada coma eth". Volec parlar, mès que non ac artenhec en moment que volec. Obdulia deishèc anar er aire en ua arridalhada, qu'entenec en Cayetano de dehòra estant. E Saturno, talhat e sospechant quauquarren deth motiu d'aquera inesperada oposicion, se contenguec en tot inclinar-se ar estil Magistrau e virar era boca e es celhes d'ua manèra inventada per eth madeish dauant deth miralh. Que volie díder aquerò qu'un Bermúdez non discutie damb senhores. Sonque contestèc:

- Senhora.... jo non profani arren... Er Art...
- Òc que profanatz!
- Mès hemna, mès Carolina!
- Ò, deishatz-la, senhor Infanzon; jo respècti totes es opinions.

E cranhent qu'era vilatana amièsse era milhor part en aquerò de profanar o non profanar, hec lèu a díder:

- Ath delà, coma ja compreneratz, amic mèn, jo seguisqui es canons dera beresa classica condemnant energicament eth gust barròc... Aquerò ei plateresc...
- *Churrigueresc*! exclamèc eth crompromisari, volent d'aguesta manèra compensar era protèsta asenada dera sua hemna.
- *Churrigueresc*! repetic, que balhe hastic! e se vedec clarament que ne sentie.
- *Churrigueresc*! podec díder encara un aute viatge.
- *Rococò*! concludic Obdulia

En aqueth moment er Archiprèst s'inclinaue entà saludar-la coma s'anèsse a punar-li es bòtes color bronze.
Gesseren en carrèr toti amassa. En Saturno hec lèu a dider-se adiu. Des sues caròles brotaue huec. Qu'anaue a còs e auie hered. Eth vent caud li sabie a cèrç.

- "Que cranhi ua pneumonia", didec, mentre se n'anaue cordant-se era levita pera centura.

Qu'auie necessitat de saborejar solet es emocions d'aquera tarde.

"Estimaue e credie èster estimat".

Capitol III

Aquera tarde parlèren era Regenta e eth Magistrau en passeg. Er Archiprèst sagèc que se trapèssen e per çò dera sua confiança damb era Regenta apraièc era entrevista.

Pr'amor que pòqui viatges s'auien crotzat es paraules era beròia dauna e eth Provedidor e jamès s'auie passat era convèrsa enes lòcs comuns qu'obligue eth tracte sociau.

Era senhora Ana Ozores non ère de cap confraria. Pagaue ua quòta mensuau enes Escòles Dominicaus, mès non assistie as leçons ne as conferéncies; s'estaue luenh deth cèrcle qu'eth Provedidor regnaue. Aguest visitaue pòc as persones que non podien o non volien servir-lo enes sòns plans de propaganda. Quan eth senhor en Victor Quintanar ère Regent de Vetusta, eth Magistrau lo visitaue en totes es solemnitats qu'exigien aguest acte de cortesia es costums deth pòble; aguestes visites les pagaue damb era exactitud que tenguie en aguesti ahèrs eth senhor Quintanar, eth mès complit cavalièr dera ciutat, dempús de Bermúdez. Es compliments deth Magistrau anèren amendrint, sense saber per qué, quan se jubilèc en Victor, e finaument cessèren es visites. En Victor e en Fermin se parlauen de quan en quan peth carrèr, en Espolon; se saludauen tostemp damb era màger amabilitat. S'estimauen mutuaument. Es calomnies que la maudidença perseguie a De Pas auien un isolador damb en Victor; a trauèrs sòn non se propagauen, e enquia e tot se n'encuedaue de des.hèir era sua perniciosa influéncia. Era senhora Ana jamès auie parlat soleta damb eth Magistrau, e dempús que cessèren es visites a penes lo tornèc a veir d'apròp. Aumens era non se'n brembaue. En Cayetano que sabie aquerò, hec ua simulacion de presentacion diplomatica en ton burlesc que jamès abandonaue. Eri, era Regenta e eth Magistrau, auien parlat pòc; lèu tot l'ac auien dit a Ripamilan e era rèsta a Visitacion, qu'acompanhaue ara Quintanar. Era senhora Ana tornèc lèu ena sua casa. Se retirèc d'ora aquera net.

Dera brèu convèrsa dera tarde non se'n brembaue que d'aquerò: qu'a londeman, dempús deth cor, eth Magistrau la demoraue era capèra. L'auie indicat, encara que mejançant indirèctes, qu'ère convenent, en cambiar de confessor, hèr ua confession generau.

Qu'auie parlar damb molta afabilitat, damb votz doça, mès pòc, damb un cèrt ton hered, e distrèt çampar. Que non l'auie vist es uelhs. Non l'auie vist senon es paupetes, cargades de carn blanca. Dejós des pestanhes pistaue ua ludentor singulara.

Apròp deth lhet, ajulhada, preguèc pendent quauques menutes era Regenta.
Dempús se seiguec en un amac ath costat deth tocador, ena cramba, luenh deth lhet entà non quèir ena temptacion d'ajaçar-se, e liegec pendent un quart d'ora un libre devòt qu'en eth se tractaue deth sacrament dera peniténcia damb preguntes e responses. Que non passaue era huelha. Deishèc de liéger. Era sua guardada ere tachada en ues paraules que didien: *Se mingèc carn*...

Mentaument e coma ua maquina repetie aguestes tres votzes, qu'entada era auien perdut tot eth significat; les repetie coma se siguessen d'un idióma desconeishut.

Dempús, gessent sabi pas de quin potz nere eth sòn pensament, metec atencion en aquerò que liegie. Deishèc eth libre sus eth tocador e crotzèc es mans sus es jolhs. Era sua abondiua cabeladura, d'un castanh non massa escur, queiguie en ondades sus era esquia e arribaue enquiath sèti der amac, per dauant lo caperaue era hauda; entre es dits crotzadi s'auien enredat quauqui peus. Sentec un esglaisament e se trapèc damb es dents sarradi enquia costar-li dolor. Se passèc ua man peth front; se cuelhec eth pos, e dempús se metec es dits des dues mans dauant des uelhs. Qu'ère aquera era sua manèra d'experimentar se se l'anaue o non era vista. Se quedèc tranquilla. Non ère arren. Serie milhor non pensar en aquerò.

“Confession generau!“. Òc, aquerò l‘auie hèt compréner aqueth senhor prèire. Aqueth libre non servie entà tant. Qu’ère milhor ajaçar-se. Er examen de consciéncia des sòns pecats dera temporada qu’l’auie ja hèt des dera vesilha. Er examen d’aquera confession generau lo podie hèr ajaçada. Entrèc en dormitòri. Ère gran, de nauti caissons, estucat. Lo separaue deth tocador ues colomnes d’elegantes cortines de *satin* ròi. Era Regenta dormie en un vulgar lhet de matrimòni, daurat, damb baldaquin blanc. Sus eth tapís, as pès deth lhet, i auie ua pèth de tigre, autentica. Que non i auie mès imatges santes qu‘un crucific d’evòri penjat sus eth cabeçau; en tot inclinar-se entath lhet semblaue que guardaue a trauèrs deth tul deth baldaquin blanc.

Obdulia, a truca d’indiscrecion, auie artenhut entrar aquiu diuèrsi viatges.

- “Quina hemna, aguesta Anita! Qu’ère neta, non se podie remir, neta coma era ermina; aquerò, a tot darrèr, ère un merit... e un avís entà moltes daunes vetustenses“.

Mès higie Obdulia: “Dehòra dera neteja e der orde, arren que hèsque a veir ara hemna eleganta. Era pèth de tigre, a un *cachet*? Tè... que non ac sai. Me semble un caprici car e extravagant, òc, femenin a tot darrèr. Eth lhet un orror! Molt bon entara bailesa de Palomares. Un lhet de matrimòni! E quin lhet! Ua grossieretat. E tot çò d’aute? Arren. Aquiu que non i a sèxe. A despart der orde, semble eth quarto d’un estudiant. Ne un solet objècte d’art. Ne un mau *bibelot*, arren de çò que demanen eth *confòrt* e eth bon gust. Era cramba ei era hemna coma er estil ei er òme. Ditz-me damb qui dormisses e te diderè qui ès. E era devocion? era pietat ei representada per un Crist vulgar plaçat d’ua manèra contrària as *convenences*“.

- “Malastre, acabaue Obdulia, sense sénter pietat, qu’un *bijou* tan preciós se sauve en tan miserable joièr!“

A! auie de cohessar qu’eth jòc de lhet ère digne d’ua princessa. Quini linçòs! Quines coishinères! Era auie passat era man per tot aquerò, quina suavitat! Eth satin d’aqueth còs de regal non senterie aspròrs en heregament d’aqueri linçòs.

Obdulia admiraue sincèrament es formes e era pèth d’Ana, e ath hons deth sòn còr, l’envejaue era pèth de tigre. En Vetusta non i auie tigres; era veuda non podie exigir as sòs aimants aguesta pròva d’afeccion. Era auie as pès deth lhet era caça deth leon, encara qu’estampada en miserable tapís!

Ana correc damb fòrça suenh es cortines granades, coma se quauquarrrés la podesse veir deth tocador estant. Deishèc quèir damb negligéncia era sua blòda blua damb encaishi de crema, e apareishec tota blanca, coma se l’imaginaue en Saturno pòc abans d’esclipsar-se, encara que mès beròia qu’era que podesse representar-se Bermúdez. Dempús d’abandonar tota era ròba que non auie d‘amiar en lhet, quedèc sus era pèth de tigre, metent es pès nuds, petits e poputs ena espessor des taques castanhes. Un braç nud d’emparaue en cap inclinat, e er aute penjaue ath long deth còs, seguint era corba graciosa dera robusta anca. Que semblaue ua impudica modèu desbrembada d’era madeisha en ua postura academica impausada per artista. Jamès er Archiprèst, ne cap aute confessor l’auie enebit ara Regenta era voloptuositat d’estirar quan ère soleta es sòns garrotadi mèmbres e sénter eth contacte der aire fresc per tot eth còs ara ora d’ajaçar-se. Jamès auie creigut era que tau abandonament siguesse matèria de confession.

Dauric eth pièch. Sense botjar es pès, se deishèc quèir capenjós sus aquera molesa suau damb es braci estiradi. Emparaue era maishèra en linçò e auie es uelhs molt dubèrts. L’agradaue aqueth plaser deth tacte que corrie des dera centura enquias possi.

- “Confession generau!“, pensaue. Aquerò ei era istòria de tota era vida. Ua lèrma pistèc enes sòns uelhs, qu’èren blusi, e baishèc enquia banhar eth linçò.

S’en brembèc de qué non auie coneishut ara sua mair.

Dilhèu d‘aguesta desgràcia neishien toti es sòns pecats mès grani.

“Ne mair ne hilhs“. Aguest costum d’amorassar eth linçò damb era maishèra s’auie sauvat des dera mainadesa. Ua hemna seca, prima, hereda, ceremoniosa, l’obligaue a ajaçar-se totes es nets abans d’auer dromilhon. Amortaue era lum e se n’anaue. Anita ploraue sus era vana, dempús sautaue deth lhet; mès que non gausaue caminar ena escurina e apuada en lhet seguie plorant, estirada atau, capenjós, coma ara, amorassant damb eth ròstre eth linçò que tanben banhaue damb lèrmes. Aquera molesa des matalassi ère tot çò de *mairau* qu’era podie compdar; que non i auie mès suavitat entara prauba mainada. Alavetz deuie auer, segontes vagui rebrembres, quate ans. N’auie passat vint-e-tres e aqueth dolor encara l’atrendie. Dempús, lèu tostemp, auie auut granes contrarietats ena vida, mès ja mespredaue era sua memòria; un grop de pècs s’auie conjurat contra era; tot aquerò li repugnaue de rebrembà’c; mès era sua pena de mainada, era injustícia de hèr-la ajaçar-se sense dromilhon, sense condes, sense amorasses, sense lum, la revoutaue encara e l’inspiraue ua plan doça pena d’era madeisha. Dera madeisha manèra qu‘aqueth que, abans de descansar en sòn lhet eth temps necessari, l’obliguen a lheuar-se, sent ua sensasion estranha que poirie cridar-se nostàlgia de molesa e de calor deth sòn saunei, atau, damb semblabla sensacion, auie Ana sentut tota era sua vida era nostàlgia dera hauda dera sua mair. Jamès auien sarrat eth sòn cap de mainada contra un pièch mofle e caud; e era, era gojateta, cercaue quauquarren semblable pertot. S’en brembaue vagament d’un gosset nere, nòble e beròi; que deuie èster ua *terranova*. Qué l’aurie arribat ada eth? Eth gosset s’estiraue ath solei, damb eth cap entre es pautes, e era s’ajaçaue ath sòn costat e apuaue era sua maishèra sus eth lomb crespat, amagant d’aguesta manèra tot eth sòn ròstre ena lan suau e cauda. Enes prats se lançaue d’esquia e de bocadents sus es molons d’èrba segada. Coma qu’arrés la consolaue quan s’adormie plorant, acabaue en tot cercar consolament en era madeisha, condant-se condes plei de lum e d’amorasses. Qu’ère eth cas qu’era auie ua mair que li balhaue tot çò que volie, que la sarraue contra eth sòn pièch e que la hège dormir cantant apròp dera sua aurelha:

Dissabte, dissabte, morèa
queiguec er audèth en trena
damb grilhs e damb cadeaaaa...

E aguest aute:

Qu’ère era audèra pinta
ara ombra d’un verd citron...

Aguestes cançons les escotaue en ua plaça grana as hemnes deth pòble quan bailinauen as sòns hilhs...

E atau s’adormie era tanben, imaginant-se qu’ère eth coishin eth pièth dera sua mair soniada e que reaument entenie aqueres cançons que sonauen laguens deth sòn cervèth. Pôc a pòc s’auie anat acostumant ad aquerò, en non auer mès plasers purs e trendes qu’es dera sua imaginacion.

Pensant era Regenta en aquera mainada qu‘auie estat era, l’admiraue e li semblaue qu’era sua vida s’auie esmiejat en dues, ua era d’aqueth angelet que s’imaginaue mòrt. Era mainada que sautaue deth lhet ena escurina ère mès energica qu‘aguesta Anita d’ara, auie ua fòrça interior estonanta entà resistir sense umiliar-se es exigéncies e es injustícies des persones heredes, seques e que l’elevauen.

- “Vai quina manèra de hèr examen de consciéncia!“ pensèc era senhora Ana un shinhau avergonhada.

Gessec descauça deth dormitòri, cuelhec eth devocionari qu’ère sus eth tocador e correc entath sòn lhet. S’ajacèc, apressèc era lum e liegec damb eth cap en.honsat enes coishins. *Se mingèc carn*, tornèren a veir es sòns uelhs cargadi de dromilhon; mès passèc entà dauant. Ua, dues, tres huelhes... liegie sense saber qué. Fin finau, s’arturèc en ua hilèra que didie:

“Es parçans per a on caminaue...“

Aquerò ac comprenec. Qu’auie estat, mentre passaue huelhes e huelhes, pensant, sense saber com, en senhor Alvaro Mesia, president deth casinò de Vetusta e cap deth partit liberau dinastic; mès quan liegec: “Es parçans per a on caminaue“ eth sòn pensament tornèc de pic entàs tempsi luenhants. Quan ère mainada, mès ja se cohessaue, tostemp qu’eth libre d’examen didie, “ que passe era memòria pes lòcs qu‘a recorrut“ s’en brembaue sense voler dera barca de Trebol, d’aqueth gran pecat qu‘auie cometut, sense sabè’c era, era net que passèc laguens dera barca damb aqueth German, amic sòn... Infames! Era Regenta se rogie e s’emmaliciaue quan s‘en brembaue d’aquera calómnia. Deishèc eth libre sus era tauleta de net (un aute mòble vulgar qu’irritaue eth bon gust d’Obdulia), amortèc era lum... e se trapèc ena barca de Trebol, tara mieja net, ath costat de German, un gojat ròi de dotze ans, dus mès qu’era. Eth l‘abriagaue sollicit damb ua saca de tela qu‘auien trapat en hons dera barca. Era l‘auie demanat que s’abriguèsse eth tanben. Dejós dera saca, coma se siguesse un vana, s’estauen es dus estiradi sus eth solèr dera barca qu’es sues bandes escures les empedien veir eth camp; sonque vedien aquiu naut bromes que corrien dauant dera cara dera lua.

- As hered? preguntèc German.

E Ana contestaue, damb es uelhs plan dubèrti, tachadi ena lua que corrie darrèr des bromes:

- Non!.
- Te cau pòur?
- Que non!
- Qu’èm marit e hemna, didie eth.
- Jo que sò ua mama! E entenie dejós deth sòn cap un rumor doç que la bailinaue coma entà adormir-la; qu’ère eth rumor deth corrent.

S’auien condat molti condes. Eth auie condat ath delà era sua istòria. Qu‘auie pair en Colondres e mama tanben.

- Com ère ua mama?

German l’ac explicaue coma podie.

- Balhen molti punets es mames?
- Òc.
- E canten?
- Òc, jo qu’è ua fraieta que li canten. Jo ja sò gran.
- E jo sò ua mama! Dempús venguie era istòria d’era. Viuie en Loreto, un pòble, un shinhau luenh dera ria per aqueth costat, mès tocant damb eth mar pera part de naut, pera plaja. Viuie damb ua sehora que se cridaue hilhuquèra e senhora Camila. Non l’estimaue. Aquera senhora hilhuquèra auie sirvents e sirventes e un senhor que venguie de nets e li balhaue punets ara senhora Camila, que lo pataquejaue e li didie: “Dauant d’era non, qu‘ei molt maliciosa“.

Li didien qu‘auie un papa que l’estimaue molt e ère eth que manaue es vestits e es sòs e tot. Mès non podie vier, pr’amor qu’ère lutant contra es mòros. La castigauen fòrça, mès non la picauen; que li hègen embarraments, dejuni e eth castig pejor, eth d’ajaçar-se lèu lèu. S’escapaue pera pòrta deth jardin e corrie plorant entath mar, volie calar-se en un vaishèth e navegar entara tèrra des mòros e cercar ath sòn pair. Quauque marinèr la trapaue plorant e l’amorassaue. Era li prepausaue eth viatge, eth marinèr arrie, li didie que òc, la cuelhie en braça, mès eth brigand l’amiaue entara hilhuquèra e la tornauen a embarrar. Ua tarde s’auie escapat per un aute camin, mès que non trapaue eth mar. Auie passat peth costat d’ua mòla; un gosset l’auie barrat eth pas en trauessar eth pònt dera sèquia, hèt damb un tronc uet de castanhèr. Ana s’auie lançat sus eth tronc pr’amor que se marejaue en veir era aigua blanca que lairaue dejós coma eth gosset dauant d’era. Eth gosset auie passat per dessús d’Anita; non l’auie volut mossegar. Era alavetz, des der aute costat, lo cridèc e li didec:

- Tè, cuelh, aciu qu‘as aquerò.

Qu’ère eth sòn vrespalh qu’amiaue en ua pòcha; un shinhau de pan damb boder banhat en lèrmes.
Lèu tostemp minjaue eth pan deth vespralh, salat, per çò des lèrmes. Quan ère soleta ploraue de pena; mès dauant dera hilhuquèra, des sirvents e der òme, ploraue de ràbia. Qu‘auie trapat dempús dera mòla un bòsc e l’auie trauessat corrent, cantant, encara qu’auie es uelhs plei de lèrmes, mès cantaue de pòur. En gésser deth bòsc vedec un prat d’èrba molt verda e molt nauta...

- E aquiu èra jo, vertat? cridèc German.
- Ei vertat.
- E te didí se volies embarcar-te ena barca de Trebol, qu’eth barquèr auie estat eth mèn sirvent, e jo èra de Colondres, qu‘ei en aute costat dera ria.
- Ei vertat. Era Regenta rebrembaue tot aquerò coma se siguesse escrit, enquia e tot eth dialòg; mès credie que, damb rigor, çò que s’en brembaue non èren es paraules madeishes, senon eth rebrembe posterior qu’era mainada auie animat e botat en forma de novèla es eveniments d’aquera net.

Dempús s’auien adormit. Ja ère de dia quan les desvelhèc ua votz que cridaue dera arriba de Colombres. Qu’ère eth barquèr que vedie era sua barca en un illòt que deishaue era aigua ath miei dera ria quan baishaue era marèa. Eth barquèr les repoteguèc fòrça. Ada era l’amièc entà Loreto un hilh d’aqueth òme; mès peth camin les trapèc un sirvent dera hilhuquèra. Qu’èren en tot cercar-la pertot. Se pensauen qu‘auie queigut en mar. Era senhora Camila ère malauta der espant, en lhet. Er òme que punaue ara hilhuquèra cuelhec a Ana d’un braç e l’ac sarrèc enquia hèr-li sang. Mès era non plorèc.

Li preguntèren a on auie passat era net e non volec contestar per pòur de qué castiguèssen a German se s’en sabien. L’embarrèren, non li balhèren minjar en tot et dia, mès non didec arren. A londeman era hilhuquèra hec cridar ath barquèr de Trebol. Segontes aqueth òme, es mainatges s’auien trapat entà passar ua net ena barca. Qui ac diderie? Ana cohessèc fin finau qu‘auien dormit amassa, mès qu‘auie estat sense voler. Era sua intencion ère hèr-se patrons dera barca pendent ua net, encara que les pelegèssen en casa, passar d’un costat en aute eri solets, tirassant dera còrda, e dempús tornar eth entà Colombres e era entà Loreto. Mès era aigua dera ria se n‘auie anat, era barca toquèc hons ena mitat de paratge e per mès esfòrci que heren non auien artenhut botjar-la. E s’auien ajaçat e s’auien adormit. S’auessen pogut trincar era còrda qu‘estacaue era barca se n’aurien anat entara tèrra deth mòro, donques que German sabie eth camin peth mar; era aurie cercat ath sòn pair e eth aurie aucit a molti mòros; mès era còrda ère molt fòrta. Non la poderen trincar e s’ajacèren entà condar-se condes de dormir.

Madeish auie condat German ath barquèr, encara que non se credec era istòria.

Quin escàndol! era senhora Camila cuelhec a Anita pera gòrja e lèu l'estofe. Dempús hec un arrepervèri desvergonhat qu'en eth insultaue ara sua mair e a era, segontes comprenec fòrça mès tard, pr'amor qu'alavetz non comprenie aqueres paraules.

Era senhora Camila balhaue eth tòrt ar òme que la punaue, des picardies dera mainada.

- Tu que l'as dubèrt es uelhs damb es tues imprudéncies.

Anita non comprenie e er òme, eth senhor dera hilhuquèra, arrie a arridalhades.

Des d'aqueth dia er òme la guardaue damb uelhs usclants, e arrie, e tanlèu gessie dera cramba era hilhuquèra li demanaue punets ada era, mès que jamès les ac volec balhar.

Venguec un prèire e s'embarrèc damb Ana ena cramba dera mainada e li preguntèc ues causes qu'era non sabie se què èren. Mès endauant, meditant fòrça, venguec de compréner quauquarren d'aquerò. La volien convéncer de qué auie cometut un pecat gran. Se la heren a vier ena glèisa deth pòble e heren que se cohessèsse. Que non sabec responer-li ath prèire e aguest li didec ara hilhuquèra qu'era mainada non servie entar ahèr encara, pr'amor que per ignorència o per malícia, amagaue es sòns pecats. Es mainatges deth carrèr la guardauen coma er òme que punaue ara senhora Camila. L'agarrauen d'un braç e volien hèr-se-la a seguir entà on non sabie. Que non tornèc a gésser sense era hilhuquèra. A German non l'auie tornat a veir.

- L'è escrit ath tòn pair dident-li çò que tu ès. Tanlèu complisques es onze ans, anaràs en un collègi de Recoletes.

Aguesta menaça dera senhora Camila non passèc de menaça, mès Ana non sentie gésser de Loreto, anar entà on volie.

D'alavetz ençà la tractèren coma a un animau precoç. Sense encuedar-se'n ben de çò qu'entenie, auie comprenut que li cargauen as colpes dera sua mair es pecats que l'atribuïen ada era...
En arribar en aguest punt des sòns rebrembes era Regenta sentec que se sufocaue, es sues caròles usclauen. Aluguèc era lum, hec enlà era vana pesanta e es sues formes de Venus, un shinhau flamenca, se revelèren exagerades jos era hlaçada dera plan fina lan de colors sarrada ath còs. Era vana quedèc arropida enes pès.

Aqueri rebrembes dera mainadesa hugeren, mès era colèra que desvelhèren, a maugrat d'èster tan luenhants, non s'esbugassèc damb eri.

- "Quina vida tan estupida!" pensèc Ana, passant a reflexions de ua auta sòrta.

Aumentaue era sua mala encolia damb era consciéncia de qué ère en tot passar ua estona de rebellion. Credie víuer sacrificada a déuers que s'auie impausat; aguesti déuers qu'auie viatges se les representaue coma poetica mission qu'explicaue eth perqué dera vida. Alavetz pensaue:

- "Era monotonia, era estupiditat d'aguesta existéncia ei evidenta; es mèns dies son ocupadi per granes causes; aguest sacrifici, aguesta luta ei mès grana que quinsevolh aventura deth mon".

En d'auti moments, coma ara, trabalhaue eth fren era passion subjugada; protestaue er egoïsme, la cridaue hòla, romantica, pèga e didie: "Quina vida tan estupida!"

Aguesta consciència dera rebellion la desesperaue; volie padegar-la e s'irritaue. Que sentie cardets ena anma. En aguestes ores non volie veir ad arrés, non auie pietat d'arrés. En aqueri moments desiraue escotar musica; que non podie auer ua votz mès oportuna. E sense saber com, sense voler, se l'apareishec eth Teatro Real de Madrid e vedec a en Alvaro de Mesia, eth president deth Casinò, ne mès ne mens, embolhat en ua capa grana, cantant jos es balcons de Rosina:

Ecco ridente il ciel... Era respiracion dera Regenta ère fòrta, accelerada; eth sòn còr bategaue en tot amplar-se, es sòns uelhs auien bualhs de fèbre e èren tachadi ena paret, guardant era ombra sinuosa deth còs cenhut pera hlaçada de colors.

Que volec pensar en aquerò, en Lindoro, en Barbèr, entà adocir era aspror d'esperit que la mortificaue.

- Se jo auessa un hilh!... ara... aciu... punant-lo, cantant-li...

Hugec era vaga imatge deth bebé, e un aute còp se presentèc er elegant en Alvaro, encara que damb abric blanc estalhat, saludant-la coma saludaue eth rei Amadeo.

Mesia quan saludaue baishaue es uelhs, cargadi d'amor, dauant des d'era, imperiosi, imponents.
Que sentec hloishèra en esperit. Era sequetat e rigidesa que la mortificauen s'anèren convertint en tristesa e desconsolament...

Que ja non ère dolenta, ja sentie coma era volie sénter; e era idèa deth sòn sacrifici se l'apareishec de nauèth; mès ara grana, sublima, com un corrent de trendesa capable de negar eth mon. Era imatge d'en Alvaro taben s'anèc esbugassant coma un quadre dissolvent, ja non se vedie qu'er abric blanc e darrèr, coma un arrai de lum, s'anaue destacant ua blòda escocessa a quadres, ua gòrra verda de velot e d'aur, damb ornament, ua mostacha e ua pereta blanques, ues celhes grises molt espèsses... E ath finau, sus un hons nere, ludec sancera era respectabla e familiara figura d'en Victor Quintanar damb un nimbus de lum ar entorn. Aqueth qu'ère eth subjècte deth sacrifici, coma diderie Cayetano. Ana Ozores depausèc un cast punet en front deth cavalièr.

E sentec veements desirs de veder-lo, de punar-lo en realitat coma un quadre dissolvent.

Mala ora aquera, sense cap de dobte. Mès er edart venguec a favorir eth desir dera casta esposa. Se cuelhec eth pos, se guardèc es mans; non vedie ben es dits, eth pos bategaue damb violéncia, enes paupetes se l'estarnauen es esteles, coma huecs d'artifici, òc, òc, ère mau, l'anaue a cuélher un atac; s'auie d'avisar, cuelhec eth cordon dera campaneta e cridèc. Se passèren dues menutes. Non l'entenien?... Arren. Tornèc a agarrar eth cordon... cridèc. Entenec passi precipitadi. Ath madeish temps que per ua pòrta d'escapament entraue Petra, era sua puncèla, espaurida, lèu nuda, se dauric era cortina granada e apareishec eth quadre dissolvent, er òme dera blòca escocesa e era gòrra verda, damb ua candèla ena man.

- Qué te cau, hilha mia? cridèc en Victor apressant-se ath lhet. "Qu'ère er atac, encara que non n'ère segura de qué venguesse damb tot er aparelh nerviós de tostemp; mès es sintòmes es de tostemp; non vedie, li crebauen bualhs de brasèr enes paupetes e en cervèth, se li heredauen es mans, e de pesades non li semblauen es sues..." Petra correc entara codina sense demorar ordes, donques que ja sabie se qué li calie: telh e flor d'irangèr.

En Victor se padeguèc: "Qu'ère acostumat ar atac dera sua estimada esposa; era malerosa patie, mès que non ère arren important."

- Non penses en aquerò, que ja sabes qu'ei çò de milhor.

- Òc, qu'as rason; aprèssa-te, parla-me, sè-te aciu.

En Victor se seiguec sus eth lhet e *depausèc* un punet pairau en front dera sua senhora esposa. Era li sarrèc eth cap contra eth sòn pièch e vessèc quauques lèrmes. E notades aguestes per en Victor exclamèc aguest:

- Ves? ja plores; bon senhau. Era tormenta de nèrvis se des.hè en aigua; er atac ja ei vençut, veiràs se com non seguís.

Efectivament; Ana comencèc a senter-se milhor. Parlèren. Era manifestèc ua trendesa qu'eth l'agraïc en çò que valie. Tornèc Petra damb eth telh.

En Victor observèc qu'era gojata non auie reparat eth desorde deth sòn vestit, que non ère vestit, pr'amor qu'ère format pera camisa, un mocador de lan, cuert, botat sus es espatles e ua hauda que, mau estacada ath còs, deishaue endonviar es encantaments dera puncèla, s'ei que siguessen encantaments, pr'amor qu'en Victor non entraue en taus escorcolhs, encara que sense voler aventurèc, ath sòn laguens, era ipotèsi de qué es carns deuien èster molt blanques, pr'amor qu'era gojata ère ròia safran...

Damb eth telh e era flor d'irangèr Anita acabèc de remeter-se. Alendèc damb fòrça; sentec un benèster que l'aumplic era anma d'optimisme.

"Be n'ère de sollicita Petra! e eth sòn Victor be n'ère de brave!"

"E auie estat beròi sense cap tipe de dobte. Qu'ère vertat qu'as sòns cinquanta e tans ans semblaue que n'auie seishanta; mès seishanta d'ua robustesa envejabla; era sua mostacha blanca, era sua pereta blanca, es sues celhes grises li dauen venerable e enquia e tot eroic aspècte de brigadièr e enquia de generau. Que non semblaue un Regent d'Audiéncia jubilat, senon un illustre capitan en situacion de quartèr".

Petra, tremolant de hered, damb es braci crotzadi, uns plan blancs braci ben hèti, se retirèc discrètament, mès se quedèc ena sala deth costat ara demora d'ordes.

Ana s'entestèc entà que Quintanar, lèu tostemp lo cridaue atau, beuesse aqueth pòc telh que quedaue ena tassa.

Mès s'en Victor no credie enes nèrvis! S'estaue seren! Mòrt de saunei, mès tranquil.

"Qu'ère parièr. Se tractaue d'un caprici. Non ac sabie eth, mès s'auie espaurit".

- Que non, hilha mia, te juri...
- Que òc, que òc...En Victor prenec telh, ara seguida badalhèc energicament.
- As hered?
- Hered jo! e pensèc qu'en tres ores, abans de hè dia, gesserie en silenci pera pòrta deth parc (era pòrta des Ozores) Alavetz òc que n'aurie de hered, mès que mès, quan arribèssen en Montico, eth e eth sòn estimat Frigilis, eth sòn Pilades cinegetic coma lo cridaue.

Qu'anauen de caça; ua caça proïbida, ad aguestes ores, pera Regenta. Anita non deishèc a en Victor tan lèu coma eth aurie volgut. Qu'ère molt charraira era sua estimada hemneta. Li rebrembèc mil episòdis dera vida conjugau tostemp tranquilla e armoniosa.

- Non t'agradarie auer un hilh, Victor? preguntèc era esposa apuant eth cap en pièch deth marit.
- Plan que òc! contestèc er ex-regent cercant en sòn còr era fibra der amor pairau. Que non la trapèc; e entà imaginar-se quauquarren semblable pensèc en sòn reclam de perditz, plan alistat present de Frigilis.
- "S'era mia hemna sabesse que solet posqui dispausar de dues ores e mieja de repaus, me deisharie tornar en lhet".

Mès era praubeta ac ignoraue tot, ac auie d'ignorar. Mès de mieja ora se tardèc era Regenta en cansar-se d'aquera charrèra nerviosa. Quini projèctes! Quini orizons de color ròsa! E tostemp, tostemp amassa Victor e era.

- Vertat?
- Òc, hilha mia, òc, mès te cau descansar; t'excites parlant...
- Qu'as rason, senti ua fatiga doça... Vau a dormir.

Eth s'inclinèc entà punar-li eth front, mès era lançant-li es braci en còth e entà darrèr deth cap, recebec enes pòts eth punet. En Victor se rogic un shinhau; sentec borir era sang. Mès que no gausèc. Ath delà, abans de tres ores auie d'èster camin de Montico damb era escopeta ena espatla. Se se quedèsse damb era sua hemna, adishatz cacèra... E Frigilis ère inexorable en aguesta matèria. Qu'ac perdonaue tot mens mancar o arribar tard en ua maitiada d'aguesta sòrta.

"Que se sauven es principis", pensèc eth caçador.

- Bona net, tortora mia!

E se'n brembèc des qu'auie ena gabiòla.

E dempús de *depausar* un aute punet, per iniciatiua pròpria, en front d'Ana, gessec dera cramba damb era candèla ena man dreta; damb era quèrra lheuèc era cortina ròia, se virèc, saludèc ara sua esposa damb un arridolet, e damb pas majectuós, a maugrat d'amiar brodades simbosses, tornèc ena sua cramba qu'ère en aute costat dera casa des Ozores.

Trauessèc un gran salon que se cridaue era estrada; caminèc per corredors amples e longui, arribèc en ua galaria de cristaus e aquiu trantalhèc un shinhau. Hec repè, e discrètament piquèc en ua pòrta. Petra se presentèc damb eth madeish desorde qu'abans.

- Qué se passe? S'a botat pejor?
- Que non ei aquerò, gojata, contestèc en Victor.

"Quina pòca vergonha! Aquera joena non se n'encuedaue qu'ère lèu nuda?"

- Qu'ei que... ei que...per s'un cas Anselmo s'adormís e non enten eth senhau d'en Tomàs (Frigilis)... Coma qu'ei tan bèstia Anselmo... Voi que tu me crides s'entenes es lairaments... ja sabes... en Tomàs...
- Òc, que ja ac sai. Non vo'n hescatz, senhor, tanlèu laire en Tomàs vierè a cridar-vos. Arren mès? higec era ròia safranada, damb uelhs ahiscadors.
- Arren mès. E ajaça-te, que vas molt leugèra e hè hered.

Era hec veir que se rogie, causa qu'ère molt luenh dera sua animositat e virèc era esquia non massa caperada. En Victor lheuèc alavetz es uelhs e podec apreciar qu'èren, efectivament, encantaments es que non tapaue ben aquera gojata.

Se barrèc era pòrta deth quarto de Petra e en Victor seguic de nauèth era sua majestuosa marcha pes corredors. Mès abans d'entrar en sòn quarto, se didec:

- "Tè, donques que ja sò lheuat vau a hèr-li un còp de uelh ara mia gent".

En un extrèm dera galaria de cristaus i auie ua pòrta; la possèc doçament e entrèc ena casa-abitacion des sòns audèths que dormien eth saunei des justi.

Damb era man qu'amiaue liura hec ua pantalha entara lum dera candèla, e de puntetes s'apressèc ara gàbia de canaris. Que non i auie nauetat. Era sua visita inoportuna non siguec notada que per dus o tres canaris, que botgèren es ales estrementint-se e amaguèren eth cap dejòs des plumes. Seguic entà dauant. Es tortores tanben dormien; aquiu i auec cèrts mormolhs de desaprovacion, e en Victor s'aluenhèc entà non èster indiscrèt. S'apressèc ara gabia deth tord mès filarmonic dera província, sense vantaria. Eth tord ère dret sus ua trauèssa, *damb es espatles arropides*; mès non dormie. Es sòns uelhs se tachèren d'ua manèra impertinenta enes deth sòn patron e non volec arreconeisher-lo. Que s'aurie estat tota era era net er animalhon, damb mina desfisanta, sense baishar era guardada; que lo coneishie pro ben, ère molt aragonés. E com se retiraue a Ripamilan! Seguic entà dauant. Volec veir era catla; mès era sauvatja africana se fotie còps de cap espaurida, contra eth tet de tela dera sua gabia camusa e la deishèc padegar-se. Dauant deth reclam dera perditz quedèc extasiat. Se bèth pensament impur auie pogut tacar dilhèu era sua consciéncia pòc abans, era contemplacion deth reclam, aquera òbra mèstra dera natura, l'entornèc tota era elevacion de guardada e granesa d'esperit que convenguie ath prumèr ornitològ e ath caçador sense rivau de Vestusta.

Equilibrada era animositat, tornèc en Victor ar amor des linçòs.

En aquera cramba dormien ans endarrèr, en lhet daurat d'Anita, eth e era, aimants esposi. Mès...auien coïncidit en ua idèa.

Ada era la shordauen es maitiades deth caçador, ada eth li shordaue era perque lo hège sacrificar e maitiar mens de çò que deuie, entà non desvelhar-la. Ath delà, es audèths èren en ua sòrta de despatriament, molt luenh deth patron. Hèr-se-les a vier aquiu apròp d'Anita serie ua crudeutat; que non la deisharien dormir peth maitin. Mès eth, damb quin delèri aurie saborejat eth prumèr fiulet deth tord, era roconada voluptuosa des tortores, eth monotòn ritme dera catla, eth tric-trac, eth tric-trac cacofonic, doç entath caçador, dera perditz esquiua!

Non se'n brembaue ben, mès credie qu'Anita, gausèc manifestar eth desir d'ua separacion per çò deth *talamus* (*quo ad thorum*). Siguec acuelhuda damb mau simulada alegria era proposicion timida, e eth matrimòni milhor avengut deth mon dividic era jaça. Era se n'anèc en aute costat dera casa, qu'ère caud pr'amor que daue tath Meddia, e eth se quedèc ena sua cramba. Alavetz ja podec dormir Ana pes maitins sense qu'arrés l'interrompesse aguesta delícia; e podec Quintanar lheuar-se damb era auròra e recrear era audida damb es proxims concèrts maitiaus des catles, tords, perditzes, tortores e canaris. Se bèra causa mancaue abans entara complèta armonia d'aquera parelha, ja ère emplida era sua felicitat domestica, per çò que hè ara concòrdia.

E damb aguesta intencion solie díder en Victor, rebrembant era sua magistratura:

- "Era libertat de cada un s'esten enquias limits que comence era libertat des auti; e en auer auut en compde aquerò, è estat tostemp erós en mèn matrimòni".

Que volec dormir eth pòc de temps que li quedaue entad aquerò, mès no podec. Tanlèu se quedaue esclipsat, soniaue qu‘entenie es tres lairaments de Frigidis.

Causa estranha! D’auti viatges non li passaue aquerò, dormie coma un soc e se desvelhaue en moment avient.

Qu’auie estat eth telh! Tornèc a alugar era lum. Cuelhec eth solet libre qu‘auie ena tauleta de net. Qu’ère un volum de molt embalum. “Calderon de la Barca“ didien ues letres daurades en lomb. Liegec.

Tostemp auie estat molt afeccionat a representar comèdies, e l’agradaue especiaument eth teatre deth sègle dètz-e-sèt. Deliraue pes costums d’aqueth temps qu‘en eth se sabie se què ère er umor e tier-lo. Segontes eth, arrés coma Calderon s’en sabie d’aclapaments der aunor, ne arrés balhaue es estocades que lauen reputacions tan a temps, ne en mormolh d’aquerò qu‘ei amor o non n’ere, l’arribaue cap autor ara sòla dera sabata. En aquerò de cuélher saborosa e justa resvenja es marits otratjats, eth divin Pedro auie pensat coma degun e sense trèir-li a “Eth castig sense resvenja“ e d’auti causes importantes de Lope, eth merit qu‘auien, en Victor arren trapaue coma “Eth mètge deth sòn aunor“.

- S’era mia hemna, didie Frigilis, siguesse capabla de quèir en leugeresa digna de castig...
- Aquerò qu‘ei absurd.
- Ben, mès supausant que non ne siguesse... jo li foteria ua bona sagnada.

E enquia e tot nomentaue eth veterinari ath quau auie de cridar e tapar-li es uelhs, damb tot çò d’aute der argument. Tanpòc li semblaue mau calar huec ena casa e resvenjar secretament eth supausat adultèri dera esposa. S’arribèsse eth cas, que plan que non arribarie, eth non pensaue estarnar-se en ua preciosa tirada de vèrsi, pr’amor que ne ère poèta ne volie cauhar-se ath calor dera sua casa alugada; mès en tot çò d’aute auie d’èster, arribat eth cas, non mens rigorós que taus e d’auti cavalièrs semblables d’aquera Espanha de dies milhors.

Frigilis opinaue que tot aquerò estaue ben enes comèdies, mès qu’en mon un marit non ei entà divertir ath public damb emocions fòrtes, e çò que li cau hèr en tan apurada situacion ei perseguir ath seductor dauant des tribunaus e sajar qu’era sua hemna se’n vage en un convent.

- Absurd! Absurd! cridaue en Victor, jamès s’a hèt causa d’aguesta manèra enes gloriosi sègles d’aguesti insignes poètes.
- Erosament, higie padegant-se, jo non me veirè jamès ena dolorosa situacion d’alistar mejans entà resvenjar taus escarnis; mès juri per Diu que, arribat eth cas, es mies atrocitats seràn dignes d’èster botades en desens calderonians.

E ac pensaue tau quau ac didie. Totes es nets, abans de dormir, se fotie ua goludaria d‘aunor ara anciana, coma eth didie; aunor charraire, atau damb era espada coma damb era discrèta lengua. Quintanar manejaue eth floret, era espada espanhòla, era daga. Aguesta afeccion l’auie vengut dera sua passion peth teatre. Quan *trabalhaue* coma afeccionat, auie comprenut enes nombrosi duèls qu’auec ena scèna era necessitat dera esgrima e damb tau calor s’ac cuelhec, e tau disposicion naturau auie, qu‘arribèc a èster pòc mens qu’un mèstre. Plan que òc, non entraue enes sons plans aucir ad arrés, qu‘ère un espadassin liric. Mès era sua màger abiletat s’estaue en manejament dera pistòla, alugaue un luquet damb ua bala a vint-e-cinc passi, aucie a un mosquit a trenta e se hège veir damb d’auti exercicis per estil. Mès que non ère vantariòu. Estimaue en pòca causa era sua adretia. Lèu arrés se’n sabie d’era. Çò principau ère auer aquera sublima idèa der aunor, tan pròpria entà quartets e enquia e tot entà sonets. Eth qu‘ère pacific; jamès auie picat ad arrés. Es mòrts

qu‘auie signat coma jutge, l’auien costat tostemps desengust, maus de cap, encara que se credesse irresponsable.

Liegie, donc, en Victor, a Calderon, sense cansar-se, e ère ja apròp de veir se com trauessauen damb ses sòns quintets dus valerosi cavalièrs que hègen era aleta ara madeisha dauna, quan entenec luenhants lairaments; “Qu’ère Frigilis!“

Era senhora Ana se tardèc fòrça en esclipsar-se, mès era sua vesilha ja non siguec impacienta, desagradiua. Er esperit s’auie heredat damb eth nau biais des pensaments. Aqueth nòble espós ath quau li deuie era dignitat e era independéncia dera sua vida, pro se meritaue era abnegacion constanta ara quau era ère decidida. L’auie sacrificat era sua joenessa, per qué non contunhar eth sacrifici? Non pensèc mès en aqueri ans que i auie ua calómnia capabla de corrómper era mès pura innocencia; pensèc en present. Dilhèu auie estat providenciau aquera aventura dera barca de Trebol. S’ath principì, per çò d’èster tan mainada, non auie trèt cap ensenhament d’aquera injusta persecucion dera calómnia, mès endauant, gràcies ada era, aprenec a sauvar es aparences; sabec, rebrembant eth passat, qu‘entath mon non i a vertut qu‘era ostensibla e aparatosa. Era sua anma s‘alegrèc contemplant ena imaginacion er olocaust deth generau respècte, dera admiracion que coma vertuosa e beròia se li tributaue. En Vetusta, díder era Regenta qu‘ère díder era perfècta maridada. Que ja non vedie Anita era *estupida existéncia* d‘abans. Se’n brembaue que la cridauen mair des praubi. Sense èster beata, es mès arderoses fanatiques la considerauen bona catolica. Es mès atrevits Tenoris, famosi pes sues temeritats, baishauen es uelhs dauant d’era, e era sua beresa s’adoraue en silenci. Dilhèu molti l’estimauen, mès arrés l’ac didie... Aqueth madeish en Alvaro qu’auie fama d’atrevir-se damb tot e artenhè’c tot, l’estimaue, l’adoraue sense cap de dobte, n‘ère segura; hège mès de dus ans qu‘era l‘auie coneishut, mès eth non auie parlat que damb es uelhs, a on Ana simulaue non endonviar ua passion qu’ère un crim.

Qu’ei vertat qu’en aguesti darrèrs mesi, sustot quauques setmanes d’aguesta part, se mostraue mès atrevit... enquia e tot imprudent, eth qu’ère era madeisha prudéncia, e sonque per aquerò digne de qué era non s’irritèsse contra et sòn infame assag... mès que ja saberie contier-lo; òc, era li harie botar es pès en caucèr en tot gelar-lo damb ua guardada...E pensant en convertir en candèla a en Alvaro Mesia, mentre eth s‘entestaue en èster huec, se quedèc adormida doçament.

Mentretant, aquiu baish, en parc, guardaue eth balcon barrat dera Regenta en Victor, palle e uelhimacat, coma se gessesse d’ua orgia. Fotie petits còps de pè en solèr entà secodir eth hered e li didie a Frigilis eth sòn amic...

- Praubeta! be n’estarà d’alienada, aquiu en saunei tranquil, de què eth sòn espós l’enganhe e ges de casa dues ores abans de çò qu’era se pense!...

Frigilis arric coma bon filosòf e se metec a caminar dauant. Qu’ère un senhor ne naut en baish, quadrat; vestie ua caçadora de tela castanha; anaue caperat damb ua gòrra nera damb aurelheres e coma solet abric amiaue un gran tapaboques, a quadres, que li daue dètz torns ath còth. Tot çò d’aute eren utisi e atributs de caça, encara que sòbris, coma es d’un Nemrod.
En Victor, quan arribèc ena pòrta deth parc, tornèc a guardar entath balcon, plen de racacòrs.

- Au, au, que ja ei tard, gasulhèc Frigilis.

Encara non auie clarejat eth dia.

Capitol IV

Era familha des Ozores ère ua des mès ancianes de Vetusta. Qu'ère eth tau cognòm de molti comdes e marquesi, e pòqui nòbles auie ena ciutat que non siguessen, per un costat o per aute, parents de tan illustre linhatge.

En Carlos, pair d'Ana, ère eth primogenit d'un cabdet deth comde d'Ozores. En Carlos auec dues fraies, Anunciacion e Agueda, que damb eth sòn pair s'estèren fòrça temps en ostalàs des sòns ancessors. Era rama principau, era des comdes, viuie emigrada hège ans.

Eth primogenit deth cabdet volec hèr ua carrèra, èster quauquarren mès qu'eretèr de quauqui ostalasi, uns quants forum e un palai claufit de gotères. Siguec engenhèr militar. Se portèc coma un valent; en moltes batalhes demostrèc grani coneishements en art de Vauban, bastic duradèrs fòrts en diuèrses còstes, e arribèc rapidament a coronèl dera armada, comandant de còs. Cansat de casamates, cortines, parallèles e castèths, se cerquèc un emplèc ena cort e anèc perdent es sues afeccions militares, en tot quedar-se solet damb es scientifiques: s'estimèc mès era fisica, es matematiques, abans qu'es aplicacions de taus sciéncies, er art, e cada dia siguec mens guerrèr. Mès ath madeish temps s'autrejaue as delícies de Capua, e fin finau, dempús de moltes aventures amoroses, auec un amor seriós, ua passion de sabent (o causa semblabla) que ja non ei joen.
Hòl d'amor, se maridèc en Carlos Ozores tàs trenta cinc ans damb ua umila modista italiana que s'estaue ath miei de seduccions sense compde, aunèsta e prauba. Aguesta siguec era mair d'Ana que, en néisher, se quedèc sense era.

- "Mens mau!" pensauen es fraies d'en Carlos aquiu en ostalàs de Vetusta.

Eth sòn matrimòni auie ocasionat ath coronèl un trincament damb era sua familha. S'escriueren dues cartes seques e non auec mès relacions.

- Se visquèsse eth mèn pair, pensaue Ozores, solide perdonarie aguest matrimòni desparièr.
- Se visquèsse eth pair moririe deth desengust! didien es fadrines implacables.

Tota era noblesa vetustensa aprovaue era conducta d'aqueres senhores, que vederen un castig de Diu era malerosa puerperalitat dera modista italiana, era sua cunhada indigna.

Eth palai des Ozores ère d'en Carlos; es sues fraies l'ac dideren en ua auta carta hereda e laconica:
"Qu'èren prèstes a abandonar-lo, s'eth ac volie; sonque li demanauen que pensèsse com s'auie de conservar aquera rèsta preciosa de tanta noblesa".

Eth coronèl contestèc "que per Diu e toti es sants seguissen viuent a on auien neishut, qu'eth les ac suplicaue peth ben dera madeisha proprietat, que sense eres queirie en solèr". Es fadrines, sense contestar ne transigir en aquerò deth matrinmòni se quedèren en palai entà que non s'esbaucèsse.
A en Carlos li hec dò que ne tansebolh li preguntèssen sus era sua hilha. Era noblesa vetustensa opinèc que mòrt eth gosset non acabèsse era ràbia; qu'era mòrt providenciau dera modista non ère pro motiu entà hèr es patzes damb er infame en Carlos ne entà preocupar-se dera sòrt dera dera sua hilha.

Que ja aurie temps entà protegir ara mainada, sense pèrta dera dignitat, se, coma ère de pensar, era hòla conducta deth sòn pair l'arrossegaue entara praubetat. Ath delà, se correc per Vetusta qu'en Carlos s'auie hèt masson, republican e per tant atèu. Es sues fraies se vestiren de nere e en gran salon, ena estrada, receberen a tota era aristocràcia de Vetusta, coma se se tractèsse de visites entà acompanhar eth dòu.

Era cramba ere lèu en escurina; pes grani balcons non se deishaue passar qu‘un arrai de lum; se parlaue pòc, s’alendaue e s’entenie era alada des ventalhs.

- Guaire milhor aurie estat que s’auesse tornat lhòco! exclamèc eth marqués de Vegallana, cap deth partit conservador de Vetusta.
- Qué... lhòco! contestèc ua des fraies, era senhora Asuncion. Didetz vos, marqués, que pro que Diu se’n brembèsse d’eth, abans que veder-lo atau.

Que i auec ua aprovacion unanima per senhaus. Molti caps s’inclinèren lanfiosament; e se tornèc a alendar. Aquerò deth republicanisme que non auie besonh de comentaris.

En Carlos, plan que òc, s’auie hèt liberau des auançadi; e des estudis fisics e matematics auie passat as filosofics; e coma conseqüéncia ja ère un òme que sonque credie en aquerò que tocaue, exceptat dera libertat que non la podec tocar jamès e credec en era pendent molti ans. Era vida de liberau en exercici d’aqueri tempsi auie pòc de tranquilla. En Carlos se tenguec a èster filosòf e conspirador, qu’entad aquerò credec convenent demanar era absoluta.

- “Jo coma engenhèr, non poiria conspirar jamès (credie en esperit de còs); coma particular posqui sajar era sauvacion deth país pes mejans mès avients“.

Non s’a de pensar qu’ère pèc en Carlos, senon un bon matematic, ben ensenhat en diuèrses matèries. Podec amassar ua mejana bibliotèca a on i auie non pòqui libres d’aquero condemnat en Index. Estimaue era literatura damb ardor e ère, alavetz, tot çò de romantic que cau entà conspirar damb progressistes.

Aquerò que podesse auer de faus e de contradictòri en caractèr d’en Carlos, qu’ère òbra deth sòn temps. Non li mancaue talent, ère apassionat e assimilaue aisidament idèes que comprenie rapidament, mès que non se caracterizaue per çò d’originau ne prudent. Eth sòn amor pròpri de liure pensador non auie arribat en aguesta jerarquia der orgulh qu’en era solet s’admet aquerò qu‘un cree entada eth madeish. Ça que la, ère simpatic.

Des sòns defèctes era hilha ne siguec era victima. Dempús de plorar molt era mòrt dera sua esposa, en Carlos tornèc a pensar en ahèrs qu‘ada eth li semblauen seriosi, coma per exemple, propagar eth liure examen laguens de determinat cercle d’espanhòus; procurar eth trionf deth sistèma representatiu en tota era sua integritat. Autant valie alavetz aquerò, coma dedicar-se a bandolèr sense proteccion, per çò que hè ath besonh de viuer ara imprevista. Un conspirador non pòt auer damb eth a ua mainada sense mair. Li parlèren de collègis, mès les auie en òdi. Cuelhec ua hilhuquèra, ua espanhòla anglesa qu’en arren se retiraue ara de Cervantes, pr’amor que non auie encantaments moraus, e des corporaus, se n’auie bèth un, ne hège un mau usatge. Aquerò ac ignoraue en Carlos, qu‘admetec ara hilhuquèra en qualitat de catolica liberau. L’auien dit:

- “Qu‘ei ua hemna illustrada, encara qu’espanhòla; educada en Anglatèrra a on a aprenut eth nòble esperit dera tolerància“.

E ath delà, guarie er enteniment e eth còr des mainatges damb pilules dera Biblia e pastilhes de novèla anglesa entà usatge des familhes. Qu’ère, plan, ua ipocrita des que saben qu’as òmes non les agraden es hemnes beates, encara que tanpòc descreigudes, senon un tèrme mejan, qu’es òmes madeishi non saben se com a d’èster. Era ipocresia dera senhora Camila arribaue enquiath punt d’auer-la en temperament, donques qu’en èster era sua portadura eth d’ua estatua anafrodita, eth d’un èsser sense sèxe, era sua passion principau ère era luxúria, satisfèta ara anglesa: ua luxúria que se poirie díder metodista se non siguesse ua profanacion.

Li calec emigrar a en Carlos e Ana quedèc en poder de Camila, que per imprudència imperdonabla d'Ozores se trapèc dispausant ath sòn gust dera màger part des rendes deth sòn patron, cada còp mès aflaquides, pr'amor qu'es conspiracions gessen a naut prètz ad aqueth que les pague.

Aconselhèren es mètges aires deth camp e deth mar entara mainada e era hilhuquèra, l'escriuec a en Carlos qu'un amic sòn, Iriarte, eth que l'auie recomat ara senhora Camila, venie en ua província deth Nòrd, ath costat de Vetusta, ua casa de camp en un pòble pintoresc, damb pòrt de mar e saludable a toti es vents. Ozores dèc era orde de qué se venesse coma se podesse ena província de Vetusta era pòca isenda que non auie degalhat abans, e era mitat deth producte de tan hòla venda la dediquèc ara crompa d'aquera finca deth sòn amic Iriarte. Era auta mitat siguec destinada ara ajuda des patriòtes mès o mens autentics. En Vetusta non i quedaue qu'eth palai que s'estauen, sense pagar renda, es fadrines. Era casa de camp e es abitatges que l'enrodauen e pertanhien, valie molt mens de çò que se pensaue eth conspirador, s'ac jutjaue per aquerò que li costauen, mès non ne hège cabau de taus causes: que s'anaue arroïnant ne mès ne mens qu'era sua pàtria; mès atau coma era lista civiu li dolie madeish que se l'auesse de pagar eth sancera, des embolhs e enganhes que hègen damb es sòns bens non ne hège cabau. Que non ère tot generositat; vagament vedie ena luenhor un futur d'indemnizacions patriotiques qu'encara qu'èren en programa deth sòn partit, ada eth non l'artenheren.

As naues proprietats d'en Carlos se n'anèren Anita, era hilhuquèra, es sirvents e ath sòn darrèr *er òme*, coma cridèc tostemp era mainada ath personatge que trebolaue non pòqui viatges eth son dera sua innocéncia. Qu'ère Iriarte, er aimant dera senhora Camila e ancian patron dera casa de camp.
Era hilhuquèra auie sajat de sedusir a en Carlos, sabie qu'era sua defuntada esposa ère ua umila modista, e era, senhora Camila Portocarrero, que se credie descendenta de nòbles, pro podie aspirar ara succession dera italiana. Credec qu'en Carlos s'auie maridat per compromís, qu'ère un òme que se maridaue damb era servitud. Coneishie aguest tipe e sabie com s'auie d tractar. Mès que siguec inutil. En pòc temps que podec profitar entà hèr era pròva deth sòn sabent e complicat sistèma de seduccion, en Carlos non vedec ne tansevolh que li lançaue un hilat amorós. En aqueri moments eth qu'ère lèu *sansimonian.* Emigrèc Ozores e era senhora Camila jurèc òdi etèrn ar ingrat, e consagrèc, damb era paciéncia des reformistes anglesi, un culte d'enveja postuma ara modista italiana qu'auie artenhut maridar-se damb aqueth estuc. Anita ac paguèc pes dus.

Era hilhuquèra afirmaue pertot, entre interjeccions aspirades, qu'era educacion d'aquera senhoreta de quate ans exigie suenhs molt especiaus. Damb allusions malicioses, vagues e enrodades en mistèris ara condicion sociau dera italiana, daue a enténer qu'era sciéncia d'educar non demoraue arren de bon d'aquera hilha de meridionaus concupiscéncies. En votz baisha didie era hilhuquèra que "era mair d'Anita dilhèu abans que modista auie estat dançaira."

De totes manères, era senhora Camila s'enrodèc de precaucions pedagogiques e premanic entara infantesa d'Ana Ozores un vertadèr gimnàs de moralitat anglesa. Quan aquera planta trenda comencèc a trèir era flor se trapèc ja un ramador ath costat entà que creishesse dreta. Era hilhuquèra asseguraue qu'Anita necessitaue aqueth pau sec ath sòn costat e auie d'èster estacada ada eth fòrtament. Eth pau sec qu'ère era senhora Camila. Er embarrament e eth dejun sigueren es sues disciplines.

Ana, que jamès trapaue alegries, arridolets e punets ena vida, se metec a soniar en tot aquerò dès es quate ans. En moment de pèrder era libertat se desesperaue, mès es sues lèrmes s'anauen secant ath huec dera imaginacion, que l'escauhaue eth cervèth e es caròles. Era mainada pantaishaue prumèr miracles que la desliurauen des sues presons, qu'èren ua mòrt, s'imaginaue vòls impossibles.

"Jo qu'è ues ales e vòli pes teulades, pensaue; m'en vau coma aguestes parpalhòles"; atau dit atau hèt, ja non ère aquiu. Qu'anaue volant peth blu que vedie aquiu naut.

S’era senhora Camila s’apressaue ena pòrta pr’amor d’escotar peth uelh dera sarralha, non entenie arren. Era mainada damb es uelhs plan dubèrts, ludents, es caròles rogides, s’estaue ores e ores recorrent espacis qu’era creaue plei de sons confusi, encara qu’illuminadi per ua lum difusa que ludie en sòn cerveth.

Jamès demanaue perdon; que non li calie. Gessie der embarrament cogitosa, capinauta, carada; seguie soniant; era dieta li balhaue naua fòrça entad aquerò. Era eroïna des sues novèles d’alavetz ère era sua mair. Tàs sies ans auie hèt un poèma en sòn cap crespat d’un ròi escur. Aqueth poèma qu’ère format pes lèrmes des sues tristeses d’orfanèla mautractada, de fragments de condes qu‘entenie as sirvents e as pastors de Loreto. Tostemp que podie s’escapaue de casa; corrie soleta pes prats, entraue enes cabanes a on la coneishien e amorassauen, mès que mès es gossets grani. Solie minjar damb es pastors. Tornaue des sues excursions pes prats, coma era abelha en chuc des flors, damb materiau entath sòn poèma. Coma Poussin cuelhie èrbes enes prats entà estudiar era natura que trasladaue en teishut de lin. Anita tornaue des sues gessudes de sauvatja damb es uelhs e era fantasia plei de tresòrs que sigueren çò que milhor gaudic ena sua vida. Tàs vint-e-sèt ans Ana Ozores aurie pogut condar aqueth poèma des deth principi enquiath finau, a maugrat de qué en cada naua edat l’auie hijut ua part. Ena prumèra i auie ua paloma encantada damb ua agulha nera clauada en cap; qu’ère era reina mòra; era sua mair, era mair d’Ana que non apareishie. Totes es palomes damb taques neres en cap podien èster ua mair, segontes era logica poetica d’Anita.

Era idèa deth libre, coma hònt de mentides beròies, siguec era revelacion mès grana dera sua mainadesa. Saber liéger! aguesta ambicion siguec eth sòn prumèr desir. Es dolors, qu’era senhora Camila li hec patir abans d’arténher qu‘aprenèsse es sillabes, les ac perdonèc era de tot còr. Fin finau, sabec liéger. Mès es libres qu‘arribauen enes sues mans, non li parlauen d’aqueres causes que soniaue. Qu’ère parièr; era les harie parlar de çò que volesse.

L’ensenhauen geografia; a on i auie enumeracions fatigoses d’arrius e de montanhes, vedie Ana corrents d’aigua, e era montanha damb es sòns pins plan nauts e supèrbs troncs; jamès desbrembèc era definicion d’isla pr’amor que s’imaginaue un jardin enrodat peth mar; e ère ua alegria. Era istòria sagrada siguec eth manna dera sua fantasia ena sequedat des leçons dera senhora Camila. Cuelhec eth sòn poèma formes concrètes, ja non siguec bromós; enes botigues des judius qu’era brodèc damb franges de colors, acampèren armades de valents marinèrs de Loreto, de cama nuda, musculosa e peluda, de gòrro catalan, de ròstre aguerrit, trist e bontadós, barba espessa e crespada e uelhs neri.

Era poesia epica predomine madeish qu‘ena mainadesa des pòbles ena des òmes. Ana sonièc mès endauant batalhes, ua Iliada, milhor, ua Ramayana sense argument. Li calie un eròi e lo trapèc: German, eth mainatge de Colondres. Sense qu’eth sospechèsse es aventures perilhoses qu‘era sua amiga lo botaue, se deishaue estimar e acodie as cites qu’era li balhaue ena barca de Trebol.

Arren li didie d’aqueres granes batalhes que l’obligaue a guanhar en extrèm Orient, qu‘en eres era l’assistie hènt eth papèr de reina consòrta, damb traits d’amazòna. Quauqui viatges li prepausèc, parlant-li ara aurelha, viatges molt riscadi en païsi luenhants qu’eth ne de nòm coneishie. German acceptaue de seguit, e ère prèst a convertir-se en diligéncia s’Ana acceptaue eth cargue de mula, o viceversa. Que non ère aquerò. Era mainada volie anar en tèrra de mòros de vertat, entà aucir infidèus o entà convertir-les, coma volesse German. Aguest s’estimaue mès aucir-les; e atau dit atau hèt, se calauen ena barca, mentre eth barquèr dormie ara ombra d’ua cabana ena arriba. A truca de granes sudors artenhien un leugèr balanceg deth gran vaishèth que tripulauen e alavetz ère quan se credien navegant a tota vela per mars jamès navegadi.

German cridaue:

- Orza!... a babor, a estribor! òme ar aigua!... un verdon!...

Mès que tanpòc ere aquerò çò que volie Anita; que volie partir de vertat, molt luenh, hugent dera senhora Camila. Era soleta ocasion que German corresponec ath tipe ideau que deth sòn caractèr s'auie imaginat Aneta, siguec quan acceptèc era hujuda nueitiua entà veir amassa era lua, dera barca estant, e condar-se condes. Aguest projècte li semblèc mès viable qu'eth d'anar entara Moreria e se metec en practica. Que sabem com entenec era grossièra e lasciua Camila era aventura des mainatges. Qu'ère de tau sòrta era malìcia dera hemna, que balhaue per bones es desgràcies qu'er ahèr li podien costar, per çò dera responsabilitat qu'era auie, damb era condicion de veir comprovadi es sòns desirs pes hèts.

- "Coma era sua mair! didie as persones dera sua confiança, *improper! improper*! Que ja ac didia jo! Er instint... era sang...Que non ei pro era educacion contra era natura".

Des d'alavetz eduquèc ara mainada sense esperança de sauvar-la; coma s'elevèsse ua flor poirida ja pera mossegada d'un vèrme. Non demoraue arren, mès complie eth sòn déuer. Loreto ère ua vila, e coma era senhora Camila referie era aventura ad aqueth que lo volie escotar, plorant era malerosa, renduda jos eth pes dera responsabilitat (e era pòc podie contra era natura), er escandal correc de boca en boca, e enquia e tot en casinò se sabec aquerò dera confession que s'obliguèc ar acusat. Se discutic eth cas fisiologicament. Se formèren partits; uns didien que pro podie èster, e se mentauen molti exemples de precocitat semblabla.

- Credetz-ac, didie er aimant dera senhora Camila, er òme neish dolent per natura, e era hemna tanben.

D'auti remien era versemblança deth hèt aumens.

- "Se botatz aquerò en un libre arrés s'ac creirà".

Ana siguec objècte de generau curiosèr. La volien veir, analizar es sòns gèsti, es sòns movements entà veir se se le vedie en bèra causa.

- Per çò de desvolopada plan que n'ei e molt entara sua edat... didie er òme dera senhora Camila, que saborejaue per auança era luxúria der avier.
- Plan que òc, semble ua hemneta. e se l'avalauen damb es uelhs; desirauen un miraculòs creishement instantanèu des sòns encantaments que non èren ena mainada senon ena imaginacion de sòcis deth casinò.

A German, que non campèc per Loreto, li hègen quinze ans. "Per aguest costat non i auie cap problema". Era senhora Camila se credec obligada en consciéncia a indicar-li quauquarren ara familha. Ath pair non. Qu'aurie estat un còp de mòrt. Escriuec as ties de Vetusta.
"Qu'ère eth darrèr còp! Eth nòm des Ozores desonorat! pr'amor que fin finau, Ozores ère era mainada, encara qu'indigna!"

Alavetz era senhora Anuncia, era fraia màger, l'escriuec a en Carlos, donques qu'eth cas ère important. Que non li condaue er ahèr deth desaunor *c* per *b*, donques que ne sabie com s'auie passat, ne ère decent condar a un pair taus escandals, ne ua senhoreta, ua fadrinaa, encara qu'auesse mès de quaranta ans podie baishar tan peth menut. L'escriuec a en Carlos sonque aquerò: qu'ère de bessonh que se hesse a vier a Anita damb eth, pr'amor que s'era mainada non s'estaue ath costat deth sòn pair, corrie grani perilhs, s'ei que ja non n'auesse corrut, er aunor des Ozores. En Carlos alavetz non podie tornar ena pàtria, coma eth didie.

Se passèren es ans, podec e s'aucuelhec a ua amnistia e tornèc desenganhat. Era senhora Camila e Ana anèren entà Madrid e aquiu s'estauen part der an es tres amassa, mès er ostiu e era tardor les passauen ena finca de Loreto.

Era calómnia qu'era hilhuquèra auie volut tacar entà tostemp era puretat virginau d'Aneta s'anèc esbugassant; eth mon s'en desbrembèc de semblable absurd e quan era mainada arribèc as catorze ans ja arrés se'n brembaue dera grossièra e crudèu impostura, exceptat era hilhuquèra, eth sòn òme, que seguie demorant, e es ties de Vetusta. Mès pro que se'n brembaue e molt era madeisha Ana. Ara prumeria era calómnia l'auie hèt pòc mau, qu'ère ua de tantes injustícies dera senhora Camila; mès de man en man anèc entrant en sòn esperit ua sospecha, apliquèc era su fòrça damb incredibla intensitat ar enigma que tanta influéncia auie ena sua vida, qu'obligaue ara hilhuquèra a tantes precaucions; que volec saber se què ère aqueth pecat que l'acusauen, e ena maudat dera senhora Camila e ena maganhada vida, mau dissimulada, d'aguesta hemna, s'ahilèc era malícia dera mainada qu'anèc comprenent en qué consistie auer er aunor e en qué perder-lo; e coma que toti hègen veir qu'aquera aventura dera barca de Trebol auie estat ua vergonha, era sua ignorància balhèc coma cèrt eth pecat. Molt dempús, quan era sua innocéncia perdec eth darrèr vel e podec era veir clar, ja ère molt luenh aquera edat; s'en brembaue vagament dera sua amistat damb eth mainatge de Colondres, sonque distinguie ben eth rebrembe deth rebrembe, e dobtaue, dobtaue s'auie estat culpabla de tot aquerò que didien quan ja arrés pensaue en tau causa, era pensaue encara e confonie actes innocents damb vertadères culpes, e de tot anaue desconfiant. Credec en ua grana injustícia qu'ère era lei deth mon, perque Diu volie, auec pòur d'aquerò qu'es òmes opinauen de totes es accions, e contradident poderosi instints dera sua natura, viuec en perpetuau escòla de simulacion, tenguec es impulsi d'espontanèa alegria; e era, abans orgulhosa, capabla d'opausar-se ath mon sancer, se declarèc vençuda, seguic era conducta morau que l'impausèren, sense discutir-la, cègament, sense fe en era, mès sense hèr cap traïson jamès.

Que ja ère atau quan venguec eth sòn pair dera emigracion. Que non la satisfèc aqueth caractèr.
Non l'auien dit qu'era mainada ère un perilh entar aunor des Ozores? Donques eth vedie, ath contrari, ua gojata massa timida e reservada, d'ua prudéncia exagerada entara sua edat. Ja li hège dò d'auer autrejat ara sua hilha ara tartufaria anglesa, que, segontes eth, non servie entara raça latina. Que tornaue dera emigracion fòrça latin. Erosament aquiu ère eth entà corregir aquera educacion viciosa. Hec enlà ara senhora Camila e s'encarguèc dera instruccion dera sua hilha. En estrangèr s'auie hèt en Carlos mès filosòf e mens politic. Entà Espanha que non i auie remèdi. Ère un pòble gastat. Ath delà, America s'avalaue a Euròpa. Lo preocupauen molt es carns en consèrva que venguien d'Estats Units.

- "Se mos avalen, se mos avalen. Qu'èm praubi, molt praubi, uns miserables que solet sabem cuélher eth solei".

E plan qu'ère praube, e cada dia mès, mès balhaue era culpa dera sua estretesa ara decadéncia generau, ara manca de sang ena raça e a d'autes asenades. Li quedaue era bibliotèca, qu'auie milhorat, e es naui amics, plan que òc.

Cada dia se metie a discusion dauant d'Ana, quan prenie eth cafè, era divinitat de Crist. Uns lo cridauen eth prumèr democrata. D'auti didien qu'ère un simbòl deth solei e es apostòls es constelacions deth Zodiac.

Ana procuraue retirar-se tanlèu podie sense oféner era susceptibilitat d'aqueth liure pensador qu'ère eth sòn pair. Damb quina tristesa pensaue era mainada, sense voler pensà'c, qu'es amics deth sòn pair èren persones pòc delicades, charraires temeraris! E eth sòn madeish papa, aquerò ère pejor, e s'auie de pensar tanben, eth sòn papa estimat ère un òme de talent, capable d'inventar era povòra,

un relòtge, eth telegraf, quinsevolh causa, s'anaue tornat hòl a truca de filosofar, e non sabie víuer damb ua hilha que ja sabie mès qu'eth d'ahèrs religiosi.

Aquera submission exteriora, aqueth sacrifici dera vida ordinària, des relacions vulgares as preocupacions e as injustícies deth mon non èren ipocresia en Anita, non èren era masca der orgulh, mès que non podie jutjar-se per taus aparences de çò que se passaue ath sòn laguens. Atau coma ena mainadesa se refugiaue ena sua fantasia entà húger dera prosaïca e pèga persecucion dera senhora Camila, ja adolescenta s'embarraue tanben laguens deth sòn cervèth entà compensar es umiliacions e tristeses que patie eth sòn esperit. Que non gausaue ja opausar es pròpris impulsi ad aquerò que credie conjuracion de toti es pècs deth mon, mès quan ère soleta se resquitaue. Er enemic ère mès fòrt, mès ada era li quedaue aqueth refugi inexpugnable.

Jamès l'auien ensenhat era religion coma un sentiment de consolacion; era senhora Camila consideraue eth Cristianisme coma era Geografia o er art de cóser e planchar; qu'ère ua assignatura d'ornament o ua necessitat domestica. Arren li didec contra eth dògma, mès jamès era doçor de Jesús sagèc d'explicar-la damb un punet de mair. Maria Santissima ère era Mair de Diu, plan que òc; mès tanlèu Ana tornèc en camp dident qu'era Vèrge, segontes li constaue ada era, lauaue en arriu es borrasses deth Mainatge Jesús, era senhora Camila, indignada, exclamèc:

- *Improper*! qui li deu inculcar ad aguesta mainada aguestes pegaries deth vulgar?

En aguest ahèr en Carlos aprovaue eth critpèri dera senhora Camila, precisament eth credie qu'eth mistèri dera encarnacion ère coma ua ploja d'aur de Jupiter; e remontant-se mès, segontes era mitologia comparada, trapaue ena religion des indis dògmes semblables.

Ana ena casa deth sò pair non dispausaue de libres devòts. Mès, totun, sabie molta mitologia, damb vels e sense eri.

Sonque aquerò qu'eth rubor mès elementau ordene que se tape, ère çò que l'amagaue en Carlos ara sua hilha. Tot çò d'aute ac podie e ac auie de conéisher. Per qué non? E damb multitud de cites explicaue e recomanaue Ozores era educacion *omnilaterau e armonica*, coma eth l'entenie.

- Jo voi, acabaue, qu'era mia hilha sàpie eth ben e eth mau entà que liurament aliste eth ben; pr'amor que se non ei atau, quin merit auràn es sues òbres?

Ça que la, s'era sua hilha siguesse funambula e trabalhèsse en un hiu de hèr, en Carlos botarie un hilat dejós, encara qu'er exercici perdesse merit.

Des novèles modèrnes, quauques ues l'enebie lieger-les, mès en tot aquerò der art classic, "de vertadèr art", ja non auie vels, qu'ac podie liéger tot. Eth romantic Ozores qu'ère classic dempús deth sòn viatge per Italia.

- Er art que non a sèxe! cridaue. Guardatz, jo autregi ara mia hilha aguesti gravats que representen er art ancian, damb totes es bereses deth nud qu'en bades voleríem imitar es modèrns. Que ja non i a nud! E alendaue.

Era Mitologia arribèc a coneisher-la Anita coma ena sua mainadesa era istòria d'Israel.

- *Honni soit qui mal y pense*! repetie en Carlos; e aquerò d'aute de: *Oh, procul, procul estote prophant*.

E non cuelhie mès precaucions.

Erosament en esperit d'Ana era impression mès fòrta der art ancian e des fabulacions gregues, siguec purament estetica; s'aluguèc era sua fantasia, mès que mès, e, gràcies ada era, non a en Carlos, aqueth inoportun estudi deth nud classic non costèc estralhs.

Era gojata envejaue as dius d'Homero que viuien coma era auie soniat que s'auie de víuer, ar aire liure, damb molta lum, moltes aventures e sense era ferula d'ua hilhuquèra miei anglesa.

Tanben envejaue as pastors de Teocrito, Bion e Mosco; soniaue damb era tuta fresca e ombriua deth Ciclòp enamorat, e gaudie molt, damb cèrta melancolia, trasladant-se damb es sues illusions en aquera Sicilia arderosa qu'era s'imaginaue coma un nin d'amors. Mès coma per abandonar-se as sòns instints, as sòn sauneis e quimères s'auie originat era bromosa aventura dera barca de Trebol, qu'encara l'avergonhaue, guardaue damb mesfisança, e enquia e tot repugnància morau, guaire parlaue de relacions entre òmes e hemnes, se d'aguest neishie bèth plaser, per mès ideau que siguesse. Aqueres confusions, barreja de malicia e d'innocéncia, qu'en eres l'auie negat era calomnia dera hilhuquèra e es grossièrs comentaris deth vulgar, la heren hereda, esquèra, morruda entà tot çò que siguesse amor, segontes s'ac imaginaue. Se l'auie separat sistematicament deth tracte intim des òmes, coma se separe deth huec ua materia inflamabla. Era senhora Camila l'educaue coma se siguesse un polvorin. "S'auie enganhat eth sòn naturau instint dera mainadesa. Aquera amistat de German auie estat un pecat, qui ac diderie? Çò milhor qu'ère húger der òme. Non volie mes umiliacions". Aguesta aberracion deth sòn esperit la facilitauen es circonstàncies. En Carlos non auie mès amistat que d'uns quants fongs, filosofastres e conspiradors; aguesti cavalièrs deuien èster solets en mon; s'auien hilhs e hemna non les presentauen ne parlauen d'eri jamès. Aneta non auie amigues. Ath delà en Carlos la tractaue coma se siguesse era er art, coma se non auesse sèxe. Qu'ère aquera ua educacion neutra. A maugrat de qué Ozores demanaue a crits era emancipacion dera hemna e aplaudie cada còp qu'en París ua dauna li cremaue era cara damb vitriòl ath sòn aimant, ath hons dera sua consciéncia auie ara hemna coma èsser inferior, coma un bon anmau domestic. Non se paraue a pensar çò que podie necessitar Anita. Ara sua mair l'auie estimat fòrça, l'auie punat es pès nudi pendent era lua de mèu, qu'auie estat exagerada; mès pòc a pòc, sense voler, auie vist tanben eth en era ara anciana modista, e la tractèc fin finau coma un bon patron, suau e content. Siguesse per çò que siguesse, eth credie complir damb Anita amiant-la entath Museu de Pintures, entara Armeria, quauqui còps entath Reiau e lèu tostemp a passeg damb quauqui liure pensadors, amics sòns, que s'artureuen entà discutir cada dètz passi. Qu'èren d'aguesti òmes que jamès an parlat damb hemnes. Aguesta sòrta de barons, encara que semble rara, abonde mès de çò que se pòt pensar. Er òme que non parle damb hemnes se sòl conéisher en que parle molt dera hemna en generau; mès es amics d'Ozores ne tansevolh aquerò hègen; qu'èren pins solitaris deth Nòrd que non alenden per cap palmèra deth Meddia.

Encara qu'Ana arribaue ara edat que ja pòt agradar coma hemna, non cridaue era atencion. Entre era senhora Camila e en Carlos, auien hèt a maubé es ròses deth sòn ròstre; aquera turgéncia e expansion de formes qu'ar aimant dera hilhuquèra li treiguien bualhs des uelhs, auien contengut eth sòn creishement. Anita anaue a transformar-se en hemna quan semblaue molt luenh encara d'aguesta crisi; ère prima, palla, aflaquida; es sòns quinze ans èren ingrats; tàs dètz auie era aparença de tretze, e tàs quinze ne representaue dus mens. Coma qu'encara noin s'auie convengut mantier a còsta der erari public as filosòfs, en Carlos que non se tenguie qu'apraiar eth mon e condemnar-lo tau coma ère, se vedec lèu en ua apurada situacion economica.

- "Que ja ere cansat; ja auie combatut pro ena vida", segontes eth, e non se l'acodic cercar trabalh; non volie trabalhar mès. S'estimèc mès retirar-se ena sua finca de Loreto, accedint as supliques d'Anita que l'ac demanaue damb es mans en crotz. Era prauba gojata s'engüejaue molt en Madrid. Mentre ara sua imaginacion l'autrejauen Grecia, er Olimp, eth Musèu de Pintures, era, Ana Ozores, era de carn e uas, auie de víuer en un carrèr estret e

escur, en un miserable entresòl que li queiguie sus eth cap. Quauques vesies volien hèr-se-la a vier a passeg, a ua reünion e as teatres amagats qu'eres soentejauen. Era praubetat en Madrid a d'èster o resignada o cursi. Aqueres vesies èren cursis. Anita non les podie veir; li hègen hàstic eres, es sues reünions e es sòns teatres. Lèu la cridèren eth comin orgulhós, eth monard sabent. Es sies mesi de pòble les passaue fòrça milhor, enquia e tot estant aqueth un lòc, eth deth sòn ancian captivèri e eth dera aventura dera barca, e era calomnia sabuda. Mès de guairi li podien rebrembar aquera *vergonnha*, solet vedie era ath senhor Iriarte, er òme dera hilhuquèra, que visitaue a en Carlos e guardaue ara mainada damb uelhs de coelhedor que se premanís a recuélher es fruts.

Quan en Carlos decidic estar-se en Loreto tot er an, entà despéner mens, Ana lo punèc enes uelhs e ena boca e siguec pendent un dia sancer era mainada expansiua e alègra qu'auie començat a brotar abans d'èster transplantada en iuernacle pedagogic dera senhora Camila. D'auti viatges se hège a vier en pòble quauque tirador de libres; aguest còp se hec a vier damb eth maragatèr era bibliotèca sancera, orgulh legitim d'en Carlos.

Un dia de solei, en mai, Ana que se premanie a ua vida naua, per laguens, cantaue contenta netejant era estatgeria dera bibliotèca ena casa. Plaçaue enes tiradors es libres, dempús de trèir-les eth povàs, per orde senhalat en catalòg escrit per en Carlos.

Vedec un volum en francés, folrat de carton auriò; credec qu'ère ua d'aqueres novèles qu'eth sòn pair l'enebie liéger e ja anaue a deishar eth libre quan liegec en volum: *Confessions de Sant Agustin*. Qué hège aquiu Sant Agustin?

En Carlos ère un liure pensador que non liegie libres de sants, ne de prèires, ne de *neos*, coma eth didie. Mès Sant Agustin ère ua des pòques excepcions. Lo consideraue un filosòf.

Ana sentec un impuls irresistible; volec liéger aqueth libre immediatament. Sabie que Sant Agustin auie estat un pagan libertin, ath quau auien convertit votzes deth cèu per influéncia des lèrmes dera sua mair Santa Monica. Non sabie arren mès. Deishèc quèir eth plumalh que secodie eth povàs; e de pès, banhadi per un arrai deth solei eth sòn petit cap e eth libre dubèrt, liegec es prumères pagines. En Carlos non ère en casa. Ana gessec damb eht libre dejós deth braç; anèc entath uart. Entrèc ena glorieta, caperat d'espès escalaire perènne. Es ombres des huelhes dera vòuta verda joguetejauen sus es huelhes deth libre, blanques e neres ludentes. S'entenie apròp, darrèr, eth mormolh discrèt e fresc dera aigua d'ua sèquia que corrie doçament escauhant-se ath solei. Dehòra deth uart sonauen es arrames des albars damb eth suau mormolh des huelhes naues e clares que ludien coma lances d'acèr.

Ana liegie damb era anma agarrada as letres. Quan acabaue ua pagina, ja eth sòn esperit ère en tot lièger era auta. Aquerò plan qu'ère nau. Tota era Mitologia ère ua holia, segontes eth sant. E er amor, aqueth amor, çò qu'era s'imaginaue, pecat, petitesa; un error, ua ceguetat. Qu'auie hèt ben era de víuer prevenguda. Rebrembèc qu'en Madrid dus estudiants l'auien escrit cartes qu'ada eres non contestaue. Qu'ère era sua soleta aventura, dempús dera vergonha dera barca de Trebol. Eth sant didie qu'es mainatges son per instint dolents, qu'era sua perversion innata hè gaudir e arrir ad aqueri que les estimen, mès es sues gràcies son defèctes; er egoïsme, era ira, era vanitat les possen.

- "Qu'ei vertat, ei vertat" pensaue era, empenaïda.

Mès alavetz li hège manca ua auta causa. Aqueth uet deth sòn còr s'aumplirie? Aquera vida sense allicients, nera en passat, nera en futur, inutila, enrodada d'inconvenents e pegaries, acabarie? Coma se siguesse un lampit, sentec laguens deth sòn cap un "òc" terrible que se des.heiguec en bualhs ludents laguens deth cervèth. Se passaue aquerò mentre seguie liegent e encara ère aclapada, lèu

espaurida per aquera votz qu‘auie entenut ath sòn laguens, quan arribèc ath passatge a on eth sant conde qu’en tot passejar-se eth tanben per un jardin entenec ua votz que li didie “*Tole, tole*“ e que correc ath tèxte sagrat e liegec un versicle dera Biblia... Ana cridèc, sentec ua tremoladera per tota era pèth deth sòn còs e ena basa des peus coma ua bohada que les quilhèc e les deishèc quilhadi moli segonds.

Qu’auec pòur de çò subernaturau; credec que se l’anaue a aparéisher bèra causa... Mès aquera pòur passèc, e era prauba mainada sense mair sentec un doç corrent que li padegaue eth pièch en arribar enes hònts des uelhs. Es lèrmes negant es uelhs li treiguien era vision.

E plorèc sus es *Confessions de Sant Agustin*, coma sus era hauda d’ua mair. Era sua anma se hège hemna en aqueth moment.

Pera tarde acabèc de liéger eth libre. Deishèc es darrèrs capitols que non comprenie.

De net, ena bibliotèca, discutien en Carlos, un clèrgue de Loreto e diuèrsi afeccionats ara filosofia e ara bona cidra, que prodigaue er arroïnat Ozores damb er in d’auer contrincants. Didie que pensar en solitari ère pensar a mieges. Qu’auie besonh d’ua oposicion. Eth caperan volie deishar ben plaçat eth pabilhon dera Glèisa e passar agradiuament es nets que se hègen etèrnes en Loreto, enquia e tot en primauèra.

Ana, seiguda luenh, lèu en.honsada e perduda en ua gran cagira de gutapercha, de granes aurelhes, a on era auie soniat fòrça còps desvelhada, soniaue tanben ara damb es uelhs dubèrts, immobils. Pensaue en Sant Agustin; se l’imagiaue damb ua gran mitra daurada e capa de satin e d’aur, recorrent eth desèrt d’Africa qu’era poblaue de fères e de palmeres qu‘arribauen enquias bromes. Qu‘ère, coma ena mainadesa, un deligiós imaginar; un aute cant deth sòn poèma. Sonque rebrembant era doçor de Sant Agustin quan se reconcialiaue ena sua cadièra damb un amic que venguec a escotar-lo, que d’eth viuie separat, sentie Ana inefabla trendesa que li hège estimar er univèrs sancer en aqueth bisbe.

En madeish instant juraue en Carlos qu’eth cristianisme ère ua importacion dera Bactriana.

Non n’ère segur de qué siguesse Bactriana çò qu‘auie dit, mès enes sues discusions ena vila ère pòc escrupulós damb es donades istoriques, pr’amor que compdaue damb era ignorància des partipants.

Eth caperan non sabie se què ère era Bactriana; e atau li semblaue era mès ridicula e graciosa bajanada era ocurréncia de hèr a vier d’aquiu eth cristianisme.

E mòrt d’arrir, didie:

- Mès, tè, bona *Bactriana* te balhe Diu. A on a liejut aquerò eth senhor Ozores?

“Eth caperan non ère un Sant Agustin, pensaue Anita; non, pr’amor que Sant Agustin non beuerie cidra ne refusarie damb tan dolents arguments coma es deth sòn pair. Qu’ère parièr, eth clèrgue auie rason e aquerò ère pro; que didie granes vertats sense sabè’c“. En Carlos en aqueth moment se metec a deféner as maniquèus.

- Mens absurd me semble creir en un Diu brave e en un aute dolent, que creir en Jehovà Eloïm qu’ère un despòta, un dictador, un polac.

“Eth sòn pair ère maniquèu! Ben que les botaue Sant Agustin as maniquèus!, que tanben auie creigut errors atau. Mès eth sòn pair arribarie a convertir-se; coma era, qu‘auie plen eth còr d’amor entà toti e de fe en Diu e en sant bisbe de Hiponax“.

Dempús, cercant ena bibliotèca, trapèc eth *Gèni deth Cristianisme*, que siguec ua revelacion entada era. Demostrar era religion pera beresa, li semblèc era milhor pensada deth mon. S’era sua rason se resistie as arguments de Chateaubriand lèu era fantasia se declaraue vençuda e damb era er arbitri.

- “Valent pòcvau ère eth senhor Chateaubriand, segontes en Carlos. Eth auie es sues òbres pr‘amor qu’er estil non ère dolent“. Se parlaue molt mau de Chateaubriand en aqueri tempsi pertot. Dempús liegec Ana *Es Martirs*. Era qu’aurie estat de bon voler Cimodocea, eth sòn pair poirie passar coma un Demodoco pro regular, sustot dempús deth sòn viatge per Italia que l’auie hèt pagan. Mès, Eudoro? a on ère Eudoro? Pensèc en German. Qué l’aurie arribat?

Que li siguec de mau hèr trapar entre es libres deth sòn pair d’auti que parlèssen, entà ben se compren, de religion. Un volum deth *Paradís Espanhòu* ère consagrat ara poesia religiosa. Era màger part qu’èren vèrsi pesants, escurs, mès entre eri ne vedec quauqui uns que li costèren milhor impression qu’eth madeish Chateaubriand. Uns quintets de Luís de Leon començauen atau:

Se vòs, coma un dia,
laudar ròis peus,
lauda es de Maria,
mès dauradi e mès beròis
qu‘eth solei clar de meddia.

Eth poèta eclesiastic que desbrembaue d’auti peus entà laudar es de Maria li semblèc sublim ena sua trendesa; aqueri cinc vèrsi desvelhèren en còr d’Ana aquerò que se porie cridar *eth sentiment dera Vèrge*, pr’amor que non se semblen a cap aute. E aquera siguec era sua holia d’amor religiós.

Maria, ath delà dera Reina des Cèus, ère ua Mair, era des afligits. Encara que se l‘auesse apareishut non aurie auut pòur. Era devocion ara Vèrge entrèc damb mès fòrça que Sant Agustin e Chateaubriand en còr d’aquera mainada qu‘ère en tot convertir-se en hemna. Er Ave Maria e era Salve aqueriren entada era un nau sens. Pregaue sense parar. Mès non ère pro aquerò, volie mès, volie inventar, era madeisha, oracions.

En Carlos auie tanben eth *Cantar des Cantars*, ena version poetica de Sant Juan de la Cruz. Qu’ère entre es libres proïbidi entà Aneta.

- A jo non me la foten, didie en Carlos guinhant un uelh; aguesta *estimada* poirà èster era Glèisa, mès... jo non m’en fidi... non me’n fidi...

E didie asenades sense consciéncia; pr’amor qu’eth, incapable de calomniar as sòns semblables, quan se tractaue de sants e de prèires credie que non ère mau.

Ana liegec es vèrsi de Sant Joan e alavetz sentec era lengua liura entà improvisar oracions; les recitaue en vèrs pendent es sòns passegi solitaris peth mont de Loreto que flairaue a romanin e queiguie de pic sus eth mar.

Vèrsi ar *estil de Sant Joan*, coma se didie era, li gessien a sarpats dera anma, hèti en ua pèça, simples, doci e apassionadi; e parlaue damb era Vèrge d’aquera manèra.

Notaue Anita, excitada, nerviosa, (e sentie un dolor estranh en cap quan ac notaue) ua misteriosa analogia entre es vèrsi de Sant Joan e aquera fragància de romanin qu'era cauishigaue pujant peth mont.

Qu'ère vertat que de hège bèth temps eth sòn pensament, sense qu'era volesse, cercaue e trapaue secretes relacions entre es causes, e per totes sentie ua afeccion melancolica qu'acabaue en èster un mau de cap agudent.

Ua tarde dera tardor, dempús d'admèter ua copa de cumin qu'eth sòn pair volec que beuesse darrèr deth cafè, damb er in de començar a escríuer un libre, aquiu naut, ena fonza des pins qu'era pro coneishie ben; qu'ère ua *òbra* que dies endarrèr auie imaginat, ua colleccion de poesies "Ara Vèrge".

En Carlos li permetie passejar sense companhia quan pujaue en mont des romanins pera pòrta deth jardin; per aquiu arrés la podie veir, e en mont non se pujaue qu'entà cercar lenha.

Aqueth dia eth sòn passeg siguec mès long que d'auti viatges. Era pala ère dura, eth camin coma de crabes, terribles malhs ara dreta queiguien a pic sus eth mar, que des.heiguie era sua ràbia en esgluma damb brams qu'arribauen naut de tot coma sorrolhs sosterranhs. Ara quèrra es romanins acompanhauen eth camin enquiath cimalh, coronat per pins qu'enes sues rames eth vent imitaue coma ua sòrta de resson, era quèisha inextingibla der ocean. Ana pugèc a longues camalhardades. Er esfòrç qu'exigie era pala l'excitaue; se sentie escauhada; des sues caròles, alavetz tostemps heredes, brotaue huec, coma enes luenhants dies. Pujaue damb ua angoisha apassionada, coma s'anèsse camin deth cèu pala ensús.

Dempús d'ua virada deth caminòu que seguie Ana, vedec còp sec un nau panorama. Dauant i auie eth mar, qu'abans entenie sense veder-lo; eth mar, fòrça mès gran que vist des deth pòrt, mès pacific, mès solemne; des d'aquiu es ondades non semblauen secodides violentes d'ua fèra engabiada, senon eth ritme d'ua cançon sublima, vibracions de plaques sonores, egales, simetriques, qu'anauen d'Orient entà Occident. Enes darrèrs moments dera còga deth solei se vedie un anfiteatre de montanhes que semblauen escala de gegants entà pujar en cèu; bromes e cimalhs se confonien, e se manauen reflexadi es sòns colors. En çò mès naut d'aqueth *cumulus* de pèira blua Ana aubirèc un punt; sabie qu'ère un santuari. Aquiu i auie era Vèrge. En aqueth moment tot eth cèu blu dera còga se trincaue brotant lums des sues entralhes entà formar ua aureòla ara Mair de Diu, qu'auie en aqueth cimalh eth sòn temple. Era còga deth solei qu'ère ua apoteòsi. Es veles des barques de Loreto, en.honsades ena ombra deth mont, aquiu baish, semblauen palomes que volauen sus es aigües.

Fin finau arribèc Ana ena *honza des pins*. Qu'ere ua val entre dus ticolets coronadi d'arbilhons e damb quauqui exemplars molt lucids der arbe que li balhaue eth nòm. Era mair d'un torrent sec deishaue veir eth hons de pèira blancosa ath miei dera val; un audèth, qu'ara mainada li semblèc un rossinhòl, cantaue amagat enes arbilhons deth ticolet de cogant. Ana se quedèc sus ua pèira apròp deth canau seca. Se pensaue qu'ère en desèrt. Que non i auie aquiu cap sorrolh que rebrembèsse ar òme. Eth mar, que ja non vedie era, tornaue a sonar coma un mormolh sosterranh; es pins sonauen coma eth mar e er audèth coma un rossinhòl. Qu'ère segura dera sua solitud. Dauric un libre de memòries, se lo metec ena hauda, e escriuec damb creion ena prumèra pagina: "Ara Vèrge".

Meditèc, demorant era inspiracion sagrada.

Abans d'escríuer deishèc parlar ath pensament.

Quan eth creion tracèc eth prumèr vèrs, ja ère acabada, laguens dera anma, era prumèra estròfa. Seguic corrent eth creion sus eth papèr, mès tostemp era anma anaue mès ara prèssa; es vèrsi engendrauen es vèrsi, coma un punet ne còste cent; de cada concèpte amoròs e ritmic brotauen eishames d'idèes poetiques, que neishien vestides damb toti es colors e perhums d'aqueth díder poetic, simple, apassionat, nòble.

Quan encara eth pensament seguie dictant ar arràs, li calec ara man renonciar a seguir-lo, pr'amor qu'eth creion ja non podie escríuer; es uelhs d'Ana non vedien es letres ne eth papèr; qu'èren plei de lèrmes. Sentie foetades enes possi, e ena gòrja ua man de hèr que la sarraue.

Se metec de pès, volec parlar, cridèc; fin finau era sua votz ressonèc ena val; carèc eth supausat rossinhòl, e es vèrsi d'Ana, recitadi coma ua oracion entre lèrmes, gesseren ath vent repetidi pes ressons deth mont. Que cridaue damb paraules de huec ara sua Mair Celestiau. Era sua pròpria votz l'afoguèc, sentec caudheireds, e ja non podec parlar. Se doblèren es sòns jolhs, apuèc eth front en solèr. Un espauriment mistic la cuelhec pendent un moment. Non gausaue lheuar es uelhs. Cranhie èster enrodada de subernaturau. Ua lum mès fòrta qu'era deth solei trauessaue es sues paupetes barrades. Sentec sorrolhs apròp, cridèc, lheuèc eth cap espaurida... que non i auie cap de dobte, ua arrominguera deth ticolet de dauant se botjaue... e damb es uelhs dubèrts ath miracle, vedec un audèth escur que gessie volant d'un matarràs e passar sus eth sòn front.

Capitol V

Era senhhoreta Anunciacion Ozores auie arribat as quaranta sèt ans sense gésser dera província de Vetusta. Qu'ère per tant ua gran molèstia, dilhèu un perilh, aventurar-se a recórrer en vint ores de diligéncia era carretèra dera còsta qu'arribaue enquia Loreto. L'acompanhèren en sòn viatge en Cayetano Ripamilan, canonge respectable pera sua condicion e pes sòns ans, e ua anciana sirventa des Ozores.

Que s'auie mòrt en Carlos sobtadament, de nets, sense confession, sense cap sacrament. Eth mètge didie que bèth vessament, bèra artéria... Materialisme blos. Era senhora Anuncia vedie era man de Diu que castigue sense pau ne pèira. Aquerò non empedic que pendent eth viatge manifestèsse era senhoreta Ozores, vestida de rigorós dòu, un dolor a penes padegat pera resignacion cristiana.

"Ana, era hilha dera modista, auie queigut en lhet; qu'ère soleta, en poder des sirvents; non auie mès remedi que vier a cuelhar-la. Dauant d'aquera mòrt acabauen es diferéncies de familha".

- "Mòrt eth gosset, mòrta era ràbia", auie dit un des nòbles de Vetusta.

Era senhora Anuncia e en Cayetano trapèren ara joena en perilh de mòrt. Qu'ère ua fèbre nerviosa; ua crisi terribla, auie dit eth mètge; era malautia auie coïncidit damb cèrtes transformacions pròpries dera edat; pròpries òc; mès dauant de senhoretes non s'auie d'explicar damb claretat es menudalhes que tenguie eth doctor. En Cayetano ac podie entèner tot, mès era senhora Anuncia aurie preferit metafòres e perifrasis. "Eth desvolopament contengut", "era critica e misteriosa metamorfòsi", "era crisalida que se trinque", tot aquerò estaue ben; mès eth mètge higie uns detalhs qu'era senhora Anuncia non dobtaue en qualificar de grossièrs.

- "Quina sòrta de gent tractaue ath mèn frair!" didie botant es uelhs en blanc.

Quinze dies auie estat soleta en poder de sivents aquera prauba mainada, orfanèla e malauta, pr'amor qu'era senhora Anuncia non se decidic a començar eth viatge des vint ores enquia que se li demanèc aguesta òbra de caritat en nòm dera sua neboda moribunda. Ana qu'ère ja malauta quan la cuelhec eth desastre. Era sua malautia ere melancolica; sentie tristeses que non s'explicaue. Era pèrta deth sòn pair l'espauric mès que l'aclapèc, ath principi. Non ploraue; passaue eth dia tremolant de hered en uns sauneis abondosi en pensaments asenadi. Sentec un egoïsme òrre plen de racacòrs. Mès qu'era mòrt deth sòn pair li hège dò alavetz eth sòn abandonament, que l'espaurie. Tota era sua valentia despareishec; se sentec esclaua des auti. Que non ère pro patir en silenci, ne refugiar-se ena vida interiora; qu'auie besonh deth mon, d'un asil. Sabie qu'ère molt prauba. Eth sòn pair, pòqui mesi abans de morir, auie venut a un prètz molt baish eth palai de Vetusta as sues fraies. Aqueth ère eth darrèr rèste dera sua eréncia. Eth producte de tan mala venda auie servit entà pagar es sòns deutes ancians. Mès encara ne quedauen d'auti. Era madeisha finca ère ipotecada e eth sòn valor non podie trèir ad arrés d'embolhs. Enes mans deth filosòf non auie hèt qu'anar perdent.

- "Ei a díder, que sò lèu ena misèria".

Es sòns drets d'orfanèla, que li dideren que serie ua ajuda ridicula, pòc mès qu'arren, se tardarie en crubar-les; e non auie qui l'expliquèsse com e a on s'auien de demanar. Qu'ère soleta, totafèt soleta; qué serie d'era? Es amics deth filosòf non li serviren d'arren. Non sabien senon discutir. Eth caperan non campèc per aquiu; era mòrt sobtada d'en Carlos flairaue un shinhau a sòfre.

Un dia, tres o quate dempús d'auer acogat ath sòn pair, Ana volec lheuar-se e non podec. Eth lhet la tenguie damb braci invisibles. Era net anteriora auie dormit damb es dents sarradi e tremolant de hered. Auie volut escríuer as sues ties de Vetusta e non auie pogut coordinar es paraules; enquia e tot dobtaue dera sua ortografia.

Qu'auec malajadilhes e encara que hec esfòrci entà non declarar-se malauta, eth mau podec mès, la rendic. Eth mètge parlèc de fèbre, de grani suenhs necessaris; li hec preguntes qu'era non sabie ne volie contestar. Qu'ère soleta e ère absurd. Eth doctor didec que non auie manèra d'entener-se; higec pèstes dera incuria des sirvents.

- "Que vos deisharàn morir, hilha mia".

Ana hec crits, s'espauric fòrça, se sentec molt covarda; plorant e damb es mans en crotz demanèc qu'avisèssen as sues ties, ues fraies deth sòn pair que s'estauen en Vetusta e qu'auie entenut qu'èren molt bones cristianes.

Es ties sentien un vague racacòr per çò dera crompa deth palai. Comprenien que valie mès, molt mès de çò qu'auien pagat per eth, en tot abusar dera situacion delicada d'en Carlos, qu'ath delà ère un inèpte en matèria d'interèssi. Eth, qu'auie renegat dera fe des Ozores! "per non èster victima d'ua mixtificacion".

Qu'arribaue era ocasion de padegar era consciéncia en tot emparar ara malerosa hilha deth frair des sòns pecats.

Era senhora Anuncia podec apreciar milhor era granesa dera sua bona òbra quan vedec qu'Ana "ère en carrèr" o pòc mens. Era finca qu'eres auien imaginat digna d'un Ozores, encara que siguesse un perdut, ère ua casa de pòble pintada, encara que sense valor, damb un uart de mejanes utilitats. E ath delà ère estacada a un deute que mau se poirie pagar damb aquerò que i auie en era. Qu'estaue fresca era bona Anita! Ne tansevolh s'auie sabut hèr ric eth maleros atèu. Pèrder era anma e eth còs, eth cèu e era tèrra! Negoci redon. Mès, qué se podie hèr, pièch ad aquerò que ja ei hèt!

Qu'auie botat sus es sues espatles ua carga ben pesada: mès, qui ei eth que non a era sua crotz?

Ana se tardèc un mes en deishar eth lhet.

Mès era senhora Anuncia s'engüejaue en Loreto, a on non i auie societat; e eth viatge, era tornada entà Vetusta, s'auancèc contra es conselhs de mètge grossièr, que prodigaue es tèrmes tecnics mès transparents.

Tanlèu arribèren en Vetusta, era orfanèla auec "un retardament ena sua convalescéncia", segontes eth mètge dera casa, qu'ère prudent e non cridaue as causes peth sòn nòm.

Eth retardament siguec ua auta fèbre qu'en era era vida d'Ana siguec de nauèth en perilh.

Es senhoretes d'Ozores e era noblesa de Vetusta arturèren eth judici qu'auie de balhar-les era hilha d'en Carlos e dera modista italiana, entà poder arremassar pro donades. Mentre era joena siguec entre era vida e era mòrt, era senhora Anuncia trapèc irreprochabla era sua conducta.

En aunor dera vertat, arren auie de díder contra era sua educacion e contra eth sòn caractèr: qu'ère ua bona malauta. Non demanaue arren; tot çò que li balhauen ac cuelhie, e se li preguntaue:

- Com te va, Anita?

- Un shinhau milhor, senhora, responie era joena tostemps que podie.

D'auti viatges non contestaue arren pr'amor que li mancauen fòrces entà parlar. E a viatges non entenie arren.

Pendent era naua convalescéncia non siguec impertinenta.

Non se queishaue; tot ac trapaue ben; non se permetie excèssi.

En cercle aristocratic de Vetusta, ath quau pertanhien naturaument es senhoretes d'Ozores, non se parlaue que dera abnegacion d'aguestes santes hemnes.

Glocester, ei a díider en Restituto Mourelo, canonge ras alavetz, didie damb votz doça e misteriosa enes tertolies deth marqués de Vegallana:

- Senhors, aguesta qu'ei era vertut anciana; non ei faussa e pèga filantropia modèrna. Es senhoretes d'Ozores son en tot amiar a tèrme ua òbra de caritat que, se la voléssem analizar peth menut, mos autrejarie coma resultat ua longa seria de bones accions. Non solet se tracte de cargar sus un madeish era enòrma carga de mantier, e me pensi qu'enquia e tot de vestir e cauçar, a ua persona que les depassarà en vida, segontes totes es probabilitats, carga que per tant ei vitalícia e entà tota era vida, senon que ath delà, aguesta joena represente ua abdicacion, que m'abstengui de qualificar, ua abdicacion deth sòn senhor pair...
- Ua abdicacion abominabla, gausèc díder un baron tronat.
- Abominabla, higec Glocester en tot inclinar-se. Que represente ua alliança nefasta qu'en era era sang, damb pro claretat, des Ozores, se barregèc en mala ora damb era sang plebèua, e çò qu'ei pejor... segontes toti sabem, represente aguesta mainada era pòca moralitat dera sua mair, dera sua malastrada...
- Òc, senhor, interrompec era marquesa de Vegallana, que non suportaue es discorsi de Glocester; òc senhor, era sua mair ère ua perduda, plan; mès era gojata se presente ben, segontes diden es sues ties; ei molt aubedienta e molt carada.
- Pro que m'ac pensi que n'ei de carada; donques qu'encara non pòt parlar per çò deth sòn flaquitge.

Aquerò ac didec eth mètge dera aristocràcia, en Robustiano, qu'assistie a Anita.

Aquera net s'acordèc ena tertolia acuélher ara hilha d'en Carlos coma ua Ozores descendenta dera milhor noblesa. Que non se parlarie ja dera sua mair; aquerò quedaue proïbit, mès era serie considerada coma ua neboda de qui tanti elògis meritaue.

Que receberen ua gran consolacion era senhora Anuncia e era senhora Agueda en saber-se'n peth mètge d'aguesta resolucion dera noblesa vetustensa.

Ana s'estaue moltes ores soleta. Es sues ties auien eth costum de trabalhar (hèr cauceta e vana) en minjador; era cramba dera neboda ère en aute costat dera casa.

Ath delà, es daunes illustres passauen molt de temps dehòra deth trist casalon des sòns ancessors. Visitauen çò milhor de Vetusta sense compdar era visita ath Plan Sant e ara Vela que les tocaue un còp per setmana. Assistien a totes es novenes, a toti es sermons, a totes es confraries, e a totes es tertolies de bon ton. Dinauen dus o tres còps per setmana dehòra de casa. Era màger part deth temps la passauen en visites. Aguesta qu'ère era ocupacion que li balhauen mès importancia entre totes es dera sua ocupada existéncia. Non hèr ua visita de *classa*, les semblaue eth màger crim que se podie cométer en ua societat civilizada. Estimauen era religion, donques qu'ère un timbre dera sua

noblesa, encara que non èren massa devòtes; en sòn còr eth culte principau qu'ère eth dera classa, e s'auessen estat incompatibles era Visita ara Cort de Maria e era tertolia de Vegallana, Maria Santissima, ena sua immensa bontat, les aurie perdonat, mès eres aurien assistit ara tertolia.

Era etiqueta, segontes s'entenie en Vetusta, ère era lei que per era se governaue et mon; ada era se deuie era armonia celèsta.

Suprimida era etiqueta, es esteles tumarien e se trincarien probablament. Qué sabie d'aguestes causes era nebodeta? Aguesta qu'ère era qüestion. Es guardades dera senhora Agueda, un shinhau mès gròssa, mès joena e mès bontadosa qu'era sua fraia, anauen cargades d'aguestes preguntes quan se tachauen en Anita, balhant-li un bolhon.

Era orfanèla tostemp arrie; daue es gràcies tostemp: Qu'ère d'acòrd damb tot. Es ties vedien damb impaciéncia que s'alongaue aqueth estat. Era mainada non acabaue de guarir-se, ne requeiguie; non campaue cap solucion. Ath delà, d'aguesta manèra non se podie conéisher eth sòn vertadèr caractèr. Aquera submission absoluda podie èster un efècte dera malautia. En Robustiano didec qu'ere aquerò.

Ua tarde, dilhèu pensant que dormie era nebodeta, e sense brembar-se'n de qué ère apròp, ena cramba deth costat parlèren es dues fraies d'un ahèr molt important.

- Que sò tremolant, e sabes se per qué? didie era senhora Anuncia.
- Serà per aquerò madeish que me preocupe a jo?
- Qué ei?
- S'aguesta gojata...
- S'aquera vergonha...
- Qu'ei aquerò!
- T'en brembes dera carta dera hilhuquèra?
- Qu'encara me la sauvi.
- Auie era mainada dotze o catorze ans, vertat?
- Un shinhau mens, mès pejor encara.
- E tu cres que...
- Tè! Plan que òc.
- Que deu èster ua Obdulia.
- O ua Tarsilita. T'en brembes de Tarsila qu'auec aqueth ahèr damb aqueth cabdet, e dempús en Alvarito Mesia sabi pas se quini amorets?
- Tot qu'ère innocéncia, didien es pòcvaus d'aquiu.
- Guarda, donc, era innocéncia; me pensi qu'en Madrid son es aimants atau (amassant e separant toti es dits).
- Qu'ei evident, gèni e figura...
- Quan manque ua basa fèrma...
- S'ac saberè jo!...
- Obdulita, donc? Ja ves çò que didec er an passat; dempús se remic, s'assegurèc qu'ère ua calomnia...
- A jo que sò tambor de marina!
- Pro qu'ac sai! S'ua auesse volut! E alendèc aguesta senhoreta d'Ozores. Alendèc tanben era sua fraia.

Ana que descansaue, vestida, sus eth sòn praube lhet, sautèc d'eth as prumères paraules d'aquera convèrsa. Era sang dera cara perduda, damb dues lèrmes gelades enes paupetes, damb es mans aflaquides en crotz, entenec tot eth dialòg des sues ties.

Que non parlauen quan èren soletes coma ac hègen dauant des senhors de *classe*; non èren prudentes, non ères educades, non cercauen es frases damb suenh. Era senhora Anuncia didie paraules que l'aurien escandalizat en pòts autrú. Era convèrsa se tardèc a tornar en pecat d'Ana, ena vergonha que les hège era carta dera senhora Camila. Era orfanèla entenie, dera sua cramba estant, istòries que revoutauen eth sòn pudor, que li mostrauen mil nudeses que non auie vist ne enes libres de Mitologia. Mès aqueres hemnes ja se n'auien desbrembat d'era. Tarsila, Obdulia e Visitacion, un auta puncèla que s'escapaue peth balcon en companhhia deth sòn nòvi, era madeisha marquesa de Vegallana, es sues hilhes, es sues nebodes dera vila, tot Vetusta, enquia e tot dera de classa, gessie aquiu ara vergonha, en aquera resvenja solitària des dues senhoretes incansables d'Ozores. En aqueth mont de flaquitges, d'escandals, qui rebrembaue ja era aventura, poc coneishuda a tot darrèr, dera sua nebodeta malauta?

Tornèren, totun, es fadrines en punt de gessuda; segontes eres, se tractaue d'un marinèr qu'auie abusat dera innocéncia o dera precocitat dera mainada. Se discutic, coma en casinò de Loreto, era versemblança deth delicte des deth punt d'enguarda fisiologic. Parlèren aqueres senhoretes coma dues lheuadores matriculades. Quina riquesa de donades! Quin empirisme tan provedit de documents! Era senhora Anuncia auie era boca plia d'aigua. Cercaue en cada moment eth recipient de porcelana qu'ère as pès dera sua cagira.

"Per çò dera morau, tanpòc ère grèu eth cas, pr'amor qu'en Vetusta arrés s'en sabie. Eth mau s'estarie en qu'aquera gojata auesse contunhat damb aquera vida tan leugèra. Mès que non auie motius entà pensà'c. Que non sabein arren mès que la condemnèsse. Mès, lèu s'aurie de veir".

Ana, qu'auec fòrça tà patir enquiara darrèra paraula, comprenec qu'es sues ties l'ac perdonauen tot mens es aparences: que mentre seguisse en avier coma eres, s'auie de desbrembar eth passat, siguesse coma siguesse. Com èren eres ja ac anaue coneishent. Mes encara estudiarie mès.

Que i auie auut quauques menutes en silenci.

Era senhora Agueda lo trinquèc, dident:

- Jo me pensi qu'era mainada, se se remet, serà beròia.
- Me pensi qu'ère un shinhau raquitica o aumens pòc desvolopada...
- Aquerò qu'ei parièr; qu'atau siguí jo, e dempús que... (Ana sentec huec enes caròles) comencè a engrassir-me, a minjar ben e me botè coma un corron de boder.

E alendèc un aute viatge era senhora Agueda, en tot brembar-se'n deth corron qu'auie estat.

Era senhora Anuncia auie auut es sòns motius entà non engrassir-se: uns amors romantics rabiosi. D'aqueri amors l'auien quedat diuèrses cançons ara lua en ua sòrta de cant planèr qu'era madeisha acompanhaue damb era guitarra. Ua des cançons començaue dident:

Aguesta lua que lutz en cèu
melancolicament m'inspire:
qu'ei eth darrèr son dera mia lira
que per darrèr viatge ressonèc.

Que se tractaue d'un condemnat a mòrt.

Eth beròi ideau dera senhora Anuncia auie estat tostemp un viatge a Venecia damb un aimant; mès un còp eth sègle ère *metalizat* e es gojates non sabien enamorar-se, era volie tier, se siguesse possible, era beresa d'Ana, que se se neurie ben serie beròia coma eth sòn pair e toti es Ozores,

donques que n'èren de raça: Òc, qu'ère de besonh neurir-la ben, engrassir-la. Dempús li cercarien un nòvi. Causa dificila, mès non impossibla. En un nòble ja non se i auie de pensar. Aguesti qu'èren molt fini, molt galants damb es dera sua classa, mès se non auien dòt se maridauen damb es hilhes des americans e des pòcvaus rics. Qu'ac sabien eres per dolorosa experiéncia! Es gojats *innòbles*, que poirie dider-se, de Vetusta, non èren en granes proporcions; mès encara que se volesse cargar (carcar didie era senhora Agueda en sen dera confiança), damb quauque avocadòt, cap d'aqueri pòcvaus gausarie enamorar a ua Ozores, encara que se morisse per era. Era soleta esperança ère un american. Es indians desirauen mès era noblesa e s'atrevien a mès, confiauen en prestigi des sòns sòs. Cercarien per tant a un american. Mès prumèr de tot calie qu'era gojata se guarisse e s'engrassisse.

Ana comprenec era sua obligacion immediata: guarir-se lèu.

Era convalescéncia qu'anaue estant impertinenta. Tota era sua volontat la tenguec e recuperar çò mès lèu possible era sua salut.

Des deth dia qu'eth mètge didec que minjar ben ère ja necessari, era, damb lèrmes enes uelhs, mingèc tot çò que podec. Se non auessse entenut aquera convèrsa des sues ties, era prauba orfanèla non aurie gausat minjar tant, encara qu'auesse auut hame, pr'amor de non aumentar eth pes d'aquera carga: era. Mès que ja sabie a qué tier-se. Volien engrassir-la coma a ua vaca qu'a d'anar en mercat. Li calie avalar encara que costèsse un shinhau de plors ath principi passar per erbè es bocades.

Era natura venguec lèu en ajuda d'aqueth terrible esfòrç dera volontat. Ana volie fòrces, salut, colors, carn, beresa, volie poder liurar lèu as sues ties dera sua preséncia. Eth hèt de suenhar-se fòrça, de neurir-se ben li semblèc alavetz eth déuer suprèm. Er estat dera sua animositat non s'opausaue ad aguesti prepausi.

Aqueri accèssi de religiositat qu'era auie creigut revelacion providenciau d'ua vocacion vertadèra, auien despareishut. Eri costèren era crisi violenta que botèc en perilh era sua vida, mès en tornar era salut non tornèren damb era: era naua sang non se les hec a seguir.

Enes insòmis, enes exaltacions nervioses, que tocauen eth delèri, es visions mistiques, es institucions poderoses dera fe, es atrendiments sobtadi, l'auien servit de consolacion uns viatges e de torment d'auti. Auie notat damb tristesa qu'aquera fe sua ère massa vaga; credie molt e non sabie exactament en qué; era sua desgràcia mès grana, era mòrt deth sòn pair, non auie auut consolacion tan fòrta coma era la demoraue ena pietat que s'auie creigut tan fèrma e tan prigonda, encara que naua. Entad aquera abséncia, entara necessitat que sentie de creir que vederie ath sòn pair en aute mon, li servie era religion; mès molt pòc entà consolacion des pròpris maus, entà remediar es angoishes der egoïsme espaurit, des trebucs deth moment que neishien dera solitud e dera praubetat. Era pòur deth sòn abandonament, que siguec eth sentiment que vencec a toti es auti, non lo guairie era fe.

- "Era Vèrge qu'ei damb jo" pensaue Ana en lhet, aquiu en Loreto, e acabaue plorant, pregant fervorosament e notant sus eth sòn cap es amorasses dera man invisibla de Diu: mès l'arribaue un atac nerviós, sentie era pena dera solitud, deth hered ambientau, der abandonament sord e mut, e alavetz es imatges mistiques non acodien. Li calie ua ajuda visibla. Plan per aquerò pensèc enes sues ties que non coneishie, que d'eres sabie pòques causes bones, e volec era sua preséncia, credec fèrmament ena fòrça dera sang, enes laci de familha.

Pendent era convalescéncia dera prumèra fèbre, es prumères fòrces qu‘auec les despenec eth cervèth imaginant poèmes, novèles, drames e poesies sòltes. Començaue aguesta mania de compausar constantament, aguest imaginar sense pòsa per èster d’agradiu entreteniment e ath delà vantaue era sua vanitat; mès a tot darrèr qu’ère un torment. Tot çò qu’imaginaue li semblaue excellent, e en contemplar era beresa que venguie de crear, l’admiraue tant que ploraue atrendida. Ploraue madeish que quan pensaue en Mainatge Jesús e ena sua Santa Mair. En quauqui moments de reflexion serena examinaue damb desplaser era semblança d’aqueres dues emocions. Tan prigonda e sincerament atrendida se sentie quan contemplaue era beresa artistica qu’era creaue, coma contemplant era beresa dera idèa de Diu. Serie qu’ambdús sentiments èren religiosi? O ère qu‘ena vanitat, en egoïsme i auie era causa d’aqueth atrendiment? Ça que la era patie molt. S’imaginaue que tota era vida l’auie pujat en cap; qu’er estomac ère ua maquina arturada, e qu’eth cervèth un horn qu’en eth usclaue tot aquerò qu’ère era peth laguens. Eth hèt de pensar sense voler, contra era sua volontat, quauquarren complicat, originau, delicat, esquist, arribèc a costar-li nausèes, e se l’acodic envejar as animaus, as plantes, as pèires.

Ena convalescéncia dera dusau fèbre, en Vetusta, tornèc aguesta activitat indomdabla deth pensament a shordar-la; mès pòc dempús d’auer començat a minjar ben, mejançant aqueri esfòrci suprèms, notèc qu’ues ròdes que li hègen torns laguens deth cap se botjauen mès lentament e damb movement mès armonic. Ja non s’imaginaue tanti eròis e eroïnes, e es que li quedauen en cap èren mens fantastics, es sòns sentiments mens complicadi, e se compladie descriuent era sua beresa exteriora; les plaçaue en entorns deliciosi e pintoresqui e acabauen totes es aventures en batalhes o en scènes d’amor.

Quan se desvelhaue peth maitin se trapaue Aneta damb un arridolet ena anma e ua placida guitèra en còs. Es ties li permetien lheuar-se tard, e gaudie damb era delícia d’aqueres ores. Entada era aqueth lhet non ère ja en aqueth casalon des sòns ancessors, ne en Vetusta, ne ena tèrra; se sentie flotant en aire, non sabie a on. Era se deishaue balancejar laguens dera mofla barca en aqueth navegar aerian des sòns sauneis... E mentre es personatges dera sua fantasia se didien trendeses, era se premanie un suculent esdejoar en un jardin de fragàncies plan pures e penetrantes. Ana aspiraue damb plaser voluptuós es flaires ideaus des sues visions turgentes.

Quauqui viatges, malerosament, eth prince rus, vestit damb pèths fines, o eth nòble escocès que ludie tornejada e robust pompilh damb micha de quadres ludents, se convertien de pic en un cavalièr malaut deth hitge, esblancossit, prim, caperat damb chapèu de *jipijapa*, que se didie adiu dera senhora des sòns pensaments, dident:

- “Adishatzet. Areta torni“, damb un balanceg d‘amac enes diminutius. Qu’ère er indian que vedien ena luenhor era e es sues ties.

Era senhora Agueda ère molt bona codinèra; coneishie er emperisme der art, e ath delà lo professaue coma principi. Sabie de memòria “*Eth Codinèr Europèu*“ un libre que contie er art de confeccionar toti es plats dera codina anglesa, francesa, italiana, espanhòla e d’autes. Mès que gessie a molt naut prètz eth hèt de codinar coma er *Europèu*, segontes era senhora Agueda. Quan se tractaue d’un gran dinar e vrespalhada dera aristocràcia, era dirigie es sues operacions ena codina deth marqués de Vegallana e alavetz acodie ar *Europèu*. Ena sua casa i auie pòqui sòs e aquiu se contentaue damb es recèptes qu‘auie eretat des sòns ancessors. Meravilhes e priors dera codina casolana mingèc Anita tanlèu eth sòn estomac podec tolerar-les. Era senhora Agueda damb uelhs plan doci, inutilament grani, qu’arrés les aurie volgut entada eth, guardaue extasiada ara convalescenta que s’anaue engrassint a uelhs vedents, segontes es Ozores. Mentre era joena saborejaue aquera parva balhant-li un elògi ara codinèra en cada bocada, era senhora Agueda, satisfèta ar arràs era sua vanitat, passaue era man petita e gordeta damb dits coma sausisses plei

d'anèths, peth peu crespat entre ròi e castanh dera nebodeta des sòns pecats, coma era didie. Er artista e era sua òbra se balhauen mutuaus arridolets entre plat e plat.

Era senhora Anuncia non codinaue, mès anaue a crompar damb era sirventa e se hège a vier çò de milhor e mès barat. Que l'ajudaue a crompar ben un ancian catedratic de piscologia, logica e etica, gran partidari dera escòla escocesa e des botifarres casolanes. Non s'en fidaue guaire ne deth testimòni des sòns sensi ne des botifarres dera plaça. Ère molt amic dera senhora Anuncia e l'ajudaue a regatejar.

Era fadrina dempús deth mercat recorrie es cases dera noblesa entà pregonar aqueth excès de caritat qu'era e era sua fraia balhauen exemple ath mon.

- Se la vedéssetz, didie, qu'ei desconeishuda; se la ve engrassir. Semble un globus que se va holant pòc a pòc. Qu'ei vertat, plan, qu'aquera Agueda a ues mans... En fin, ja sabetz per experiéncia com codine era mia fraia. Jo me des.heigui pera mainada. En casa que non entenem era caritat a mieges. Cada dia vedem recuélher a un parent praube, entà qué? entà estauviar un sirvent o ua puncèla; se li balhe un croston e non se li pague era sodada. Mès nosates entenem era caritat de ua auta manèra. En fin, que ja veiratz ara mainada. E que serà beròia. Ja ac veiratz.

Efectivament, era noblesa anaue en romieuatge a veir eth prodigi, a veir engrassir ara mainada.

Er element masculin notèc fòrça abans qu'eth femenin era extraordinària beresa d'Anita. Pòqui mesi dempús dera fèbre, Ana auie creishut miraculosament, es sues formes auien cuelhut ua amplitud armonica que tenguie orgulhosa ara noblesa vetustenca. Era vertat ère qu'eth tipe aristocratic non se perdie, maugrat era plèba que non vò classes. Aquera mainada quan la separèren dera sua vida vulgara en poder d'ua pair perdut e liberau e l'auien neurit ben, auie recuperat eth tipe dera raça. Se votèc per uanimitat qu'ère plan beròia. Era plèba opinaue madeish qu'era noblesa, e era classa mejana ère dera madeisha pensada. En pòc de temps se consolidèc era fama d'aquera beresa e Ana Ozores siguec per aclamacion era gojata mès polida deth pòble. Quan arribaue un forastèr, se li mostraue era tor dera catedrau, eth Passeg d'Ostiu e s'ère possible, era neboda des Ozores. Qu'èren es tres meravilhes dera poblacion.

Era senhora Agueda agraïe aguest trionf coma Fidias podie auer agraït era admiracion qu'eth mon tributèc ara sua Minerva.

- Qu'ei ua estatua grega! auie dit era marquesa de Vegallana, qu'imaginaue es estatues gregues segontes era idèa que l'auie balhat un adorador sòn, aimant des formes voluminoses.
- Qu'ei era Venus deth Nil!, didie damb embelinament un poret cridat Ronzal, alias er Estudiant.
- Mès lèu qu'era deth Nil, era de Medicis, rectificaue eth joen e ja sabent Saturnino Bermúdez, que sabie mès o mens çò que volie díder.
- Qu'ei *un* Fidias! exclamaue eth marqués de Vegallana, qu'auie viatjat e se'n brembaue que se didie: "un Zurbaran", "Murillo"... etc, etc, quan se tractaue de quadres...

E Bermúdez gausaue tanben rectificar:

- Ena mia pensada mès me semble a Praxiteles.

Eth marqués arroncilhaue es espatles.

- Que sigue Praxiteles. Es senhores èren es que podien jutjar milhor, pr'amor que moltes d'eres auien artenhut veir a Anita coma se ven es estatues. Que non sabien s'ère *un* Fidias o *un* Praxiteles, mès òc qu'ère ua reiau mossa; un *bijòu*, didie era baronesa tronada qu'auie estat ueit dies ena Exposicion de París.

Era sua beresa sauvèc ara orfanèla. Se l'admetec sense pòsa *ena classa*, ena intimitat dera classa per çò dera sua beresa. Arrés se'n brembaue dera modista italiana. Tanpòc Ana la deuie mentar segontes orde exprèssa des ties. Que s'auie desbrembat tot, enquia e tot eth republican deth pair, tot: qu'ère un perdon generau. Ana ère dera classa; l'aunoraue damb era sua beresa coma un shivau de sang e de pèth de seda aunore ara cavalaria e enquia e tot ara casa d'un poderós.

Es senhoretes nòbles non envejauen massa a Anita, pr'amor qu'ère prauba. Entada eres era beresa qu'ère causa secundaria; balhauen mès valor ara dòt e as vestits, e pensauen qu'es proporcions (es nòvis acceptables) harien madeish. Pro sabien a qué tier-se. Enes tertolies, enes balhs, enes excursions peth camp non li mancarien *ara neboda*, adoradors; es gojats dera aristocràcia èren lèu toti libertins mès o mens dissimuladi; les tirarie era beresa d'Ana, mès non se maridarien damb era. Cada mainada aristocratica non li calie mès suenh que proïbir ath sòn nòvi formau (eth futur espòs) *hèr er amor* ara orfanèla, aumens en preséncia dera sua futura. S'Anita se descuedaue, pensauen es eretères, podie veder-se comprometuda inutilament. Laguens dera noblesa non ere probable que se maridèsse. Es nòbles rics cercauen as aristocrates riques, es sues parières; es nòbles praubi cercauen era sua ubicacion ena part naua de Vetusta, ena Colonia india, coma cridauen ath barri des americans es aristocrates. Un indian plebèu, un *vespuci*, coma tanben les cridauen, pagaue car eth plaser de veder-se soèr deth titol o d'un cavalièr aumens.

Eth calcul des ties sus eth matrimòni d'Ana non s'auie modificat a maugrat dera gran beresa dera sua neboda. Per çò de beròia non se maridarie damb un nòble; qu'ère de besonh abdicar, deishar-la maridar-se damb un ric plebèu. Mentretant, s'auie de susvelhar molt e mantier avertida ara mainada.

- En gran mon de Vetusta, didie era senhora Anuncia, cau un anament dificil d'apréner.

Encara qu'era explicacion d'aguest equilibri o anament ère un shinhau complicat, e mès entà ua senhoreta qu'oficiaument ac auie d'ignorar tot, e en aquerò s'estaue era senhora Anuncia, acordèren es fraies qu'ère indispensable balhar instrucccions ara gojata.

Pòqui viatges se permetie Ana manifestar desirs, gusti o repugnàncies, e mens aguestes, en tractar-se des gusti e predileccions des sues ties; mès ua net non podec mens d'exprimir era sua opinion quan tornèc soleta dera tertolia intima de Vegallana.

- T'as divertit molt? preguntèc era senhora Anuncia, que s'auie quedat en minjador, ath cant dera humenèja, liegent eth huelheton de *Es Nauetats*. (Qu'ère liberau en matèria de huelhetons).
- Non, senhora, non m'è divertit. E non voleria tornar aquiu sense quauqu'ua des vòstes mercés. Quan i vau soleta...
- Qué? exclamèc era senhora Anuncia, convidant ara sua neboda damb eth ton aspre d'aqueth monosilab a que non deishèsse anar censura de cap sòrta contra era tertolia dera sua predileccion.
- Quan i vau soleta... m'engüegen massa aqueri cavalierets.

Que non ère aquerò çò que volie díder. Pro qu'ac comprenec era sua tia; mès volie mès claretat, e repliquèc:

- Engüegen! Engüegen! Explicatz-vos, senhoreta. Qu'ei que vos semble pòc fina era societat de Vetusta?

Peth tractament e pera ironia comprenec Ana qu'era senhora Anuncia s'auie desengustat.

- Que non ei aquerò, tia; ei que i a quauqui uns... molt atrevits... Sabi pas se qué se pensen. Vosates non voletz que siga jo escura, seriosa, forena...
- Plan que non...
- Donques que non siguen eri atrevits. S'Obdulia les permet cèrtes causes... jo non voi, jo non voi.
- Ne jo tanpòc voi que te compares damb Obdulia. Era ei... ua causa quinsevolha que sabi pas se com l'admeten ena tertolia; e entà hèr-se a veir, dident qu'ei intima dera marquesa e des sues hilhes, passe per tot. Tu qu'ès de classa.
- Qu'ei que non solet ei Obdulia era que permet aquerò que jo non voi permèter. Es madeishes Emma, Pilar e Lola permeten confiances...
- Non me tòques as hilhes deth marqués! cridèc era tia, metent-se de pès e deishant quèir eth Werther sus eth rosigat tapís.
- "Que sò ua bèstia, pensèc; auria d'auer carat". Cada còp que mancaue ath sòn prepaus de non contradíder as ties, sentie ua sòrta de racacòr, coma eth der artista que s'enganhe.

Entrèc era senhora Agueda. Qu'auie entenut era convèrsa dera cramba estant. Es dues fraies se guardèren. Qu'auie arribat era ocasion d'esplicar aquerò der anament.

- Escota, Anita, didec damb votz doça era perfècta codinèra; tu qu'ès ua mainada; e encara que nosates sabem pòques causes de mon, auem bèra experiéncia, per çò que se campe.
- Qu'ei aquerò, per çò que se campe enes auti.
- En mon que t'as botat, e ath quau pertanhes de dret, ei de besonh... un anament especiau.
- Un anament, qu'ei aquerò. Mès que mès en tractament damb es òmes. Tu auràs notat qu'en public es dera classa jamès manquen ara mès estricta e meticulosa... aquerò, decéncia.
- Qu'ei çò mès important, didec era senhora Anuncia, coma se recitèsse un decalòg.
- Jamès auràs vist a Manolito ne a Paquito ne ath baronet ne ath vescomde, ne a Mesia, que non ei nòble, mès van damb eri, depassar-se en quinsevolh causa... Mès en tractament intim, aqueth que non ei mès que dera classa, ja ei ua auta causa.
- Ua auta causa plan desparièra, didec era senhora Anuncia, comprenent qu'ada era, per çò dera màger edat, li tocaue seguir explicant aquerò der anament.
- Coma que toti èm parents, seguic, d'apròp o de luenh, mos tractam coma taus. E encara que se t'aprèssen molt entà parlar-te, e te hèsquen allusions picaresques, e tostemps plies de gràcia, ara beresa des tues espatles, ar entorn d'aquerò pòc o plan pòc deth pompilh que t'agen vist en baishar deth coche; per arren d'aquerò, ne enquia e tot per quauquarren mès, tostemp que non sigue molt, te cau espaurir, ne escandalizar-te, ne tier-te per ofensada.
- De cap manèra, apuèc era senhora Agueda.
- Çò contrari ei hèr veir ua malícia que non te cau auer. Era tua innocéncia te servís entà perméter tot aquerò.
- Qu'atau ac hèn Pilar, Emma e Lola.
- Mès...
- Mès, hilha...
- Mès, çò que non ei de demorar...
- De cap manèra... Se quauqu'un se passèsse a causes majores, çò que se ditz majores, sustot, cuelhent-t'ac seriosament e obsequiant-te (paraula dera joenessa dera senhora Anuncia) obsequiant-te en règla, alavetz non te'n fides; dèisha-lo parlar, mès non te dèishes tocar. Ad aqueth que te prepause amors formaus, non li permetes pecics, ne arren que non sigue

inofensiu. Escandalizar-se ei ua causa ridicula, ei coma non saber damb qué se minge bèra causa...
- Qu'ei ua manca d'educacion entre era classa...
- E perméter massa ei expausar-se. Tu non t'as de maridar damb degun d'eri...
- Ne peth mau de morir, tia , didec Anita sense poder tier-se, en tot empenaïr-se'n de seguit per auè'c dit.

Era senhora Agueda arric.

- Aquerò deth mau de morir t'ac sauves entà tu, exclamèc era senhora Anuncia, botada de pès un aute còp e deishant quèir eth Werther en solèr.
- Qu'ès molt orgulhosa, higec.
- Dèisha-la, aqueth que non se consòle...
- Qu'as rason; son verdes. Mès çò mès important ei que tu non desbrembes aquerò que t'è dit. Te cau deishar abans d'entrar ena casa dera marquesa aguesta mina displicenta e aguest tonet sec, pr'amor qu'ei ua impertinéncia. Aquerò qu'està ben, molt ben, e ja veiràs coma çò de bon t'ac lauden, ei qu'en public mantengues eth seriós continent que se merite non mens elògis deth public qu'era tua aparença e bona figura.
- Òc, hilha mia, interrompec era senhra Agueda. Te cau trèir partit des dons qu'eth Senhor t'a prodigat a mans plies.

Ana se morie de vergonha. Aguesti elògis èren eth màger martiri. S'imaginaue que la treiguien en publica subasta. Era senhora Agueda e dempús era sua fraia tractèren amplament er ahèr dera cotizacion probabla d'aquera beresa que considerauen ua òbra sua. Entara senhora Agueda era beresa d'Ana ère ua des milhores botifarres; ère orgulhosa d'aquera cara coma ne podie èster d'ua sausissa. Çò d'aute, aquerò que se referie ara elegància, ac auie hèt era raça, didie era senhora Anuncia, que s'auie coma eleganta, pr'amor qu'ère prima.

En remenar semblable negòci, eth tipe d'entremeteire de salon, que solet se diferéncie des autes en que non hè bronit, pistaue ara figura d'aqueres fadrines, coma un anonci de vielhesa de bruisha; era humenèja lançaue ena paret es ombres mauhètes d'aqueres senhoretes, e es movements dera ahlama e es gèsti d'eres costauen ena ombra un embrion d'aquelarre.

Çò qu'èren es òmes, e especiaument es indians, causa que non les agradaue, era manèra de marejar-les, çò que s'auie d'autrejar abans, çò que non s'auie de perméter dempús, tot aquerò se discutic pendent fòrça temps, tostemp acabant damb era protèsta de qué ère hilha tanta sabença dera observacion en cap autrú.

- Per çò d'aute, ne era tua tia Agueda ne jo manifestam jamès afeccion ath matrimòni.

Atau siguec coma se l'expliquèc ara orfanèla aquerò der anament.

Aquera net plorèc en sòn lhet Ana dera madeisha manèra que ploraue jos es poder dera senhora Camila. Mès auie sopat molt ben. En desvelhar-se sentec era deliciosa guitèra qu'ère lèu eth solet plaser en aquera vida. Coma alavetz ja non auie motiu entà non maitiar e eth trabalh la reclamaue en aquera casa des de molt maitin, sajaue de desvelhar-se molt abans de çò que calie entà gaudir d'aqueri sauneis deth maitin, embolhada en aqueri calors doci des linçòs.

Un a un mespredaue toti es elògis qu'ara sua beresa tributauen es senhorets nòbles e es avocatets de Vetusta e guairi la vedien; mès en desvelhar-se, coma ua broma d'encens ben flairós embolhauen era sua voluptuosa auba dera anma aqueres doces laudances de tanti pòts condensades en ua de soleta, e damb delèit saborejaue Ana aqueth perhum. E coma qu'era istòria ac a de condar tot,

segontes mane Tacito, mos cau saber qu'Anita, casta per vigor de temperament, trapaue esquist delèit en verificar era justícia d'aqueres laudances. Qu'ère vertat, ère beròia. Comprenie aqueri ardors que damb guardades uns, damb paraules misterioses d'auti, dauen a enténer toti es joeni de Vetusta. Mès er amor? Ère aquerò amor? Non, aquerò ère en un avier luenhant encara. Que deuie èster massa gran, massa beròi entà èster tan apròp d'aquera miserabla vida que l'estofaue, entre es necitges e petiteses que l'enrodauen. Dilhèu er amor non arribarie jamès; mès s'estimaue mès perder-lo que profanar-lo. Tota era sua resignacion aparenta ère per laguens un pesimisme invencible: s'auie convençut de qué ère condemnada a víuer entre pècs; eth sòn pensament principau ère desliurar as sues ties d'aquera carga, d'aquera òbra de caritat que cada dia pregonauen mès solemnament es vielhes.

Que volie emancipar-se; mès com? Era non podie guanhar-se era vida trabalhant; abans l'aurien assassinat es Ozores; que non auie cap manèra decorosa de gésser d'aquiu se non siguesse eth matrimòni o eth convent.

Mès era devocion d'Ana ya ère qualificada e condemnada pera autoritat competenta. Es ties, qu'auien pensat mau d'aqueth misticisme passatgèr, se n'auien burlat d'eth, crudèument. Ath delà, era faussa devocion dera mainada venguie complicada damb eth màger e mès ridicul defècte qu'en Vetusta podie auer ua senhoreta: era literatura. Qu'ère aguest eth solet vici grèu qu'es ties auien descubèrt ena joena e ja l'ac auien talhat d'arraïc.

Quan era senhora Anuncia trapèc ena tauleta de net d'Ana un quadèrn de vèrsi, un tintèr e ua pluma, manifestèc eth madeish estonament que s'auesse vist un *revolver*, ua baralha o ua botelha d'aiguardent. Aquerò qu'ère ua causa omenenca, un vici d'òmes vulgars, plebèus. S'auesse humat, non aurie estat màger era estupefaccion d'aqueres fadrines. "Ua Ozores literata!"

- "Per aquiu, per aquiu pistaue era aurelha dera modista italiana que, efectivament, deuie auer estat dançaira, coma insinuaue era senhora Camila ena sua celèbra carta".

Eth quadèrn de vèrsi s'auie presentat as pairs grèus dera aristocràcia e deth capitol.

Eth marqués de Vegallana, ath quau es sòns viatges balhauen fama d'instruit, declarèc qu'es vèrsi èren liures.

Era senhora Anuncia se tornaue lhòca de ràbia.

- Atau, donc, liures indecents? Qui ac aurie dit! Era dançaira...
- Non, Anuncia, non te revòutes. Liures vò díder blanqui, que non an consonantes; causes que tu non comprenes. Per çò d'aute, es vèrsi non son dolents. Mès que vau mès que non les escriue. Non è coneishut cap literata que siguesse hemna de ben.

Madeish opinèc eth baron tronat, qu'auie viscut en Madrid mantengut per ua poetesa traductora de huelhetons.

Eth senhor Ripamilan, canonge, didec qu'es vèrsi èren regulars, dilhèu boni, mès d'ua escòla romantica-religiosa qu'ada eth l'embafaue.

- Que son imitacions de Lamartin en estil pseudoclassic; non m'agraden, encara que demòstren grana abiletat en Anita. Ath delà, es hemnes les cau tier-se en prètzèths mès doci; es muses non escriuen, inspiren.

Era marquesa de Vegallana, que liegie libres escandalosi damb particular interès, condemnèc es vèrsi per beati. “Que non li barregèssen ada era çò d’uman damb çò de divin. Ena glèisa coma ena glèisa, e ena literatura, ampla ei Castelha“. Ath delà, non l’agradaue era poesia; s’estimaue mès es novèles qu’en eres se pinte tot ath viu, e tau coma se passe. “Pro sabie era çò qu’ère eth mon! Per çò dera *nebodeta*, ère indobtable que se l’auien de talhar aqueres gessudes de faussa pietat novelesca. Entà èster literata, ath delà, calie molt de talent. Era n’aurie estat s’auesse viscut en ua auta atmosfèra. Qué non aurien vist aqueri uelhs!“ E rebrembaue ues *Avestures d’ua cortesana*, qu’era auie projectat aquiu enes sòns verdors, rics d’experiéncia.

Tan generau e viua siguec era protèsta deth gran mon de Vetusta contra es assagi literaris d’Ana, qu’era madeisha se credec en ridicul e enganhada pera vanitat.

Soleta ena sua cramba quauques nets qu’era tristesa la tormentaue, tornaue e escríuer vèrsi, mès les trincaue de seguit e lançaue eth papèr peth balcon entà qu’es sues ties non estramunquessen damb eth còs deth delicte. Era persecucion en aguesta matèria arribèc a tau extrèm, taus desengusti li costèc es sòns talents d’exprimir per escrit es sues idèes e es sues penes, qu’auec de renonciar complètament ara sua pluma; se jurèc ada era madeisha non èster “literata“, aquera entitat ibrida e abominabla que se parlaue en Vetusta, coma de monstri asquerosi e òrres.

Es amiguetes, que se n’auien sabut de quauquarren, e jamès auien censurat a Anita, profitèren aguest defècte entà *meter-la en berlina* dauant des òmes, e a viatges ac artenheren. Non se sabie qui, mès se pensaue qu’Obdulia auie endonviat un fausnòm entà Ana. La cridauen es sues amigues e es joeni anutjosi, *Jorge Sandio*.

Fòrça temps dempús d’auer abandonat tota pretension de poetesa, encara se parlaue dauant d’era damb maliciosa complasença des literates. Ana se trebolaue, coma se se tractèsse de bèth crim sòn que s’auesse descubèrt.

- En ua hemna beròia ei imperdonable eth vici d’escríuer, didie eth baronet, tachant es uelhs en Ana e credent agradar-la.
- E qui se maride damb ua literata? didie Vegallana sense mala intencion. A jo non m’agradarie qu’era mia hemna auesse mès talent que jo.

Era marquesa arroncilhaue es espatles. Credie fèrmament qu’eth sòn marit ère un pèc. “A qué cridaràn talent es marits!“ pensaue satisfèta deth passat.

- Jo non voi qu‘era mia hemna se bote es pantalons, higie er afeminat baronet. E era marquesa, resvenjant en eth çò deth sòn marit, didie:
- Donques, hilh mèn, que seratz vosati un matrimòni *sans-culotte*.

Dehòra d’aguestes defenses relatiues dera marquesa, qu’ère unanima era opinion: era literata ère un absurd viuent.

- “Qu’auien rason en aguest punt aqueri pècs, arribèc a pensar Ana; non escriuerie mès“. Mès era se resvenjaue des burles, mespredant-les e mespredant es presents d’aqueri qu’eth sòn orgulh auie coma pòcvaus aristocratics. Admetie eth culte que se li tributaue ara sua beresa, mès coma quauqui òmes eminents estavanidi, un a un mespredaue as fidèus que s’ajulhauen dauant dera idòla. Entada era qu’èren incompatibles er amor e quinsevolh d’aqueri nòbles, audaci abans, covards ja dauant deth sòn mesprètz suprèm. Qu’ère massa credula en aquerò que se referie as causes vanes e repugnantes deth mon que viuie; entad aguestes causes preferie es avertiments dera senhora Anuncia ath pròpri critèri. Ara prumeria s’auie pensat era, damb un shinhau d’art, qu’aurie pogut conquistar a quinsevolh d’aqueri nòbles rics que

se divertien damb totes e se maridauen damb era de màger dòt. Mès li semblèc ua indignitat hastigosa semblabla idèa; ne un solet viatge sagèc de provar es sòns recorsi e s'estimèc mès creir ara sua tia: aqueri aristocrati interessadi non èren marits avients. S'acostumèc ad aguesta idèa e guardaue as sòns amics e parents coma as manequins des sartaries: efectivament, les vedie tan aflaquidi d'esperit que li semblauen de papèr barat.

Es *porets* dera aristocràcia acabèren confessant qu'Ana ère ua excepcion; o calculaue mès qu'es sues pròpries ties, o ère ua vertut efectiua.

- "Qué diables, n'auie d'auer quauqu'ua!" Es seductors dera classa mieja que desirauen tostemps *méter eth cap* ena aristocràcia, declarèren çò madeish: "Ana qu'ère invulnerabla".
- Demorarà a bèth prince rus, didie Alvarito Mesia, que viuie entre plebèus e nòbles. Alvaro non l'auie dit jamès a Anita: "qu'as uns uelhs beròis". Qu'èren dus orgulhs parallèls.

Se n'anèc a Madrid, Mesia, entà brossar un shinhau eth provincianisme. Deishaue ja en Vetusta moltes victimes dera sua bona figura e art d'enamorar, mès es asenades mès granes les pensaue hèr en tornar.

Era tarde qu'Alvaro cuelhec era diligéncia, Ana auie gessut a passeg damb es sues ties pera carretèra de Madrid. Trapèren eth coche. Alvaro les vedec e les saludèc dera berlina estant. Se trapèren es uelhs d'Ana e de Mesia. Se guardèren coma s'abans non s'auessen vist ben.

- "Boni uelhs, pensèc eth Tenori, que non me m'auia jo encuedat enquia ara".

E seguic: "Aguesta serà ua des prumères".

Mès d'ua ora anèc vedent aquera broma de povàs que semblaue de lum e ath miei es uelhs dera *neboda*.

Era *neboda* tanben se hec a vier entà casa era imatge d'en Alvaro entre celha e celha.

E pensaue: "Aguest qu'ère des mens dolents. Semblaue mès distinguit; e non ère pesant; auie cèrta dignitat... ère educat... hered damb elegància... e solide mens pèc".

Eth pesimisme la hec repetir molti dies seguits:

- "Se n'a anat eth mens pèc".

Mès ath cap d'un mes ja non se'n brembaue d'en Alvaro. Ne en Alvaro d'Ana quan arribèc en Madrid.

- "Ò! eth convent, eth convent; aguest qu'ère eth sòn recors mès naturau e decorós. Eth convent o er american".

Eth confessor d'Anita, Ripamilan, entenec era prepausa dera joena coma aqueth qu'enten plòir.

- Ta, ta, ta, ta! didec en votz nauta sense pensar qu'ère ena glèisa. Hilha mia, es esposes de Jesús non se hèn dera tua husta. Hè erós a un cristian, que ben pòs, e dèisha-te de vocacions improvisades. Eth tòrt lo tie eth romanticisme damb es sòns drames escandalosi de monges que s'escapen en braci de trobadors damb plumalh e capitans de bandolèrs. Te cau saber, Anita mia, que jo è entà tu un nòvi, compatrióta mèn. Torna entà casa, que ja vierè jo e parlarè der ahèr. Aciu serie ua profanacion.

Eth candidat de Ripamilan qu'ère un magistrat, naturau de Saragossa, joen entà auditor e un shinhau madur, entà nòvi. Qu'auie alavetz era senhoreta Ana Ordoñez dètz-e-nau ans e eth senhor en Victor Quintanar passaue des quaranta. Mès qu'estaue plan ben conservat. Ana supliquèc a en Cayetano que non les didesse arren as sues ties d'aquera prepausa, enquia qu'era tractèsse pendent bèth temps a Quintanar; pr'amor que s'era senhora Anuncia se'n sabesse, impausarie ath nòvi sense mès examen.

- "Arren mès just; m'estimi mès qu'aguestes causes les resòlve eth còr; Moratin, eth mèn estimat Moratin, mos ac mòstre galhardament ena sua immortau comèdia: *Er òc des mainades*.

Quedèren atau. Qui l'aurie dit ara senhora Anuncia qu'aqueth nòvi soniat, que ja se començaue a tardar, passaue cada dia apròp d'eres, en Espolon, eth Passeg d'iuèrn, o ena carretèra de Madrid, ornada de nauti albars que s'amassauen ena luenhor! Ana auie notat que totes es tardes se trapauen damb en Tomàs Crespo, er intim dera casa, e un cavalièr que se les minjaue damb es uelhs. En Tomàs ère ua des pòques persones qu'era estimaue de vertat, per veir en eth presents moraus rars en Vetusta, per exemple: era tolerància, era alegria expansiua e era despreocupacion en matèries supersticioses.

Eth cavalièr les guardaue de luenh, mentre en Tomàs s'arturaue a saludar-les. Aqueth senhor qu'ère Quintanar, eth magistrat. Efectivament, non ère mau conservat. Ère molt net de vestit e de mina simpatica.

"Qu'ère un *forastèr*, paraula de sens especiau en Vetusta, entàs senhoretes d'Ozores, que non l'auien vist encara en cap casa *des sues*".

- Qu'ei un magistrat, les auie dit Crespo un dia; un aragonés molt cabau, valent, gran caçador, molt delicat e gran afeccionat as comèdies; represente coma Carlos Latorre. Sustot en teatre ancian qu'ei a on s`a de veir.

Aquerò ère tot çò qu'es ties sabien deth nòvi que les premanien d'amagat.

Ua tarde, Crespo, enterat de qué era mainada sabie bèra causa, sense encomanar-se a Diu ne ath diable, arturèc as Ozores ena carretèra de Castelha, e les presentèc ath senhor en Victor Quintanar, magistrat. Les acompanhèren aqueri senhors pendent eth passeg enquia deishar-les en ombriu lumedan deth palai des Ozores. Era senhora Anuncia l'aufric era casa a en Victor. Aguest se pensaue qu'es ties coneishien era sua aunèsta pretension, e a londeman, damb levita e pantalon nere, visitèc as nòbles daunes. Ana lo tractèc damb molta amabilitat. Li semblèc fòrça simpatic.

Era soleta persona que damb era gausaue parlar quauquarren de çò que li passaue per laguens ère en Tomàs Crespo, liure, didie eth, de totes es preocupacions, enquia e tot es de non auer-les, qu'èren des mès pègues.

Ana observaue molt. Se credie superiora as que l'enrodauen e pensaue que deuie auer en ua auta part dera societat qui viuesse coma era volie víuer e qu'auesse es sues madeishes idèes. Mès, mentretant, Vetusta ère era sua preson, era pèga rotina, un mar de gèu que l'auie cuelhuda, immobila. Es sues ties, es joenes aristocrates, es beates, tot aquerò ère mès fòrt qu'era; non podie lutar, se rendie a discrecion e se sauvaue eth dret a mespredar ath sòn tiran, viuent en sauneis.

Mès Crespo ère ua exceptcion, un amic vertadèr, qu'entenie a mieges paraules aquerò qu'es ties, eth baron, etc. etc. non aurien entenut en volums coma cases.

A en Tomas lo cridauen *Frigilis,* pr'amor que se li referie ua eslingada des que sòlen castigar es pòbles damb ipocrits gèsti de moralitat paurga, eth arroncilhaue es espatles, non per indiferéncia, senon per filosofia, e exclamaue arrint:

- Qué voletz? qu'èm *frigilis*; coma didie er aute.

Frigilis volie díder fragils. Que tau ere era divisa d'en Tomàs: era fragilitat umana.

Qu'eth madeish auie estat fragil. Auie creigut massa enes leis dera adaptacion ath miei. Mès d'aquerò ja ne parlaram en sòn dia. Ueit ans mès endauant ludie en tot eth sòn esplendor era sua nòbla mania de perdonà'c tot.

Ère sagaç entà cercar eth ben ath hons des anmes, e auie endonviat en Anita tresòrs espirituaus.

- Guardatz, en Victor, li didie ath sòn amic, aguesta mainada se merite un rei, o aumens un magistrat que lèu serà Regent, coma vos. Imaginatz-vos ua mina d'aur en un país a on arrés sap espleitar es mines d'aur; aquerò ei Anita ena mia estimada Vetusta. En Vetusta çò milhor ei er arbratge.
- Deishatz era flora, Tomàs.
- Qu'auetz rason, me pèrdi... Didia qu'Anita ei ua hemna de prumèr orde. Vedetz guaire beròi ei eth sòn còs que vos tie a vos hèt un caramèu? Donques quan veigatz era sua anma, se delirà coma aguest caramèu botat ath solei. Me cau avertir-vos qu'entà jo ua anma bona ei mès qu'ua anma sana; era bontat que neish dera salut.
- Qu'ètz un shinhau materialista, mès non m'enfadi. Didietz qu'era mainada...
- Que sò ua còrna! senhor mèn; desencusatz-me. A jo non m'an de botar fausnòms. Que sò en tot aborrir es sistèmes. Çò que digui ei que solet creigui ena bontat qu'autrege era natura; a un arbe era salut l'a d'entrar pes arraïcs... donques ei madeish, era anma...

E seguie filosofant entà arribar a parar en qu'Anita ère era milhor gojata de Vetusta.

Crespo, segontes eth didec, cuelhec un dia peth sòn compde ara joena entà recomanar-li ath senhor Quintanar.

"Qu'ère eth solet nòvi digne d'era. E quaranta tants ans èren coma es des arbes que duren sègles, ua joenessa, era prumera joenessa. Qu'ei mès vielh un gosset de dètz ans qu'un corbàs de cent s'ei vertat qu'es corbassi duren sègles".

Ana apreciaue molt es conselhs de Frigilis. Admetec eth tracte de Quintanar, mès a benefici d'inventari e damb es autes condicions qu'auie impausat en Cayetano; non se n'auien de saber d'arren es ties. En Victor acceptèc aquera manèra d'èster pretendent.

- Guardatz, didie Frigilis, eth secretet qu'ei era saussa d'aguesti negòcis; era gojata picarà lèu... ja veiratz se com pique...

Ana passaue eth temps sense encuedar-se'n ath costat de Quintanar.

"Qu'auie idèes pures, nòbles, nautes e enquia poetiques".

Non se tintaue es peusblanqui, ère simple, encara qu'en lenguatge un shinhau declamador e altisonant. Aguest vici lo deuie as molti vèrsi de Lope e de Calderon que sabie de memòria; li costaue trabalh non parlar coma Sancho Ortizo en Gutierre Alfonso.

Mès quan ère soleta se didie Anita: “Non ei ua temeritat maridar-se sense amor? Non didien qu‘era sua vocacion religiosa ère faussa, qu’era non servie entà esposa de Jesús perque non l’estimaue pro? Donques se tanpòc estimaue a en Victor, tanpoc s’auie de maridar damb eth“.

Consultat Ripamilan, contestèc:

- “Entre un magistrat, que ne tansevolh ei President de Sala, e eth Sauvador deth mon, i a molta diferéncia. Non didie Anita que l’agradaue en Victor? Òc. Donques cada dia li traparie mès gràcia. Mentre qu’en convent, era que comence sense amor acabe desesperada“.

En Cayetano, que sabie meter-se seriós, arribat eth cas, sagèc de convéncer ara sua amigueta de qué era sua pietat, s’ère pro entà ua hemna aunèsta en mon, non ère pro entàs sacrificis deth claustre.

- “Tot aquerò d’auer plorat d’amor liegent a Sant Agustin e a Sant Juan dera Cruz non valie arren; qu’auie estat causa dera edat critica que trauessaue alavetz. Per çò de Chateaubriand, non se n’auie de hèr cabau d’eth. Tot aquerò de hèr-se monja sense vocacion, qu’estaue ben entath teatre; mès en mon non auie Manriques ne Tenoris qu’escalèssen convents, gràcies a Diu. Era vertadèra pietat s’estaue en hèr erós a tan educat e enamorat cavalièr coma eth senhor Quintanar, compatrióta e amic sòn.“

Ana renoncièc de man en man ara idèa d’èster monja. Era sua consciéncia li cridaue que non ère aqueth eth sacrifici qu’era auie de hèr. Eth claustre ère probablament madeish que Vetusta; non ère damb Jesús qu’auie de víuer, senon damb *fraies* mès semblables solide as sues ties qu’a Sant Agustin e a Santa Teresa. Quauquarren se sabec en cercle dera noblesa des “velleitats mistiques“ d’Aneta, e aqueres que l’auien cridat *Jorge Sandio* non se mosseguèren era lengua e critiquèren damb màger crudeutat eth nau caprici.

Se cohessaue qu’ère vertuosa, donques que non se li coneishie cap *trecimaci*; mès aquerò ère pòc entà creder-se damb vocacion de santa.
“Dilhèu es autes èren ues taus?“

- Qu’ei beròia, mès orgulhosa, didie era baronesa tronada, qu’auie ath sòn marit e ath sòn hilh enamoradi en bades dera nebodeta.

Que non siguec Ana era qu’accelerèc era resolucion, coma demoraue Frigilis; sigueren es ties que descurbiren un nòvi entada era. Eth nau pretendent ère er american desirat e temut, en Frutos Redondo, provient de Matanzas damb cargament de milions. Que venguie prèst a bastir eth milhor *chalet* de Vetusta, a auer es milhors coches de Vetusta, a èster diputat per Vetusta e a maridar-se damb era hemna mès beròia de Vetusta. Vedec a Anita, li dideren qu‘aquera ère era beresa deth pòble e se sentec herit de punta d’amor. Se l’avertic que non èren pro es sòs entà conquistar aquera plaça. Alavetz s’enamorèc molt mès encara. Hec que lo presentèssen en casa des Ozores e li demanèc ara senhora Anuncia era man dera neboda.

Dempús era senhora Anuncia s’embarrèc en minjador damb era senhora Agueda, e acabada era convèrsa campèc Anita. Era senhora Anuncia se metec de pès ath costat dera humenèja pseudo-feudau: deishèc quèir sus eth tapís *Era Etelvina*, novèla qu’auie encantat ara sua joenessa, e exclamèc:

- Senhoreta... hilha mia. Qu’a arribat eth moment que pòt èster decisiu ena tua vida. (Ère er estil de *Era Etelvina*). Era tua tia e jo auem hèt per tu tota sòrta de sacrificis; ne era nòsta misèria, mau dissimulada dauant de toti, mos a empedit enrodar-te de totes es comoditats

possibles. Era caritat ei inagotabla, mès que non ne son es nòsti recorsi. Nosates non t'auem rebrembat james çò que mos deues (l'ac rebrembauen ath dinar e ath sopar cada dia), nosates auem perdonat era tua origina, ei a díder, eth dera tua malerosa mair, tot, tot a estat aciu desbrembat. Plan, donc, tot aquerò ac poiries pagar tu damb era mès nera ingratitud, damb era ingratitud mès criminau, s'ara prepausa que te vam a hèr contestèsses damb ua negatiua... inqualificabla.

- Inqualificabla, repetic era senhora Agueda. Mès pensi qu'ei inutil tot aguest sermon, higec, pr'amor qu'era mainada sautarà d'alegria tanlèu sapìe de qué se tracte.
- Qu'ei aquerò que voi; saber en qué posqui jo servir a vòstes mercès que tantes causes les deui.
- Tot.
- Òc, tot, estimada tia.
- Coma supausi, seguic era senhora Anuncia, que ja non te'n brembaràs d'aquera holia deth convent...
- Non senhora.
- Alavetz, interrompec era senhora Agueda, coma que non voleràs quedar-te soleta en mon eth dia que nosates manquem...
- Ne deues auer cap amoret amagat, causa que serie indecenta...
- E coma que nosates non podem mès...
- E coma ei eth tòn déuer acceptar era felicitat que se t'aufrís...
- Te moriràs de gust quan sàpies qu'en Frutos Redondo, eth mès ric der Espolon, a demanat aué madeish era tua man.

Ana, contra er exprès manament des ties, non se moric de gust. Carèc. Non gausaue balhar ua negatiua categorica.

Mès era senhora Anuncia non li calec entà deishar anar eth basilisc qu'amiaue laguens des sues entralhes. Era sua ombra enes ombres dera paret, semblaue ara era d'ua bruisha gegantina; d'auti còps, multiplicant-se pes sauts dera ahlama e pes sauts e viroletes dera vielha, semblaue tot eth lunfèrn desencadenat; i auie moments qu'era ombra dera senhoreta d'Ozores auie tres caps ena paret e tres o quate en tet e se diderie que de toti eri gessien crits e sorriscles, segontes cridaue era senhora Anuncia soleta.

Enquia e tot era senhora Agueda ère orrificada.

Era neboda s'estèc ueit dies embarrada ena sua cramba dempús d'aquera scèna. En complir-se era novena der embarrament, qu'auie bèra causa de castig, era senhora Anuncia se presentèc tranquilla, digna, sevèra entà liéger era senténcia. "Non li mancarie ara hilha dera dançaira (qui dobtaue ja qu'era modista auie dançat) non li mancarie un lhet coma en palai des sòns ancessors, mès eres, es ties, non auien de botar era taula; tot s'ac auie avalat era mainada".

Ana escriuec a Frigilis.

E a londeman en Victor Quintanar, a longues camalhardades, coma eth dia dera prumèra visita, entrèc ena casa des Ozores. Que venguie a demanar era man d'Ana, "ara quau credie que non ère indiferenta".

"Que balhaue aqueth pas abans de çò qu'auie pensat, pr'amor que venguie d'èster ascenut; anaue entà Granada en qualitat de President de Sala e volie hèr-se a vier ara sua esposa, s'eth sòn arderós desir ère complit. Compdaue damb era sodada e quauques vinhes e non pòcs ramats de bestiar en Almunia d'en Godino. Jamès aurie gausat demanar era man de tan preclara, illustra e beròia joena sense poder aufrir-li, se non era opuléncia, ua *aurea mediocritas*, coma auie dit eth latin".

Era senhora Anuncia quedèc enludernada... En Godino... *mediocritas*... era Crotz d'Isabel era Catolica!... Qu'ère molta temptacion.

Frigilis auie avertit a en Victor, en botar-li era crotz en pièch qu'ara senhora Anuncia l'enamorauen es discorsi que no comprenie e es condecoracions.

Quintanar mentre parlaue se sentie ridicul; mès era vielha ère fascinada.

"En Frutos, pensaue era auie sarrat calhaus enes banlègues de Vetusta, dotze ans abans; se'n brembaue d'auer-lo vist en manja de camisa".

Era Ozores contestèc: "Qu'era non podie dispausar dera man dera sua neboda, encara qu'era consentisse, sense consultar, sense cuélher era vènia dera noblesa, dera classa".

Es senhors deth marge, es dera Audiéncia, èren era dusau aristocràcia de Vetusta, encara que non figurauen tant coma en d'auti tempsi.

Era justícia ere respectada damb un temor supersticiós eretat de molti sègles. Es mès revoutadi liberaus de Vetusta que parlauen d'anarquia e d'usclà'c tot, tremolauen dauant dera votz d'un ussièr dera Sala de çò Criminau que cridaue perque un testimòni crotzaue es cames:

- Guardatz es manères! Era aristocràcia, era prumèra, opinèc qu'Anita hège ua nòça hòla.

Que la hec. En Frutos entornèc en Matanzas, prometent tornar resvenjat, ei a díder, damb molti mès milions. Complic era sua promesa.

Se passèc un mes, e Ana Ozores de Quintanar damb eth sòn espós cavaleresc gessie pera carretèra de Castilha ena berlina d'aquera diligéncia qu'auie vist partir a en Alvaro Mesia peth madeish camin.

Tota Vetusta venguec a dider-les adiu; era noblesa e era classa mieja: Frigilis auie lèrmes enes uelhs.

- Tanlèu pogatz tornar... tornatz, didie damb un pè en estriu e eth cap laguens deth coche. Que seratz vos era Regenta de Vetusta, Anita.
- Que non ac permet era lei per tòrt des ties, contestaue en Victor.
- Au! au! Ja s'aprairà aquerò... Seratz vos era Regenta.

En Cayetano volec tanben pujar en estriu, mès non podec.

Era senhora Anuncia e era senhora Agueda s'auien quedat ena estrada, lèu ena escurina, alendant, enrodades de quauqui amics e amigues, dilhèu es madeishi que les balhèren en ua auta ocasion eth dòu pera mòrt civiu d'en Carlos.

- E era va contenta, didie eth baron.
- A! ja m'ac pensi. Era joenessa ei ingrata... Senhors que vam a partir, hètz-vos enlà, cridec eth mosso dera diligéncia.

E partic eth coche. En Victor sarraue entre es sues es mans d'aquera esposa que l'envejaue un pòble sancer.

Un adiu! aumplic es ambits dera Plaça Naua: qu'ère un adiu trist de vertat, ère er adiu dera meravilha deth pòble; Vetusta en massa vedie anar-se'n ara naua Presidenta de Sala coma aurie pogut veir que se li hègen a vier era tor dera catedrau, ua auta meravilha.

Mentretant, Ana pensaue que dilhèu non i auie entre aquera multitud qu'admiraue era sua beresa un aute mes digna de possedir-la qu'aqueth Victor, a maugrat des sòns quaranta e tants ans, un *tants* misteriós.

Quan, ja apressada era net, mentre pujauen pales qu'eth bestiar se cuelhie ath pas, eth nau President de Sala li preguntaue s'ère eth dilhèu eth prumèr òme qu'auie estimat. Ana inclinaue eth cap e didie damb ua melancolia que li sonaue ath marit a voluptuós abandonament:

- Òc, òc, eth prumèr, eth solet.

"Non l'estimaue, non; mès sajarie d'estimar-lo".

Barrèc era net. Ana, emparat eth cap enes coishins d'aqueth vielh coche, barraue es uelhs, simulaue dormir e escotaue eth bronit terrible e confonut des cristaus, hèrs e hustes dera diligéncia desvalisada, e s'imaginaue enténer en aqueth ramblah es darrèrs crits der adiu.

Ne un solet d'aqueri òmes que quedauen aquiu baish l'auie parlat d'amor, d'amor de vertat, ne les ac auie era inspirat. En tot repassar toti es ans dera sua inutila joenessa, rebrembaue, coma era màger delícia que podesse cargar-se ath capitol d'amor, dilhèu, quauqua guardada de bèth desconeishut en un d'aqueri passegi pes carretères ornades d'arbes pobladi de parrats e rossinhòls.

Entre era e es joeni dera societat que s'estaue, lèu auie botat er orgulh d'Ana e era peguesa des auti un mur de gèu.

"Que non se maridarien damb era, auie dit era senhora Anuncia, perque ère prauba; mès era les cuelhie era davantèra, e les mespredaue per pècs e vulgars".

Se bèth un auie volut tractar-la coma a Obdulia, lèu auie trapat un mesprètz capinaut e ua ironia crudèu capables de gelar ua brasa.

"Dilhèu, encara que non ère segur, plan que òc, entre aqueri òmes que l'admirauen de luenh, avalant-se-la damb es sòns uelhs, n'aurie quauqui un digne d'èster estimat... mès es ties s'encargauen de mantier es distàncies qu'exigie eth ton, e es praubi avocadets, o çò que siguessen, dilhèu democrates teorics, respectauen aqueres preocupacions, e participauen, a maugrat sòn, d'eres. Non s'apressauen". Toti es qu'auien costat bèth efècte en Ana, encara que petit, parlant damb es uelhs, èren quinsevolh causa mens proporcions. En Vetusta era joenessa prauba non se sap guanhar era vida, coma molt, se guanhe era misèria; gojats e gojates s'avalen damb guardades, s'estimen, enquia e tot s'ac diden... mès *ac dèishen*; manque ua posicion; es gojates pèrden era sua beresa e acaben en beates; es gojats dèishen eth ludent chapèu de copa, s'embolhen en ua capa e se hèn jugadors.

Es que vòlen pujar de categoria se'n van deth pòble; aquiu non i a mès rics qu'es qu'ereten o hèn bèra fortuna luenh de Vetusta.

"Entre americans, plebèus e eretèrs presomptuosi, basti e grossièrs aurie pogut alistar, seguie pensant Ana. Qu'ac didesse eth senhor Frutos Redondo... Mès ath delà, entà qué enganhar-se ada era madeisha? Non ère en Vetusta, non podie estar en aqueth praube cornèr era realitat deth saunei, er eròi deth poèma, que prumèr s'auie cridat German, dempús Sant Agustin, bisbe de Hiponax,

dempús Chateaubriand e dempús damb cent nòms, tot granesa, tot esplendor, doçor delicada, rara e escuelhuda...“

“E ara ère maridada. Qu’ère un crim, mès un crim vertadèr, non coma eth dera barca de Trebol, pensar en d’auti òmes. En Victor qu’ère era muralha dera China des sòns sauneis. Quinsevolh aparicion fantastica que depassèsse aqueri cinc pès e diuèrses poci d’òme qu’auie ath costat, ère ja un delicte. Tot s’auie acabat... sense auer començat.

Dauric Ana es uelhs e guardèc ath sòn Victor qu’ara lum d‘ua lampa de viatge calada enquias aurelhes ua gorra de seda, liegie tranquillament, un shinhau arroncilhades es celhes, *Eth Màger Monstre era gelosia o eth Tetrarca de Jerusalem,* der immortau Calderon de la Barca.

Capitol VI

Eth Casino de Vetusta ocupaue un casalòt solitari, de pèira ennerida pes otratges dera umiditat, en ua placeta lorda e trista apròp de *San Pedro*, era glèisa anciana, vesia dera catedrau. Es sòcis joeni se volien cambiar, mès eth cambiament de domicili serie era mòrt dera societat segontes er element seriós e mès impoertant. Non se cambièc eth Casino e seguic apraiant coma podec es sues gotères e es auti problemes deth temps. Tres generacions auien badalhat en aqueres sales estretes e escures, e aguesta solemnitat der engüeg eretat non deuie cambiar-se pes azards d'un avier dobtós ena part naua deth pòble, ena Colonia. Ath delà, didien es vielhs, s'eth Casino dèishe d'estar ena Encimada, adiu ath Casino. Qu'ère un aristocrata.

Generaument eth salon de balh se mostraue as forastèrs damb orgulh; çò d'aute se cohessaue que valie pòc.

Es dependents dera casa vestien un unifòrme semblable ath dera policia urbana. Eth forastèr que cridaue a un mosso de servici podie pensar, per manca de costum, que venguien a agarrar-lo. Que solien auer molt mala educacion es crambèrs, tanben eretada. Er unifòrme se les auie botat entà que se vedesse en quauquarren qu'èren es sirvents.

En vestibul i auie dus portèrs apròp d'ua taula de pin. Qu'ère costum immemoriau qu'aqueri senhors non saludèssen as sòcis qu'entrauen o gessien. Mès des de qué ère dera Junta Ronzal, qu'auie vist d'auti usatges enes sòns cuerts viatges, es portèrs s'inclinauen quan passaue un sòci sense importància, e enquia e tot deishauen anar un mormolh, que ben interpretat se podie cuélher coma ua salutacion; s'ère un individú dera Junta se lheuauen dera sua cagira un miei pam, s'ère Ronzal se lheuauen un pam sancer e se passaue en Alvaro Mesia, president dera societat, se botauen de pès e se quadrauen coma recrutes.

Dempús deth vestibul i auie tres o quate corredors convertidi en sales de demora, de repaus, de convèrsa, de jòc de dominò, tot aquerò amassa e sense orde. Mès dauant i auie ua auta sala mès luxuosa, damb granes humenèges que despenien molta lenha, encara que non tanta coma didien es mossos. Aquera lenha ahiscaue granes polemiques enes juntes generaus de finau d'an. En aquera cramba se proïbie er estrident dominò, e aquiu s'amassauen es mès seriosi e es mès importants personatges de Vetusta. Aquiu non auien de formar rambalh pr'amor qu'en costat orientau, darrèr d'ua majestuosa cortina de velot cremesin, i auie era sala deth tresilho, que se cridaue eth gabinet ròi. En aguest auie de regnar eth silenci, e s'ère possible tanben ena sala deth costat. Abans eth tresilho ère apròp des bilhards, mès eth sorrolh des bòles e des bastons shordaue as tresilhèrs que se n'anèren en gabinet ròi, a on i auie alavetz eth de lectura. Eth gabinet de lectura anèc dempús apròp des bilhards. Era sala deth tresilho jamès recebia era lum deth solei: tostemp s'estaue en tenèbres caliginoses, que hègen paupables es tristes ahlames des halhes, semblables a lampes de minèr enes entralhes dera tèrra.

En Pompeio Guimaran, un filosòf qu'auie en òdi ath tresilho, cridaue as deth gabinet ròi es monedèrs faussi. S'imaginaue qu'en aquera tuta a on s'entraue en silenci misteriós, a on se tenguie quinsevolh alegria, quinsevolh expansion dera animositat, non se podie hèr arren licit. Es mès rambalhosi gojats quan entrauen en gabinet deth tresilho se revestien d'ua seriositat prematura; que semblauen prèires joeni d'un culte estranh. Entrar aquiu ère entàs vetustensi coma deishar era tòga pretèxta e cuélher era virila. Jogant o vedent jogar i auie tostemp bèth joen palle, pauhicat, que semblaue mespredar es vans plasers, cansat dilhèu, e estimant-se mès es seriosi suenhs deth *sòl* e eth *codilho*. Examinar peth menut as abituaus prèires d'aguest culte ceremoniós e circonspècte dera *espasa* e eth *basto*, ei conéisher a Vetusta intelectuaument en un des sòns aspèctes caracteristics.

Efectivament, encara qu'eth cap de Foment asseguraue que toti es vetustensi èren uns jogaires, non ère aquerò senon ua desencusa entà pujar en *quarto deth crim* ara cèrca de mès abondosi e rapidi guanhs; pr'amor que jogar se jugaue en Casino de Vetusta damb ua perfeccion que ja ère famosa. Que non mancauen es inexpèrts, e enquia e tot èren necessaris, pr'amor que se non, qui guanharie a qui? Mès contra era afirmacion deth cap de Foment protestauen es hèts. De Vetusta e solet de Vetusta gesseren aqueri insigni tresilhèrs que, un còp en lòcs mès nauts, cuelheren volada e ocupèren lòcs eminents ena administracion der Estat, en tot deuè'c tot ara sciéncia des estugi.

I a quate taules enes quate cantons e uns auti dus parelhs ath miei. Des ueit, era mitat son ocupades. Ar entorn, seigudi o de pès diuèrsi guardaires, es mès esclaus deth sòn vici. Se parle pòc. Era màger part des còps entà demanar ua cigarreta. Se balhen pòqui conselhs. Que non son de besonh o non servissen. Basilio Méndez, emplegat der Ajuntament, ei eth milhor *espasa* des presents. Ei esblancossit e aflaquit. Non se sap se vestís d'artesan o de persona decenta, coma diden en Vetusta. Era sodada non l'ère pro entàs sues necessitats; qu'a hemna e cinc hilhs; s'ajude damb eth tresilho; se le respècte. Jògue coma aqueth que trabalhe sense gust; de mala encolia; ei brusc; a penes contèste se li parlen. Eth va ara sua: ua casa de tres estatges qu'ei en tot bastir a còsta deth tresilho en Espolon. Ath sòn costat i a en Matias eth procurador: que jògue ath tresilho entà húger deth *mont*. Quan era sòrt l'ei contrària *naut*, baishe e s'expause a guanhar ath tresilho tot çò que pòt e a pèrder molt pòc, pr'amor que se pèrd ac dèishe. Eth que descanse en aguest moment, pr'amor que ven de repartir es cartes, e jòguen quate, ei era garia des uèus d'aur deth Procurador e d'en Basilio. Lo van aucint, mès damb moderacion. Qu'ei un eretèr de pòble; lo criden Vinculete. Abans venguie deth sòn pòble pendent es hèires a jogar ath tresilho; dempús se hec diputat provinciau entà vier tanben a jogar ath tresilho, e fin finau se hec vesin de Vetusta entà non separar-se jamès d'aqueres *espades* qu'admiraue, ath còp que les hège ric sense saber-se'n. Eth tresilho deth sòn pòble non lo divertie.

Vinculete jogaue dès es tres dera tarde enquias dues dera maitiada sense mès repaus qu'eth de besonh entà sopar de mala manèra. En Basilio e eth Procurador s'alternauen en aquerò de desplumar-lo; se relevauen; mès a viatges lo desplumauen amassa. Eth quatau jogador ère quinsevolh. Enes autes taules es partides èren mès parières. Jogauen molti forastèrs, lèu toti trabalhadors.

Qu'ei un axioma qu'en jòc se coneish era bona educacion. I auie aquiu moltes persones plan ben educades, mès coma i auie molta confiança s'entenien frases coma aguestes:

- Vos digui, que me l'auetz balhat vos.
- Jo vos digui que non.
- Jo vos digui que òc.
- Donques mentitz.
- Be n'ètz de pòcvau!
- Mens que vos...

Que se tractaue d'un *duro* faus. Entà qu'era armonia podesse subsistir, per çò d'ua sòrta d'equilibri qu'era natura establie entre es temperaments, se passaue qu'uns tresilhèrs èren paurucs, e d'un gèni endiablat, e d'auti, per exemple Vinculete, pacifics coma cordèrs e paurucs coma palomes.

En Basilio asseguraue qu'er eretèr de pòble non jogaue damb tota era netetat necessària.

Vinculete solie sostier es fòrs dera sua dignitat, e alavetz cridaue eth der Ajuntament:

- Damb jo qu'arrés s'insolente! E fotie un còp ena taula.

Vinculete caraue e seguie recebent *codilhos*.

Aguestes discusions, bric freqüentes, interrompien eth silenci pendent bèri instants; era cauma tornaue lèu e aquerò venguie a èster un aute còp un temple jamès profanat per arrius de sang.

Eth gabinet de lectura, que tanben servie de bibliotèca, ère estret e non massa long. Ath miei i auie ua taula longa caperada de tapís verd e enrodada de sètis de velot d'Utrecht. Era bibliotèca consistie en ua estatgèra de noguèr non massa grana, encaishada ena paret. Aquiu èren representant era sabença dera societat eth *Diccionari* e era *Gramatica* dera Académia. Aguesti libres s'auien crompat damb motiu des repetides discusions de quauqui sòcis que non èren d'acòrd damb eth significat e enquia dera ortografia de cèrtes paraules. I auie ath delà ua colleccion incomplèta dera *Revue des deux mondes* e d'autes de diuèrses illustracions. Era *Ilustracion francesa* s'auie deishat en un atac de patriotisme; per tòrt d'un gravat qu'en eth apareishien un sabi pas quin rei d'Espanha aucint taures. Damb ocasion d'aguesta mesura radicau e patriotica se prononcièren ena junta generau molti e molt boni discorsi qu'en eri se citèren oportunament es eròis de Sagunto, es de Covadonga, e fin finau es der an ueit. Enes calaishi interiors dera estatgèra i auie quauqui libres de mès solid ensenhament, mès era clau d'aqueth departament s'auie perdut.

Quan un sòci demanaue un libre d'aqueri, eth conserge s'apressaue de mala encolia ath demanaire e li hège repetir era demanda.

- Òc, senhor, era cronica de Vetusta...
- Mès, vos sabetz s'ei aquiu?
- Òc senhor, que i è...
- Eth cas ei que... e se grataue era aurelha eth senhor conserge, coma que non ei costum...
- Costum de qué?
- En fin, vau a cercar era clau.

Eth conserge hège mieja virada e se n'anaue a pas de tortuga.

Eth sòci, qu'auie d'èster nauèth necessariament entà meter-se en taus pretensions, podie mentretant entretier-se guardant eth mapa de Rusia e Turquia e eth *Padre nuestro* en gravadi, qu'ornauen es parets d'aqueth centre d'instruccion e passatemps. Tornaue eth conserge damb es mans ena pòcha, e un arridolet maliciós enes pòts.

- Que ja ac didia jo, senhoret... s'a perdut era clau.

Es sòcis ancians guardauen era bibliotèca coma se siguesse pintada ena paret.

Des jornaus e des illustracions se hège mès usatge; autant qu'aqueri despareishien lèu totes es nets e es gravats de merit èren suenhosament arrincadi. Aguesta qüestion deth panatòri de jornaus ère des mès dificiles qu'auien de resòlver es juntes. Qué se hège? Les botauen cadies as papèrs? Es sòcis arrincauen es huelhes o se hègen a vier papèr e hèr. Se decidic a tot darrèr, deishar es jornaus liuri, encara que hèr ua grana susvelhança. Qu'ère en bades. En Frutos Redondo, eth mès ric american, non podie dormir sense liéger en lhet er *Imparcial* deth Casino. E non auie de trasladar eth lhet ath gabinet de lectura. Se hège a vier eth jornau. Aqueri cinc centims que s'estauviaue d'aguesta manèra, li sabien a glòria. Per çò deth papèr de cartes que despareishie tanben, e ère mès car, se cuelhec era decision d'autrejar un plec, e gràcies, ath sòci que lo demanaue damb molta necessitat. Eth conserge auie aquerit un umor d'alcaide de preson en aguest tracte.. Guardaue as sòcis que liegien coma a gent de sospechosa probitat; non les hège massa condideracions. Non tostemp que lo cridauen acodie, e solie remir-se a cambiar es plumes rovilhades.

Ar entorn dera taula i cabien dotze persones. Pòqui viatges i auie tants lectors, se non ère ara ora deth corrèu. Era màger part des sòcis aimants de saber non liegien que notícies.

Eth mès digne de consideracion, entre es abonadi ath gabinet de lectura, ère un cavalièr apopletic, qu‘auie amiat grani entà Anglatèrra e se credie ena obligacion de lièger era premsa estrangèra. Arribaue tas nau dera net sense manca, cuelhie *Le Figaro*, dempús *The Times* que plaçaue ath dessús, se botaue es ulhères d'aur e bailinat per cèrt fiulet suau des alugaders de gas, se quedaue doçament adormit sus eth prumèr jornau deth mon. Qu'ère un dret qu'arrés li discutie. Pòc dempús de morir aguest senhor, d'apoplegia, sus *The Times*, se sabèc que non sabie anglés. Un aute lector assidú ère un joen opositor a fiscalies e registres que s'avalaue era *Gaceta*, sense deishar ua soleta subasta. Qu'ère un Alcubilla en un volum: sabie de memòria tot çò que s'auie het, des.hèt, apraiat e tornat e trincar ena nòsta administracion publica.

Ath sòn costat se solie sèir un cavalièr qu'auie un vici secret: escríuer cartes as jornaus dera cort damb es notícies mès contradictòries. Signaue "Eth Corresponsau" e tostemp qu'un papèr de Madrid didie "Çò de Vetusta" qu'ère causa d'eth. A londeman desmentie en un aute jornau es sues notícies e se passaue que "Çò de Vetusta" non ère arren. D'aguesta manèra s'auie hèt un astut esceptic en matèria de premsa. "Pro sabie eth com se hègen es jornaus!" Quan francesi e alemans vengueren enes sues mans, *Eth Corresponsau* dobtaue dera guèrra: qu'ère causa des borsèrs dilhèu; non se convencec de qué bèra causa i auie enquiara rendicion de Metz.

Eth poèta Trifon Cármenes tanben acodie sense manca ara ora deth corrèu: passaue revista a diuèrsi jornaus damb grana ansietat e despareishie de seguit damb un desenganh mès ena anma. Qu'ère perque "non l'ac auien publicat". Se tractaue de bèra poesia o conde fantastic qu‘auie manat a quauque jornau e que non acabaue de gésser. Cármenes, enes certamens de Vetusta se hège a vier totes es ròses naturaus, non podie arténher qu'es sòns vèrsi auessen cabuda ena premsa madrilenha; a maugrat que tenguie enes cartes que recomanaue es composicions, tota era finesa deth mon: era formula solie èster aguesta: "Molt senhor mèn e dera mia mès considerada estimacion: adjunt vos remeti ues versions entà que, se les estimatz dignes de tan senhalat aunor, veiguen era lum publica enes colomnes deth vòste acreditat jornau. Que son escrits sense cap pretension... etc. etc". Mès, arren; non gessien. Demanaue, dempús d'un an que les entornèssen. Mès "non l'entornauen es originaus". Profitaue eth borrador e publicaue aquerò en *El Lábaro*, eth jornau reaccionari de Vetusta.

Un aute lector constant ère un vielh miei-pèc que jamès s'ajaçaue sense auer liejut es *hons* dera premsa qu'arribaue ath Casino. L'agradaue en particular era pròsa atapida d'un jornau qu‘auie fama d'abil e circonspècte. Es concèptes èren embolhadi en taus eufemismes, pretericions e perifrasis, qu‘autant se trincauen de subtils, qu‘eth vielh se quedaue tostemp sense enterar-se'n.

- Quina abiletat! didie sense compréner ua soleta paraula.

Per aquerò credie ena abiletat, pr'amor qu'eth, se l'auesse vist, ja non l'aurie.

Ua net desvelhèc ara sua esposa eth lector de hons dident:

- Escota, Paca, sabes que non posqui dormir?... A veir se tu comprenes aquerò qu'è liejut aué en jornau. "Non dèishe de deishar de semblar-mos reprensible..." Ac comprenes tu, Paca? Ei que les semble reprensible o non? Enquia que m'en sàpia non poirè dormir...

Aguesti e d'auti lectors asidús se passen es jornaus de man en man, en silenci, avalant notícies que liegen repetides en ueit o dètz papèrs. Atau se neurissen aqueri esperits qu‘abans des onze dera net s'en van a dormir contents, convençudi de qué eth caishèr de tau lòc s'a escapat damb es hons.

Qu'ac an liejut en ueit o dètz hònts desparières. Toti aguesti cavalièrs respectables e digni d'estimacion viuen esclaus de tau servitud, era servitud des notícies cortesanes. Molt mès dera mitat deth cabdau hujutiu des sòns coneishements s'està enes retalhs dera *Correspondéncia* qu'es jornaus praubi van lançant, coma pilòtes, de scisèus en scisèus.

Molti viatges, quan regnaue aqueth silenci dera bibliotèca, qu'en era semblaue entener-se eth bronit dera elaboracion cerebrau des sòns senadi lectors, còp sec un estrepit de terratrèm hège tremolar eth solèr e es cristaus. Es sòcis ancians non ne hègen cabau, ne lheuauen es uelhs; es naui, espauridi, guardauen entath tet e entàs parets demorant veir esbauçar-se er edifici... Que non ère aquerò. Se passaue qu'es senhors deth bilhard picauen eth pasiment damb es paus de bilhard. Qu'ère proverbiau er engenhós bon umor des senhors sòcis.

Tàs onze dera net ja non quedaue arrés en gabinet de lectura. Eth conserge, miei adormit, doblaue es papèrs, hège miei torn ara clau deth gas, e deishaue lèu enes tenèbres era estança. E se'n tornaue a dormir ena porteria.

Alavetz ère quan entraue en Amadeo Bedoya, capitan d'artilheria, en vestit non militar, embolhat en un *carrick* d'ampla capa. Guardaue ben... non i auie arrés... era escurina lo favorie. s'apressaue ara estatgèra damb molt de compde; treiguie ua clau, daurie eth tirador inferior, cuelhie un libre, ne deishaue un aute qu'amiaue amagat jos era capa, amagaue eth prumèr entre es sòns plecs e barraue eth calaish. S'apressaue ara taula, dempús d'alendar fòrt, fiulaue era marcha reiau e simulaue hèr un còp de uelh as jornaus. Jornaus ada eth! Entà hèr veir que hège bèra causa s'estaue aquiu cinc menutes, e gessie trionfant. Que non ère un lairon, ère un bibliofil. Era clau de Bedoya ère era qu'auie perdut eth conserge. En Amadeo ère en Saturnino Bermúdez de tropa. Qu'auie estat un valent militar; mes coma qu'auie auut er aunor, ans endarrèr, d'èster nomentat president d'un *Atenèu d'infanteria*, e se vedec ena necessitat d'estudiar e prononciar un discors, se trapèc damb gran estonament coma un excellent orador segontes era sua opinion e era des sòns caps e d'un en aute venguec a parar en òme de letres, enquiath punt de jurar-se solemnament e damb era energia que tan ben què as defensors dera pàtria, èster un erudit. Comencèc a atirar era atencion des vetustensi aqueth militar que sabie de letres mès que molti ciutadans, e eth madeish Bedoya s'encoratjaue ath trabalh damb era gràcia de çò qu'ada eth li semblaue contrast dera artilheria e era literatura. De man en man arribèc a èster membre, ja corresponent, ja de numèro, de moltes societats scientifiques, artistiques o literàires. Destacaue ena Arqueologia e ena Botanica, mès que mès ena relacion d'aguesta damb era Orticultura. Qu'ère un especialista enes malauties dera truha, e auie hèt un trabalh en aguest particular que non acabaue de premiar-li eth Govèrn. Tanben li daue era causa pera biografia militara. Sabie de diuèrsi tinents generaus qu'auien estat d'auti tants Farnesis e Spinoles sense qu'ac sospechèsse eth mon; e treiguie a lùder era istòria de tau brigadièr que se, atau coma non manèc, auesse manat era accion de tau part, aurie conquistat era glòria d'un Napoleon, en sòrta de pèrder es posicions, coma efectivament les auie perdut eth generau inèpte.

D'aguesta sòrta de bibliografies de persones qu'aurien pogut èster importantes, èren es hònts en libres coma aqueri que i auie en calaish inferior dera estatgèra deth Casino. Mès exemplars deuie auer peth mon, mès non se'n sabie d'eri, e Bedoya ère d'aguesta classa d'erudits que trapen eth merit en copiar aquerò qu'arrés a volgut liéger. Tanlèu eth vedie en papèr dera sua proprietat es paragrafi qu'anaue copiant damb aquera letra anglesa eleganta e blosa que Diu l'auie autrejat, ja s'imaginaue que tot aquerò ère òbra sua. Mès eth sòn fòrt s'estaue enes ancianitats. Entada eth un objècte d'art non auie cap merit encara que siguesse deth temps de Noè, se non ère sòn. Atau coma Bermúdez estimaue era ancianitat per era madeisha, eth povàs per çò deth povàs, Bedoya ère mès subjectiu, coma eth didie, auie eth besonh de qué er objècte estimat li pertanhesse. "S'eth podesse parlar! Com se quedarien Bermúdez e eth Magistrau e *tutti quanti*. Mès que non podie parlar. Qu'anarie a preson solide, se parlèsse. "En fin, en puretat, auie... (e guardaue entàs costats quan ac

didie) auie un preciós manuscrit de Felip II, un document politic de grana importància“. Que l’auie panat en archiu de Simancas. Com?, aguest ère eth sòn orgulh.

Atau, donc, Bedoya, segur d’aquera superioritat, guardaue per dessús dera espatla as auti antiquaris e caraue. Caraue per pòur ara preson.

Eth *quarto deth crim*, era sala de jòcs d’azard, e mès concretament dera rotleta e eth mont, ère en dusau estatge. S’arribaue ada eth dempús de recórrer molti corredors escuri e estrets. Era autoritat non auie trebolat jamès era cauma d’aqueth refugi restablit e amagat der art aleatòri, ne enes tempsi de màger moralitat publica. A prec des gacetilhèrs, mès que mès eth deth *Lábaro*, se perseguie crudèument era prostitucion, mès eth jòc non se podie perseguir. Per çò des “infames que comerciauen damb eth sòn còs“, coma didie Carmenes escriuent d’incognit des hons deth *Lábaro*, com non auien d’èster mautractades, se cada dia se publicauen incitacions d’aguest gènre ena premsa locau?

Lèu toti es dies gessie ara lum ua gaceta que se titolaue, per exemple: *Aguestes palomes*! o *Huec en eres!* e en ua ocasion eth madeish en Saturnino Bermúdez escriuec era sua gaceta corresponenta que se cridaue: *Meretrices* e acabaue dident: “dera impudica *scortum*“.

Tornant entath jòc, se bèth governador energic auie menaçat as sòcis deth Casino damb costar-les un espant, es jogadors influents l’auien pronosticat ua revocacion. Normaument hège era vista gròssa, e enquia e tot a viatges non manquèren subvencions ena forma mès decorosa possibla, que didien es parts contrantantes. Es jogadors vetustensi auien ua vertut: non velhauen. Qu’èren òmes ocupadi que les calie maitiar. Tau mètge se recuelhie tàs dètz dempús de pèrder es guanhs deth dia: se lheuaue tàs sies deth maitin, recorrie tot eth pòble entre badines e hanga, desfisaue era nhèu, era granissa, eth hered, eth vent. E dempús de molt de trabalh, tornaue, coma damb ua ofrenda en autar a botar sus eth tapís verdes pessetes guanhades. Avocats, procuradors,, escrivans, comeciants, industriaus, emplegats, proprietaris, toti hègen madeish. En tresilho, en gabinet de lectura, en bilhard, enes sales de convèrsa, de dominò e d’escac i auie tostemp es madeishes persones, es respectius afeccionats. Mès eth quarto deth crim ère eth lòc a on s’amassauen toti es mestièrs, totes es edats, totes es idèes, toti es gusti, toti es temperaments.

Non en bades s’afirmaue que Vetusta se distinguie peth sòn fòrt patriotisme, era sua religiositat, e era sua afeccion as jòcs proïbidi. Era religiositat e eth patriotisme s’explicauen pera istòria; era afeccion ath jòc per çò de molt que ploiguie en Vetusta. Qué auien de hèr es sòcis se non se podie passejar? Plan per aquerò prepausaue en Pompeyo Guimaran, eth filosòf, qu’era catedrau se convertisse en un passeg caperat. “*Risum teneatis*!“ contestaue Carmenes ena gaceta deth *Lábaro*.

Era religiositat, encara qu’ena forma lamentabla dera supersticion, se manifestaue en madeish vici dera tricharia. Se condauen en Casino granes causes de credulidad des jogadors mès famosi. Un comerciant, liberau e bric pauruc, auie caladi ena pòrta d’aqueth centre de diversion un parelh de sabates vielhes. Arribaue ath Casino, se cauçaue es sabates de sòla trincada e pujaue a sajar fortuna. Juraue que jamès cauçant bòtes naues l’auie favorit era sòrt. Semblaue èster un jogador dera orde des descauci. Damb era sua fe e cèrta maliciosa experiéncia l‘arribauen guanhs segurs. Un an hec ua esplendida novena a Sant Francesc, ara quau acodic tota era *Vetusta edificada*, coma didie Bermúdez.

Dempús que Bedoya gessie deth Casino, passant sense èster vist pes portèrs, que dormien doçament, non quedauen aquiu mès sòcis que ueit o dètz velhadors juradi. Pòqui e tostemp es madeishi. Uns èren personatges espatracadi, qu’auien cuelhut eth costum de velhar en Madrid, d’auti elegants e calavères de Vetusta que les imitauen. Mès d’aguesta tertolia de darrèra ora

n’auram de parlar mès endauant, pr’amor qu‘ada era assistien personatges importants d’aguesta istòria.

Qu’èren es tres e mieja dera tarde. Ploiguie. Ena sala deth costat deth gabinet vielh i auie es sòcis de costum, es que non jogauen ad arren e es sies que jogauen ar escac. Aguesti auien plaçat eth respectiu taulèr ath costat deth balcon, pr’amor d’auer mès lum. Ath hons dera sala semblaue qu‘anaue a barrar era net. Sus ua taula de marme ludie entre hum espés de tabac, coma ua estela darrèr dera broma baisha, era ahlama d’ua halha que servie entà alugar es cigars. Amagadi ena ombra d’un cornèr, ath torn d’aquera taula, estiradi en un sofà es uns e en balançador de palha es auti, i auie mieja dotzèna de sòcis fondadors, que de temps immemoriau acodien tàs tres en punt a préner eth cafè e era copa. Parlauen pòc. Degun gausaue aventurar ua afirmacion que non podesse èster admetuda per toti. Aquiu se jutjaue as òmes e as eveniments deth dia, mes sense passion; se condemnaue, sense ofener-lo, a tot innovador, ad aqueth qu‘auie hèt quauquarren dehòra de çò ordinari. Se laudaue, sense grana afogadura, as ciutadants que sabien èster mesuradi, cortesi e incapables d’exagerar arren. Abans mentir qu’exagerar. En Saturnino Bermúdez auie recebut mès d’un còp er aumenatge d’ua admiracion prudenta en aqueth cercle de senhors respectables. Mès en generau s’estimauen mès parlar d’animaus que de tot aquerò: per exemple, er instint de quauqui uns, coma eth gosset e er efefant, encara que tostemps remint-les, plan que òc, era intelligéncia: “eth castor fabrique aué era sua casa madeish qu’en temps d’Adam; que non i a intelligéncia, ei instint“. Parlauen tanben dera utilitat de d’auti irracionaus; eth porcèth, que d‘eth se profitaue tot, era vaca, eth gat, etc, etc. E encara les semblaue era convèrsa mes interessant se se referie a objèctes inanimats. Eth dret civiu tanben les encantaue en aquerò que hè ath parentiu e ara eréncia. Passaue un sòci quinsevolh e se non lo coneishie degun d’aqueri fondadors, preguntaue:

- Qui ei aguest?
- Aguest ei hilh de... arrehilh de... que se maridèc damb... qu’ère fraia de...

E coma es cerides, gessien aganchadi peth parentiu lèu toti es vetustensi. Aguesta convèrsa acabaue tostemp damb ua frasa:

- A tot darrèr, aciu toti èm un shinhau parents.

Era meteorologia tanpòc mancaue enes topics des conferéncies. Eth vent que bohaue auie tostemp molt preocupadi as sòcis benemerits. Er iuèrn actuau tostemp ère mès hered que toti es que rebrembauen, mens un.

Tanben a viatges se mormolhaue un shinhau, encara que damb era màger educacion, sustot se se parlaue de clèrgues, senhores o autoritats.

A maugrat deth divertiment de taus convèrses, eth grop de venerables ancians, que damb eri sonque i auie un joen, e cauvet, preferie era mès grata charrada qu’eth silenci; e ada eth se consagraue principaument aquera sòrta de meddiada que dormien desvelhats. Lèu tostemp carauen.

Non luenh d’eri, e per cèrt shordant-les a viatges non pòc, i auie dus o tres grops de rambalhosi, e de luenh s‘entenie er antipatic tarrabastalht deth dominò, qu’auien despatriat dera sua sala de venerables. Es deth dominò èren tostemp es madeishi: un catedratic, dus engenhèrs civius e un magistrat. Arrien e cridauen fòrça; s’insultauen, mès tostemp de broma. Aqueri quate amics, estacadi peth sies doble, aurien venut era sciéncia, era justícia e es òbres publiques per sauvar a quinsevolh dera partida. Ena sala de balh, a on non se permetie jogar ne préner cafè, se passejauen es senhors dera Audiéncia e d’auti personatges, per exemple, eth marqués de Vegallana, es dies de molta aigua, quan non podie passejar.

Era animacion ère enes grops des rambalhosi abans mentadi.

- “Aquiu non se respectaue arren ne arrés“ didien es vielhs deth cornèr. Encara qu’ère a dues passes d’eri, lèu jamès se barrejauen es convèrses. Es ancians carauen e jutjauen.
- Quina pegaria! didec un *venerable* en votz baisha.
- Guarde vòsta mercè, li responeren, que jamès parlen d’interèssi reaus dera província.
- Sonque quan arribe eth senhor Mesia...
- Ò, qu’ei qu‘eth senhor Mesia...ei ua auta causa.
- Òc, qu’ei un gran òme. Molt entenut en Isenda e en aquerò que criden Economia politica.
- Jo tanben creigui ena Economia politica.
- Jo non i creigui, mès respècti molt era memòria de Flòrez Estrada, ath quau è coneishut.

Tot mens discutir; tanlèu campaue ua discusion, se li lançaue tèrra ath dessús e a carar toti.

Ena taula deth dauant, cridaue un senhor qu‘auie estat baile liberau e ère usurèr damb toti es sistèmes politics; maliciós, e enemic des prèires, pr’amor qu‘atau credie demostrar eth sòn liberalisme damb pòc de trabalh.

- Mès, vam a veir, didie, qui vos a assegurat a vos qu’eth Magistrau non a volgut cohessar ara Regenta?
- Que m’ac a dit un que vedec damb es sòns pròpris uelhs ara senhora Anita entrar ena capèra d’en Fermin e a en Fermin gésser sense saludar ara Regenta.
- Donques jo les è vist saludar-se e parlar en Espolon.
- Qu‘ei vertat, cridèc un tresau, jo tanben les vedí. De Pas anaue damb erh Archiprèst e era Regenta damb Visitacion. Qu’ei mès, eth Magistrau se rogic tot.
- Òme, òme! exclamèc er ex-baile hènt veir que s’escandalizaue.
- Donques jo sai molt mès que toti vosati, cridèc un poret qu’imitaue a Zamacois, a Lujan, a Romea, eth nebot, a toti es actors comics de Madrid, a on acabaue de licenciar-se en Medecina.

Baishèc era votz, hec un senhau que significaue silenci, toti es deth rondèu s’apressèren ada eth e damb era man botada ath costat dera boca, coma un paravent, deishant quèir era cagira qu’ère seigut, enquia apuar eth dorsièr ena taula, didec:

- M’ac a condat Paquito Vegallana; er Archiprèst, eth celèbre en Cayetano, l’a pregat a Anita que càmbie de confessor, perque...
- Òme, òme! Qué sabes tu per qué?, interrompec er enemic deth clergat. Eth secret dera confession!
- Plan, plan! Jo qu’ac sai de bona tinta. M’ac a dit Paquito. Mesia, e baishec molt era votz, Mesia li fot còps ara Regenta.

Escandal generau. Mormolh en un cornèr escur.

“Aquerò ère massa“

“Se podie mormolhar, parlar sense fondament, mès non tant. Qu’està ben damb eth Magistrau e eth secret de confession; mès tocar ara Regenta! Qu’ère un imprudent aqueth sètmeson, sense cap de dobte“.

Senhors, jo non digui qu‘era Regenta recebe còps, senon qu’Alvaro vò foter-se-les, causa qu’ei molt diferenta.

Toti remiren era probabiliotat dera afirmacion.

- Òme... era Regenta... qu‘ei massa!

Eth poret arroncilhèc es espatles.

- “N’ère segur. L’ac auie dit eth marqueset, er intim de Mesia“.
- E, vam a veir, preguntèc eth senhor Foja, er ex-baile, qué a a veir aquerò des còps que Mesia li vò fóter ara Regenta damb eth Magistrau e era confession?

Que non volie deishar era sua presa. Non tostemp en Casino se podie parlar mau des prèires.

- Donques qu’a molt a veir; pr’amor qu‘er Archiprèst l’a demanat ajuda ar aute; vò deishar-li era carga dera consciéncia dera auta.
- Gojat, gojat que t’esguitles, avertic eth pair deth lengua longa qu’ère present e admiraue era pòca vergonha deth sòn hilh, aquerida positiuament en Madrid, e molt a maugrat sòn.
- Voi díder qu’Anita ei molt cogitosa, coma toti sabem, e seguie baishant era votz, e es auti apressant-se, enquia formar un arradim de caps, digni de ua auta Campana d’Òsca, ei cogitosa e lèu age notat es guardades... e çò d’aute, è?, der aute... e volerà guarir-se en salut... e er Archiprèst non està ja entà cassi complicadi de consciéncia, e eth Magistrau sap molt de tot aquerò.

Eth rondèu non podec mens d’arrir en senhau d’aprobacion.

Ath papa deth maudident se li queiguie era baua, e guinhaue un uelh a un amic. Qu’ère evident qu’es mainatges sonque s’escarrabilhauen en Madrid. Còste car, mès a tot darrèr se tòquen es resultats.

Era desinvoltura deth gojat solie suscitar protèstes, mès dempús vencie era eloqüéncia des sòns maliciosi epigrames e deth *rintintin* manolesc des sòns gèsti e accent.

Començaue alavetz eth cridat gènre flamenc a èster de bon ton en cèrts barris der art e en quauques societats. Eth mètget vestie pantalons ajustadi e combinaue sabiament es còrnes qu‘alavetz s’amiauen sus eth front damb es meques qu’es toreros boten sus es possi. Eth sòn pientat semblaue ua perruca de marqueteria.

Se cridaue Joaquin Orgaz e *se tumaue* damb totes es mainades maridables dera poblacion, era quau causa volie díder que les guardaue tu per tu e auie eth gust d’èster guardat per eres. Auie acabat era carrèra aqueth an e eth sòn prepaus ère maridar-se çò mès lèu possible damb ua gojata rica. Era aportarie era dòt e eth era sua figura, eth titol de mètge e es abiletats flamenques. Non ère pèc, mès era esclavitud dera moda lo hègen semblar mès vulgar de çò que dilhèu siguesse. S’en Madrid ère un de tanti, en Vetusta non podie crànher a mès de cinc o sies rivaus importadors de semblables manères. Pendent es mesi de vacances profitaue eth temps cercant eth tracte des familhes riques o nòbles de Vetusta. S’auie hèt amic intim de Paquito Vegallana e, encara que de luenh, quauquarren tocaue der esplendor que ludie eth celèbre Mesia, flor e boder des elegants de Vetusta. Orgaz lo cridaue Alvaro per çò de familiar qu’ère eth tracte de Paco e de Mesia, e coma eth tutejaue a Mesia... per aquerò.

S’encoratgèc Joaquin damb era bona capitada des sues petòfies e tenguec qu’ère *cursi* aqueth respècte e admiracion qu’inspiraue era Regenta.

- Qu'ei ua hemna beròia, plan beròia; se voletz, de talent, digna de un aute teatre, de volar mès naut... se m'apuratz diderè qu'ei ua hemna superiora, s'ei que i a hemnes atau, mès a tot darrèr ei hemna, *et nihil humani*...

Que non sabie se qué significaue aguest latin, ne a on anaue a parar, ne de qui ère, mès lo tenguie tostemp que se tractaue de febleses possibles.

Es sòcis s'estarnèren d'arrir: "enquia e tot en latin sap maudíder eth pigret!" pensèc eth pair mès satisfèt cada viatge des sacrificis que li costaue aqueth enemic.

Joaquinitot, rogit de plaser, e un shinhau tanben per anis deth mono qu'auie begut, volec coronar er edifici dera sua glòria cantant quauquarren nau. Se metec de pès, estirèc ua cama, virèc sus un talon e cantèc, o *se* cantèc, coma eth didie:

Dauris-me era pòrta,
pòrta deth lumedan...

- "Que calie acabar damb es copacaps deth pòble. Era Regenta! Deisharie d'èster de carn e uas? E Alvaro tostemp auie estat irresistible..." Orgaz hilh arturèc eth balh, qu'auie començat mentre hège observacions. Ena sala vesia auien sonat ues cauishigades que hègen tremolar eth pasiment.
- Vaquí ar anglés, didec entre dents eth flamenc e se metec un shinhau palle.

Efectivament, qu'ère Ronzal. Pepe Ronzal, alias eth Trabuco, sabi pas per qué, naturau de Pernueces un pòble dera província. Hilh d'un ramadèr ric, podec hèr sstudis que ja se veirà quini sigueren, ena capitau. Afeccionat ath mont, coma Vinculete ath tresilho, des dera adolescéncia, ne pendent es vacances volie tornar a Pernueces, damb talents de non pèrder ne ues mongetes. Non podec acabar era carrèra. Era tradicionau benvolença des professors non siguec pro entà que Trabuco artenhesse era licenciatura en ambdús drets.

Un còp li preguntèren en un examen:

- Qué ei un testament, hilh mèn?
- Testament...eth madeish ac ditz, qu'ei aquerò que hèn es defuntats.

Ath delà de Trabuco lo cridauen er Estudiant, per çò d'ua antonomasia ironica qu'eth non comprenie.

Passèc eth temps; moric eth ramadèr, Pepe Ronzal deishèc d'èster er Estudiant, venec es tèrres, se n'anèc ara capitau e comencèc a èster òme politic, non se sap ben, com ne per qué.

Siguec quan d'ua taula de collègi electorau passèc a èster der Ajuntament, e de regidor passèc a èster diputat provinciau per Pernueces. Se jamès se podec secodir d'eth era primitiua ignorància, en anament, e en vestir, e enquia en saludar anèc obtient lents progrèssi, e calie èster un shinhau ancian en Vetusta entà rebrembar tot çò d'agrèst qu'aqueth òme auie estat. A compdar der an dera Restauracion passaue ja Ronzal coma òme d'iniciatiua, afortunat en amors de cèrt gènre e en negòcis de quintes. Ère un gran decidit partidari des institucions vigentes. Se pientaue peth modèu des sagèths e des pessetes, e eth caucèr lo tenguie molt fòrt, blindat. Credie qu'aquerò li balhaue un cèrt aspècte de nòble anglés.

- "Que sò molt anglés en totes es mies causes, didie damb enfasi, sustot enes bòtes".

“Militaue“ en partit mès reaccionari des que se succedien en poder.

- “Balhatz-me un pòble saxon, didie, e serè liberau“.

Mès endauant siguec liberau sense que li balhèssen un pòble saxon senon ua auta causa que non pertanh ad aguesta istòria.

Ère naut, gròs e non mau format; auie eth cap petit, redon e eth front estret; uelhs esquius, sense expression, que non botjaue tostemp que volie, senon quan podie. Parlar damb Ronzal, veder-lo encoratjat, decidit, dident asenades damb grana energia e entosiasme, e veir qu‘es sòns uelhs non se botjauen, ne exprimien arren d’aquerò, senon que se tachauen damb er estonament e confiança des animaus deth mont, daue caudheireds.

Qu’ère de bon color morèu e auie era cama molt ben formada. En aquerò que s’auie auançat ath sòn temps ère enes pantalons, donques que les amiaue molt cuerts. Tostemp portaue gants, autant se hège hered o calor, siguessen avients o non. Entada eth tostemp auie estat eth gant eth distintiu dera sua figura, coma didie, deth senhoratge, segontes tanben didie. Ath delà, li sudauen es mans.

Qu‘auie en òdi tot çò que flairaue a plebèu. Es *republicanets* auien en eth un enemic formidable. Un dia de Sant Francesc non botèc damassi enes balcons deth Casino eth conserge. Ronzal, qu’ère ja dera Junta volec lançar per un d’aqueri balcons ath malerós dependent.

- Senhor, cridaue eth conserge, s’aué ei Sant Francesc de Paula!
- Qu’ei parièr, animau! responec emmaliciat Trabuco. Que non i a Paula que valgue: s’ei Sant Francesc ei dia de gala e se penge!

Atau entenie eth que se servie as Institucions.

Damb accions coma aguestes artenhec que se le respectèsse pòc a pòc.

Cara a cara, arrés se n‘arrie d’eth. Non li manquèc perspicàcia entà compréner qu‘eth mon daue molt as aparences, e qu’en Casino passauen coma mès sabents es que cridauen mès, èren mès testuts e liegien mès jornaus deth dia. E se didec:

“Aquerò dera sabença ei un complement necessari. Serè sabent. Erosament è energia (auie molt boni punhs) e a testut arrés me guanhe, e gaudisqui d’un paumon coma un *manolit* (monolit, plan que òc). Sense mès qu’aquerò e liéger *La Correspondencia* serè er Hipocrates dera província“.

Hipocrates qu’ère eth mèstre de Platon, mèstre ath quau jamès cridèc Socrates Trabuco, ne li calie.

A compdar d’alavetz liegec jornaus e novèles de Pigault, Lebrun e Paul de Kock, solets libres que podie guardar sense dormir-se de seguit. Escotaue damb atencion es convèrses que li sonauen a sabença; e sustot sajaue d’impausar-se cridant e quedant tostemp ath dessús.

S’es arguments deth contrari lo tocauen un shinhau, treiguie aquerò que non se pòt cridar eth Cristo, perque ère un *rotin*, e blandint-lo cridaue:

- Que conste que jo tierè aquerò en toti es terrens! en toti es terrens!

E repetie aquerò deth terren cinc o sies còps entà qu‘er aute se fixèsse en trop e en garrot e que se balhèsse per vençut.

Comprenie qu‘aquiu es discusions de mens compromís èren es de mès volum e de causes remòtes, e atau, ère eth sòn fòrt era politica exteriora. Coma mès luenh se trapaue eth país qu’es sòns interèssi se discutien, mès li convenie. En aguest cas eth perilh s‘estaue enes *lapsus* geografics. Solie confóner es païsi damb es generaus que manauen es armades invasores. En cèrta malerosa polemica li calec arribar as mans damb eth capitan Bedoya que li remie era existéncia deth generau Sebastopol.

Tanben credec qu‘era sua fama d’òme de talent s’arrefortirie provant es sues fòrces damb er escac e se metec en aguest jòc damb molta energia. Ua tarde que jogaue en presémcia de diuèrsi sòcis e auie perdut moltes pèces, vedec era sua sauvacion en convertir en reina un peon.

- Aguest que va entà reina! exclamèc tachant es uelhs en sòn adversari.
- Que non pòt èster.
- Com que non pòt èster?

E eth contrari, per instint, retirèc ua peça que tapaue eth pas deth peon qu’auie d’èster reina.

- E a reina va, e ac hèsqui coma qüestion personau, higec encoratjat Trabuco, fotent-se un còp de punh en pièch.

E eth contrari, sense voler, li deishèc un aute carrèu liure.

E atau, d’ua o ua auta manèra, jogant-se era vida en totes eres, convertic eth peon en reina e guanhèc eth jòc er energic diputat provinciau de Pernueces.

Capitol VII

Aguestes e d'autes qualitats distinguien a Pepe Ronzal, ath quau Joaquinito Orgaz li hège pòur. Dilhèu sabie eth de Pernueces que Joaquin imitaue perfèctament es sues asenades e era manèra de dider-les. Ath delà, Ronzal aborrie a en Alvaro Mesia e a guairi lo laudauen e èren amics sòns. Joaquin qu'ere carn e ungla deth Marquesito (eth hilh deth marqués de Vegallana) e aguest, er amic intim d'en Alvaro.

- Boma tarde senhors, didec Rozal en tot sèir-se en rondèu.

Deishèc es guants sus era taula, demanèc cafè e se metec a guardar de quan en quan a Joaquin, qu'aurie volgut hèr-se invisible.

- De qui se mormolhe, poret? preguntèc eth diputat hènt unaun copet de man ena cueisha non massa eleganta deth sètmeson.

Entà cueishes, Ronzal. Efectivament, les estirèc ath costat des deth joen entà que les podessen comparar aqueri senhors. Joaquin contestèc:

- D'arrés. E arrocilhèc es espatles.
- Que non m'ac creigui. Aguesti madrilenhets tostemp an quauquarren a díder des malerosi provincians.
- Qu'ei vertat, didec er ex-baile. Eth vòste amic eth Provedidor, qu'ère aué era victima.

Ronzal se metec seriós.

- Ola! didec, tanben *espifor* (esperit fòrt en francés de Trabuco)
- Se tractaue, higec Foja, des banes que cuelh o non cuelh cèrta dauna enquia aué molt respectada, e des esfòrci espirituaus qu'era sua aclapada consciéncia cèrque o non cèrque ena direccion morau d'en Fermin... a, a,...

Ronzal non comprenie.

- A veir, a vier, me cau que se parle clar.

Joaquinito guardèc ath sòn pair coma demanant ajuda.

Eth senhor Orgaz gaisèc mormolhar:

- Òme aquerò d'exigir...
- Òc, senhor, exigir, e ei ua causa personau!
- Mès, se qué ei çò que vos exigitz? preguntèc eth gojat agotant eth sòn valor en aguest trait d'energia.
- Exigisqui aquerò qu'è eth dret d'exigir, qu'ei tot; e torni a díder qu'ei ua qüestion personau.
- Mès quina qüestion?
- Aguesta!

Joaquinito tornèc a arroncilhar es espatles, esblancossit coma un mòrt. Comprenec qu'auer rason ère aquiu çò de mens. A Ronzal ja li lançauen bualhs es uelhs esquius. Que s'auie embolhat e aquerò ère çò que mès l'irritaue tostemp, pèrder eth discors en çò de milhor.

- Òc, senhor, aguesta qüestion; e voi que se parle clar!

Ne eth madeish sabie se qué exigie. Foja s'encarguèc de botar es causes clares.

- Eth senhor Ronzal vò que se l'explique se se pense qu'ei eth qui bote es banes qu'aguesta senhora cuelh o dèishe de cuélher.
- Qu'ei aquerò! didec Ronzal, que non pensaue en tau causa, mès que se sentec vantat damb era suposicion.
- Voi saber, higec, se se pense que jo sò capable de botar en dobte era vertut d'aguesta senhora respectabla...
- Mès quina senhora?
- Aguesta, en Joaquinito, aguesta; e de jo non s'en burle arrés.

Era discusion s'aumentèc; les calec intervier as senhors venerables deth cornèr escur; tan grèu siguec er incident. Se meteren unanimament toti de part deth senhor Ronzal, encara que reconeishien que s'emmaliciaue massa. L'expliquèren eth cas, donques qu'encara non auie deishat que l'ac didessen. Que non se tractaue de Ronzal. S'auie dit aciu damb mès o mens prudéncia, qu'eth senhor Magistrau serie en avier eth confessor dera senhora Ana de Ozores de Quintanar, pr'amor qu'aguesta illustra e plan vertuosa dauna, hugent des params d'un galant, que non ère eth senor Ronzal...

- Qu'ei Mesia, interrompec Joaquin.
- Donques mentís eth que tau causa digue, cridèc Trabuco, molt desengustat damb era notícia. E aguest senhor en Juan Tenorio pòt pìcar en ua auta pòrta, pr'amor qu'era Regenta ei ua fortalesa inexpugnabla. E per çò d'aqueth que se hè a vier taus condes en un establiment public...
- Eth Casino non ei un establiment public, interrompec Foja.
- E se parlaue entre amics, en confiança, higec Orgaz, pair. E aquerò deth Juan Tenorio anatz a dider-l'ac a Mesia, cridèc Orgaz dera pòrta estant, prèst a meter-se a córrer s'era facècia metie dehòra de se ath barbar de Pernueces.

Que non se passèc tau causa. Se rogic tot Trabuco, mès non se botgèc, e didec:

- Ne Mesia ne Sant Mesia m'espaurissen a jo! e çò que jo digui ac digui ena cara e dauant de toti, *surbicesorbi* (ara ciutat e ath mon en latin ronzalesc). Non semble senon qu'en Alvarito s'avale as mainatges crus, e que totes es hemnes se li ... e didec ua atrocitat qu'escandalizèc as senhors deth cornèr escur.
- Silenci! gausèc díder baishant era votz Joaquinito, sense deishar era pòrta.
- Com silenci? A jo arrés... cavalieret!

S'entenec ua arridalhada sonora, ressonanta, que gelèc era sang de fogós Ronzal. Que non i auie cap de dobte, ère era arridalhada de Mesia. Qu'ère en tot parlar damb es senhors deth dominò ena sala deth costat. L'acompanhauen Paco Vegallana e en Frutos Redondo. Arribèren a on ère Ronzal. Aguest s'auie tornat a sèir e se queishaue de qué se l'auie heredat eth cafè, que prenie a glopadetes. Auie hèt un senhau as deth rondèu. Volie díder que caraue per pura discrecion.

En Alvaro Mesia ère mès naut que Ronzal e molt mès elegant. Se vestie en París e solie anar eth madeish a cuelher-se es mides. Ronzal encargaue era ròba en Madrid. Mès en cada vestit li demanauen eth valor de tres e jamès li queiguien ben es levites. Tostemp anaue ara penultima mòda. Mesia anaue fòrça viatges a Madrid e ar estrangèr. Encara qu'ère de Vetusta, non auie er accent deth país. Ronzal semblaue galhec quan volie prononciar en perfècte castelhan. Mesia parlaue en

francés, en italian e un shinhau en anglés. Eth diputat per Pernueces auie sobeirana enveja deth President deth Casino.

Cap vestustenc li semblaue èster superior ath hilh dera sua mair ne per valor, ne per elegància, ne per fortuna damb es daunes, ne peth pretigi politic, exceptat d'en Alvaro. Trabudo li calie cohessar-se inferior ad aguest qu'ère eth sòn beròi ideau. Dauant dera sua fantasia et President deth Casino ère tot un òme de novèla e enquia e tot de poèma. Lo credie mès valent qu'eth Cid, mès abil en armes qu'eth Zuavo, era sua figura li semblaue un manequin irreporchable, aquera ròba er etèrn modèu dera ròba; e per çò dera fama qu'en Alvaro gaudie d'audaç e irresistible coquistador, la consideraue autentica e eth mès envejable patrimòni que podesse cobejar un òme amic de divertir-se en aguest brigand mon. Encara que passaue era vida escampilhant rumors maliciosi que corrien, sus era origina dera regulara fortuna que s'atribuïe ath President, eth, Ronzal, non credie qu'un solet centim l'auesse aquerit de mala fe.

Ronzal ère reaccionari laguens dera dinastia e Mesia, dinastic tanben, figuraue coma cap deth partit liberau de Vetusta qu'acataue es Institucions. Pertot se lo vedie dauant, mès vencedor. Manauen es de Ronzal, aguest ère diputat dera comission permanenta, e totun, entraue en Alvaro ena Diputacion, e eth quedaue ena ombra; que non ère Mesia dera casa, auie aquiu ua exigua minoria, e des deth portèr ath President toti se treiguien eth chapèu, e en Alvaro per aciu e en Alvaro per aquiu; e non i auie baile d'en Alvaro que non vedesse aprovadi es sòns compdes, ne cincau de Mesia que non siguesse malaut de mòrt, ne fin finau, expedient qu'eth botgèsse que non volèsse.

E mès que mès es hemnes! Fòrça viatges en teatre, quan toti tachauen era atencion en scenari, un espectador, Ronzal, des dera platea deth proscèni clauaue era guardada en elegant Mesia, aqueth *poth* ròi, palle, de uelhs grisi, heredi tostemp mès cauds entara conquista de hemnes. Aqueth pièch, aqueth *plaston* (coma didie Ronzal) inimitable, d'ua ludentor que non sabien trèir en Vetusta, que non venguie enes camises de Madrid, atiraue es uelhs deth deputat provinciau coma era lum as parpalhòles. Atribuie supersticiosament ath *plaston* grana part des victòries d'amor deth sòn enemic.

Eth, Ronzal, tanben ludie molt eth pièch, mès de manèra incosncienta preferie era gileta barrada e era corbata cartonada. Tornaue a campar eth pièch der aute, e tornaue eth as giletes dubèrtes. Que guardaue Mesia a Ronzal, e s'aplaudie eth sòn modèu aborrit aplaudie eth, mès lentament e sense bronit, coma er aute. Botaue es codes ena baranda dera lòtja e crotzaue es mans, e se viraue entà parlar damb es sòns amics aqueth en Alvaro d'ua manèra tan singulara que Trabuco non la podec imitar ena sua vida. Se Mesia passejaue es alongavistes pes lòtges e pes butaques, seguie Ronzal es movements d'aqueri que li semblauen dus canons de mortifèra metralha: malerosa era hemna qu'afustèsse aqueth assassin de còrs! Senhora o senhoreta que ja l'auie Ronzal coma mòrta d'amor o aumens desaunorada.

Milhor que toti coneishie es victimes qu'er En Juan de Vetusta anaue hènt, l'espiaue, lo seguie, dera madeisha manèra qu'es sues guardades e es sòns passi, interpretaue es sòns arridolets, e mès d'un viatge (abans morir que cohessà'c), mès d'un viatge demorèc eth temps que solie tardar er aute en cansar-se d'ua dauna entà sajar de'agarrar-la enes bastrussi e grossièrs hilats dera seduccion ronzalesca.

En taus ocasions solie trapar-se qu'aqueri plats de dusau man se les minjaue Paco Vegallana, eth Marquesito.

Tot aquerò sabie Trabuco, mès que non l'ac didie ad arrés.

Remie es conquistes de Mesia.

- Que ja ei vielh, solie díder; non digui qu'aquiu enes sòns ans joeni, quan es costums èren perdudes, gràcies ara gloriosa... non digui qu'alavetz non auesse auut quauqua aventureta... Mès aué en dia, en actuau moment istoric, (eth de Pernueces se creishie parlant d'aquerò) era moralitat des nòstes familhes ei eth milhor escut.

Aguestes convèrses se repetien cada dia; er objècte dera murmuracion variaue pòc, es comentaris mens e es frases d'efècte bric. Lèu se podie anonciar çò que cada un anaue a díder e quan ac diderie.

En Alvaro se n'encuedèc qu'era sua preséncia auie hèt cessar quauqua convèrsa. Que ja i ère acostumat. Se'n sabie der òdi que li consagraue eth de Pernueces e era admiracion que d'aguest òdi anaue acompanhada. Li divertie e convenie era mauvolença de Ronzal, gran propagandista dera legenda de qué Mesia ère er eròi; e aquera legenda ère molt utila entà moltes causes. Tanben auie coneishut era grossièra imitacion der Estudiant (eth lo croidaue atau encara) e se compladie observant-lo coma se se guardèsse en un miralh dera *Rigolade*. Que non lo volie mau. L'aurie hèt un favor, se siguesse ua causa ausida. Que l'en auie hèt ja bèth un, sense qu'er aute se ne'encuedèsse.

Encara que sense mentar ja ara Regenta, se tornèc a parlar de hemnes maridades.

Ronzal, coma en d'auti dies, defenie coma tèsi generau era moralitat presenta, deguda ara restauracion.

- Au, qu'en aguesti tempsi de moralitat, vos, Ronzadillo... didec er alcaide damb era sua malícia de tostemp.

Arric un moment Trabuco, mès cuelhent era serenitat de nauèth exclamèc:

- Ne jo ne arrés; credetz-me. En Vetusta era vida non a incentius entàth vici. Non digui que tot sigue vertut, mès manquen es ocasions. E era sana influéncia deth clergat, mès que mès eth clergat dera catedrau, hè molt. Qu'auem un Bisbe qu'ei un sant, un Magistrau...
- Òme, eth Magistrau... non me vengatz damb condes... se jo parlèssa... ath delà, toti sabetz que...

Eth que tenguie aguestes reticéncies ère Foja.

- Eth senhor Magistrau, didec Mesia, parlant per prumèr còp ath rondèu, non ei un mistic que digam, encara que non me pensi que sigue sollicitant.
- Qué signifique aquerò? preguntèc Joaquinito Orgaz.

L'ac expliquèc Foja. Se discutic s'eth Magistrau n'ère. Dideren que non Ronzal, Orgaz pair, eth Marquesito, Mesia e quate mès; que òc, Foja, Joaquinito e dus mès.

Guanhada era votacion, entà contentar ara minoria, eth President deth Casino declarèc imparciaument que "eth vertadèr pecat deth Provedidor ère era simonia".

Eth Marquesito, licenciat en dret civiu e canonic se hec explicar era parauleta.

Segontes en Alvaro, era ambicion e era avaricia èren es pecats capitaus deth Magistrau, mès que mès era avarícia; ath delà ère un sabent, dilhèu eth solet sabent de Vetusta; un orador incomparablament milhor qu'eth Bisbe.

- Que non ei un sant, higie, mès non se pòt creir arren de çò que se ditz dera senora Obdulia, ne çò d'eth e Visitacion; e per çò des relacions damb es Páez, jo que sò amic de còr d'en Manuel, e coneishi ara sua hilha des de qu'ère atau (miei mètre) protèsti contra totes aguestes calomnioses espècies.

(Ronzal apuntèc era paraula; se pensaue que se didie especias)

- Quines espècies? preguntèc eth Marquesito, qu'entada aquerò ère aquiu.
- Non ac sabes? Donques diden qu'Oblidito ei cuelhuda pera volontat d'en Fermin; que non se maride ne se maridarà perque eth la vò hèr monja, e qu'en Manuel autorize aquerò, e...
- E jo juri qu'ei vertat, senhor Alvaro, didec Foja.
- Mès credetz, vos, que tanben eth Magistrau hè er amor ara mainada?
- Aquerò non ac sai.
- Ne çò d'aute tanpòc, didec Ronzal.

Mesia lo guardèc aprovant es sues paraules damb ua inclinacion de cap e ua amabla arridalha.

- Senhors, higec Trabuco, en tot encoratjar-se, aquerò ei escandalós. Aciu tot se convertís en politica. Eth senhor Magistrau ei ua persona molt digna en toti es concèptes.
- Qu'ac didec Blas.
- Ac digui jo!
- Coma s'ac didesse eth gat.

Se hec ua pausa. Er ex-baile non ère un Joaquinito Orgaz. Aquerò de gat demanaue sang, Ronzal n'ère segur, mès non sabie com contestar ath liberalòt. A tot darrèr, didec:

- Qu'ètz vos un grossièr.

Foja, que sabie insultar, mès tanben perdonaue es insults, non se tenguec coma ofensat.

- Jo aquerò que digui ac demòstri, repliquèc; eth Magistrau ei eth foet dera província: tie empeguit ath Bisbe, calat en punh ath clergat; s'a hèt milionari en cinc o sies ans qu'amie de Provedidor; era curia de Palai non ei ua curia eclesiastica senon ua sucursau de Montes de Toledo. E deth confessionari non voi díder arren; e dera Junta des Paulines tanpòc; e des mainades deth Catecisme... silenci, donques que vau mès non parlar; e dera Cort de Maria... deishem-ac. En fin, que non i a per a on cuélher era causa. Aguesta qu'ei era vertat, era pura vertat; eth dia que i age en Espanha un govèrn miei liberau aumens, aguest òme gesserà d'aciu damb era sotana entre es cames. Qu'ei tot.

Er ex-baile entenie atau era libertat; o se perseguie o non se perseguie ath clergat. Aguesta persecucion e era libertat de comèrci ère çò essenciau. Era libertat de comèrci entada eth s'estaue ena libertat der interès. Qu'encara ère mès usurèr que clerofòb.

Encara que maudident, non gausaue insultar as prèires de tan descarada manèra, e aqueth discors costèc estonament.

Com ei qu'aqueth sornut, vantaire, tostemp ara demora, s'auie deishat amiar per aqueth cambiament sobtat? Mès non ère atau. Qu'ère plan tranquil. Sabie molt ben eth sòn papèr. Eth sòn prepaus ère agradar a en Alvaro, per causes qu'eth coneishie; e encara qu'eth President deth Casino simulèsse deféner ath canonge, a Foja li constaue que non lo volie ben ne molt mens.

- Senhor Foja, responec Mesia, segur de qué toti demorauen qu'eth parlèsse, que i a aumens ua notabla exageracion en tot aquerò qu'auetz dit.

- *Vox populi*...
- Eth pòble ei un pòcvau, cridèc Ronzal. Eth pòble crucifiquèc a Nòste Senhor Jesucrist, eth pòble li balhèc era ceguda a Hipocrates.
- A Socrates, corregic Orgaz, hilh, resvenjant-se jos era segura preséncia d'en Alvaro.
- Eth pòble, seguic er aute sense hèr-ne cabau, aucic a Loís XVI...
- Valguem Diu! que ja s'a deishat anar, interrompec Foja.

E cuelhent eth chapèu higec:

- Au, senhors, aquiu a on parlen es sabents que mos cau carar as ignorants.

E s'apressèc ara pòrta.

- Òme, a prepaus de sabents, didec en Frutos Redondo, er american, qu'enquia alavetz non auie parlat, qu'è pendent ua apòsta damb vos, senhor Ronzal... ja vo'n brembaratz... aquera paraulòta.
- Quina?
- *Avena*. vos didíetz que s'escriuie damb *h*...
- E tengui aquerò que didí, e ac hèsqui qüestion personau.
- Non, non, non me vengatz damb pegaries; vos auetz apostat ues tripes...
- Que van apostades.
- Plan ben, donc. Que se hèsquen a vier eth Calepino, aguest qu'ei ena bibliotèca.
- Que se lo hèsquen a vier.

Un mosso se hec a vier eth diccionari. Aguestes consultes qu'èren freqüentes.

- Cercatz-lo prumèr damb *h,* didec Ronzal damb votz de tron a Joaquinito qu'auie cuelhut ath sòn cargue, damb plaser, eth prètzhèt d'estronhar ath de Pernueces.

En Frutos se banhaue en aigua de ròses. Un milion, des molti qu'auie, aurie balhat eth per ua victòria atau. Ara veirien se qui ère eth mès bèstia. Guinhaue es uelhs a toti, arrie satisfèt, se heregaue es mens.

- Quin silenci! Quin silenci!

Orgaz, solemnament, cerquèc *avena* per *h*. Non apareishec.

- Que serà que la cercatz per *b*; cercatz-la damb *v* de còr.
- Arren, senhor Ronzal, que non apareish.
- Ara cercatz-la sense *h*, exclamèc en Frutos, ja molt seriós, volent cuélher un continent digne en moment dera victòria.

Ronzal qu'estaue coma ua tomata. Guardèc a Mesia, que hec veir qu'ère distrèt.

Fin finau Trabuco, prèst a jogar-se eth tot peth tot se metec de pès ath miei dera sala e agarrèc bruscament eth diccionari de mans d'Orgaz, que se pensèc que se l'anaue a fóter en cap. Non; lo lancèc contra un divan e cridant didec:

- Senhors, age çò que sigue en aguest libròt, jo asseguri, jos paraula d'aunor, qu'eth diccionari qu'è en casa bote *avena* damb *h*.

En Frutos anaue a protestar, mès Ronzal higec sense balhar-li temps:

- Eth que m'ac remisque, me lance un *mentitz,* dobte deth mèn aunor, me lance un gant, e en tau cas... que sò ara sua disposicion; que ja sabem se com s'apraien aguestes causes.

En Frutos dauric era boca. Foja, dera pòrta estant, gausèc díder:

- Senhor Ronzal, non me pensi qu'eth senhor Redondo, ne arrés, gause dobtar dera vòsta paraula. Se vos auetz un diccionari qu'en eth amie *h* era *avena*, qu'ei causa vòsta; e encara pensi jo quin diccionari deu èster aguest... Que deu èster eth diccionari d'Autoritats...
- Òc, senhor; ei eth diccionari deth Govèrn...
- Donques aguest ei eth que mane... e vos auetz rason e en Frutos confon era *avena* damb era Habana, a on hec era sua fortuna...

En Frutos se dèc per satisfèt. Qu'auie comprenut era facecia dera *avena* que s'auie de minjar er aute e hec veir que se credie vençut.

- Senhors, didec, au! que non se parle mès d'aquerò; jo pagui era carada.

Lèu tostemp pagaue aciu eth, peth mès ignorant, e eth hèt de veir a Ronzal objècte de burla generau, lo botèc molt content.

Acordèren qu'aquera net soparien toti es deth rondèu a cargue d'en Frutos. Estranh desprenement en aqueth cor aimant dera economia! Ronzal credec qu'un còp mès s'auie impausat a truca d'energia; e ara dauant d'en Alvaro! Acceptèc eth sopar e eth papèr de vencedor, per mès qu'ère segur de qué ena sua casa non i auie cap diccionari. Mès donques que Foja ac didie...

Auie deishat de plòir. Se dissolec era reünion, dident-se adiu enquiara net. Aqueri èren, dehòra d'Orgaz pair, es ordinaris tranuitadors.

Eth sopar serie a darrèra ora. Messia aufric assistir a maugrat des sues moltes ocupacions.

Guaire envegèc aguesta frasa Ronzal! Comprenec que toti auien interpretat, madeish qu'eth, aqueres "ocupacions". Qu'èren, ai, cites d'amor. "Dilhèu damb era Regenta!" pensèc eth de Pernueces e se prometec espiar-les.

En Alvaro Mesia, Paco Vegallana e Joaquin Orgaz gesseren amassa. Eth Marquesito comprenec qu'a en Alvaro li shordaue Orgaz.

- Escota, Joaquin, ara que m'en brembi, sabes se qué se passe?
- Ja m'ac dideràs tu.
- Qu'as un rivau terrible.
- En quina... plaça?
- Qu'as rason, desbrembaua es tues moltes empreses... Se tracte d'Obdulia.
- Ola, ola, didec Mesia, arrint de pura pietat; atau, donc, auetz en sètge ara veudeta?
- Òc, didec Paco, qu'ei... eth Gran Sètge de Viena.

Joaquin, a maugrat de çò de flamenc, se trebolèc, entre avergonhat e uet. Sabie possitiuament qu'en Alvaro auie estat aimant d'Obdulia pr'amor qu'era madeisha l'ac auie cohessat. "Eth solet!" segontes era dauna. Mès Orgaz sospechaue qu'auie eretat aqueri amors Paco. Obdulia juraue que non.

- Donques eth tòn rivau ei Saturnino Bermúdez, eth descendent de cent reis, ja sabes, eth mèn cosin, segontes eth... Agé me pensi qu‘auec un escandal ena catedrau, qu‘eth *Palomo* li calèc hèr-les enlà pòc mens qu’a còps d’escampa; qué te pensaues tu, qu’Obdulia solet auie cites enes carbonères? Donques tanben enes palais e enes temples...

Pauperum tabernas, regumque turres.

Joaquinito, simulant plan mala encolia, preguntèc:

- Mès tu, com sabes tot aquerò?
- Qu’ei aisit. Era senhora d’Infanzon... ja sabes se qui ei.
- Òc, didec Mesia, era de Palomares...
- Aguesta, anèc ara catedrau damb Obdulia, les acompanhèc er arqueològ, e ena capèra des reliquies, en sosterranh, ena vòuta, pertot me pensi que se fotien ues... sarrades... Era Infanzon l’ac condèc ara mia mair que se morie d’arrir; era plebèua qu’ère furiosa... Aué era mia mair, entà divertir-se (ja sabes qu‘ara prauba li shauten aguestes causes) volie veir a Obdulia e a en Saturno amassa, en casa, entà veir quina cara botauen, en tot alludir mama ad aquerò d’ager. La cridèc, mès Obdulia se desencusèc dident qu’aquera tarde auie d’anar ena casa de Visitacion entà her es pastissi deth vrespalh...e... ja sabes... en fin, qu’està eth horn entà pastissi.
- En aunor dera vertat, observèc Mesia, era veuda ei saborosa de taus circonstàncies. Jo que l’è vist en casa d’aguest, damb eth sòn gran devantau blanc, era sua hauda baisha sarrada ath còs, eth bot dera cama un shinhau ar aire e es braci *un* tot ath fresc... rogida, excitadòta...

Eth flamenc s’avalèc era saliua.

- Qu’ei era hemna X, didec sense poder tier-se. E eth?, higec.
- Qui?
- Aqueth saberut...
- A!, en Saturnino? Donques tanpòc venguec en casa. Contestèc molt finament en ua carta perhumada, coma totes es sues, que semblen de *cocotte* de sacristia...
- Qué contestèc?
- Qu’ère en lhet e que hesse mama eth favor de manar-li era recèpta d’aquera purga tan eficaça qu’era coneish. Eth praube Bermúdez serie erós, se non siguessen aguestes irregularitats des vies digestiues. Joaquin seguic parlant pendent quauqui menuts d’aqueres badinades e se didec adiu.
- Praube diable! didec Mesia.
- Qu’ei pesant coma un plomb.

Carèren. Vegallana guardaue de reuelh ath sòn amic de quan en quan. En Alvaro ère cogitós. Aqueth silenci ère d’aguesti que precedissen a confidéncies interessantes de dus amics intims.

Aquera amistat ère coma era d’un pair joen e un hilh que lo tracte coma a un camarada respectable e de mès sen. Mès, ath delà, Paco vedie en Mesia a un eròi. Ne er èster er eretèr deth titol mès envejable de Vetusta, ne era sua bona figura, ne eth sòn partit damb es hemnes, vantauen tant a Paco coma era sua intimittat damb en Alvaro. Quaranta ans e quauqu’un mès auie eth president deth Casino, de vint-e-cinc a vint-e-sies eth futur Marqués e a maugrat d’aguesta diferéncia d’edat congeniauen, auien es madeishi gusti, es madeishes idèes, pr’amor que Vegallana sajaue d’imitar en idèes e gusti ara sua idòla. Que non l‘imitaue en vestit, ne enes manères, pr’amor que discrètament, en notar quauqui assagi d’aquerò, en Alvaro l’auie hèt compréner que taus imitacions èren ridicules e cursis. En burlar-se de Trabuco auie hèt enlà a Paco, qu‘auie instints de vertadèr elegant, de taus prepausi. E atau ère eth Marquesito originau, vestie ara mòda, segontes l’entenie eth sòn sarte de

Madrid, que lo cuelhie seriosament, que lo suenhaue, coma a un parroquian intelligent e de merit. Non exageraue ne en ajustar massa era ròba ne en deishar-la molt hloisha, ne s'excedie enes pics des còchi, ne enes ales des chapèus.

Sajaue d'auer un estil indumentari entà non semblar-se a cap manequin. Non credie enes sartes de Vetusta e ne tansevolh ues atalhonaments crompaue ena sua tèrra. Arrés ère sarte ena sua pàtria. En ostiu s'estimaue mès es chapèus blanqui, es giletes clares e es corbates alègres. Era esséncia deth vestir s'estaue ena pulcritud e ena correccion, e eth perilh ena exageracion amanerada. Qu'ère blanc, un shinhau rosat, mès sense tralha d'afeminament, pr'amor qu'auie ua beròia pèth, bona sang, bona salut; es hemnes li laudauen sustot era boca, includidi es dents, era man e eth pè. Enquia aqueri locs qu'es òmes sòlen pèrder tot eth sòn encantament, pr'amor qu'ei eth déuer, artenhie conquistes vertadères e d'aquerò s'en pagaue non pòc eth Marquesito, que tractaue damb mesprètz as estimades guanhades en bona luta e damb grani miraments e enquia e tot afectuoses que li costauen es sòns sòs. Era sua literatura s'auie redusit ara *Istòria dera prostitucion* per Dufour, ara *Dama des Camelias* e es sòns derivadi, amassa damb d'auti panegirics novelèsqui dera hemna queiguda. Credie en bon còr des que cridaue Bermúdez prostitutes e ena corrupcion absoluda des classes superiores. N'ère segur de qué se non arribaue ua auta invasion de barbars, eth mon se poiririe d'un dia en aute. Li hège dò, mès ac trapaue molt divertit.

Ath delà, pensaue qu'eth bon maridat li cau auer corrut moltes aventures. Eth qu'ère destinat a cèrta eretèra tan escanaulida coma vertuosa; e auie botat coma condicion, entà comprométer era sua man, que li deishèssen molti ans de libertat qu'en era se premanirie a èster un bon marit.

Eth dobte que lo tormentaue e consultaue damb Mesia ère aguest:

- Me cau maridar lèu entà qu'era mia hemna non arribe enes mèns braci hèta ua vielha? Me cau preferir cuelher-la vielha e èster liure pendent mès temps entà gaudir de d'autes bereses?

Que non pensaue eth, plan, abstier-se der amor adultèr quan se maridèsse: mès, e era comoditat? e eth caminar a pas brac seguit amagant-se coma un criminau?

S'estimaue mès seguir premanint-se entà èster un bon espós.

Dempús de Mesia, pòqui seductors auie tan afortunadi coma eth Marquesito. Era vanitat lo solie ajudar enes sues conquistes; non pòques hemnes se rendien ath futur marqués de Vegallana; mès d'auti viatges, e aquerò ère çò que mès s'estimaue, vencien es sòns uelhs blus, suaus e amorosi, era sua manèra d'enténer es plasers.

- Entà gaudir, didie, es de trenta a quaranta. Que son es que saben mès e milhor, e vòlen a un per çò des sues bereses personaus.

Coma ua dauna rica e eleganta dèishe vestits lèu naui as sues puncèles, Mesia mès d'un còp deishaue enes braci de Paco amors a penes usadi. E Paco, per èster qui ère er aute, les cuelhie de boni talents. Autant l'admiraue.

Paco ère de mejana estatura e agarrat deth braç deth sòn amic semblaue baish, pr'amor que Mesia ère mès naut qu'eth bon mosso de Pernueces.

- A on anem? preguntèc Vegallana, volent provocar atau era confidéncia que demoraue.

En Alvaro arroncilhaue es espatles.

- Que pòt èster qu'era sigue ena mia casa.
- Qui?
- Anita.

Tè! En Alvaro arric guardant damb afeccion pairau a Paco.

Lo cuelhec pes espatles e lo sarrèc entada eth, mentre didie:

- Gojat, tu qu'ès er *enfant terrible*! Quina ingenuitat! Mès, qui t'a dit a tu...
- Aguesti.

E botèc Paco es dits enes uelhs.

- Qué as vist? Non pòt èster. Jo ne sò segur de qué non è estat indiscrèt.
- E era?
- Era... non ne sò segur de que sàpie que m'agrade.
- Au! Jo ne sò segur... E mès. Ne sò segur que tu l'agrades.

Ua man de Mesia tremolèc leugèrament sus era espatla de Vegallana.

Eth Marquesito ac notèc, e vedec en ròstre deth sòn amic grani esfòrci entà amagar era alegria. Es uelhs hereds deth *dandy* s'encoratgèren. Shurlèc era cigarreta e lancèc eth hum entà amagar era expression des sues emocions.

Caminèren quauqui passi en silenci.

- Qué as vist tu... en era?
- Tè, tè, semble que pique.
- Plan que òc! e a on te penses que pique?

Vegallana se virèc entà guardar a Mesia.

Aguest senhalèc eth còr damb gèst alègre-seriós.

- Uf! hec damb es pòts Paco.
- Ac dobtes?
- Ac remisqui.
- Non sigues pèc. Tu non cres ena possibilitat d'enamorar-se?
- Jo me'n enamori plan facilament...
- Que non ei aquerò.
- E te rogisses?
- Òc; me hè vergonha, se qué vòs? Aquerò que deu èster era vielhesa.
- Mès, vam a veir, que sentes?

Mesia l'expliquèc a Paco çò que sentie. L'enganhèc coma enganhaue a cèrtes hemnes qu'auien educacion e sentiments semblables ath deth Marquesito. Era fantasia de Paco, es sòns costums, era especiau perversion deth sòn sens morau lo hègen afeminat ena anma en sens de retirar-se a tantes e tantes senhores e senhoretes, sense maus umors, ocioses, de bon dent, elevades en òci e en regal, ath miei deth vici aisit e corrent.

Qu'ère molt capable d'un sentimentalisme vag que, coma aguestes hemnes, cuelhie coma excessiua sensibilitat, lèu lèu coma vertut. Mès aguesta vertut entà daunes se regís per leis d'ua morau

privilegiada, plan mens sevèra qu'era desagradiua morau deth vulg. Paco, sense pensar massa en aquerò, e sense pensar clarament, demoraue encara un amor blos, un amor gran, coma eth des libres e des comèdies; comprenie qu'ère ridicul cercar-lo e se declaraue exceptic en aguesta matèria; mès ath sòn laguens, en regions deth sòn esperit qu'en eth entraue bèth còp, vedie vagament *quauquarren milhor* qu'er ordinari galanteig, quauquarren mès seriós qu'es apetits carnaus satisfèts e era vanitat contenta. Qu'auie besonh, entà que tot aquerò gessesse ara superfícia, entà encuedar-se'n d'aquerò, que fantasia mès poderosa qu'era sua, costèsse era activitat deth sòn cervèth; era eloqüéncia de Mesia, insinuanta, corrossiua, ère er incentiu mès avient. En un quart d'ora, tengut en recórrer carrèrs e places, en Alvaro hec sénter ar aute aqueres longues definicions der amor dosimetric, qu'ère era mès nauta idealitat ara quau arribaue er esperit deth Marquesito.

"Òc, tot aquerò ère pur. Se tractaue d'ua hemna maridada, ei vertat; mès er amor ideau, er amor des anmes elegantes e escuelhudes non s'arture enes barres. En París, e enquia e tot en Madrid s'estime as senhores maridades sense cap inconvenent. En aquerò non i a diferéncia entre er amor pur e er ordinari".

Qu'ère important entath partit liberau dinastic de Vetusta que Paquito lo credesse enamorat d'aquera manèra subtila e alambicada. Se se convencie dera puretat e fòrça d'aguesta passion, l'ajudarie fòrça. Era amistat entre es Vegallana e era Regenta qu'ère intima. Paco jamès l'auie dit ua soleta paraula d'amor ara sua amiga Anita, e aguesta l'estimaue molt; encara que pòc expansiua ère era damb Paco, n'auie estat mès que damb d'auti; ena casa deth Marqués, ath delà, se la podie veir soent, en d'autes cases pòqui viatges. Se Mesia volie arténher bèra causa non ère possible prescindir de Paquito: Supausem qu'Ana consentisse parlar damb en Alvaro solets, a on podie anar? Ena casa deth Regent? Impossible, pensaue eth seductor, aquerò ja serie ua traïson formau, d'aqueres qu'espaurissen as hemnes; semblables embolhs non les podie admèter era Regenta: aumens ara prumeria. Era casa de Paco ère un terren neutrau; eth lòc mès avient entà començar coma cau un assetjament e demorar eveniments. En Alvaro ac sabie per longa experiéncia. Ena casa de Vegallana auie guanhat es sues mès eroïques victòries d'amor. Eth sòn orgulh li conselhaue que non hesse en favor d'Ana Ozores ua excepcion qu'a tota Vetusta li semblaue indispensabla.

Plan per aquerò, volie véncer eth aciu entà que vedessen.

Qu'auie d'èster en salon auriò, en celèbre salon auriò. Qué sabie Vetusta d'aguestes causes? Tan hemna ère era Regenta coma es autes; per què s'entestauen toti en imaginar-la invulnerabla? Quin blindatge amiaue en còr? Damb quin enguent singular, miraculòs, hège impossible era carn flaca aquera hemna? Mesia non credie ena vertut absoluda dera hemna; en aquerò pensaue que s'estaue era superioritat que toti l'arreconeishien. Un òme beròi, coma n'ère eth, sense cap de dobte, damb aguestes idèes auie d'èster irresistible.

"Creigui en jo e non creigui en eres". Aguesta qu'ère era sua divisa.

Entad aquerò que servie aqueth respècte supersticiós qu'inspiraue a Vetusta era vertut dera Regenta ère, pro qu'ac sabie eth, entà ahiscar-li eth desir, entà hèr-li entestar-se mès e mès, entà que siguesse pòc mens que vertat aquerò der enamorament que li condaue ath sòn amiguet.

"Eth qu'ère, abans qu'arren, un òme politic; un òme politic que profitaue er amor e d'autes passions entà créisher personaument".Qu'ère aguest eth sòn dògma de hège mès de sies ans. Abans conquistaue per conquistar. Ara peth sòn compde e rason; per quauquarren e entà quauquarren. Precisament auie entre mans un plan vast projècte qu'en eth entraue fòrça era senhora d'un personatge politic qu'auie coneishut enes banhs de Palomares. Qu'ère ua auta vertut. Ua vertut a pròva de bomba; deth gran mon. Plan, donc, auie començat a guardar aquera fortalesa. Qu'ère tot un plan! Demoraue ua bona capitada, mès non se pressaue. Non se pressaue jamès enes causes

dificiles. Eth, eth conquistador ar estil d'Alexandre, eth qu'auie rendut era castetat d'ua robusta plebèua en dues ores de luta, eth qu'auie des.hèt ua nòça en ua soleta net, entà substituir ath nòvi, eth Tenori improvisador, enes cassi grèus actuaue damb era paciéncia d'un estudiant timid qu'estime platonicament. I auie hemnes que sonque atau sucombien; se non ei qu'abondèssen es ocasions des atacs brusqui damb era seguretat deth secret; alavetz s'escuerçáuen molt es tèrmes de rendement. Era senhora deth personatge de Madrid ère d'aqueres qu'exigien ans. Mès eth trionf en aguest cas asseguraue grani auançaments ena sua carrèra e aquerò ère çò mès important en Mesia, er òme politic. Ara se començaue a parlar en Vetusta de s'eth tachaue o non es uelhs ena Regenta. Que li hège vergonha conhessar-s'ac ada eth madeish! Dus ans hège qu'era deuie creder-lo enamorat dera sua beresa! Òc, dus ans amiaue de prudent sigillós culte extèrn, lèu tostemp mut, sense mès eloqüéncia qu'era des uelhs, cèrts va-e-veni e determinades actituds ja de tristesa, ja d'impaciéncia, ja de desesperacion. E mès vergonha encara! d'auti dus ans auie tengut en meritar eth poèta Trifon Carmenes, enamorat liricament dera Regenta. Pro qu'ac sabie en Alvaro, e encara qu'eth rivau non li semblaue temible, ère molt ridicul coïncidir damb tau personatge ena data des operacions e en sistèma d'atac. Mès ara prumeria non auie mès remedi; s'auie d'actuar atau. Qu'ei clar qu'eth poèta s'auie quedat molt endarrèr; non auie passat d'aguesta situacion, pòc satisfasenta: era Regenta non sabie qu'aqueth gojat ère enamorat d'era. Lo vedie a viatges que la guardaue fixament e pensaue:

"Be n'ei de distrèt aguest poèta de *El Lábaro*! que deu èster molt preocupat per çò des consonantes". E de seguit s'en desbrembaue de qué i auie Carmenes en mon. Alavetz ja non li quedaue ath poèta mès testimòni deth sòn dolor que Mesia, era soleta persona deth mon que comprenie eth sens amagat e prigond des vèrsi erotics de Carmenes. Aqueres elegies semblauen endonvietes, es sonque les podie interpretar en Alvaro patron dera clau.

Aguesta part ridicula, segontes eth, dera sua intencion, botaue furiós uns còps ath gentil Mesia e d'auti de molt bon umor. Qu'ère divertit! Eth, rivau de Trifon! Auie de hèr un assaut. Que ja deuie èster tot aquerò pro premanit. Aquerò ère eth còr dera Regenta.

Eth president deth Casino apreciaue eth progrès dera cultura per çò dera lentor e rapiditat en aguesta classa d'ahèrs. Vetusta qu'ère un pòble primitiu. Qu'ac pòt díder aquerò qu'ada eth li passaue damb Anita Ozores. Qu'ère vertat qu'en aqueri dus ans auie rendut d'autes fortaleses. Mès cap aventura auie estat des rambalhoses; arren podie saber era Regenta de cèrt e er amor e era constància deth discrèt adorador deuien èster entada era causa mès que segura. Damb aquerò e era naturau vanitat qu'amie ara hemna a creder-se estimada de vertat, era Regenta podie, se l'importaue, creir qu'eth Tenori de Vetusta auie deishat d'ester-ne entà convertir-se en fin, constant e platonic aimant dera sua gentilesa. Qu'ère aquerò çò qu'eth volie saber damb seguretat. Crederie en eth? Se sacrificarie era tranquillitat de consciéncia e d'autes comoditats qu'ara gaudie ena sua aunèsta casa?

Quauques insinuacions dilhèu temeràries l'auie hèt a pèrder terren, e damb eres auie coïncidit eth cambiament de confessors dera Regenta.

"Tot se'n pòt anar ara mèrda ara", auie pensat en Alvaro. "Era devocion serie un rivau mès temible que Carmenes; eth Magistrau un portèr mès respectable qu'en Victor Quintanar, eth mèn brave amic".

Non auie mès remèdi que jogar eth tot peth tot.

Qu'auie arribat era epòca dera cuelheta: serien carabasses? Non ac demoraue; es simptòmes non èren dolents; mès, encara que s'ac amaguèsse ada eth madeish, non les auie totes. Plan per aquerò l'irritaue mès era supersticiosa fe de Vetusta ena vertut d'aquera senhora; l'irritaue mès perque eth, sense voler, particiapaue d'aquera fe estupida.

“E totun aquerò, jo è donades en contra, pensaue, cèrts indicis. E ath delà, non credie ena hemna fòrta. Senhor, qu’ei qu’enquia e tot era Biblia ac ditz! Hemna fòrta? qui la traparà?“

S’auesse coneishut Paco Vegallana aguesti pensaments deth sòn amic, que demostrauen era faussetat deth sòn amor, l’aurie remit era sua eficaça ajuda ena conquista dera Regenta. Sonque er amor fòrt, invencible, ac podie desencusar tot. Aumens atau ac didie era morau de Paco. Estimant tan e tan ben coma didie en Alvaro, arren de mès harie era Regenta en corresponer-lo. Ua hemna maridada, pèque mens qu’ua celibatària cometent ua fauta, pr’amor que, plan, era maridada... non se compromet.

- “Aguesta qu’ei era morau positiua!, didie eth Marquesito molt seriós quan quauquarrés l’opousaue quinsevolh argument. Òc, senhor, aguesta qu’ei era morau modèrna, era scientifica; e aquerò que se cride eth Positivisme non predique cap auta causa; çò immorau ei çò que hè mau positiu a quauquarrés. Quin mau se li hè a un marit *que non se’n sap*?“

Credie Paco qu’atau parlaue era filosofia de darrèra nauetat, qu’eth estimaue excellenta entà taus aplicacions, encara que, coma bon conservador, non la volie enes Universitats.

“Per qué? Pr’amor que saber aguestes causes non ei entà gojats“.

Quan arribèren en lumedan deth palai de Vegallana, eth sòn futur patron auie lèrmes enes uelhs. Autant l’auie atrendit era anma era eloqüéncia de Mesia! Qué gran contemplaue ara ath sòn en Alvaro! Molt mès gran que jamès. “Atau, donc, eth scèptic astut, er òme hered, eth *dandy* desenganhat, auie un aute òme laguens? Qui ac aurie dit! E qué ben maridauen aqueri dus colors (aqueri matissi delicadi, volie díder en Paco), aqueth contrast dera aparenta indiferéncia, der elegant pesimisme damb er amagat fervor erotic, d’un s’ei o non romantic!“. S’en sòrta dera *Istòria dera prostitucion* Paquito auesse liejut cèrtes novèles de mòda, aurie sabut qu’en Alvaro non hège senon imitar (e de mala manèra, donques qu’eth ère abans qu‘arren un òme politic) as eròis d’aqueri libres elegants. Ça que la, bèra causa trapaue Paco enes sues lectures semblabla a Mesia; qu’ère aquerò ua Margarita Gauthier deth sèxe fòrt; un òme capable de redimir-se per amor. Qu’ère de besonh redimir-lo, ajudar-lo tu per tu.

“E que perdonèsse en Victor Quintamar, incapable d’èster scèptic, hered e prosaic per dehòra, romantic e doç peth laguens“.

Quan pujauen era escala, Paco Vegallana, eth gojat de mès partit entre es gojates der idem, ère decidit:

1º A favorir tot çò que podesse es amors, qu’eth auie coma segurs, dera Regenta e Mesia. E
2º A cercar entà usatge pròpri, ua acomodacion neo-romantica, ua *passion vertat*, compatibla damb era sua aficion as formes amples e as turgescéncies iperboliques, qu’eth non cridaue atau, plan que òc.

- Qui i a aquiu naut? preguntèc a un sirvent, segur de qué serie era Regenta “pr’amor que l’ac didie eth còr“.
- Que i a dues senhores.
- Qui son?

Eth sirvent meditèc.

- Ua me pensi qu'ei era senhora Visita, encara que non l'è vist, mès se l'enten de luenh... era auta... sabi pas.
- Plan, plan, didec Paco, virant-se entà Mesia. Que son eres. Aguesti dies Visita non se separe d'Ana.

A Mesia li tremolèren un shinhau es cames, plan contra eth sòn desir.

- Escota, didec. Amia-me prumèr ath tòn quarto. Voi que m'expliques aquiu, coma se t'anèsses a morir, era vertat, arren mès qu'era vertat de çò qu'ages notat en era, que me posque èster favorable.
- Plan ben, pugem. Paco se trebolèc. Era vertat de çò qu'auie notat... non ère grana causa. Mès, au! damb un shinhau d'imaginacion... e precisament eth ère tan alugat en aqueth moment...

Es crambes deth Marquesito èren en dusau estatge. Quan arribèren en vestibul deth prumèr, enteneren granes arridalhades... Ère ena codina. Qu'ère era arridalhada etèrna de Visita.

- Son ena codina! didec Mesia estonat e rebrembant d'auti tempsi.
- Escota, observèc Paco, non demoraue Visita a Obdulia ena sua casa entà hèr pastissi e sabi pas que mès?
- Òc, era ac didec.
- Alavetz... com ei qu'ei aciu Visitacion?
- E qué hèn ena codina?

Ua beròia tèsta de hemna, caperada damb ua casqueta blanca de fantasia, apareishec ena hiéstra der aute costat deth pati qu'auie ath miei dera casa. Dejós dera casqueta blanca flotauen graciosi e abondosi retortilhs neri, ua boca fresca e alègra arrie, uns uelhs molt grani e charraires hègen gèsti, uns braci robusti e ben tornejadi, blanqui e massissi, rematadi per mans de moma, mostrauen, lheuant-lo peth dessús dera casqueta, un poret espelat, que bategaue damb era ansia dera mòrt; deth bec queiguien gotes de sang.

Obdulia, dirigint-se as estonadi cavalièrs, hec senhaus de retòrcer eth còth ara sua victima e cridèc trionfanta:

- Jo madeisha! Qu'è estat jo madeisha! Atau a toti es òmes!...

"Qu'ère Obdulia! Obdulia! Per tant era auta non i ère".

Capitol VIII

Eth marqués de Vegallana ère en Vetusta eth cap deth partit mès reaccionari entre es dinastics; mès non auie afeccion ara politica e mès li servie d'ornament que de ua auta causa. Qu'auie tostemp un favorit qu'ère eth cap vertadèr. Eth favorit actuau ère (ò escandal deth jòc naturau des instituicions e deth torn pacific!) ne mès ne mens qu'en Alvaro Mesia, eth cap deth partit liberau dinastic. Eth reaccionari se pensaue ressòlver es sòns pròpris ahèrs e en realitat aubedie as inspiracions de Mesia. Mès aguest non abusaue deth sòn poder secret. Coma un jogaire d'escacs que jògue solet e madeish s'interèsse pes blanques que pes neres, en Alvaro suenhaue es negòcis conservadors madeish qu'es liberaus. Qu'èren pans prestadi. Se manauen es deth Marqués, en Alvaro repartie taulatges, comissions e licéncies de caça, e soent quauquarren mès sucolent, coma se siguessen en govèrn es sòns; mès quan venguien es liberaus, eth marqués de Vegallana seguie estant arbitre enes eleccions, gràcies a Mesia, e daue taulatges, emplecs e enquia prebendes. Atau ère eth torn pacific en Vetusta, a maugrat des aparences d'encarnassida discòrdia. Es soldats de fila, coma se cridauen eri, se pataquejauen aquiu enes pòbles, e es caps s'entenien, èren carn e ungla. Es mès escarrabilhadi sospechauen quauquarren, mès non protestauen, sajauen de trèir dobla talhada, en tot profitar eth secret.

Vegallana auie ua grana passion: "era d'avalar-se lègues", ei a díder, passejar molti quilomètres.

L'engüejauen es intrigues de politiqueta.

Qu'ère cacic aunorari; eth cacic en foncions, era sua man dreta, Mesia. En Alvaro qu'ère ath Marqués en politica çò qu'a Paco en amors, eth sòn Mentor, era sua Ninfa Egeria. Pair e hilh se considerauen incapables de pensar enes respectiues matèries sense era ajuda dera sua Pitonisa. Aquiu s'estaue eth secret dera politica de Vegallana, coneishut per pòqui.

Era majoria, en gésser d'ua junta deth "Salon d'Antiquitats", solien exclamar:

- Quin cap eth d'aguest Marqués! Que neishec entà astúcies electoraus, entà manejar pòbles.
- Non, e es ans non lo renden; tostemp ei eth madeish.

E tot çò que laudauen ère òbra de un aute, de Mesia.

Quan aguest volie castigar a quauqu'un des sòns, lo botaue dauant d'un candidat reaccionari ath quau l'auie de deishar et trionf. Eth Marqués agraïe a en Alvaro era sua abnegacion, e li pagaue dident-li per exemple:

- Escotatz, coreligionari mèn, Fulano vò tau causa, mès a jo me cargue aguest òme; hètz vos que trionfe eth pretendent liberau. E alavetz Mesia premiaue es servicis de quauque servidor fidèu.

Qui l'auie de díder a Ronzal qu'eth se veirie diputat dera Comission en ua d'aguestes sabentes combinacions!

Eth Marqués didie "qu'era fatalitat l'auie amiat a militar en un partit reaccionari; eth neishement, es compromisi de classe; mès eth sòn temperament ère liberau". Auie "granes amistats personaus" enes pobles, e repartie abraçades pes districtes en moltes lègues ar entorn. Pendent es eleccions, coma molti, lèu toti, lo credien manejant era complicada maquina des influéncies, eth solet servici positiu e dirècte que prestaue ère eth d'agent electorau. Li demanaue un sarpat de

candidatures a Mesia e les repartie pes parròquies electoraus que visitaue enes sòns passegi de Judiu Errant.

Quan començaue ua excursion per camin desconeishut, compdaue es passi, encara que i auesse mesures oficiaus, pr'amor que non se'n fidaue des quilomètres deth Govèrn. Compdaue es passi e es milèrs les senhalaue damb pèires petites que botaue enes pòches dera giqueta. Arribaue en casa e descargaue sus ua taula aqueres saques entà compdar mès satisfèt es pèires millenàries. Aquera net ena tertolia se parlaue en prumèr lòc deth passeg de Vegallana.

- A on de bon, Marqués? li preguntaue un amic que lo trapaue en camp.
- A Cardona pera Carbayeda... mil cent un... mil cent dus... tres... quate... e seguie mercant eth pas, en tot emparar-se en un pau damb nuds e humat, coma eth des plebèus dera tèrra.

Aqueth pau, era simpla giqueta e chapèu flexible d'amples ales èren era garantia dera sua popularitat enes pòbles. Qu'auie tot er orgulh e totes es preocupacions des sòns companhs de noblesa vetustensa, mès simulaue ua simplicitat qu'ère er encantament des amnes simples.

Qu'auie ua auta mania, corollari des sòns passegi, era mania des pesi e mesures. Sabie en numèros decimaus era capacitat de toti es teatres, congréssi, glèises, borses, circs e d'auti edificis notables d'Euròpa. "Covent Garden a tanti mètres d'ample e tanti de longada, e tanti de nautada"; e trapaue eth cub en un virament de uelhs. Eth Reiau a tanti mètres cubics mens qu'era Grana Opera. Mentie quan volie enludernar ar auditòri, mès podie èster exacte, estonadament exacte, se volie. "A jo hèts, donades, nombres, didie; as auti... filosofia alemana".

En arquitectura lo preocupauen molt es proporcions. Entà qu'auesse proporcion entre era catedrau e era placeta, calie retirar tres o quate mètres era catedrau. E eth ac aurie prepausat de boni talents. Qu'ère er enemic naturau d'en Saturnino Bermúdez en matèria de monuments istorics e ornament public. Tot ac volie alinhat. Soniaue damb es carrèrs de New York (que jamès auie vist) e se li treiguien aguest argument:

- "Mès era noblesa s'opause pera sua pròpria esséncia ad aguestes egalitats".

Contestau:

- "Senhor mèn, *distingue tempora*... (non volie díder aquerò) non embolhem, *post hoc ergo propter hoc* (tanpòc volie díder aquerò). Era vertadèra inegalitat qu'ei ena sang, mès es tets s'an de mesurar damb ua mesura. Atau ac hè America, que mos amie un gran auantatge".

Era Colonia, era part naua de Vetusta, gràcies ara influéncia poderosa deth Marqués, s'auie mesurat damb ua mesura.

Que non i auie ua casa mes nauta que ua auta.

Protestauen quauqui americans que volien hèr palais de ueits estatges entà veir des des gòlfes eth campanau deth sòn pòble; mès en Municipi, jos era pression deth Marqués, anivelaue toti es tets "deishant entà d'autes esfères dera vida es inegalitats dera societat que viuem", coma didie eth Marqués en un article anonim que publiquèc en *El Lábaro.*

Era Marquesa auie ath sòn espós coma un pòcvau, condicion qu'era credie lèu universau enes marits. Era plan qu'ère liberau. Molt devòta, mès molt liberau pr'amor qu'ua causa non trè era auta. Era sua devocion s'estaue en presidir moltes confraries, demanar aumòina damb gran cinisme ena pòrta des glèises, pataquejant era plata damb ua moneda de cinc duros, regalar plats de doci as

canonges, convidar-les a dinar, enviar-li capons ath Bisbe e fruta as monges entà que hessen consèrves. Era libertat, segontes aguesta senhora, se referie mès que mès ath siesau manament. “Era non auie estat ne dolenta de bona, senon coma totes aqueres que non son complètament dolentes, mès auie era vertut dera mès ampla tolerància. Opinaue qu’era soleta causa bona qu‘era aristocràcia d’ara podie hèr, ère divertir-se. Non podie imitar es vertuts dera noblesa anciana? Donques qu’imitèsse es sòns vicis“. Entara Marquesa non auie Loís XV e Regéncia. Es mòbles deth sòn salon auriò e era humenèja deth sòn gabinet èren copiadi d’ua sala de Versalles, segontes assegurauen eth tapissèr e er arquitècte; mès er amor dera Marquesa a çò mofle e as coishins auie anat introduint granes modificacions en salon Regéncia.

Eth capitan Bedoya, eth gran antiquari, mormolhaue deth salon auriò, dident:

- “Era Marquesa s’entèste en cridar aquerò estil dera Regéncia; per a on? coma non sigue era regéncia d’Espartero...“ Es mòbles èren luxuosi, mès èren mautractadi e çò qu’ère pejor, des deth punt d’enguarda arqueologic, convertidi en flagrants anacronismes.

Les auie hèt quauqui cambiaments encara que tostemp sus era basa der auriò, caperant-les damb cortines prumèr, damb seda brodada dempús e fin finau damb satin embastat, *capitoné*, que didie era, damb coishins gròssi e petits, qu’a en Saturnino li semblauen impudics. Eth tapissèr protestèc en temps oportun; en salon non queiguie ben aquerò deth *capitoné* segontes eth sòn dògma, mès era Marquesa se’n arrie d’aguestes imposicions oficiaus. Enes auti mòbles deth salon, miralhs, consòles, damassi, etc. s’auie passat d’aquerò qu’eth moblaire entenie per Regéncia ara barreja mès escandalosa, segontes eth caprici e es comoditats dera Marquesa. Se se li parlaue de mau gust, contestaue qu‘era mòda modèrna ère çò *confortable* e era libertat. Es ancians quadres dera escòla de Cenceño sense cap de dobte, mès ara fin venerables coma rebrembes de familha, les auie amiat en dusau estatge e ath sòn lòc metec alègres aquarèles, molt de *torero* e molt de de *manola* e quauque fraire astut; e damb escandal de Bedoya e de Bermúdez enquia e tot auie penjat enes parets quadres verds e bric artistics. En gabinet deth costat, a on passaue eth dia era Marquesa, era anarquia des mòbles ère complèta, mès toti èren comòdes; lèu toti servien entà ajaçar-se; cagires longues, balançadèrs, marcassites, tamborets, tot qu’ère ua conjuracion dera guitèra; quan s’entraue aquiu venguien talents d’estirar-se tot long. Eth sofà de matritz plan ampla e turgenta damb es sòns botons amagadi entre eth satin coma petals de ròses auriòles, ère ua muda anacreontica, acompanhada dera flaira excitanta des cent esséncies qu‘era Marquesa lançaue a toti es vents.

Era plan excellenta senhora Rufina de Robledo, Marquesa de Vegallana, se lheuaue tàs dotze, esdejoaue, e enquiara ora de dinar liegie novèles o hège croquet, seiguda o estirada en bèth mòble deth gabinet. Era grana humenèja auie huec des d’Octobre enquia Mai. De nets era senhora Rufina anaue ath teatre tostemp que i auie bèra foncion, encara que nheuèsse o queiguessen arrais; entad aquerò auie es carros. *Se non i auie teatre*, e aquerò ère freqüent en Vetusta, se quedaue en sòn gabinet a on recebie as amics e amigues que volessen parlar des sues causes, mentre era liegie jornaus satirics damb caricatures, revistes e novèles. Soent entraue ena convèrsa entà hèr bèth avertiment deth genre des epigrames der Archiprèst, eth sòn brave amic. En aguestes brèus interrompcions, era senhora Rufina demostraue un gran coneishement deth mon e un pessimisme de bon ton respècte dera vertut. Entada era non auie mès pecat mortau qu‘era ipocresia; e cridaue ipocrites a toti es que non deishauen veir passions erotiques que podien non auer. Mès aquerò era non ac admetie. Quan quauqu’un *gessie garant* d’ua vertut, era Marquesa, sense deishar de uelh es sues caricatures, botjaue eth cap d’un costat en aute e mormolhaue entre dents postissi, coma se romièsse negacions. A viatges prononciaue clarament:

- A jo damb aguestes causes... que sò tambor de marina.

Non ère tambor, mès volie hèr veir qu‘auie estat mès fidèu as costums dera Regéncia qu‘as sòns mòbles. Es sues cites istoriques solien referir-se as aimantes de Enric VIII e as de Loís XIV.

Mentretant, eth salon auriò ère en ua discrèta escurina, s’ei qu’auesse pòqui tertolians. Quan passauen de mieja dotzèna, s’alugaue ua lampa de cristau talhat, penjada ath miei deth salon. Qu’ère a bona nautada. Solet podie arribar ara clau deth gas Mesia, eth milhor sirvent. Es auti se queishauen. Qu’ère ua injustícia.

- “Entà qué méter era lampa tan nauta?“ didien quauqui uns un shinhau ofensadi.

Era senhora Rufina arroncilhaue es espatles.

- “Que son causes d’aguest“, responie alludint ath sòn marit.

Que non ère massa escrupulós eth Marqués en matèria de morau privada; mès ua net auie entrat paupant es parets entà trauessar eth salon e arribar ath gabinet, qu’era sua pòrta ère miei barrada; era sua man tumèc damb un nas ena escurina, entenec un crit de hemna (n’ère segur) e bronit de cagires e passi amortadi en tapís. Carèc per discrecion, mès ordenèc as sòns sirvents que botèssen mès nauta era lampa. Atau arrés li treirie era lum en amortar-la. Mès se passèc ua inegalitat irritanta, perque Mesia, botant-se de puntetes arribaue encara ara clau deth gas.

Des tres hilhes des marquesi, dues, Pilar e Lola, s’auien maridat e s’estauen en Madrid. Emna, era dusau, auie mòrt tisica. Aquera escassa susvelhança qu‘era Marquesa se consideraue obligada quan es sues hilhes demorauen damb era, auie despareishut. Qu’ère eth solet consolament de tanta solitud. En temps de hèires, era senhora Rufina hège vier a quauqua neboda des moltes qu‘auie pes pòbles dera província. Aqueres vilatgeses de linhatge demorauen damb ansietat era epòca des hèires, quan les tocaue eth torn d’anar entà Vetusta. Des de mainades s’acostumauen a guardar coma un temps d’excepcionau plaser eth que se passaue damb era sua tia, ath miei de *çò milhor* dera capitau. Quauqui pairs paurucs opausauen quauqui arguments d’aquera moralitat privada que non preocupaue ath Marqués, mès fin finau era vanitat trionfaue e tostemp auie ara sua neboda era senhora Marquesa enes hèires. Es nebodetes ocupauen es crambes des hilhes absentes; era d’Emna non tornèc a èster ocupada, encara que s’entraue en era s’ère de besonh. Es gojates animauen pendent quauques setmanes damb eth bronit des sòns milhors dies aqueres sales e correders, crambes e gabinets, massa grani e tristi quan èren desèrts. De nets, totun, non mancaue rambalh en estatge principau, auesse o non nebodes. En dusau, de nets e de dia i auie aventures, encara que silencioses. Un personatge d’eres ère tostemp Paquito. Quan ère seren, juraue que non i auie causa pejor que perseguir as sirventes femenines ena sua pròpria casa; mès que no podie tier-se. *Videor meliora*, li didie en Saturno sense que Paco l’entenesse. Ena tertolia dera Marquesa, damb nebodes o sense eres, predominaue era joenessa. Es gojates des familhes mès distinguides anauen soent a hèr companhia ara prauba senhora que s’auie quedat sense es tres hilhes. Per auança se balhaue cita ath nòvi respectiu; e quan non, demorauen es eveniments. Aquiu se premanien es noviatges, e deth salon auriò auien gessut molti matrimònis *in extremis*, coma didie Paquito credent que *in extremis* significaue ua causa molt divertida. Mès çò que gessie mès viatges, èren ahèrs entara cronica escandalosa. Se respectaue era casa deth Marqués, mès s’espelaue as tertolians. Se condaue quinsevolh aventureta e se higie lèu tostemp:

- “Çò mès odiós ei qu’aguestes... taus agen escuelhut entàs sòns... quaus ua casa tan respectabla, tan digna“. Es liberaus auançadi, es que non s’estauen d’arren, sostenguien qu‘era casa ère çò de pejor.

Ça que la, es maudidents sajauen d’èster presentadi en aquera casa a on auie tantes aventures.

Encara qu'es costums s'auien relaxat un shinhau e ja non ère un cèrcle tan estret coma en temps dera senhora Anuncia e era senhora Agueda (q.e.p.d.) eth *dera classa*, encara non toti podien entrar ena tertolia de confiança de Vegallana. Es madeishi tertolians procurauen barrar es pòrtes, pr'amor que d'aguesta manèra se hègen veir e ath delà non les convenien es testimònis. "Qu'estauen milhor en *petit comité*". Er esperit de tolerància dera Marquesa auie contagiat as sòns amics. Arrés espiaue ad arrés. Cada un ara sua. S'era patrona dera casa alugaue era tertolia, es mairs qu'arrés demorauen ja des vanitats deth mon, deishauen anar as sues hilhes soletes. Ath delà, jamès mancauen maridades encara damb talents de suenhar er aunor des sòns hilhs o de divertir-se eres madeishes. E qui podie dobtar qu'aguestes se harien respectar? Aquiu ère Visitacion per exemple. Quauques mairs, totun, non passauen per aquerò; mès èren es ridicules, atau coma es marits que seguien ua conducta parièra. Quauque canonge solie balhar mès garanties de moralitat damb era sua preséncia, encara qu'aquerò non ère massa freqüent, ne eth canonge s'estaue aquiu massa temps. Eth clergat dera catedrau s'estimaue mès visitar ara Marquesa pendent eth dia. As escrupulosi se les cridaue ipocrites e pro.

Era Marquesa sabie qu'ena sua casa s'enamorauen es joeni un shinhau ath viu. A viatges, mentre liegie, se n'encuedaue que quauquarrés daurie era pòrta damb compde, sense bronit, entà non distreir-la; lheuaue es uelhs; mancaue Fulano: plan. Tornaue a notar madeish, tornaue a guardar, mancaue Fulana, plan ben, e qué? Seguie liegent. E pensaue: "Totes son persones decentes, toti saben se qué se li deu ara mia casa, e en qüestion de *pecata minuta*... aquiu es interessadi". E arroncilhaue es espatles. Aguest critèri ja l'aplicaue quan èren damb era es sues hilhes. Alavetz seguie pensant: bones son es mies mainades; se quauqu'un se depasse, les coneishi, m'avisaràn damb un boet sonor... e çò d'aute... pegaries; mentre non avisen, pegaries. Efectivament, es sues hilhes s'auien maridat e arrés les ac auie entornat queishant-se de cap lesion plan gròssa. S'auie auut bèra causa, serien pegaries. E era auta s'auie mòrt perque Diu auie volgut. Ua tisi, era malautia de mòda. Quan se tractaue des sues hilhes, en notar bèth simptòma de perilh, tostemps auie botat damb franquesa e mestria eth remèdi avient, sense escandal, mès sense embolhs.

Mès damb es amiguetes qu'ara anauen a acompanhar-la pes nets, non cuelhie cap precaucion.

- "Que ja an mair", didie, o "que s'ac hèsquen".

E higie tostemp aquerò de:

- "Mentre non fauten ad aquerò que se li deu ad aguesta casa..."

Un des que mès partit n'auie trèt d'aguestes idèes dera Marquesa e dera sua tertolia ère Mesia.

"Mès ad aqueth òme se li podie perdonar tot. Quin tacte! Quina prudéncia! Quina discrecion!"

"Entre monges poirie víuer aguest òme sense pòur de cap escandal".

A Paco, ath sòn adorat Paco, l'auie botat cent còps coma modèu era abiletat e discrecion de Mesia quan susprenie ath hilh des sues entralhes en braça de quauqua costurèra, alisaira o puncèla dera casa.

Eth sòn Paco ère bastrús, non sabie...

- "Qu'ei indecent que jo te cuelha enes tòns excèssi, gojat!... Non arribes ath plat e ja te vòs minjar es bocins... Apren prumèr a èster prudent e dempús... era tua anma era tua pauma".

E higie, pensant qu'auie estat massa indulgenta:

- “Ath delà, aguestes aventures... non s’an de tier en casa... Pregunta-li a Mesia“. Qu’ère era sua mair era qu‘auie iniciat ath Marquesito en culte que tributaue ath Tenorio vetustenc.

Era Marquesa, en veir incorregible ath sòn hilh, decidic pujar tostemp en dusau estatge tossint e parlant a crits.

Ena epòca que venguien es nebodes, auie ath delà de tertolies, concèrts, dinars, excursions ath camp, tot coma enes milhors tempsi. Era alegria corrie un aute còp per tota era casa; non auie cornèrs segurs contra er atreviment des amics intims; e enes gabinets, e enquia e tot enes crambes a on i auie encara eth lhet virginau des hilhes de Vegallana, s’entenien a viatges arridalhades, crits reprimidi, delators de jòcs qu‘en aquerò consistie era vida d’aquera Arcadia casolana.

Aquera Arcadia la vedie en Alvaro damb uelhs amorassadors; en aquera casa i auie eth teatre des sòns milhors trionfs; cada mòble li condaue ua istòria en intim secret; ena seriositat des cagires pamparrudes e des sètis solemnes damb es sòns braci e idòles orientaus, trapaue ua garantia der etèrn silenci que les recomanaue. Semblaue dider-li era husta de fin vernís blanc: non cranhes; arrés diderà ua soleta paraula. En salon auriò vedie eth galant un libre de memòries, de memòries doces e alègres, non quan Diu volie, senon ara e tostemp; es penhores entada eth ben trapades èren es tapissi discrets, era seda des sètis, embastada, turgenta, mofla e muda; eth tapís tupid que se retiraue ath madeish Mesia en aquerò d’amortar tot rumor que delatèsse secrets amorosi.

Eth Marqués passaue de tot. Qu’èren causes de hemna.

“Se non auie pogut moralizar ada era, mau auie de moralizar as sòns contertolians“. Eth demoraue en dusau estatge.

Qu’auie comprenut qu’eth salon auriò auie anat perdent pòc a pòc era severitat pròpria d’ua estrada, e s’auie decidit a convertir en *sala de recéber* era deth dusau, qu’ère ath dessús deth salon Regéncia.

Era Marquesa jamès pujaue en dusau estatge. Quinsevolh visita, siguesse de qui siguesse, la recebie baish. Es deth Marqués, quan èren de compliment, se morien de hered en salon d’antiquitats. Eth salon d’antiquitats e eth burèu deth Marqués, “constituien, coma eth didie, era part seriosa dera casa“. En burèu tot ère de casse escur; arren, absoludament arren, d’aur; husta e sonque husta. Vegallana se’n hège fòrça dera severitat deth sòn burèu; arren mès seriós qu‘eth casse en taus cassi. Era “sobrietat deth moblatge“ tocaue era praubetat.

- Eth mèn croton! didie eth Marqués damb afectacion.

Hège hered d‘entrar aquiu e Vegallana i anaue pòqui viatges. Des parets deth *salon des antiquitats* penjauen tapissi mès o mens autentics, mès de mercada ancianitat.

Qu’ère era soleta causa qu‘ath capitan Bedoya li semblaue digne de respècte en aqueth musèu de params, segontes era sua expression. Eth Marqués se vantaue d’èster antiquari per çò des sòns sòs; mès li costaue molta plata aquerò que resultaue ath cap dera òbra des *truqueurs*, paraula deth capitan. Er implacable Bedoya, assidú tertolian dera Marquesa, compadie a Vegallana e enquia e tot lo mespredaue; mès entà non desengustar-lo, non auie volut balhar-li pròves inequivòques d’ua trista vertat, ei a díder: qu’es mòbles Enrique II deth salon d’antiquitats, èren mens vielhs qu’eth madeish Marqués. Aguest les auie coma autentics, coma coetanis deth hilh deth rei cavalièr; les auie crompat eth madeish en Paris!... Atau, donc, Bedoya, ath que li balhaue aguest argument ena casa de Vegallana, lo cridaue a despart, e sense qu’arrés lo vedesse, pujaue damb eth en dusau estatge; s’apressaue ath salon d‘antiquitats, e damb eth madeish silenci de lairon que damb eth treiguie

libres deth Casino, se filaue entà ua cagira d'Enrique II, li daue mieja viroleta, cercaue cèrta part amagada d'un pè deth mòble; aquiu auie hèt eth diuèrsi traucs damb un cotelon e les auie caperat damb cera deth color dera cagira; treiguie era cera damb eth cotelon, grataue era husta e... ò trionf! aguesta non se des.heiguie en povàs; sautaue en estères molt petites, mès non en povàs.

- Vedetz? didie Bedoya.
- Qué?
- Era husta ei naua, se siguesse deth temps qu'eth Marqués ditz, se des.heirie en povàs; era husta vielha tostemp dèishe quèir eth povàs des rosegadors: aquerò ac sabem nosati, non es afeccionats que non an mès que sòs e credulitat; aquerò ei *truquage*, pur *truquage*!

Botaue era cera enes traucs, deishaue era cagira en sòn lòc, e baishaue trionfant dident pera escala:

- Que ja ac vedetz! Sonque qu'ath praube Marqués, plan, non se l'a de díder ua soleta paraula!

Se'n hec fòrça Paco Vegallana en prumèr moment, de trapar a Obdulia ena sua casa aquera tarde. Que non ère eth entà badinades. Es confidéncies d'en Alvaro l'auien atrendit e eth sòn esperit volaue en ua atmosfèra ideau; aqueth airegòt romantic li hège saboroses gatalhèues enes entralhes, mès punchantes per çò dera manca d'usatge. Pòqui viatges se trapaue eth en semblabla disposicion d'animositat.

Obdulia e Visitacion, des dera hièstra dera codina que daue tath pati, les cridauen a granes votzes arrint coma lhòques.

- Aciu! aciu! a trabahar toti! cridaue Visita lecant-se es dits plei de siròp.
- Mès se qué ei aquerò, senhores? Non èretz ena casa de Visita premanint eth vrespalh?

Visita se rogic leugèrament.

Se celebrèc a arridalhades er estonament que se harie a vier Joaquinito Orgaz, qu'auie anat *ara caça* d'Obdulia...

Obdulia ac expliquèc tot. Ena casa de Visita non auie es mòtles de cèrt flan, invencion dera defuntada Agueda Ozores; ath delà, eth horn dera codina non auie tan d'espaci coma eth dera codina dera Marquesa; en fin, que non l'ornauen d'autes condicions tecniques, qu'eri non comprenien. Au, que ne es pastissi, ne es flans, ne es siròps s'aurien pogut hèr ena codina de Visita, e sense díder, aigua va! auien trasladat eth sòn campament ena casa de Vegallana.

Era idèa les auie semblat molt graciosa a Obsulia e a Visita. Qu'auie susprenut ara Marquesa que dormie era meddiada en sòn gabinet. Exceptat eth hèt d'auer-la desvelhat tot l'aurie semblat ben. E sense botjar-se auie balhat es sues ordes.

- A Pedro, eth codinèr, a Colàs, er ajudant, e as gojates, qu'ajuden ad aguestes senhores e que les autregen tot çò qu'agen de besonh.

Era senhora Rufina, virant-se entàs daunes, auie dit arridolenta:

- Au, dehòra era gent lhòca ara; ara codina e deishatz-me en patz.

E s'auie calat ena lectura de *Los Mohicanos* de Dumas.

Visita hège plan soent aguestes invasions ena casa de quinsevolh amiga. Era entenie atau era amistat. Mès s'era sua codina ère infernau! Era humenèja entornaue eth hum; non se podie entrar aquiu sense asfixiar-se, ne en minjador que se trapaue apròp. Pôqui vetustensi podien vantar-se d'auer vist ne eth minjador ne era codina de Visita. E aquerò qu'auie tertólies, e se presentauen endonvietes e se corrie pes correders. Mès era barraue cèrtes pòrtes entà que non passèsse era hum; e didie senhalant es estrets e escuri correders:

- Corretz per aquiu se voletz, lhoquetes, mès qu'arrés me daurisque aguesta pòrta.

Tota era prodigalitat de senhora que recep en confiança, s'estaue a autrejar vestits e mocadors d'estamina, tot vielh, entà qu'es *porets* d'imaginacion se desguisèssen de hemnes o de turcs. Aqueres penhores se botauen en ua cramba a on i auie un lhet de desencusa, encara que sense matalàs ne ròba, damb es còrdes ar aire. Aqueth qu'ère eth vestuari des actors e actrices d'endonvietes. Se vestien toti amassa pr'amor que tot se botaue sus eth pròpri vestit. Ath delà Visita non alugaue eth quarto, entà qué? Des dera sala s'entenie molt milhor darrèr d'ues cortines de tafatàs verd:

- Pepe que vos foti un bohet.
- Au, au, aquerò non ère en programa...
- Mainatges, mainatges, formalitat
- Per qué non les balhatz lum, Visita?
- Senhors, pr'amor qu'aguesti lhòcos son capables d'usclar era casa...
- Qu'as rason, Visita, qu'as rason, cridauen de laguens estant Joaquin Orgaz o eth Pepe deth bohet.

A on Visitacion demostraue era sua intimitat damb es amics, era sua franquesa e tracte simple ère ena casa des auti. Aquiu que hège lhocaries.

Parlaue molt, cridant, damb dètz arridalhades en cada frasa. S'auie laudat eth sòn estabordiment graciós tàs quinze ans, e ja apròp des trenta cinc encara ère un revolum, ua cascada d'alegria, segontes li didie en album Carmenes, eth poèta. Qu'ère ua cascada de mau elevament, segontes era senhora Paula, era mair deth Provedidor, que jamès auie volgut pagar-li es visites. Mès cascada, revolum, tot ère a prepaus e de rason. Eth sòn estabordiment ère òbra d'un estudi prigond e peth menut: s'estabordie mentre eth sòn uelh viu cercaue ara presa... quauque *didí,* ua lecaria, quinsevolh causa mens sòs... Credie, o milhor, simulaue creir, qu'es causes non valen arren, que solet era moneda ei riquesa.

- Senhora, vos deui tres quarts dera aumòina que balhéretz per jo er aute dia.
- Que non,Visita, vai, quina quantitat... non m'avergonhetz.
- Non mancarie arren mès!... cuelhetz...! e quina agulha tan polida!
- Que non vau arren.
- Qu'ei preciosa!
- Qu'ei ara vòsta disposicion
- Non m'ac digatz dus còps...
- Qu'ei ara vòsta disposicion... vai quina joia!
- De vertat? donques me la hèsqui a vier... guardatz que jo sò ua garsa...

E plan qu'ère ua garsa coma atau la cridaue era senhora Paula: era garsa panaira.

A on hège estralhs ère enes minjars

Arribaue ena casa d'ua vesia arrint a arridalhades.

- Sabes se qué me passe? Arren, que non ac semble. Qu'auem perdut era clau der armari o dera recodina... e vaquí que sò mòrta de hame. A veir, a veir, balha-me quauquarren, sornaruda; o vrespalhi o què igui estavanida de hame.

Dus còps per setmana se jogaue ena sua casa ara loteria o ara doana. Se deishaue un hons entath vrespalh en camp; se nomentaue ua comission entà qu'ac premanisse tot. Es sòns integrants èren invariablament Visita e un cosin sòn. Visita, per economia, e perque li hège hàstic eth pastelèr e eth confitèr, fabricaue peth sòn compde, e jos era sua direccion, es huelhades, siròps, tot çò que podie hèr-se ena sua codina. Dempús se passaue qu'ena sua codina non se podie hèr arren. Eth maudit hum! Er ostalèr, que non apraiaue eth horn... diables coronadi! Que Diu la perdone.

Eth cas ei qu'acodie pendent eth trebuc ara codina de Vegallana, o ena de ua auta de bona casa, era màger part des viatges ara d'aquera. Aquiu se hège tot. Visita dispausaue des sirvents deth Marqués, dempús deth consentiment deth codinèr, per çò que hège ara codina, treiguie quauques provisions dera recodina; les enviaue ara botiga entà crompar sucre, panses, pebe, sau, diables coronats! s'eth senhor Pedro non daurie es calaishi des sòns armaris; qu'arribèsse tot çò qu'auie de besonh. "Sòs?. Tè, que jo è compde aquiu". Dempús tot aquerò apareishie en compde deth Marqués. Errors; coma qu'auien anat es sirvents a crompar... Se minjauen eth vrespalh. Ena prumèra net de tertolia se hègen es comentaris.

- Visita, qué tau, mos auem empenhat?
- Pòca causa, un shinhalet...
- Plan, donc, a veir, que se pague, arren mès just, a escòt.
- Voletz carar? Non ne parlem mès, que non s'ac vau.

Visita auie prumèrs plats entà quauques setmanes e dessèrts entà mesi. Eth sòn espós ère un umil emplegat de Banca, mès de molt bona familha, parent de titols. Se Visita non s'esdegaue, com poirien passar decentament entà seguir estant parents dera noblesa?

Quan Visitacion ère celibatària, se didec (de qui non se ditz) s'auie sautat o non auie sautat per un balcon... non per causa d'encendi, senon per causa d'un nòvi que quauqui uns presumien qu'auie estat Mesia. Tot èren conjecturas, de cèrt arren. Coma qu'era ère un shinhau leugèra... coma non sauvaue es aparences...

Ja arrés se'n brembaue d'aquerò; seguie estant estabordida, auie fama de goluda e de *gorrona*, segontes era expression que se tenguie en Vetusta coma pertot, mès arren mès. Qu'ère insuportabla damb era sua alegria intempestiua; mès en materia grèu, en aquerò que non s'admet petitesa de materia, arrés l'acusaue, aumens publicament. Plan que òc, que non se conde tau o quau petit descuet...

Ère nauta, prima, ròia, graciosa, encara que non tant coma era se pensaue; es sòns uelhs petits, que barraue clucant-les enquia hèr-les invisibles, auien ua cèrta malicia, mès non er encantament voluptuós per çò piquent, qu'era supausaue. En tocar-li era man quan non amiaue gant, se notaue ath tacte eth greish de quauqua lecaria que Visita venguie de minjar.

En Alvaro en plia confiança parlaue damb mesprètz de Visitacion e hège gèsti mau dissimuladi de hàstic. Asseguraue qu'auie un pè polit e un bot dera cama molt milhor de çò que se podie demorar; mès que se cauçaue mau... e jupons e miches deishauen molt que desirar... ja se l'entenie. E solie netejar es pòts damb eth mocador dempús de díder aquerò.

Paco Vegallana, juraue que tenguie aquera senhora camaligues de cinta, e qu'eth l'en auie vist ua de còrda. Tot aquerò, plan, se didie solet entre es òmes, e auien d'èster discrèts.

Es baishi d'Obdulia, ça que la, èren irreprochables; non atau eth sòn anament: mès d'aquerò ja non se'n parlaue de tan ben sabut. Era, totun, remie a cada un des sòns aimants totes es sues relacions anteriores, mens es de Mesia. Qu'èren eth sòn orgulh. Aqueth òme l'auie encantat, entà qué remi'c? Mès solet eth. Qu'ère veuda e jamès rebrembaue ath sòn defuntat; semblaue era veuda d'Alvarito; "qu'ère eth sòn unenc passat!".

Aquera tarde qu'èren beròies es dues; ac calie cohessar. Aumens Paco Vegallana ac cohessaue ingenuament. E sense renonciar a consagrar era rèsta deth dia ar idealisme, plan ben desvellhat pes relacions deth sòn amic, consentic eth Marquesito passar ena codina dera sua casa, en flairar aquerò que codinauen aqueres senhores.

Ena codina des Vegallana se vedie era sua positiua granesa. Non, que non èren nòbles capviradi: abondància, netedat, espaci, suenh, refinament en art de codina, tot aquerò e mès se notaue des deth moment d'entrar aquiu.

Pedro, eth codinèr, e Colàs, eth sòn ajudant, premanien eth minjar de cada dia, e semblaue que se tractaue d'ua taulejada. Per tota era província auie escampilhadi es sòn domènis eth Marqués, en forma d'arrendaments qu'aquiu se criden bòrdes, e ath delà dera renda, qu'ère baisha, donques que s'estaue eth luxe en aguesta matèria en non pujar-la mès, pagauen es colons eth tribut des milhors fruts naturaus deth sòn corrau, der arriu vesin, dera caça des monts. Lèbes, conilhs, perditzes, arceas, salmons, truèites, en quauqua part dera província se premanien es provisions dera taula des Vegallana; que se podie assegurar.

Tara mieja net, quan es horns èren amortadi e dormie Pedro, e dormie eth patron, e arrés pensaue en minjar, aquiu a dues lègues de Vetusta, en arriu Celonio velhaue un praube vilatgés amiant ua miserabla barca miei poirida e que hège aigua. Dejós dera malheda ombriua que coma tor inclinada menaçaue quèir sus eth corrent, e hér mès escura era escurina der arriu en cauma, ère ara demora deth salmon, agarrant damb era man un sarpat de palha alugada, qu'era sua ahlama se reflectie ena aigua coma ua estela de huec. Aqueth salmon que pescaue eth colon deth magnat ara lum d'ua hoguèra portativa, ère eth madeish qu'ara ère en tot sagnar, tot lèsques, demorant eth moment d'autrejar-se ara grasilha, sus ua taula de pin, blanca e neta.

Tanben de net, apròp dera auba, començaue eth sòn viatge entath mont eth vilatgés que se vantaue de regalar ath sòn *senhor* es prumèrs audèths, es milhores perditzes; e aquiu èren es perditzes, ena taula de pin, aufrint eth contrast des sues plumes grises damb eth ròi e plata deth salmon esmiejat. Apròp d'aquiu, ena recodina, garies, coloms, anguiles monstruoses, pernilhs monumentaus, sausisses blanques e neres, choriços ròis, en aparent desorde jadien apileradi e penjauen de ganchos retortilhats de hèr, segontes eth sòn genre. Aquera recodina avalaue çò mès esquist dera fauna e dera flora comestibla dera província. Es colors viui dera fruta milhor madurada e de màger mesura animauen eth quadre, un shinhau melancolic s'auessen estat solets aqueri tons amortadi dera natura mòrta, ja embotida, ja salada. Pères auriolenques, d'autes entà codinar, lèu ròies, pomes d'aur e grani molons de nòdes, auerassi e castanhes, dauen alegria, varietat e armoniosa distribucion de lum e d'ombra ath conjunt, suculent solet de veder-lo, mentre ar olfacte l'arribauen barrejadi es aulors punchucs dera quimica culinaria e es aulors suaus e discrèts de taronges, citrons, pomes e hen, qu'ère eth blanc lhet dera fruta.

E tot aquerò auie estat movement, lum, vida, bronit, cantant en bòsc, volant peth cèu blu, serpejant pes fresques linfes, ludent ath solei bualhs de tot er iris, penjades des arrames, enes camps, enes prats, arrius, monts... "Sense cap de dobte Vegallana sabie èster un gran senhor!" pensaue alendant

Visita, que soniaue mòrta d'enveja en aquera recodina, exposicion permanenta de çò mès saborós qu'elève era província.

Eth Marqués arrie quan li didien d'ampliar eth sufragi". E qué? dilhèu non son toti colons mèns? non me regalen es milhors fruts? es que me balhen es bocades mès saboroses me remiràn eth vòt insubstanciau, *flatus vocis*?".

Era vaishèra abondosa dera codina, rica, magnifica, deishaue anar arrais de totes es parets, sus era casa, sus taules e males; qu'ère digne dera recodina; e Pedro, capinaut, displicent, ordenaue tot aquerò damb votz imperiosa; manaue aquiu coma un tiran. Minjaue çò de milhor; mantenguie es tradicions dera disciplina culinària; susvelhaue eth servici deth minjador de luenh estant, pr'amor que non ère un codinèr vulgar, ègida solet de topins e caudèrs, senon un capitan generau calat en huec e atentiu ena taula. Non ère vielh. Auie quaranta ans ben suenhadi, estimaue fòrça e se credie coma un gomós ena pròpria esfèra deth sòn cargue, quan deishaue eth davantau e se vestie de senhoret.

Colàs ère un ajudant de decidida vocacion, rosat e viu, de uelhs maliciosi e mans escarrabilhades. Es dus personatges, ath delà dera robusta montanhesa qu'auie ath sòn servici Visita, ajudauen as daunes en trabalh. Pedro, sense deishar çò principau, qu'ère eth minjar des patrons, colaboraue sabentament. Qu'auie començat sonque tolerant aquera invasion deth vrespalh. Era codina daue espaci entà tot; aquerò non valie arren, e autregèc eth codiner eth sòn idispensable permís damb un mesprètz mau dissimulat. De man en man passèc der estat de tolerància ath de proteccion: prumèr se rebaishèc enquia dar-li conselhs ara montanhesa, dempús li hec un pecic. L'encoratgèc aquerò.

- Colàs, bota-te ara disposicion d'aguestes senhores, didec Pedro damb votz solemna.

Pr'amor qu'era orde dera Marquesa non ère pro; er ajudant aubedie a Pedro e Pedro ath sòn déuer. S'era Marquesa l'auesse exigit quauquarren contrari as sues conviccions d'artista non aurie artenut qu'era sua dimision. Ère eth sòn lenguatge. Liegie molti jornaus abans de convertir-les en cornets.

Quan Obdulia, ahiscada pera heredor deth capinaut codinèr, comencèc a sedusir-lo damb guardades de miei menut e quauqua tumada involuntària, Pedro se rendec, e de tant en tant daue quauqui tòcs de mèstre ath vrespalh de Visita.

Qu'arribèc a mès; volec enamorar ara senhora Obdulia damb pròves dera sua abiletat, e acodie tostemp que se presentaue ua qüestion teorica o ua dificultat practica.

- "Que se i met ara? Qué se codine prumèr? Guairi torns se les balhe ad aguesti uèus? Com s'estrope aguesta pasta? Amie peberòt aquerò o non? Serà ua indiscrecion botar aciu canèla? Eth siròp ei ath sòn punt? Com se baten aguestes clares?"

A tot dèren responsa avienta era intelligéncia e era abiletat de Pedro. Quan non ère pro ua explicacion, metie eth era man en ahèr e ja ère causa hèta.

Obdulia, qu'auie aprenut en Madrid dera sua cosia Tarsila a premiar damb es sòns favors es engenhs preclari, as hilhs illustres der art e dera sciéncia; non de ua auta manèra qu'era tarde anteriora auie tornar hòl de plaser e voloptuositat ath senhor Bermúdez, coma prèmi dera sua erudicion arqueologica, ara venguie a autrejar fortuits e subrepticis favors ath codinèr de Vegallana damb guardades caudes, coma sense voler, en enténer ua luminosa teoria sus eth greish deth porcèth; ua sarrada de mans, coma per edart, en remòir ua massa madeisha, en botar es dits en madeish recipient, per exemple un caudèr. Eth codinèr siguec a mand de quèir d'esquia, de pur gòi, quan, per motiu deth punt que li convenie ara doçor de persec, Obdulia s'apressèc ath plan digne Pedro e

arrint li botèc ena boca era madeisha culhereta qu‘era auie tocat damb es sòns pòts de robin (aguest robin ei eth codinèr).

Ath personatge deth davantau se l’apareishec ena luenhor era conquista d’aquera senhora coma ua recompensa finau, digna d’ua vida sancera consagrada a saupicar de sau e pebre eth minjar de tanti cavalièrs e daunes, que gràcies ada eth auien trapat mès aisit e provocatiu eth camin des doci e substanciaus amors.

Pedro arribèc a on pòqui viatges ac auie hèt; a consentir qu’es sirventes dera casa intervenguessen enes ahèrs des neri topins de hèr. Eth estimaue ara hemna, a totes es hemnes, encara que non credie enes sues facultats culinàries; eth sòn destin qu’ère un aute. Era codina e era hemna son tèrmes antitetics, paraules qu‘auie aprenut des sòns cornets de papèr imprès. Era libertat e eth govèrn son antitetics, auie liejut en un jornau ròi, e aplicaue era frasa ara codina e ara hemna. Aquerò que pensaue Vetusta des literates, ac pensaue Pedro des codinères. Les cridaue mariòtes.

Se li didien qu‘es codinèrs son mès cars e despenen mès, responie:

- Amic, qui non sigue ric que non minge.

Per çò d’aute, ère socialista, mès en d’autes matèries.

Quan entrèren ena codina es senhorets, Pedro tornèc ath sòn continent abituau, ath gèst mespredós que tenguie damb es sirventes e damb es *caseros* que se hègen a vier provisions, des deth pòble, luenhant a viatges. Eth fogon ère un Diu e eth, eth sòn Maxim Pontifex; es auti sacrificauen enes ares deth fogon e Pedro celebraue misteriosament e en silenci. Tornèc ath sòn gèst mespredós pr’amor qu‘atau entenie eth respècte as patrons. A penes contestaue se li parlauen. Non se tardèc a veir pes sòns uelhs que *la donna è movile*, coma cantaue eth soent. Obdulia, tanlèu entrèren es auti, lo desbrembèc totafèt. Abans auie desbrembat a Saturnino que jadie en “lhet deth dolor“ damb dus emplastres de greish enes possi, autrejat ath plaser de rumiar es doci rebrembes d’aquera tarde arqueologica!

Era convèrsa de metafisica erotica que Mesia e Paco venguien de deishar non les permetie, ara prumeria, participar en aquera afogadura gastronomica e culinària e qu’èren autrejades as daunes. Qu’ei vertat que s’apressaue era ora de minjar e aqueres aulors ahiscauen eth sòn apetís. Mès er ideau non minge. Mesia gaudie der art suprèm d’entrar enes carbonères, codines e enquia mòles, sense cuélher mascares, greish ne haria. Qu’ère ena codina deth Marqués coma en salon auriò, ara sua comoditat e sense estramuncar en arren. Aquiu madeish auie repartit eth punets en plan desparières e luenhanes epòques. Que dilhèu non i auie un solet cornèr en aquera casa liure de semblables rebrembes entà en Alvaro. Per çò de Paquito, que non se digue. Eth sòn prumèr amor auie estat ua sirventa qu‘auie eth sòn dormitòri en aquerò qu’aué ei era recodina. Sabie eth Marquesito caminar pera codina ena escurina, a quate pautes, e ja auie mesurat damb eth sòn ajocat còs es dimensions dera carbonèra provisionau qu’ère apròp deth fogon.

Que non se tardèren es senhorets, a maugrat der ideau, a cuélher part mès actiua ena afogadura allègra e expansiua d’aqueri artistes. Tanben eri èren pintors. E, a maugrat des burles lèu irrespectuoses der ajudant de codina e der arridolet insultant de Pedro, es dus cavalièrs voleren sajar es sues abiletats metent era man en pastissi e siròps e en tot aquerò que se premanie. Paco se metec perdut. Mesia ère coma ua ermina calada a marmiton.

Obdulia auie estramuncat cinc cents còps damb eth Marquesito; se heregauen es sòns braci, es sòns jolhs, es mans mès que mès, pendent minuts e simulauen non pensar en aquerò. Un movement brusc dera dauna, qu’amiaue hauda cuerta, recuelhuda e sarrada ath còs damb es cintes deth devantau

blanc, deishèc veir a Pablo part, grana part d'ua mieja escocesa d'un nau gust. Tostemp auie considerat er aristocrata joen coma ua antinomia der amor aquera preferéncia qu'eth balhaue ara escultura umana damb vels, sus eth nud blos. Per qué l'exitaue mès eth vel qu'era carn? Non ac comprenie. Vedie eth grosset bot dera cama d'ua vilatgesa descauça de pè e de cama, e arren! Vedie ua mieja enquia dètz dits mes amont deth cauilhar... e adiu idealisme! E atau siguec aguest còp. Mès encara; s'era mieja d'Obdulia non auesse estat escocesa dilhèu eth gojat non aurie perdut era tranquillitat deth sòn repaus idealista; mès aqueri quadres ròis, neres e verds, damb linhes de d'auti colors l'entornèren ena pèga e grossièra realitat, e Obdulia se n'encuedèc de seguit de qué capitaue.

Entara veuda, un des plasers mès refinats ère "ua session" alègra damb un des sòns ancians aimants; aquerò de non començar pes preliminars li semblaue deliciós. Dempús, es rebrembes auien un encantament! Saborejar coma causa presenta un rebrembe! Quina milhor felicitat? Paco auie estat eth sòn aimant. Era aurie preferit a Mesia qu'ère enes madeishes condicions e ère molt mès ancian. Mès Alvaro ère tot un sauvatge! La tractaue coma en Saturnino, abans d'atrevir-se; damb era finesa deth mon e la guardaue damb era indiferéncia hereda e aunèsta que la guardaue eth senhor Bisbe. N'ère segura de qué ne ath Bisbe ne a Mesia les suggerie era sua preséncia un desir carnau. Qu'ère intractable aqueth en Alvaro. Tanben n'ère eth Bisbe. E ça que la, pro ac sabie Diu, era l'auie estat fidèu (a Mesia, plan); encara l'estimaue o causa semblabla. Que l'aurie preferit tostemp a toti. Mès eth ja non volie. Tanben sauvèc entre era hauda un paquet de té superior.

Cada un d'aguesti panatòris les amenizaue damb arridalhades, explicacions umoristiques que ja non hègen arrir. Toti sabien qu'aqueth ere eth vici dera senhora Visita.

Es senhores deishèren as sirvents eth suenh deth vrespalh e se n'anèren a lauar-se es mans, e aprair-se es vestits e eth pientat. Que ja sabien a on ère eth tocador entà taus cassi. Qu'ère era cramba a on auie mòrt era hilha dusau des Marquesi. Ja arrés pensaue en aquerò. Aquiu ère eth lhet, mès non quedaue dera prauba mainada ne ua soleta penhora, ne un solet rebrembe.

Mesia e Paco entrèren damb es senhores, per qué non? Se coneishien massa entà simular escrupuls. Ath delà "non se les auie de veir arren" coma didec Obdulia. Paco e era veuda se lauèren amassa es mans en ua madeisha gibrelha; es dits s'enrocauen entre es dits laguens dera aigua. Qu'ère un plaser molt excitant, segontes era. Aquerò les rebrembèc dies milhors. Eth solei que s'apressaue ara còga, entraue enquias pès deth lhet e embolhaue en ua aureòla ad aquera parelha d'empeguidi. Eth calor de fogon, e badinades e eth trabalh auien alugat brases enes caròles d'Obdulia; ua aurelha lançaue huec. Qu'ère excitada, volie quauquarren e non sabie se qué. Que non ère arren de minjar, plan, donques qu'auie tastat totes es lecaries e enquia quauquarren deth minjar deth Marqués coma burla.

Visitacion e Mesia, mès tranquils, parlauen en balcon, emparadi en hèr hered dera baranda: "Que non virarien era cara; era n'ère segura". Entre aguesti camarades, jamès se manque a cèrts pactes tacits.

Eth Marquesito deishèc anar ua arridalhada.

- De qué te n'arrisses, didec Obdulia.
- De Joaquinito Orgaz, eth flamenc que te deu cercar pertot. Qu'ei graciós, non?

Obdulia meditèc e fin finau arric a arridalhades. "Qu'ère graciós, efectivament". S'auie seigut sus eth lhet dera defuntada. Es pès dera veuda se botjauen balancejant coma penduls. Se vedie un aute còp era mieja escocesa. Ara se vedien es dues. Obdulia alendèc. Se parlèc deth passat. "De vertat, tostemp s'auien estimat; i auie *quauquarren* que les junhie a maugrat sòn. Se tronaue perque era constància ei impossibla e a tot darrèr hastigaue. Qu'èren ridicules ues relacions molt longues,

aquerò ac auien aprenut es dus en Madrid. Es matrimònis se deuen engüejar tàs dus ans, coma molt; es apraiaments pòden durar un shinhau mès, non massa mès“.

- Mès, de vertat, didec Obdulia, metent-se mès beròia, aquerò de trapar-se de quan en quan se retire un shinhau a un dia de solei en iuèrn, en aguesta tèrra maudita dera aigua e dera broma baisha?
- Magnific! exclamèc Paco, ei vertat; ua causa sentia jo que non me sabia explicar... e ère aquerò.

E coma que li semblaue complicat e poetic aqueth sentiment, se tenguec a enamorar de tot còr ara veuda pendent aquera tarde.

Qu'ère çò qu'era cridaue saborejar es rebrembes.

Visitacion tanben auie brases enes caròles e es sòns uelhs petits les auien emberit eth calor dera codina e era animacion des badinades, en tot arringar-les reflèxi de simulada passion. Eth sòn peu d'un auriò escur ère frussat e queiguie en plecs entortilhadi sus eth front. Parlauen era e en Alvaro coma frairs amorosi. Eth auie estat eth sòn prumèr amor seriós, ei a díder, eth prumèr que l'auie hèt cométer imprudéncies, coma p.e. sautar de nets per un balcon. Mès ère ja tan luenh tot aquerò! Era vida auie botat ath miei toti es sòns prosaics suenhs.

Era necessitat d'acodir a cada moment coma expedient e guarir es herides deth credit, a conjurar era bancarrota, auie convertit er esperit *d'aquera lhòca* ath positivisme vulgar, e auie talhat es excèssi erotics dera sua fantasia joena.

Semblaue ua molt bona maridada, en opinion dera gent; ei a díder, atenguie damb gran suenh e diligéncia era isenda e es ahèrs domestics.

Mesia e Visita non auien en iuèrn des sòns amors aqueri dies de solei que parlaue Obdulia. Mès quan se vedien solets e quauqu'un d'eri auie bèra preocupacion, d'aguestes que demanen confidents e conselhèrs, s'ac condauen tot, o lèu tot; se parlauen en votz baisha, molt apròp er un der aute, e tornauen a tractar-se de tu coma en passat. Que semblauen un matrimòni ben avengut, encara que sense amor ja, a truca des ans.

- Tè! didie Visitacion damb un shinhau de tristesa vertadèra, que daue interès ar decadéncia dera sua beresa; tè! tu as queigut aguest còp de vertat, que t'ac coneishi. Mès tanben te digui ua causa que te costarà trabalh...

Mesia parlaue dera Regenta damb Visita damb mès franquesa que damb Paco. Era sua *politica* auie d'èster desparièra. Ath Marquesito se l'auie de parlar d'amor blos, per çò des motius explicadi abans; a Visita d'ua conquista mès. Comprenie en Alvaro que Visitacion volie precipitar ara Regenta en clòt nere a on auie queigut era e tantes autes. Visita ère amiga d'Ana des de qu'auie arribat en Vetusta damb era sua tia Anonciacion e damb Ripamilan, er aué Archiprèst. Admiraue ara sua amigueta, laudaue era sua beresa e era sua vertut, mès era beresa la shordaue coma a totes, e era vertut la tornaue lhòca. Que volie veir tota aquera ermina ena hanga. L'engüejaue tanta laudança. Tot Vetusta dident: "Era Regenta, era Regenta ei inexpugnabla!". A tot darrèr, aquera cançon etèrna arribaue a cansar. enquia e tot era manèra de cridar-la ère pèga. Era Regenta! Per qué? Non n'auie ua auta? Era n'auie estat en Vetusta pendent pòc de temps. Eth sòn marit auie deishat era carrèra lèu. A qué venguie aquerò de Regenta per aciu, Regenta per aquiu? Pòc temps auie era hemna der emplegat dera Banca entà consagrar-lo ad aguestes males passions de pura fantasia e mala intencion; auie besonh dera atencion entara pròsa dera vida qu'ère ben dificila; mès bèth aleugeriment auie d'auer: plan, donc, ère aguest, sajar de qué Ana siguesse a tot darrèr coma totes.

Non se separaue d'era se podie: ena glèisa, en passeg, en teatre, amassa anauen tostemp, encara qu'Ana i anaue pòqui viatges. Era deth Banc, des de qu'auie descubèrt cèrt interès per en Alvaro ena sua amiga e en Mesia desirs de véncer aquera vertut, non pensaue mès qu'en precipitar aquerò qu'ena sua pensada ère necessari. Que non credie ad arrés capable de resistir ath sòn ancian nòvi.

Quan se trapauen solets, parlauen d'aguest ahèr.

Alvaro remie que l'estimèsse eth; ère un caprici fòrt calat en eth per çò des dificultats.

Visita simulaue que s'estimaue mès que siguesse ua passion vertadèra; simulaue eth plaser intim que trapaue enes afirmacions der aute.

- Ja ac ves, Visita; estimar non ei entà totes es edats.
- Non parlem d'aquerò.
- S'estime un còp, e dempús un s'apraie coma pòt.

Mesia en díder aquerò arroncilhaue es espatles damb un gèst de desesperacion umoristica qu'ada eth e as sues adoradores les semblaue molt interessant, *byronian* (s'es adoradores sabien de Byron)

- E era ei beròia, Alvarin, beròia, beròia; aquerò t'ac juri jo.
- Plan, aquerò qu'ei evident.
- Non, que non ei evident coma te penses. E coma qu'era non hè madeish qu'era auta (afustaue damb eth dit pòdo entà darrèr, a on s'entenie eth mormolh de Paco e d'Obdulia), coma qu'Ana jamès se sarre damb cintes e còrdes es jupons e era hauda... ne s'embolhe... Se la vedesses!
- Que ja m'ac imagini.
- Non ei madeish.

  Se hec ua pausa. E seguic Visita:

- Ves aguesta cara doça, tranquilla, que sonque a quauquarren de passion enes uelhs, e aguesta, coma ara ombra dejós des pestanhes, contenguda...?
- Vertat qu'a rason Frigilis?
- Qué ditz aguest somnambul?
- Qu'era Regenta se retire molt ara Vèrge dera Cagira.
- Qu'ei vertat; era cara òc...
- E era expression; e aquera manèra d'inclinar eth cap quan ei distrèta; semble qu'ei en tot amorassar a un mainatge damb era barba redona e pura...
- Tè, tè, eth pintor!

Es bualhs des uelhs dera hemna gesseren coma es d'un brasèr enventit.

- Ditz que non ei enamorat e la compare damb era Vèrge!...
- Me pensi qu'era prabua li hè dò non auer auut un hilh.

Visita arroncilhèc es espatles, e dempús d'avalar-se quauquaren amarum qu'auie ena gòrja, didec damb votz raucosa e rapida:

- Que l'age.

Mesia simulèc era repugnància que li costèc aquera frasa.

- Mès, ai! Alvarin! se la podesses veir en sòn quarto, sustot quan l'agarre un atac d'aqueri que la hèn retortilhar-se!... Com saute sus eth lhet! Que semble ua auta... Alavetz, sabi pas per qué, m'expliqui jo eth caprici dera pèth de tigre que diden que li regalèc un anglés american. T'en brembes d'aqueth balh fantastic que balhauen es Bufos que vengueren est an passat?
- Òc, per qué?
- T'en brembes d'aquera dança des Bacantes? Donques aquerò semble, encara que molt milhor; ua *bacanta* que serie des de vertat, s'ei que sigueren aquiu, en aguesti païsi que diden. Aquerò semble quan se retortilhe. Com se n'arrís quan ei en atac! Qu'a es uelhs plei de lèrmes, e ena boca uns plecs temptadors, e laguens dera plan beròia gòrja sonen uns bronits, uns ais, ues quèishes sosterranhes; semble qu'aquiu laguens se planh er amor tostemp carat e en preson, que me sai jo! Alende d'ua manèra, balhe ues abraçades as coishins! E s'arraulís damb ua guitèra! Quinsevolh pensarie qu'enes atacs a malajadilhes, e que ràbie de gelosia e se morís d'amor... Aguest estupid d'en Victor damb es sòns audèths e es sues comèdies, e eth sòn Frigilis eth des poths en empeut, non ei un òme. Tot aquerò ei ua injustícia; eth mon non deuie èster atau. E non ei atau. Qu'ètz es òmes es qu'auetz endonviat tota aguesta comèdia.

Carèc un shinhau, perdut eth hiu deth sòn discors, e higec:

- Jo me compreni.

Dempús de padegar-se tornèc ath sòn ahèr.

- Se la vedesses! Qu'ei que non ei atau coma se volgue, Guarda... a uns braci...

E descriuie peth menut aquerò qu'era podie explicar a un òme qu'auie estat eth sòn aimant e ère eth sòn camarada, totes es turgéncies d'Ana, era sua perfeccion plastica, es sòns encantaments veladi, coma didie Carmenes en *Eth Lábaro*. Mès li balhaue eth sòn nòm pròpri uns viatges, e quan non l'auien, o era les ignoraue, tenguie capriciosi diminutius endonviadi en d'auti tempsi per Alvaro ena afogadura des doces confiances. Aqueri òmes, efeminadi encara que siguessen masculins, èren gravadi coma se siguessen de huec ena memòria de Visita; non gessien enes sòns pòts senon quan parlaue damb Alvaro e pòqui viatges. L'agradauen ar arràs ara deth Banc. Mès dempús li quedaue un regust amargant... "Tot aquerò ja coma s'arren: eth marit, es hilhs, era plaça, es sirvents, eth casalèr... diables coronadi!"

Visita anaue senhalant en sòn còs, sense vantaria, sense pensar en çò que hège, es parts corresponentes dera Regenta, que descriuie damb afogadura; e didec en acabar era sua descripcion afustant entà darrèr:

- Se vante "aguesta auta" de bones formes... que se pòt comparar ben!

Era cita ère sabenta e avienta. Visitacion supausaue a en Alvaro enterat de çò qu'ère aguesta auta e non auie comparaçon!

Eth qu'ara s'avalaue era saliua ère eth President deth Casino, ròi coma ua passavèth. Que ja auie eth enes sòns uelhs, lèu tostemp amortadi, es bualhs que sautauen des de Visita.

- Mès que l'aurà de costar molt de trabalh...
- Dilhèu non tan, didec Mesia sense poder tier-se.
- Era avalar... que ja s'avalèc eth ham.
- T'ac cres?

- Òc, ne sò segura. Mès non te'n fides; t'en pòts anar damb un tròç e deishar eth peish ena aigua.
- En moment que jo veiga eth moment de lançar...
- Qu'amies molt de temps pensar-n'ac.
- Qui t'ac a dit?
- Aguesti. E botèc es dits enes uelhs
- E çò d'era, com t'en sabes?
- Curiós! eth que non ei encamardat...!
- Encamardat? ne peth mau de morir... mès ei normau que volga saber se com està era...entà hèr es mèns compdes.
- Era que non està coma un gant, mès era procession deu anar peth laguens. Soentegen es atacs de nèrvis. Ja sabes que quan se maridèc cessèren, encara que dempús tornèren, mès jamès coma ena freqüéncia d'ara. Eth sòn umor ei desparièr. Exagère era severitat que jutge as auti, tot l'engüege. Be ne passe d'embarrades!
- Au, au, au, aquerò que non ei díder arren.
- Qu'ei díder molt.
- Arren a favor mèn.
- Tu qué sabes? Guarda, se li parlen de tu s'esblancossís o se bote coma ua tomata, amudís e dempús càmbie de convèrsa tanlèu pòt parlar. En teatre, en moment que tu vires era cara, te tache es uelhs, e quan eth public ei atentiu ara scèna e era se pense qu'arrés la guarde, te tache er alongavistes. Mès jo l'obsèrvi; per curiosèr, plan. Pr'amor qu'a jo, a tot darrèr qué? Era sua amna era sua pauma.
- Non ès era sua amiga intima?
- Era sua amiga òc. Intima? Era que non a mès intimitats qu'es deth sòn cap. Qu'a un poètit defècte, ei molt cogitosa e tot s'ac sauve. Per era non saberia arren jamès.

Un moment de silenci.

- Se non ei qu'ara l'ac conde tot ath Magistrau... Ja saberàs que l'a cuelhut coma confessor.
- Òc, aquerò se ditz; me pensi qu'ei causa dera Archiprèst que se canse d'assistir ath confessionari.
- Non, ei causa d'era; qu'a naui projèctes de misticisme.

Visita cridaue misticisme a tota devocion que non siguesse coma era sua, que non ère devocion.

- Ana, de petita, quan ère en Loreto, auec aquiu, segontes jo m'en sabí, atacs atau... coma de lhòca... e vedec visions... en fin, pegaries. Ara torne; mès qu'ei per ua auta causa (e senhalèc eth còr) Qu'ei enamorada, Alvarito, non ac dobtes.

En Alvaro sentec un prigond e plan trende agraïment. Que l'encoratjauen aqueres paraules!

Non volie saber mès: o milhor, comprenec qu'arren milhor podie híger Visita.

Vedec en ròstre d'aquera hemna un amarum que revelauen certs muscles, mentre d'auti lutauen per esfaçar aqueth gèst. Era sua votz tremolaue un shinhau. Hège pena. Aumens Mesia la sentec.

- Dèisha aquerò, didec, apressant-se ara sua amiga. Non parlem de d'auti; parlem de nosati. Qu'estàs plan beròia...
- Ara gesses... damb aquerò? (semblaue que parlaue damb lengua metalica)
- Pegonha... Se non siguesses tan desconfiada...
- Quines nauetats son aguestes? preguntèren es pòts e era lengua de plaques d'acèr.
- Nauetats... les crides nauetats, ingrata?

En Alvaro apressèc eth sòn ròstre ath dera dauna gelosa. Arrés passaue peth carrèr. Qu'ère des mès desèrts; creishie era èrba entre es pèires. Aqueth silenci ère ath que criddaue solemne e aristocratic en Saturnino.

Es qu'èren darrèr, Obdulia e Paco, non vedien arren; en Alvaro n'ère segur. S'apressèc mès a Visita.

Sonèc un bohet; e dempús era arridalhada estrepitosa dera deth Banc, que hec un pas entà darrèr, hugent d'en Alvaro.

- Lhòca! Pèga!... gemeguèc Mesia netejant era sua caròla que notèc umida e pegosa.
- Torna a cercar-ne un aute! A jo que sò tambor de marina, coma ditz era Marquesa.

Era dauna, complètament tranquilla, arridolenta, se metec un tarròc de sucre ena boca.

Qu'ère eth sòn sistèma. Se proïbie ada era madeisha, per desconfiança, es doçors des enganhes der amor, e les compensaue damb lecaries, que "s'apegauen en arnelh".

Mesia rebrembèc damb tristesa, barrejada de racacòr, era net qu'aquera hemna sautaue per un balcon, plia de fe e enamorada.

Pera cantoada deth carrèr, deth costat dera catedrau, apareishec ua senhora qu'es deth balcon arreconeisheren de seguit. Qu'ère era Regenta. Anaue de nere, de mantelhina; l'acompanhaue Petra, era sua puncèla. Lèu sigueren dejós d'eri, Ana anaue distrèta, pr'amor que non lheuèc eth cap.

- Aneia, Anita, cridèc Visitacion.

Alavetz Mesia podec veir eth ròstre dera Regenta, qu'arrie e saludaue. Jamès l'auie vist tan beròia. Amiaue es caròles ròies, e era ère esblancossida; tanben semblaue auer estat ath costat d'un fogon coma Visita e Obdulia; enes sòns uelhs i auie ua ludentor seca, bualhs d'alegria que se difonien en reflèxi per tot eth ròstre. Anaue damb cara d'arrir as sues idèes.

E ath delà d'aquerò notèc Mesia que l'auie guardat sense impressionar-se, sense trebolar-se, coma a Visita, ne mès ne mens; enquia e tot ena sua salutacion, mès franca e expansiua que d'auti viatges, auie vist ua sòrta de mesprètz, era expression d'ua indiferéncia que l'irritaue. Qu'ère coma se l'auesse dit: pegonh, tu me mossègues, non te cranhi. Que se verie. De moment aquera afabilitat ère mesprètz. Qué s'auie passat ena catedrau? Quin òme ère aqueth en Fermin qu'en ua soleta conferéncia auie cambiat ad aquera hemna?

Tot aquerò pensèc en un virament de uelhs, irritat, damb veement desir de gésser de dobtes e trantalhaments. Mès arren li venguec en ròstre. Saludèc damb era sua mina grèu, damb aquera mina de *gentleman* que tan l'envejaue Trabuco, eth sòn admirador e mortau enemic.

- T'as cohessat?
- Òc, ara madeish.
- Damb eth Magistrau, plan?
- Òc, damb eth.
- Qué tau? Excellent, vertat? Que ja t'ac didia jo. Non puges?
- Non, ara non posqui.

Obdulia entenec era votz d'Ana e correc entath balcon, sense encuedar-se'n de reparar eth desorde deth sòn vestit e pientat.

- Ana, puja, au, pegonha! cridèc era veuda mentre s'avalaue ara Regenta damb es uelhs de cap a pès.

Entà Obdulia es autes hemnes non auien mes valor qu'un manequin de penjar vestits; entà liròts, eres; entà tot çò d'aute, es òmes.

Ana se desencusèc un aute còp; qu'auie causes a hèr. Saludèc damb graciós arridolet e seguic entà dauant. Pendent un moment s'auien trapat es sòns uelhs damb es de Mesia, mès non s'auien trebolat ne amagat coma d'auti viatges; l'auien guardat distrèts, sense qu'era sagèsse d'evitar eth *contacte* d'aqueri vistons cargadi de lascivia e d'amor pròpri irritat, confonut damb eth desir.

Toti carauen en balcon mentre era Regenta s'aluenhaue e despareishie peth carrèr desèrt. Toti la seguiren damb era guardada enquia que passèc era cantoada. Obdulia didec, volent balhar un ton mespredós:

- Que va molt simpla. e se virèc entath gabinet.
- Minja-te-la!.. cridèc ara aurelha d'Alvaro Visita damb ua votz que semblaue un shinhau de burla. E higec molt seriosa:
- Compde damb eth Magistrau que sap molta teologia grisa!...

Capitol IX

Ena Plaça Naua, en un cornèr calat ja ena ombra i a eth palai des Ozores, de façada pomposa, recargada, sense elegància, de carrèus enneridi, coma es deth Casino, pera umiditat que puge enquiath tet pes parets.

Quan arribèc en lumedan Ana s'arturèc, s'estrementic coma s'auesse hered. Guardèc entath carreron pròche; per aquiu er orizon se daurie plen des resplendors. Eth carrèr dera Agla ère ua pala rapida que deishaue vèir ena luenhor es prats que formen era sua hauda, verds e reludents alavetz. Crotzauen era plaça e passauen sus es teulades aurongles cantaires, inquiètes, qu'anauen e venguien, coma se hessen es sues visites d'adiu, proxim ja eth viatge d'iuèrn.

- Escota, Petra, non piques; vam a hèr un passeg...
- Es dues soletes?
- Òc, es dues... pes prats... a camp trauèrs.
- Mès, senhoreta, es prats son molt banhadi...
- Per bèth camin... perdut... per a on non i age gent. Tu qu'ès d'aguesti pòbles, e coneishes tot aquerò, non sabes per a on poiram anar sense que trapem ad arrés?
- Mès, que serà tot umid...
- Ja non; eth solei aurà secat era tèrra... Jo vau ben cauçada. Au!... anem, Petra!

Ana suplicaue damb era votz coma ua mainada capriciosa e damb gèst coma ua mistica que demane favors celestiaus.

Petra guardèc estonada ara sua senhora. Jamès l'auie vist atau. Qué ère d'aquera heredor abituau, d'aquera tranquillitat que semblaue dobte e maufidança dissimuladi?

Qu'auie era puncèla un shinhau mès de vint-e-cinc ans; ère ròia de color de safran, molt blanca, de faccions corrèctes; era sua beresa podie ahiscar desirs, encara que dificilament costar simpaties. Sajaue de dissimular er accent desagradiu dera província e parlaue damb ua afectacion insuportabla. Auie servit en moltes cases importantes. Qu'ère bona en tot, e s'engüejaue ena casa de Quintanar, a on non i auie aventures ne pròpries ne autrú. Patrons e sirvens semblauen d'estuc. En Victor ère un vielh, dilhèu amic des amors facils, mès jamès auie passat eth sòn atreviment de quauqua guardada persistenta, aganchosa, e quauqua galantaria embolhada en perifrases que non lo comprometien. Era patrona ère molt carada, molt cogitosa; o non auie arren entà amagar o ac amagaue molt ben. Ça que la, Petra auie aquerit era conviccion de qué aquera senhora estaue molt engüejada. Profitaue era puncèla es pòques ocasions que se l'aufrien entà cuélher era confiança dera Regenta. Ère sollicita, discrèta, e simulaue umilitat, vertut, era mès dificila en sòn concèpte.

Un passeg a camp trauèrs, dempús de cohessar-se, soletes, en ua tarde umida, daue molt que pensar a Petra. Era non desiraue cap auta causa, encara que persutaue ena sua oposicion entà veir a on anaue a parar eth caprici dera patrona. D'autes auien començat atau.

Baishèren peth carrèr dera Agla. Ath sòn finau passaue, perpendicularament, era carretèra de Madrid.

- Per aquiu non, didec era patrona. Per aciu; anem entara hònt de Mari-Pepa.
- Ad aguestes ores non i a arrés per aguesti lòcs, e eth solèr ja serà sec; encara tòque eth solei. Guardatz, aquiu qu'ei era hònt.

Petra mostrèc ara senhora aquiu baish, ena vega, ua òrla d‘albars que semblaue en aqueth moment de plata e aur, segontes l’illuminauen es arrais oblics de cogant. Eth camin ère estret, mès unifòrme e fèrm. As sòn costats s’estenien prats d’èrba nauta e espessa e camps d’ortalècia. Òrts e prats les adaiguen es aigües dera ciutat e son mès fertils que tota era campanha; es prats, d’un verd fòrt, damb tornasòls bluencs, lèu neri, semblen d‘espés velot. Reflectint es arrais deth solei ena còga, enludèrnen. Atau ludien alavetz. Ana clucaue es uelhs damb gust, coma banhant-se ena lum tamisada per aquera frescor deth solèr.

Romegassi de maire-selva e arrominguères ornauen eth camin, e de quan en quan se quilhaue eth tronc d’un olm, robust e rabassòt, d’enòrme cap, coma un as de bastos, damb quauqui rebrots ena cauvira, vaguetes fèbles qu’era brisa secodie hènt ressonar coma castanhòles es huelhes solitàries des sòns extrèms.

- Guardatz, senhora, quina causa mès estranha! a deguna d’aguestes arrames li què de mès huelha qu‘era mès nauta, era dera punta...

Dempús d’aguesta observacion, e de d’autes atau, Petra s’arturaue a cuélher floretes enes romegassi, se punchaue es dits, s’aganchaue eth vestit enes arrominguères, cridaue, arrie; anaue cuelhent cèrta confiança en veder-se soleta damb era sua patrona, ath miei des prats, per camins de mala fama, solitaris, que sabien d’era tantes causes dignes d’èster carades.

Petra non se’n fidaue dera pietat sobtada dera Regenta.

“Mès d’ua ora de confession! Era careta coma illuminada en lheuar-se damb era absolucion ath dessús... e ara aguest passeg pes camps... e arrir...e permeter-li cèrtes libertats... Non m’en fidi, demorem“.

Era puncèla d’Ana ère amiga d’arribar enes sòns calculs e fantasies enquias darrères conseqüéncies. Ja vedie ena luenhor gratificacions sonantes, en monedes d’aur. Mès aqueth trait religiós que cuelhie era causa (qu’ère clar que i auie bèra causa) amiaue complicacions qu’aufrien nauetats entara madeisha Petra, qu‘auie vist çò qu’era e Diu e aqueri e d‘auti camins solitaris sabien.

Arribèren ena hònt de Mari-Pepa. Qu’ère ara ombra de robusti castanhèrs, qu’auien era crospa crivelhada de cretes en forma d’iniciaus e quauques ues exprimint nòms sancers. Era òrla d’albars que se vedie de luenh servie coma de muralha entà hèr eth lòc mès amagat e balhar-li ombra ara ora de cogar-se eth solei; per orient se lheuaue un ticò que daue abric ath tranquil cornèr format pera natura ar entorn dera hònt, encara que plaçada en ua fonza, des d’aquiu se vedie un magnific paisatge, pr’amor qu’ena part d’occident d’autes ondades deth terren que semblauen ua ondada de verdor, deishauen contemplar es luenhants tèrmes, e aquiu confonut damb era broma baisha, eth Corfin, ua montaha qu’amagaue es sòns cimalhs enes bromes e queiguie a pic sus es vals amagades darrèr des ticolets e monts mès proxims. Eth solei talhaue er ambient qu‘en eth semblaue flotar povàs luminós, darrèr deth quau apareishie eth Corfin damb un tint morat.

Ana se seiguec enes arraïcs descubèrtes d’un castanhèr que daue ombra ara hònt. Contemplaue es costats dera montanha illuminada coma per lums de bengala, e lèu entre sauneis entenie ath sòn costat eth mormolh discrèt dera hònt e deth corrent que se precipitaue entà refrescar es prats. Sus es rames deth castanhèr sautauen parrats e pinçons que non barrauen eth bèc e non acabauen de cantar jamès formaument, distrèts en quinsevolh causa, inquiets, rambalhosi e vanament cantaires. Huelhes seques queiguien de quan en quan dès es rames ena hònt; flotauen hènt torns damb marcha lenta, e, apressant-se ath corrent estret per a on gessie era aigua, s’esguitlauen rapides, dretes, e despareishen en corrent, a on era superficia lisa se convertie en rufada plata. Ua pastorèla (en Vetusta *lavandera*) picotejaue eth solèr e sautaue as pès d’Ana, sense pòur, confiada ena agilitat des

sues ales; hège torns, escampaue eth povàs damb era coa, s'apressaue ara aigua, beuie, e en un bot arribaue en romegàs, s'amagaue un moment entre es rames baishes dera arrominguèra per pur curiosèr, tornaue a campar, tostemp alègra, garlapada; se quedèc quieta pendent un instant, coma se pensèsse; e de ressabuda, coma espaurida, per pòur, sense eth mendre motiu, cuelhec un vòl dret e rapid ara prumeria, e ondulant e lent dempús e se perdec ena atmosfèra qu'eth solei oblic tintaue de porpra. Ana seguic eth vòl dera *lavandera* damb era guardada mentre podec."Aguesti animalets, pensèc, senten, estimen, e enquia e tot hèn es sues reflexions... Aguest auderet a auut ua idèa còp sec; s'a cansat d'aguesta ombra e se n'a anat ara cèrca dera lum, deth calor, der espaci. Erós eth! Cansar-se ei tan normau!" Era madeisha, era Regenta, ère ben cansada d'aquera ombra qu'auie viscut tostemp. Serie quauquarren nau, quauquarren digne d'èster estimat aquerò qu'eth Magistrau l'auie prometut? Quan era l'auie dit qu'ena adolescéncia auie auut capricis mistics, e que dempús es sues ties e es sues amigues de Vetusta l'auien hèt mespredar aquera vanitat pietosa, qué auie constestat eth Magistrau? Pro que s'en brembaue, li fiulaue encara enes aurelhes aquera votz doça que gessie a tròci, coma per tamís, pes quadradets dera gelosia deth confessionari. L'auie dit, damb ues paraules molt eloqüéntes, qu'era non podie repetir ath pè dera letra, quauquarren semblable ad aquerò: "hilha mia, ne aqueri desirs vòstes, cercant a Diu abans de coneisher-lo, èren provada pietat, ne es mesprètzi que dempús sigueren tractadi aueren bric de prudéncia". Bric auie dit, n'ère segura. Era eloqüéncia deth Magistrau en confessionari non ère coma era que tenguie en pulpit; ara se n'encuedaue. En confessionari profitaue es paraules familhares que diden tan ben cèrtes causes que jamès auie vist era enes libres plei de retorica. E l'auie botat ua comparacion: "Se vos, hilha mia, vos banhatz en un arriu, e remenant era aigua nadant, coma jòc, coma solem hèr, trapatz ena arena ua peireta d'aur, tan petita que non vau ua peseta, vos pensaratz que ja ètz milionària? Pensaratz qu'aqueth descurbiment vos harà rica? que tot er arriu arrossegarà monedes de cinc duros damb era cara deth rei e que tot serà entà vos?Aquerò serie absurd. Mès, per aguest motiu lançaratz era peireta d'aur damb mesprètz e contunharatz jogant damb era aigua, botjant es braci e hènt sautar eth corrent en picar-la damb es pès e sense pensar ja jamès en aqueth pòc aur que trapéretz entre era arena?" Qu'ère plan ben botada era comparacion. Era s'auie vist damb eth sòn vestit de banh, sense manges, botjant es braci en arriu, ara ombra des aueranèrs e noguèrs, e ara vòra ère eth Magistrau damb eth sòn roquet plan blanc, de jolhs, demanant-li, damb es mans juntes, que non lancèsse era peireta d'aur. Era eloqüéncia qu'ère aquerò, parlar atau, que se vedesse çò que se didie. S'auie afogat damb aqueth anar e vier de paraules doces, naues, plies d'alegria celestiau; auie dubèrt eth sòn còr dauant d'aqueth horat damb verguetes trauessades.Tanben era auie dit moltes paraules que non auie tengut ena sua vida parlant damb es auti. Alavetz eth Magistrau, aquiu laguens, caraue; e quan era acabèc, era votz deth confessionari tremolaue dident: "Hilha mia, aguesta istòria des vòstes tristeses, des vòsti sauneis, des vòstes apreensions se merite que jo i pensa molt. Era vòsta anma ei nòbla, e sonque pr'amor qu'en aguest lòc jo non posqui laudar ath penitent, m'abstengui de senhalar a on ei er aur e a on era hanga... e de hèr-vos veir que i a mès aur de çò que semble. Ça que la, vos ètz malauta; tota anma que vie aciu ei malauta. Jo non sai com ei que i a gent que parle mau dera confession; ath delà deth sòn caractèr d'institucion divina, enquia e tot guardant-la coma coma causa d'utilitat umana, non comprenetz vos, e pòt compréner quinsevolh qu'ei de besonh aguest espitau d'anmes entàs malauts d'esperit? "Eth Magistrau auie parlat des consultes qu'es jornaus protestants meten entà elucidar cassi de consciéncia. "Es senhores protestantes que non an pair espirituau, acodissen ara premsa. Non ei aquerò ridicul?" Eth Provedidor auie hèt un arridolet damb era votz.

E auie contunhat dident aquerò: "Non deuie era acodir solet entà demanar era absolucion des sòns pecats; era anma a, coma eth còs, era sua terapeutica e era sua igièna; eth confessor ei mètge igienista; mès atau coma eth malaut que non pren era medecina o qu'amague era sua malautia e eth san que non seguís eth regim que se l'indique entà conservar era sua salut, se hèn mau ada eri madeishi; madeish s'enganhe e se hè mau ada eth madeish eth pecador qu'amague es sòns pecats, o non les cohèsse tau quau son, o les examine ara pressa e mau, o manque ath regim espirituau que se l'impause. Que non ère pro ua conferéncia entà guarir a ua anma, ne acodir damb malauties vielhes

e descuedades, ère voler guarir-se de vertat. De tot aquerò se dedusie racionaument, a despart tot precèpte religiós, era necessitat de cohessar-se soent. Non se tractaue de complir damb ua formula: cohessar-se non ère aquerò. Qu'ère indispensable alistar suenhosament ath confessor, quan se tractaue de meter-se en garison; mès, un còp alistat, calie considerar-lo coma aquerò qu'ère efectivament, pair espirituau, e parlant dehòra de tot sens religiós, coma frair màger dera anma, que damb eth es penes s'aleugerissen e es desirs se comuniquen, e es esperances s'assoliden e es dobtes s'esbugassen. Se tot aquerò non ac ordenèsse era nòsta religion, ac ordenarie eth sen comun.. Era religion ei tota rason, des deth dògma mès naut enquia era menudalha mens importanta deth ritus".

Aquera conformitat dera fe e dera rason encantaue ara Regenta. Com ère qu'era auie vint-e-sèt ans e non ac auie entenut? Non auie gausat a preguntar-l'ac ath Magistrau, mès que ja aurie temps.

Un parrat damb un gran de horment en bèc, se metec dauant d'Ana e s'atrevic a guardar-la damb insoléncia. Era dauna se'n brembèc der Archiprèst qu'auie era gràcia de retirar-se as audèths.

"Qu'ère un bon senhor Ripamilan; mès, quina manèra de cohessar! Ua rotina que jamès l'auie ensenhat arren. Se non ère eth sòn matrimòni, arren n'auie trèt d'aqueres confessions. Didie eth praube òme que se sabie de memòria es pecats dera Regenta e l'interrompie tostemp damb eth sòn etèrn: Ben, ben, qué mès? endauant, endauant... prèga tres parenòstes e ua salve e repartís aumòines! Quin òme tan estranh! Quan l'auie parlat en Cayetano de s'auie era tau o quau temperament? Eth Magistrau, donc, de seguit l'auie dit qu'auie un temperament especiau, que tot aquerò e molt mès auie d'auer en compde. Aquerò ère totafèt nau".

Ath delà, l'auie vantat molt eth hèt de notar qu'en Fermin li parlaue coma a persona illustrada, coma a un òme de letres: l'auie citat autors, balhant coma causa hèta que les coneishie e usant sense trebucs paraules tecniques que se sauvaue d'explicar-se-les.

"Quina *elevacion*! Qué ère era vertut? ère era santetat? Aquerò auie estat çò de milhor. Era vertut ère era beresa dera anma, era pulcritud, era causa mès facila entàs esperits nòbles e nets. Entà un guiterós enemic dera ròba neta e dera aigua, era pulcritud ei un torment, un impossible; entà ua persona decenta (atau auie parlat) ua necessitat des mès imperioses dera vida. Era religion non presentaue coma ua corsèra arderosa era dera vertut, senon entàs que viuen metudi en pecat; mès er òme nau tostemp ère desvelhat en nosati; non calie mès que cridar-lo, e acodie; era vertut comence per un esfòrç leugèr, encara que contrari ath costum aquerit; a londeman, er esfòrç ère mens costós e era sua eficàcia major per çò dera *velocitat aquerida*, pera *inercia deth ben*, aquerò ère mecanic (atau ac auie dit eth senhor De Pas). Era vertut podie definir-se; er equilibri estable dera anma. Ath delà, ère ua alegria; un bon dia de solei; arrais d'aire fresc embaumat; era anma vertuosa se convertie en ua gabiòla a on cantauen alègres es dons der Esperit Sant encoratjant eth còr enes tristeses dera vida. Aquera melancolia qu'era se queishaue, era nostàlgia dera vertut qu'arribarie, e que per era alendaue eth sòn esperit coma pera sua pàtria. Era vertut ère qüestion d'art, d'abiletat. Non solet s'artenhie peth dejun, per ascetisme; aguest ère un camin molt sant, mès n'auie d'auti. Ena vida rambalhosa dera nòsta ciutat se pòt aspirar tanben ara perfeccion". (En aguest moment s'imaginaue era Regenta coma ua Babilonia aquera Vetusta que l'auie semblat tostemp petita, monotòna e trista) "Era, qu'auie liejut a Sant Agustin, non rebrembaue qu'eth sant Bisbe gaudie dera musica sacra, non per deleit des sensi, senon perque lheuaue era anma? Donques d'aguesta manèra totes es arts, atau era contemplacion dera natura, era lectura des òbres istoriques, e des filosofiques, en èster pures, poirien lheuar era anma e meter-la en diapason dera santetat ar unisson dera vertut. Per qué non? A! e dempús, quan s'arribaue mès naut, ara seguretat d'un madeish, quan ja non se cranhie era temptacion senon damb temor prudent, se trapauen exemplars molti espectacles qu'abans èren perilhosi. Atau, per exemple, era lectura de libres proïbidi, podom entàs fèbles, purga entàs fòrts. Ad aqueth qu'arribe a un cèrt grad de fortalesa, era preséncia deth mau l'edifique ara sua manèra peth contrast". Eth Magistrau non auie dit s'eth ère tan fòrt coma tot

aquerò, mès era supausaue que òc. Ça que la, era vertut e era pietat èren causes plan desparières d'aquerò que l'auien ensenhat es sues ties e era devocion vulgara (atau la cridèc ath sòn laguens) qu'auie aprenut coma ua rotina. Òc, era religion vertadèra se retiraue definitivament as sòns sauneis d'adolescenta, as sues visions de Mont de Loreto mès qu'ara fada e estupida disciplina que l'auien ensenhat coma pietat seriosa e vertadèra. E guairi mès leçons l'auie prometut eth Magiestrau entà un aute dia! Guaires causes naues anaue a saber e a sénter! E quina felicitat auer ua anma fraia, fraia màger, ara quau poder parlar des sòns ahèrs, es mès interessants, es mès nauti, sense cap de dobte!

Dera *qüestion personau*, ei a díder, des pecats d'Ana, se n'auie parlat pòc. Eth Magistrau generalizaue de seguit: "Non auie donades, necessitaue conéisher milhor ara hemna".

Quan rebrembèc aquerò sentec era Regenta escrupuls. L'auie balhat era absolucion e era non auie dit arren dera sua inclinacion entà en Alvaro! "Òc, inclinacion. Ara que conssideraue vençut aqueth impuls pecaminós volie acarar-lo de cara. Qu'ère inclinacion. Arren de desguisar es fautes. Qu'auie parlat, sense precisar arren, de maus pensaments, mès li semblaue pòc decorós e injust entada era madeisha, enquia e tot grossièr, personificar aqueres temptacions, díder que se tractaue d'un solet òme de taus penhores e senhalar es perilhs que i auie. Mès ac auie d'auer hèt? Dilhèu. Ça que la, non aurie estat méter en ridicul a en Victor sense per qué ne entà qué, donques que de hèt èra l'ère fidèu de hèt e de volontat e ne serie etèrnament? E totun, ac auie d'auer especificat mès en aquera confession. Ère ben absòlta? Poirie comuniar tranquillament a londeman? Aquerò non, de cap manèra; non comuniarie; se quedarie en lhet simulant un mau de cap: pera tarde s'anarie a reconciliar, e ath dia a vier a comuniar. Aguest qu'ère eth milhor plan. Era decision de non comuniar a londeman li dèc ua alegria de mainada: qu'ère coma un dia de repaus. Podie passar era net pensant ena religion, ena vertut en generau, per aqueth nau sistèma, e non preocupar-se encara damb eth suenh de recéber ath Senhor dignament. Qu'ère ua prorròga, ua alendada. E ja non li semblaue mau balhar via liura ara alegria costada per fòrces moraus purament e que dilhèu ère era aubada deth dia esplendorós dera vertut.

"Be ne serie d'erós aqueth Magistrau, negat en lum d'alegria vertuosa, plia era anma d'audèths que li cantauen coma cors d'angels laguens deth còr! Atau auie eth aqueth arridolet etèrn, e se passejaue damb tant de gràcia per Espolon ath miei de guiterosi dera anma, d'esperits petits e... vestustencs. E quin color de santat!

Vetusta, Vetusta embarraue aqueth tresòr! Com non serie Bisbe eth Magistrau? Qui ac pòt saber! Per qué ère era, encara que digna de un aute mon, arren mès qu'ua senhora ex-regenta de Vetusta? Eth lòc dera scèna ère çò de mens; era varietat, era beresa ère enes anmes. Aguest auderet non auie anma e vòle damb ales de pluma, jo è esperit e volarè damb es ales invisibles deth còr crotzant er ambient pur, radiant, dera vertut". S'estrementic de hered. Tornèc ena realitat. Tot quedèc ena ombra. Eth solei amagaue entre bromes grises e espèsses, darrèr dera cortina des albars eth darrèr tròç dera sua lum que se l'auie quedat darrèr, coma un drapet de porpra. Era ombra e eth hered siguec repentins. Un cor estrident de gargolhes didec adiu ath solei des d'ua badina deth prat vesin. Que semblaue un imne de sauvatges pagans as tenèbres que s'apressauen per orient. Era Regenta se'n brembèc des carraques de Setmana Santa, quan s'amòrte era lum der angle misteriós e se trinquen es catarates der entosiasme mainadenc damb òrre tarrabastalh.

- Petra! Petra!, cridèc.

Qu'ère soleta. A on auie anat era sua puncèla?

Un grapaud ajocat guardaue ara Regenta, calat en ua arraïc gròssa que gessie dera tèrra coma ua garra. L'auie a un pam deth sòn vestit. Ana deishèc anar un crit, auec pòur. S'imaginèc qu'aqueth grapaud l'auie estat escotant com pensaue e que se'n burlaue des sues illusions.

- Petra! Petra!

Era puncèla non responie. Eth grapaud la guardaue damb ua impertinéncia que li hège hàstic e un temor pèc.

Arribèc Petra. Venguie sudant, tota rogida, damb era respiracion fatigosa. Li queiguien entàs uelhs es retortilhs dauradi e menuts. Coma qu‘auie vist tan embadoquida ara senhora, se n’auie anat entara mòla deth sòn cosin Antonio qu’ère apròp d’aquiu, a un trait de fuselh.

Ana li tachèc es uelhs damb es sòns, mès era desfisèc aquera guardada d’inquisidor. Eth sòn cosin Antonio, eth molinèr, ère enamorat dera puncèla; era patrona ac sabie. Petra pensaue maridar-se damb eth, encara que mès endauant, quan siguesse mès ric e era mès vielha. De quan en quan l’anaue a veir entà que non s’amortèsse aqueth huec que damb eth era compdaue entà escauhar-se ena vielhesa: Guardaue era mòla coma ua casa d’estauvis a on era anaue metent es sues economies d’amor. Ana, sense saber perqué, sentec un shinhau d’ira. “Com serien aqueri amors de Petra e eth molinèr? Qué l’importaue ada era?...“ Mès era manèra de guardar a Petra, estudiant es detalhs deth sòn vestit, un shinhau desapraiat, era fatiga que non podie amagar, era sudor, eth color des sues caròles, revelaue ua curiositat que non podie amagar en bades era Regenta. “Qué auie hèt ena mòla aquera hemna?“ Aguest pensament fugàç, obsesion estupida qu’ère lèu un dolor, absorvie era atencion d’Ana, a maugrat sòn.

- Au, au, que ja ei tard.
- Òc, senhora, ei tard. Arribaram en casa quan ja siguen alugats es fanaus.
- Non, non tant.
- Ja ac veiratz.
- Se non t’auesses entrengut tant ena harga deth tòn cosin...
- Quina harga? ei ua mòla, senhora.

A Petra li sabèc a malícia aquerò qu’ère ua equivocacion.

Quan ja arribauen as prumères cases de Vetusta, escurie. Era lum auriòla deth gas ludie de trait en trait, apròp des polsoses rames des raquitiques càcies qu’ornauen eth *boulevard*, nòm popular deth carrèr per a on entrauen en pòble.

- Com ei que m’as amiat per aquiu?
- Qu’ei parièr.

Petra arroncilhèc es espatles. En sòrta de pujar peth carrer dera Agla auien hèt un rondèu e entrauen per un des pòcs carrèrs naus de Vetusta, de cases de tres estatges, parières, cargades de galaries damb cristaus de colors que cridauen era atencion. Eth trepader de tres mètres d’amplada, un trepader ipervolic entà Vetusta, ère ornat per ua hilèra de fanaus en colomna, de hèr pintat de verd, e ua auta hilèra d’arbes, presoèrs en estreta caisha de husta, verda tanben. Plan per aquerò se cridaue *eth boulevard*, o çò qu’ère mès de rigor, *Carrèr deth Trionf de 1836*. En escurir, ora que deishauen eth trabalh es obrèrs, se convertie aqueth trepader en un passeg a on ère dificil caminar sense arturar-se cada tres passi. Costurères, camisères, alisaires, cimossaires, cigarrères, fosforères, e armèrs, sabatèrs, sartes, hustèrs e enquia paredèrs e picapeirèrs, sense compdar moltes autes classes d’industriaus se dauen cita jos es càcies deth Trionf e passejauen pendent ua ora per aquiu, arrossegant es pès sus es pèires damb rambalhosa cançoneta.

Qu‘auie començat eth passeg ans endarrèr coma ua sòrta de paròdia; imitauen es gojates deth pòble es manères, era votz, es convèrses des senhoretes, e es obrèrs joens simulauen èster cavalièrs,

cuelhudi deth braç e passejant damb afectada vantaria. De man en man era badinada se convertic en costum e gràcies ada eth era ciutat solitària, trista de dia, s'animaue quan començaue era net, damb ua alegria exaltada, que semblaue ua excitacion nerviosa de tota era "praubetat", coma didien es tertolians de Vegallana. Qu'ère era fòrça des talhèrs que gessie ar aire liure; es muscles se botjauen peth sòn compde, ath sòn gust, liures dera monotonia deth trabalh diadèr. Cada un, ath delà, sense encuedar-se'n, ère content d'auer hèt quauquarren util; d'auer trabalhar. Es gojates arrien sense cap motiu, se pecigauen, estramuncauen es ues damb es autes, s'amolonauen, e quan passauen es grops d'obrèrs creishie eth rambalh, i auie còps ena espatla, arridalhades de malícia, crits de mentida indignacion, de faus pudor, non per ipocresia, senon coma se se tractèsse d'un pas de comèdia. Es repotetcs èren simuladi, mès aqueth que se depassaue s'expausaue a gésser damb es caròles usclant. Es vertuts que i auie aquiu se sabien deféner damb bohets. En generau, se botjaue aquera multitud damb un cèrt orde. Se passejaue en hilères d'anar e tornar. Quauqui senhorets se barrejauen damb es grops d'obrèrs. Ada eres les semblaue ben ua galantaria d'un estudiant o d'un pòcvau; mès era indignacion simulada ère màger quan un *levita* se depassaue e tostemp acompanhaue ara protèsta eth pudor deth sarcasme. Aqueres joenes, que non tostemp n'èren segures de sopar quan tornauen en casa, insultauen ath caminaire que les cridaue beròies, en tot supausar qu'eth *futraque* auie *carpanta*, ei a díder, hame. Coma molt autrejauen que minjauen semes. Es expèrts non se'n hègen d'aguestes injúries convencionaus, qu'èren aquiu eth bon ton. Persutauen e acabauen treiguent-ne quauquarren, s'ei que i siguesse. Era vertut e eth vici se tractauen de tu a tu sense escrupul, madeish qu'es vestits qu'èren fòrça descuedadi. Encara que i auie joenes netes, d'aqueth molon de hilhes deth trabalh que hè sudar, gessie ua flaira piquenta, qu'es abituaus caminaires ne tansevolh notauen, mès qu'ère shordaire, trist; ua flaira de misèria guiterosa, abandonada. Aqueth perhum de liròt l'alendauen moltes hemnes beròies, ues fòrtes, elegantes, d'autes delicades, doces, mès totes mau vestides, mau lauades era majoritat, e mau pientades quauques ues. Eth tarrabastalh ère infernau; toti parlauen a crits, toti arrien, uns fiulauen, d'auti cantauen. Mainades de catorze ans, damb ròstre d'àngel, entenien sense trebolar-se renecs e obscenitats qu'a viatges les hègen arrir coma lhòques. Toti èren joeni. Eth trabalhador vielh que non a aguesta alegria. Entre es òmes dilhèu non n'auie cap de trenta ans. Er obrèr lèu se torne taciturn, lèu pèrd era alegria expansiua, sense motiu. Que i a pòqui vielhs verds entre es proletaris.

Ana se vedec enrodada, sense pensà'c, per aquera multitud. Non se podie gésser deth trepadèr. Auie molta hanga e passauen carros e coches contunhament; qu'ère era ora deth corrèu e aqueth eth camin dera estacion.

Es grops se daurien entà balhar-li pas ara Regenta. Es gojats mès atrevits apressauen ada era eth ròstre damb certa insoléncia, mès era beresa bontadosa d'aquera cara de Maria Santisima, les impausaue admiracion e respècte.

Es sartrèsses non mormolhauen ne arrien quan passaue Ana.

- Qu'ei era Regenta!
- Be n'ei de beròia!

Aquerò didien eres e eri. Qu'ère ua laudança espontanèa, desinteresada.

- Alegria! Visca era tua mair!, gausèc cridar un andalús damb accent galhec.

Era sua afogadura li costèc ua *galleta* (un bohet d'un amic sòn, mès respectuós).

- Bèstia! guarda qu'ei era Regenta!

Qu'ère populara era sua beresa. A Petra tanben li didien es *pochi* qu'ère un arcàngel; anaue contenta. Ana arrie e acceleraue eth pas.

- A on mos auem metut...
- Qu'ei parièr, ja vedetz que non se vos mingen.

Moltes senhoretes aurien pogut apréner educacion d'aguesti pòcvaus.

Bèth aute còp auie passat per aquiu era Regenta a taus ores, mès en aguesta ocasion, ua sòrta de dobla vista, credie veir, sénter aquiu, en aqueth molon de ròba lorda, en madeish aulor piquent dera *chusma*, en revolum d'aqueres turbes, ua forma de plaser der amor; der amor qu'ère per çò que se vè ua necessitat universau. Tanben i auie mormolhs secrets, ara aurelha, entre aqueth tarrabastalh; ròstri aflaquidi, cares d'enamoradi gelosi, guardades coma arrais de passion... Entre aqueth cinisme aparent des dialògs, des brusques heregades, des estramuncades insolentes, dera brutalitat vantariosa, auie flors delicades, vertadèr pudor, illusions pures, sauneis amorosi que viuien aquiu sense consciéncia deth miasma dera misèria.

Ana parcipèc pendent un moment d'aquera voloptuositat esquiçada. Pensèc en era madeisha, ena sua vida consagrada ath sacrifici, a ua proïbicion absoluda de plaser, e cuelhec pena prigonda per çò der egoïsme excitat dauant des pròpries desgràcies. "Jo sò mès prauba que totes aguestes. Era mia sirventa a ath sòn molinèr que li ditz ara aurelha paraules que l'aluguen eth ròstre. Aciu enteni arridalhades deth plaser que còsten emocions entà jo desconeishudes..."

En aqueth moment s'aueren d'arturar entre era multitud. I auie un drama en trepader. Un joen naut, de peu nere e retortilhat, molt brun, vestit damb blòda blua, cridaue:

- Que l'aucisqui! l'aucisqui!. Deishatz-me, que la voi aucir.

Es sòns companhs lo tenguien; volien hèr-se-la a vier. Eth gojat lançaue huec pes uelhs.

- Qué ei aquerò? preguntèc Petra.
- Arren, didec, un des *celucos*.
- Òc, cridèc ua joena, mès s'era se descuede l'estofe.
- Que s'ac merite; ei ua tau. Eth joen dera blòda blua gessec deth passeg, ara fòrça, lèu arrossegat pes sòns amics. Quan passèc peth costat dera Regenta la guardèc cara a cara, distrèt, pensant ena sua resvenja; mès era sentec aqueri uelhs enes sòns coms un contacte violent. Qu'èren es *celucos*! Atau cridauen ara gelosia! Ère ua beresa infernau, solide, era d'aqueri uelhs, mès qué fòrta, qué umana!

Ara fin deishèren patrona e sirventa eth boulevard e entrèren en carrèr Comerci. Des botigues gessien bualhs de lum qu'arribauen en arriuet illuminant es pèires umides caperades de hanga. Dauant des veirines d'ua confiteria naua, era mès luxuosa de Vetusta, un grop de *tafurèls* de ueit a dotze ans se discutien era qualitat e eth nombre d'aqueres lecaries que non èren entada eri, e qu'es sues excelléncies solet podien apreciar per conjectures.

Eth mès petit lecaue eth cristau damb extasi deliciós, damb es uelhs barradi.

- Aguesta se cride *pitisa*, didec un en ton dogmatic.
- Vai, quina vantaria!; s'aquerò ei un *pionono*, pro qu'ac sai jo...

Tanben aquera scèna atrendic ara Regenta. Tostemp sentie sarrada era gòrja e auie lèrmes enes uelhs quan vedie as mainatges praubi admirar es doci e es jogalhes des veirines. Non èren entada eri;

aquerò li semblaue era mès terribla crudeutat dera injustícia. Mès, ath delà, ara aqueri tafurèls discutint eth nòm de çò que non podien minjar, se les imaginaue per desgràcia, frairs sòns, sense saber eth perqué. Volec arribar lèu ena sua casa. Aquerò d'atrendir-se per tot l'espaurie. "Cranhie er atac, ère molt nerviosa".

- Cor, Petra, cor, didec damb votz molt fèbla.
- Demoratz.. senhora... aquiu...semble que mos hèn un senhau... òc, ei a nosates. A!, que son eri, òc...
- Qui?
- Eth senhoret Paco e en Alvaro.

Petra notèc qu'era sua patrona tremolaue un shinhau e s'esblancossie.

- A on son? A veir se podem, abans que...

Ja non se podien escapar. En Alvaro e Paco èren dauant d'eres. Eth Marquesito les arturèc hènt ua cortesia exagerada, qu'ère ua des sues manères de *hèr esperit*, coma didie ja eth madeish Ronzal. Mesia saludèc plan formaument.

Dera confiteria naua gessien arrais de gas qu'enludernauen as vetustensi, non acostumadi a taus degalhades de gas. En Alvaro vedie ara Regenta enrodada en aquera claretat de bateria de teatre e notèc ena prumèra guardada que non ère ja era hemna distrèta d'aquera tarde. Sense saber se per qué, l'auie descoratjat era guardada placida, franca, tranquilla, de pòc abans, e sense màger fondament, era d'ara, timida, rapida, temorosa, li semblèc ua esperança mès, era submission d'Ana, eth trionf. "Que non serie tant, mès se n'alegraue de veder-se encoratjat. Sense fe en eth madeish non harie un solet pas. E se n'auie de hèr molti e lèu".

En Vetusta plò lèu tot er an, e es pòqui dies boni se profiten entà alendar ar aire liure. Mès es passegi non èren concorrudi senon es dies de hèsta. Es senhoretes praubes, que son es mès, non se resignen a ensenhar eth madeish vestit ua tarde e ua auta tostemp. De net qu'ei ua auta causa; se ges de *drapets*, se recor era part naua, eth carrèr Comerci, era Plaça deth Pan qu'a pòrges, encara que son estrets, un shinhau mès tard eth boulevard, quan ja era *chusma* ei en tot dormir. E era desencusa ei crompar bèra causa. En ua casa manque plan tantes causes! S'entre enes botigues, encara que se crompe pòc. Eth carrèr Comerci ei eth centre d'aguesti passegi nueitius e dissimuladi. Es cavalièrs van e vien per ample trepader e guarden damb mès o mens cinisme as daunes seigudes ath costat deth mostrador. Damb un uelh enes nauetats dera estacion e damb er aute en carrèr, regategen es prètzi, e cacen galantaries e senhaus ath vòl. Es gojats son lèu toti catalans; mès prononcien eth castelhan damb pro correccion. Son amables, beròis lèu toti: era majoritat an barba talhada ar estil Jesucrist. Molti uelhs neri siropadi e ròses es caròles. Inclinen eth cap damb ua languina entre romantica e longanha; aquerò madeish pòt significar "Senhoreta, *amagui* ua passion secreta, que...", "Senhoreta, non è era paciéncia de Job... mès qu'aurè paciéncia".

- O!, que sò en tot cansar-vos! li ditz Visitacion a un ròi damb còth de marinèr, ath quau ja l'a hèt cargar cinquanta pèces de percala.
- A, non senhora! Qu'ei era mia obligacion...e ath delà ac hesqui damb era màger volontat..."Eth joen li cau èster incansable, per aquerò ei aquiu".

Visitacion tostemp li cau hèr ua blosa tara sirventa, mès jamès se decidís. D'autes nets ei era qu'ei despolhada.

- "Me va a cuélher er iuèrn sense un hiu sus eth còs"

Eth gojat arrís damb amabilitat, en tot imaginar-se de bon gust ara dauna prima, mès de bones formes, tremolant en camisa jos es rigors d'ua nheuada...

- "Non sigatz dolent! Non sigatz tan materialista!" respon era, trebolant-se coma ua mainada aclapada que sospèche auer estat indiscrèta e tache en gojat es uelhs arridolents, arropits, que Visitacion cre que lancen bualhs. Eth catalan simule que se dèishe sedusir per aqueri uelhs e en cada percala rebaishe un shinhau.

Visitacion trionfe. Mès non sap qu'era madeisha percala l'ac venec a Obdulia rebaishat molt mès, e damb ua ganància superiora ara que podie demorar eth gojat arridolent e damb barba de judiu.

Es beròies vetustenses, coma ditz eth gasetaire de *El Lábaro*, non saben gésser des botigues de mòdes. Ac ven tot, ac remenen tot, e les quede temps entà *marejar* as *horteras* e cuélher percales ath caire (frasa d'Orgaz) des senhorets que passegen peth trepader discutint en votz nauta entà mostrar era sua preséncia. Domine aciu ua alegria rambalhosa, era alegria sense motiu qu'ei era mès expansiua e de bon contentament. Qui ac diderie? Non solet *er element joen d'ambdús sèxes* (de *El Lábaro*) senon es persones formaus; magistrats, catedratics, autoritats, avocats, enquia e tot clèrgues, son en tot desirar tot eth dia, sense encuedar-se'n, era ora des botigues, es dies que *hè bon* e pòden es daunes "decorosament" cuélher era mantelhina e meter-se en carrèr. Qu'ei aquera ua ora de cita, que, sense saber-se'n eri madeishi, se balhen es vetustensi entà satisfèr era necessitat de veder-se e tractar-se, e enténer bronit uman. Cau saber qu'es vetustensi s'estimen e s'aborrissen; se necessiten e se mesprèden. Un per un eth vetustenc mauditz as sòns conciutadans, mès defen eth caractèr de pòble *en massa*, e se lo trèn d'aquiu alende per tornar. En passeg dera net, qu'ei subreptici, aumens atau ac cride en Saturnino, i a ath delà er atractiu que li prèste era fantasia. Eth gas non ei entà prodigar-lo per un ajuntament plen de deutes, e un fanau aciu, un aute a cinquanta passi (se non hè lua; enes nets romantiques non i a gas) non enludèrnen ne li trèn ara net eth sòn mistèri. Que se ve que non n'a. Cada un, segontes era sua imaginacion, atribuís as que passen era figura que vò.

- Que semblen ues autes gojates, diden es porets.

Es vetustensi gaudissen damb era illusion de creder-se en un aute lòc sense gésser deth pòble. Tot se torne cares naues que dempús non son naues.

- Quines son aguestes?

E se passe que son es de Minguez, ei a díder, es etèrnes Minguez, es d'ager, es de delàger, es de tostemp. Mès mentre se tarde era illusion...! Enes pòbles a on pòqui viatges i a espectacles gratuits n'ei e ei mès interessant eth de contemplar-se mutuaument. Un passeg, *cuelhut pes peus*, ei un plaser delicat, intens, que gaudissen damb delicia inefabla es masses proletàries dera aunèsta classa mieja espanhòla.

I a bèth estudiant que s'ajace satisfèt damb mieja dotzèna de guardades recuelhudes aciu e enlà, enes sòns va-e-veni per Espolon e peth carrèr Comerci; e mainada maridadèra que n'a entà ueit dies damb ua flor amorosa que simulèc mespredar per impertinenta e que saborege quan ei soleta mentre bròde ues sabatilhes pendent sèt dies mortaus, darrèr deth cristau que pique era ploja incansabla. Atau s'explique aqueth entrar e gésser des comèrci, aqueth arrir per quinsevolh causa, aqueth trapar gràcia a cada frasa d'un pòcvau, ara coquinaria d'un estudiant que met eth cap per ua veirina dubèrta. Tot qu'ei movement, arrir, alegria. Aguest pòble ei eth madeish qu'assistís silenciós, grèu, estirat, as passegi de solemnitat, e aclapat e cap clin, plen d'oncion (de *El Lábaro*) as sermons, as novenes, as oficis de Setmana Santa e enquia ath *miserere*. Ana credie veir en cada ròstre era

ahlama dera poesia. Es vetustenses li semblauen mès beròies, mès elegantes, mès seductores que d'auti dies: e enes òmes vedie mina distinguida, gèsti decididi, talh romantic; damb era imaginacion anaue amassant per parelhes a òmes e hemnes segontes passauen, e ja se pensaue que viuie en ua ciutat a on sirventes, costurères e senhoretes, estimauen e èren estimades per molinèrs, estudiants e militars dera resèrva.

Sonque era non auie amor; era e es mainatges praubi que lecauen es cristaus des confiteries èren es deseretadi. Ua ondada de rebelion se botjaue ena sua sang, camin deth cervèth. Cranhie un aute còp er atac.

- "Qué ère aquerò, Senhor, qué ère aquerò?" Per qué un dia semblable quan eth sòn esperit ven d'entrar en ua vida naua, vida de victima, mès non de sacrifici estèrle, sense testimònis, senon acompanhat pera votz encoratjadora d'ua anma fraia; per qué en ocasion tan importanta se presentaue aqueth vam enes sues entralhes, qu'era credie causa de nèrvis, entà mortificar-la, entà cridar guèrra! laguens deth cap, e entà remenar de naut en baish? Non auie estat ena hònt de Mari-Pepa autrejada ara esperança dera vertut? Non se daurien naui orizons ena sua anma? Non anaue a víuer entà bèra causa en avier? Ò! Qui l'auesse botat ath senhor Magistrau aquiu! Era sua man tumèc damb era d'un òme. Sentec un calor doç e un contacte pegós. Non ère eth Magistrau. Ère en Alvaro qu'anaue ath sòn costat parlant de quinsevolh causa. Era a penes l'entenie, ne volie atribuir ara sua preséncia aqueth cambiament de temperatura morau, que planhie ath sòn laguens, mentre vedie as joeni e as famoses vetustenses hèr era aleta en trepader, e enes botigues enludernantes de gas. En Alvaro opinaue çò contrari, qu'ère pro era sua preséncia e contacte entà auançar es eveniments. Entà auer ua idèa de çò que Mesia pensaue deth pretigi deth sòn *fisic*, s'a d'imaginar ua maquina electrica damb consciéncia de qué pòt deishar anar bualhs. Eth se credie ua maquina electrica d'amor. Eth cas ère qu'era maquina siguesse premanida. Qu'ère pèc enquia aguest punt, mès mos cau díder a favor sòn qu'arrés se'n sabie, e que podie mentar nombrosi hèts qu'acreditauen eth motiu d'aquera vanitat monstruosa. Se credie òme de talent ("eth ère principaument un politic"), confiaue ena sua experiéncia d'òme de mon, e en sòn art de Tenorio, mès umilament se declaraue ada eth madeish que tot aquerò non ère arren en comparer damb eth prestigi dera beresa corporau. "Entà sedusir as hemnes gastades, hartes d'amor, mimoses, de gusti estranhs, dilhèu non ei pro era figura, ne tansevolh ei era causa mès importanta; mès es vèrges *aunèstes* (coneishie eth ua auta classa) e es maridades aunèstes se renden ath bon mosso".
- Non coneishi seductors gibosi ne natets, didie, arroncilhant es espatles, es pòqui viatges que damb es sòns amics intims parlaue d'aguestes causes: solie èster dempús de sopar abondosament. Me parlen de pèrta deth gust? Aquerò ei excepcionau. Mès arrés volerà èster en amor çò qu'ei era resina fetida enes aulors; e ça que la, es daunes romanes dera decadéncia...

Paco Vegallana acodie alavetz damb eth testimòni des lectures tecnico-escandaloses. Descriuie totes es aberracions de lubricitat femenila en çò ancian, ena Edat-Mieja e enes tempsi modèrns. Non auie arren de nau: "Madeish que hèn es parisenques mès pervertides, ac sabien e ac hègen es meretrices de Babilonia e de Cerbatana". Paco patie distraccions cada còp que se remontaue ara istòria anciana. Aguesta Cerbatana ère Ecbatana, mès eth la cridaue atau solide per equivocacion. Ja sabie a quina ciutat se referie. Qu'ère ua qu'auie muralhes de colors desparièrs. Ac auie liejut ena *Istòria dera Prostitucion*; ena de Dufour non, en ua auta que coneishie molt, tanben. Qu'ère un sabent.

- Jo è liejut, higie en Alvaro en taus cassi, que i a aut princesses e reines capriciades e *metudes* damb monards, atau coma sone, monards.
- Òc senhor, acodie Paco a díder, ac afirme Victor Hugo en ua novèla qu'en francés se cride *Er òme qu'arrís* e en espanhòu *De orden del rey*.

- Mès ath delà d'aquerò, qu'ei çò d'excepcionau, seguie dident Mesia, mos cau desenganhar, aquerò que cèrquen es hemnes ei un bon *fisic*.
- Aquerò me pensi jo, solie afirmar Ronzal, era hemna ei atau *urbiceorbi* (pertot en latin de Trabuco).

Ath delà, en Alvaro ère prigondament materialista e aquerò non ac cohessaue ad arrés. Coma qu'en eth çò mès important ère eth politic, transigie damb era religion des ancessors de Paco e se n'arrie dera separacion dera Glèisa e er Estat. Qu'ei mès, li semblaue de mau ton amiar era contrària as catolics de bona fe. En París auie aprenut ja en 1867, quan anèc ara exposicion, que çò *chic* ère creir coma eth carbonèr. Spòrt e catolicisme, aguesta ère era mòda que seguie imperant. Mès qu'ei clar que çò de creir ère díder que se creiguie. Eth non auie deguna fe, "ne li calie", se non ei quan l'entraue era pòur dera mòrt. Quan queiguie malaut e se trapaue en ostau solet, abandonat de tot amor vertadèr, alavetz sentie sincèrament, a maugrat d'auer corrut tant, non èster un cristian sincèr. Mès quan se guarie didie: "Tè! Tot aquerò ei per causa dera feblesa". Ça que la, ère bon *illustrar-se*, fondar en quauquarren aqueth materialisme que tan ben maridaue damb es sues idèes sus eth mon e sus era manèra d'explorar-lo. L'auie demanat a un amic libres que li demostrèssen eth materialisme en pòques paraules. Comencèc aprenent que ja non auie tau metafisica, idèa que li semblèc excellenta, pr'amor qu'evitaue molti copacaps. Liegec *Fòrça e Matèria* de Buchner e quauqui libres de Flammarion, mès aguesti non l'agradèren; parlauen mau dera Glèisa e ben deth Cèu, de Diu, dera anma... e precisament eth volie tot çò de contrari. Flammarion non ère *chic*. Tanben liegec a Moleschoft e a Virchov e a Vogt, arreviradi, caperadi de papèr de color de safran. Non comprenie massa, mès s'anaue ath gran: tot ère massa gris; corrent, çò qu'eth volie. Çò mès important ère que non i auiesse lunfèrn. Tanben liegec en francés eth poèma de Lucrecio *De rerum natura*; arribèc enquiara mitat. Didie ben eth poèta, mès aquerò ère molt long. Ja non vedie qu'atòms, e era sua bona figura ère un erós conjunt de molecules en forma de gancho entà cuélher a totes es hemnes polides que se metessen dauant. Atau ère per laguens Mesia en aquerò des credences, mès en aguesti sosterranhs non i auie arribat eth madeish Paco, qu'ère un brave catolic, segontes Mesia. Aquerò ère entada eth solet, mentre ère en Vetusta. Enes sòns viatges a París treiguie eth hons dera mala e eth hons deth materialisme. Ac explicaue en dues conferéncies. Quan era hemna se convencie de qué non auie metafisica, l'anaue molt milhor a en Alvaro. En rebrembar ua hemna des covertides ar epicureisme solie díder en Alvaro damb ua ahlama enes uelhs molt dubèrts:

- "Quina hemna aquera!" E alendaue. Aquera hemna jamès aurie estat ua vetustensa. Es vetustenses tanpòc creiguien ena metafisica, non sabien arren d'era, mès non passauen per cèrtes causes.

En Alvaro anaue ath costat d'Ana convençut de qué era sua preséncia ère pro entà costar efèctes deletèris d'aquera vertut ena quau eth madeish credie. Es paraules èren alavetz, e sense prejudici, çò de mens. Eth tanben solie parlar damb eloqüéncia ara anma, vai! mès en d'autes circonstàncies; mès endauant.

Paco anaue darrèr sense mespredar era convèrsa de Petra, que s'entonaue parlant damb eth Marquesito. En matèria d'amor era sirventa non credie enes classes e concebie plan ben qu'un nòble s'encamardèsse e se maridèsse damb era per exemple. Non didie qu'en Paquito siguesse en aguest cas, ne molt mens; mès li laudaue eth peu d'aur e era blancor deth cutis, e per bèra causa se comence.

- Vos deuetz engüejar fòrça en Vetusta, Ana, didie en Alvaro.

Que cercaue en bades amiar era convèrsa en un punt analòg ath que pensaue tractar ara longa, arribada era ocasion avienta.

- Òc, a viatges m'engüegi. Plò tant!
- E encara que non ploigue. Vos que non anatz en nunlòc.
- Serà que non me vedetz; gèsqui soent.

Aguestes paraules, a penes prononciades, li semblèren imprudentes. Ère era qui les auie prononciat? Atau parlaue Obdulia damb es òmes, mès era, Ana!

En Alvaro se vedec en un embolh. Qué volie aquera senhora? Provocar ua convèrsa entà alludir ad aquerò que i auie entre es dus, qu'en rigor non ère arren que se meritèsse cap comentari? Deuie eth deishar córrer aquera inavertència d'Ana? Que non se fixaue en era! Era vataria vulgara o quauquarreen mès complicat qu'eth non s'esplicaue? Volie balhar coma nul tot aquerò qu'ambús sabien, es cites, sense citar-se, en tau glèisa, en teatre, en passeg? Volie remir valor as guardades fixes, intenses, qu'a viatges l'autrejaue coma favor celestiau que non s'a de prodigar?

Eth prumèr impuls d'Ana auie estat inconscient.

Auie parlat coma eth que ditz ua frasa hèta, sense sens; mès dempús pensèc qu'aquera responsa podie servir entà descoratjar a Mesia hènt-li veir qu'era non auie entrat en aqueth pacte de sord-muds. Mès aquerò ère inoportun. Qu'ère remir massa, ère remir era evidéncia.

En Alvaro cranhie aventurar molt aquera net, e credec mens ridicul "hèr-se er interessant" segontes er estil que tenguien es vetustensi en taus matèries. E didec damb ton d'ua galantaria vulgara, obligada:

- Senhora, vos, a on sigue, auetz de cridar era atencion, enquuia e tot era deth mès distrèt.

E coma qu'aquerò li semblèc un shinhau anfibòl, higec quauques paraules, no mens vulgares e heredes.

Non comprenie eth encara qu'aquerò de *hèr-se er interessant*, s'auesse estat ridicul tractant-se de d`autes hemnes, ère era milhor arma contra era Regenta. Ana ac desbrembèc tot còp sec entà pensar en dolor que sentec en enténer aqueres paraules, "S'aurè jo vist visions? Se jamès aguest òme m'aurà guardat damb amor; s'aqueth veder-lo pertot serie edart; s'es sòns uelhs serien distrèts en tachar-se en jo? Aqueres tristeses, aqueri impulsi mau dissimuladi d'impaciéncia, de despièt, que jo observaua pera coa deth uelh (ai, ai, òc ère vertat, pera coa deth uelh) serien illusions mies, sonque illusions mies? Mès que non podie èster!" E sentie sudors e caudheireds quan s'ac imaginaue. Jamès, jamès accederie era a satisfèr es desirs qu'aqueres guardades li revelauen damb muda eloqüéncia; serie vertuosa tostemp, consumarie eth sacrifici, eth sòn en Victor e arrés mès, ei a díder, arren; mès er arren ère era sua dòt d'amor. Mès renonciar ara madeisha temptacion! Aquerò ère massa. Era temptacion qu'ère sua, eth sòn solet plaser. Que ja hège pro de non deishar-se véncer, mès volie deishar-se temptar!

Era idèa de qué Mesia arren demoraue d'era, ne arren demanaue, li semblaue un horat nere dubèrt en sòn còr que s'anaue aumplint de uet. "Non, non, era temptacion ère sua, eth sòn unenc plaser! Qué harie se non lutaue? E mès encara, pensaue sense poder remedià'c, era non deuie, non podie estimar; mès èster estimada, per qué non? Ò! de quina manèra mès terribla acabaue aqueth dia qu'auie cuelhut coma erós, aqueth dia que se presentaue un companh dera anma, eth Magistrau, eth confessor que li didie qu'ère tan aisida era vertut! Òc, ère aisida, pro qu'ac sabie era, mès se li treiguien era temptacion non aurie cap de merit, serie pròsa pura, ua causa vetustensa, çò qu'era mes auie en òdi..."

En Alvaro, que se non ère tan bon politic coma se pensaue, dera diplomàcia deth galanteig ne sabie un shinhau, comprenec lèu que, sense saber com, auie acertat.

Ena votz dera Regenta en desconcèrt des sues paraules, notèc que l'auie hèt efècte era sequetat dera vulgara galantaria. "Demoraue ja ua declaracion? Mès se deman va a comuniar! Quina hemna ei aguesta? Ua plan beròia hemna!" higec eth materialista ath sòn laguens en guardar-la ath sòn costat damb ahlames enes uelhs e carmin enes caròles.

Auien arribat en lumedan dera casa des Ozores, e s'arturèren. Eth fanau daurat que penjaue deth tet alugaue a penes er ample vestibul. Qu'èren lèu ena escurina. Hège quauques menutes que carauen.

- E Petra? E Paco? preguntèc era Regenta espaurida.
- Vien per aquiu, ara hèn eth torn ara cantoada.

Anita sentie era boca seca, entà parlar auie besonh d'umitejar damb era lengua es pòts. Ac vedec Mesia qu'adoraue aguest gèst dera Regenta, e sense poder tier-se, dehòra deth sòn plan, *natura naturans*, exclamèc:

- Plan beròia! Plan beròia!

Mès ac didec damb votz rancosa, sense consciéncia de qué parlèsse, molt baish, sense vantar-se d'atreviment. Que siguec ua hujuda de passion, que plan per aquerò ère mes important qu'ua flor insipida, e non ère ua asenada. Que se podie cuélher coma ua declaracion, coma ua brutalitat dera natura ahiscada, coma tot, mens coma un atreviment impertinent, impossible en mès complit cavalièr.

Ana simulèc non enténer, mès es sòns uelhs la delatèren e luderen ena ombra, cercant a en Alvaro qu'auie arreculat uns passi ena escurina, li paguèren ar arràs es delícies qu'aqueres paraules deishèren quèir coma ploja benefica ena anma dera Regenta.

- Que ja ei mia, pensèc en Alvaro damb un delèri superior ath qu'eth madeish demoraue en dia dera sua capitada.
- Voletz vosati pujar a descansar? preguntèc era dauna as cavalièrs, en veir arribar a Paco.
- Non, gràcies. Jo tornarè dempús a cercar-te damb era mia mair.
- A cercar-me?
- Òc. Non t'ac a dit aguest? Aué vas ath teatre damb nosati. Que i a ua estrena; ei a díder, ua estrena d'en Pedro Calderon de la Barca, era idòla deth tòn marit. Non ac sabes? Qu'a vengut un actor de Madrid, Perales, molt amic mèn, qu'imite a Calvo molt ben. Aué hèn *La vida es Sueño...* Non mancaue mès! Te cau vier! Ua solemnitat! Mama s'a entestat. Demora vestida.
- Mès, creatura, se deman è de comuniar...
- E qué se passae?
- Plan que se passe!
- Ac pòs deishar entà un aute dia. Plan, donc, ja apraiaràs aquerò damb era mia mama; pr'amor qu'era vierà a cercar-te.

E sense díder arren mès gessec deth lumedan er empeguit Marquesito.

Petra ère ja laguens en pati, hènt veir que non entenie arren. "Que ja sabie a qué atier-se; qu'ère aqueth. Aumens aqueth ère un. Eth Marquesito l'auie entretengut ada era entà deishar solets as auti. Se li notaue en qu'ère molt hered. Non l'auie balhat ua mau abraçada ena escurina". Escotèc. Entenec qu'en Alvaro se didie adiu damb ua votz tremolosa e molt umila.

- Anaratz ath teatre?
- Non, segur que non, contestèc era Regenta, barrant ath sòn darrèr era pòrta e entrant en pati.

Capitol X

Tàs ueit en punt, era berlina dera Marquesa anaue arrincant bualhs pes mau empeiradi carrèrs dera Encimada; arribaue ena Plaça Naua e s'artureaue dauant deth casalon acornerat.

Era Marquesa, de blu e d'aur, ludent senhaus d'encantament qu'auie auut, aué ja sornaruts e costeruts, damb peus blancs tintadi de nere, entraue en minjador dera Regenta daurint pòrtes damb tarrabastalh.

- Com? Qué ei aquerò? Non t'as vestit encara?
- Qué testuda!, exclamèc Paquito, qu'acompanhaue ara sua mair.

En Victor inclinèc eth cap e arroncilhèc es espatles, hènt veir que non ère responsable d'aquera testudaria.

"Eth òc, ère ja prèst". Efectivament, s'apraiaue es gants e ludie era sua levita de tricòt molt ajustada.

Ana Arric ara Marquesa.

- Mès, senhora, qu'ei ua holia. Per qué vos auetz shordat?
- Com holia? Ara madeish te vas a vestir. Donques que ja que m'è shordat, coma tu dides, non serie en bades. Au! naut, o aciu madeish, dauant d'aguesti senhors, te pienti, te cauci e te vestisqui.
- Qu'ei aquerò, didec Paco, te vestim, te pientam...

En Victor persutèc tanben.

- *La vida es sueño,* hilha mia, ei çò mès extraordinari deth teatre.... Qu'ei un drama simbolic... filosofic.
- Òc, que ja ac sai, Quintanar...
- E Perales, qu'ac ditz tan ben, eth mèn amic Perales.
- E i aurà molta gent, higec era Marquesa.
- Per Diu, senhora: damb mil amors, se non siguesse... Non i vau d'auti viatges? Mès qu'ei que deman è de comuniar!
- Ta, ta, ta, ta! E qué a a veir aquerò? Ac sap era gent? Vas tu ath teatre entà pecar?
- Er art qu'ei ua religion! avertic en Victor guardant et sòn relòtge, temorós de pèrder aquerò de

  Hipogrifo violent que correres parelhes damb eth vent.

Dempús se'n sabec de qué aquerò ac suprimien. "Quin escandal!"

- Mès, mainada, seguic, massa que mos aunore era Marquesa.
- Qué aunors e qué carabasses...? mès a de vier.
- Non senhora, qu'ei inutil persutar.

Discutiren fòrça temps; mès fin finau, era senhora Rufina, que tanben volie veir començar, cedic e se hec a seguir a en Victor, que hèc quauqui repotecs.

- Donques qu'era ei tan temarduda, me quedarè jo tanben.
- Non mancarie arren mès! exclamèc era Regenta espaurida. Non i vas d'auti viatges?

En Victor persutèc un shinhau entà quedar-se, entà pèrder aqueth drama de drames.

Mès fin finau se vedec soleta en minjador Ana, apròp d'aquera humenèja de campana, recarregada, exuberanta de relèus de ges, pintada damb colors de ludèrt; era humenèja, qu'ath costat dera sua lum auie liejut en d'auti dies tanti huelhetons era senhoreta Anunciacion Ozores, que repause en patz. Ara non i auie huec aquiu; eth coador descubèrt, ère un horat de tristesa.

Petra recuelhec eth servici deth cafè. Anaue guiterosa. Entrèc e gessec molti viatges. Era patrona ne tansevolh la vedie, guardaue, sense botjar es paupetes, eth coador nere e hered. Era puncèla se minjaue damb es uelhs ara senhora. "Non va ath teatre! Aciu se passe bèra causa. Serè jo un trebuc? M'aurà de besonh?"

- Vò bèra causa era senhoreta?, preguntèc.

Exaltada era Regenta, responec:

- Jo?... qué?... Arren. Vè-te'n.

"A tot darrèr, ère ua pegaria auer-li hèt aqueth mesprètz ara Marquesa, quan ja ère decidida a non comuniar a londeman. Mès, per qué non auie de comuniar? Ère era ua beata damb escrupuls pècs? De qué se n'auie d'empenaïr? En qué auie fautat? Tota Vetusta ère en aqueth moment gaudint entre bronit, musica, lum, alegria; e era soleta, soleta aquiu en aqueth minjador escur, trist, hered, plen de rebrembes ociosi o nècis, hugent dera ocasion de balhar aliment a ua passion que vantarie ara hemna mès presumptuosa. Ère aquerò pecar? Arren auie era a veir damb en Alvaro. Que podie èster eth tot çò d'enamorat que volesse, mès era jamès l'autrejarie eth favor mès insignificant. A compdar d'ara ne tansevolh lo guardarie. Que n'ère decidida. Qué s'auie de cohessar? Arren. Entà qué reconciliar-se? Entad arren. Que podie comuniar sense pòur; òc, maitiarie, comuniarie. Mès qu'ère pro, ère pro, per Diu de pensar en aquerò! Se tornaue lhòca. Aqueth estudi de pensament contunhat, espiar-se ada era madeisha, acusar-se, per idèes innocentes, per maus pensaments, qu'ère un martiri. Un martiri que se higie ad aqueri que era vida l'auie hèt a vier e les seguie hènt-se-les a vier sense cercar-les. Mès, qué auie de hèr ua hemna coma era senon meditar? En qué s'auie de divertir? En caçar damb liga o damb reclam coma eth sòn marit? En plantar eucaliptus a on non volien néisher, coma Frigilis?"

En aqueth moment vedec a toti es vestustensi erosi ara sua manèra, autrejadi es uns ath vici, es auti a quinsevolh mania, mès toti contents. Sonque era ère aquiu coma en un despatriament. "Mès, ai! qu'ère ua despatriada que non auie pàtria a on tornar, ne pera quau alendar. Auie viscut en Granada, en Saragossa, en Granada un aute còp, e en Valladolid, en Victor tostemp damb era; qué auie deishat ara vòra deth Ebre, deth arriu Trobador, ne ara vòra deth Genil e deth Darro? Arren; coma molt quauque assag d'aventura ridicula. Se'n brembèc der anglés qu'auie ua bòrda ath costat dera Alhambra, eth que s'enamorèc d'era e li regalèc era pèth de tigre caçat ena India pes sòns sirvents. Auie sabut mès endauant qu'aqueth òme, que, en ua carta (que dempus era trinquèc) li juraue penjar-se en un arbe istoric des jardins deth Generalife "ath costat des hónts d'etèrna poesia e voloptuosa frescor", aqueth praube Mr. Brooke s'auie maridat damb ua gitana der Albaicin. Bon profit; mès, ça que la, ère ua aventura estupida. Era pèth de tigre la sauvaue, per çò deth tigre, non per anglés." Aguesta istòria non la sabie ben Obdulia; se pensaue que se tractaue d'un nòrd-american; l'ac auie dit Visitacion...

"Per qué non auie anat ath teatre? Dilhèu aquiu aurie pogut aluenhar d'era aqueres idèes tristes, aclapadores, que se tachauen en sòn cervèth coma es agulhes en un boirac. Be n'ère de pèga. Per qué non auie de hèr madeish qu'es auti?" En aqueth moment pensaue coma se non auesse en tota era ciutat mès hemnes aunèstes qu'era. Se metec de pès; ère impacienta, lèu emmaliciada. Guardèc

era ahlama dera lampa penjada sus era taula... L'ofenie aquera lum. Gessec deth minjador; entrèc en sòn gabinet; dauric eth balcon, apuèc es codes en hèr e eth cap enes mans. Era lua ludie dauant, darrèr des supèrbs eucaliptus deth *Parc*, plantadi per Frigilis. Se tardaue aqueth vent deth sud mofle, templat, guiterós; a viatges bohades botjauen coma cascabèls es tamborins des huelhes, que començauen a secar-se e sonauem damb timbre metallic. Qu'èren coma estrementides d'aquera natura proxima a dormir eth sòn saunei d'iuèrn.

Ana entenie bronits confusi dera ciutat damb es ressonàncies alongades, melancoliques; crits, fragments de cançons luenhanes, ganhòls. Tot escampilhat en aire, coma era lum blancosa reverberada pera broma baisha que se calaue sus Vetusta e semblaue eth còs deth vent mofle e caud. Guardèc entath cèu, ara grana lum qu'auie ath dauant, sense saber se qué guardaue, notèc enes sòns uelhs un povàs de claror argentina; hiu de plata que baishaue de naut enes sòns uelhs, coma teles d'aranha; es lèrmes reflectien atau es arrais dera lua.

"Per qué ploraue? A qué venguie aquerò? Tanben era ère ben pèga. Auie pòur d'aguestes estrementides que non servien entad arren". Era lua la guardaue ada era damb un solet uelh, calat er aute en abisme; es eucaliptus de Frigilis inclinant brèu e majestuosament era sua copa, s'apressauen es uns as auti, gasulhant, coma dident-se discrètament çò que pensauen d'aquera hòla, d'aquera hemna sense mair, sense hilh, sense amor, qu'auie jurat fidelitat etèrna a un òme que s'estimaue mès a un bon macho de perditz que totes es amorasses maridaus.

"Aqueth Frigilis, eth des eucaliptus, n'auie auut eth tòrt. L'ac auie metut pes uelhs. E hège ueit ans e encara pensaue en aguesta mala passada de Frigilis, coma se siguesse ua injuria dera vesilha. E se s'auesse maridat damb en Frutos Redondo? Dilhèu l'aurie estat infidèu. Mès aqueth en Victor ère tan brave, tan cavalièr! Semblaue un pair, e ath delà dera fe jurada, serie ua vilania, ua ingratitud enganhar-lo. Damb en Frutos dilhèu aurie estat ua auta causa. Non aurie auut mès remèdi. Que serie tan brutau coma grossièr! En Alvaro alavetz l'aurie panat, òc, e en aguesti moment ja serien en fin deth mon. E se Redondo s'incomodaue, aurie de lutar contra Mesia." Ana contemplèc a en Frutos, eth miserable estirat sus era arena, estofant-se en ua badina d'aigua, coma era qu'èra auie vist ena plaça de *tòros*, ua sang lèu nera, espessa e damb esgluma...

"Quin orror!" Auec hàstic d'aquera imatge e des idèes que l'auien hèt a vier.

"Be ne sò de miserabla en aguestes ores de desalend! Quines infàmies pensi!..." S'estofaue en balcon. Volec baishar en uart, en *Parc*, sense demanar lum ne alugar-la, alugada pera lua, trauessèc quauques crambes cercant era escala deth partèrra, mès en passar peth burèu de Quintanar, cambièc de pensada e se didec: "entrarè aquiu, aguest deu auer aluquets sus era taula. Vau a escriuer-li ath Magistrau, li diderè que me demore deman pera tarde; me cau reconciliar; jo non posqui recéber era comunion atau; l'ac condarè tot, tot, çò de laguens e çò de mès laguens tanben".

Eth burèu ère ena escurina; aquiu non entraue era lua. Ana auancèc paupant es parets. A cada pas estramuncaue damb un mòble. Se n'empenaïc d'auer-se aventurat sense lum en aquera cramba que non auie un brigalh liure de trebucs. Mès que ja non podie hèr repè. Hec ua passa sense apuar-se ena paret, seguic entà dauant, damb es mans auançades entà evitar eth patac...

- Ai, Jesus! Qui va? Qui ei? Qui me tie? cridèc espaurida.

Era sua man auie tocat un objècte hered, metallic, qu'auie cedut ara pression, e de seguit entenec un espet e sentec dus còps en sòn braç, que quedèc agarrat en dues tenalhes inflexibles que li sarrauen era carn damb fòrça. Damb tota era que li balhèc era pòur secodic eth braç entà desliurar-se d'aquera preson, mentre seguie cridant:

- Petra! lum! Qui ei aciu?

Es tenalhes non deishèren ara presa; seguiren eth sòn movement e Ana sentec un pes, e entenec eth tarrabastalh des cristaus que se trincauen en pasiment en quèir en companhia de d'auti objèctes que ressonauen en tumar contra eth solèr. Non gausaue cuélher damb era auta man es tenalhes que la sarrauen, e non se desliuraue d'eres encara que seguie agitant eth braç. Cerquèc era pòrta, estramunquèc mil còps; ja sense sen, tot ac fotie per terra; sonaue de contunh un bronit de quauquarren que se trincaue o rodaue damb tarrabastalh peth solèr. Arribèc Petra damb lum.

- Senhora, senhora! qué ei aquerò? Lairons!
- Non, cara! Vene aciu, trè-me aquerò que me sarre coma ues tenalhes.

Ana ère rogida de vergonha e d'ira. Sentie ua indignacion tan grana coma era colèra d'Aquiles, eth hilh de Peleo.

Petra sagèc d'arrincar eth braç dera sua patrona d'aqueth param qu'auie queigut.

Qu'ère ua maquina que, segontes Frigilis e Quintanar, es sòns inventors, servirie era caçar vops enes garières tanlèu acabèssen eri de véncer cèrta dificultat de mecanica que retardaue era aplicacion der artefacte.

Qu'ère de besonh qu'eth morret der animau toquèsse en un punt determinat; se tocaue, immediatament queiguie sus eth sòn cap ua barra metallica e ua auta identica la subjectaue per dejós dera maishèra inferiora. Era fòrça deth ressòrt non ère pro entà aucir ath lairon de corrau, mès òc entà arturar-lo, gràcies a cèrts ganchos incruents sabiament plaçadi. Ne Frigilis ne Quintanar volien sang; non sajauen mès que tier subjècte ath delinqüent cuelhut *in fraganti*. S'aguesti inventors non auessen sabut armonizar es interèssi dera indústria damb es estatuts dera societat protectora d'animaus ac aurie passat mau aquera net era Regenta. Erosament, Quintanar ère correccionalista; volie era correccion deth colpable mès non era sua destruccion. Es vops qu'era cacèsse suberviuerien. Non mancaue entà qu'era maquina siguesse perfècta, qu'aquerò: qu'es panaires de garies arribèssen a tumar damb eht baston der endiablat ressòrt, coma auie estramuncat aquera senhora.

Ne Petra ne era sua patrona coneishien er usatge d'aqueth artefecte que les calec destroçar (e pro que les costèc) entà separar-lo deth braç que sarraue. Petra tenguie er arridolet de mau hèr. Se contentèc dident:

- Quin *estralh*! senhalant es tròci de lausa, cristau, e d'autes matèries inqüalificables que jadien en solèr.
- S'auessa estat jo, ja me podia díder adiu d'en Victor... Ai, senhora, s'auetz trincat vos tèsti naui...e eth quadre des parpalhòles s'a hèt brigalhs! e s'a trincat ua veirina der erbolari! e...
- Qu'ei pro!, dèisha aguesta lum aciu, vè-te'n, interrompec era Regenta.

Petra seguic insistint gaudint dera simulada colèra dera sua patrona.

- Voletz que vos hèsca a vier arnica, senhora? Guardatz, qu'auez eth braç morat... plan que òc...a penes mossegarie damb fòrça aguest dimòni de guilhotina... mès, qué deu èster aquerò? Ac sabetz vos?
- Jo... non... non, dèisha-me. Hè-me a vier un shinhau d'aigua.
- Plan que òc; e telh, qu'ètz esblancossida coma ua mòrta. Per qué anàuetz ena escurina, senhora? Quin espant! mès quin espant...! Qué diables deu ester aquerò? Pr'amor qu'entà caçar parrats non ei... E l'auem trincat... guardatz... mès que siguec de besonh.

Petra gessec, tornant damb era arnica que non volec meter-se era Regenta; dempús venguec damb telh, recuelhec era rèsta des trastes e les botèc sus taules e armaris coma se siguessen reliquies santes. Sentie ua alegria singulara vedent aquera roïna d'objèctes qu'era auie de considerar coma veires sagradi d'un culte desconeishut.

- S'auessa estat jo! repetie entre dents, en amassar es darrèrs tròci, botada de jolhs.

Que gaudie deliciosament d'aguesta catastròfa, des deth punt de vista dera sua irresponsabilitat.

Ana baishèc en uart, desbrembada ja dera carta que volie escríuer. Li hège mau eth braç. Li hège mau morau coma es bohets que desaunoren. Li semblaue ua vergonha e ua degradacion ridicula tot aquerò. Qu'ère furiosa. "Eth sòn Victor! aqueth pèc! òc, pèc! en aqueth moment non hege repè. Qué diderie Petra ath sòn laguens? Quin marit ei aqueth que cace damb param ara sua esposa?" Guardèc era lua e s'imaginèc que li hège mimaròtes en tot burlar-se'n dera sua aventura. Es arbes seguien parlant-se ara aurelha, mormolhant damb totes es sues huelhes; comentauen damb ironic arridolet er ahèr dera guilhotina, coma didie Petra.

"Quina net mès beròia! Mès qui ère era entà admirar era net serena? Qué auie a veir tota aquera poesia melancolica de cèu e tèrra damb aquerò que venguie d'arribar-li ada era?"

"Se pensaue Quintamar qu'ua hemna ei de hèr e pòt resistir, sense quèir ena temptacion, manies d'un marit qu'invente maquines absurdes entà magulhar es braci dera sua hemna. Eth sòn marit ère botanic, ornitològ, floricultor, arbicultor, caçador, critic de comèdies, comic, jurisconsult; tot mens un marit. Estimaue mès a Frigilis qu'ara sua hemna. E qui ère Frigilis? Un lhòco; simpatic ans endarrèr, mès ara complètament *deishat d'anar*, intractable. Un òme qu'auie era mania dera aclimatacion, que tot ac volie armonizar, barrejar e confóner; qu'empeutaue perèrs damb pomèrs e credie que tot ère madeish, e pretenie qu'eth cas ère "adaptar-se ath miei". Un òme qu'auie arribat ena sua orgia d'asenades a empeutar pochi anglesi en pochi espanhòus. Ac auie vist era! Uns praubets animaus damb era cresta destroçada, e ath delà, tengut damb liròts un monhon de carn crua, sagnosa, quin hàstic!. Aqueth Herodes ère eth Pilades deth sòn marit. E hège tres ans qu'era viuie entre aqueth parelh de somnambuls sense mès relacions intimes. Qu'ère pro, ère pro, non podie mès; aquerò ère era gota d'aigua que hè desbordar... quèir en un param, qu'eth sòn marit place en sòn burèu coma se siguesse en mont! non ère aquerò er arràs dera ridiculesa?"

Era exageracion d'aqueth sentiment de colèra plan injusta, mainadenca, li hec notar eth sòn error. "Era plan qu'ère ridicula! Irritar-se d'aquera manèra per un incident vulgar, insignificant!" E virèc contra era tot eth mesprètz. "Quin tòrt n'a eth de qué jo entre a malora sense lum en sòn burèu? Quin motiu racionau de quèisha auie era? Cap. Ò, que non auie desencusa, non auie desencusa entara sua ingratitud!..."

"Mès qu'ère parièr; era se morie de hàstic. Auie vint-e-sèt ans, era joenessa hugie; vint-e-sèt ans de hemna èren era pòrta dera vielhesa que ja ère en tot picar... e non auie gaudit un solet còp d'aguestes delícies der amor que parlen toti; que son er ahèr de comèdies, de novèles, e enquia e tot dera istòria. Er amor ei era soleta causa que vau era pena de víuer, auie era entenut e liejut molti viatges. Mès, quin amor? a on ère aguest amor? Era non lo coneishie. E rebrembaue entre avergonhada e furiosa qu'era sua lua de mèu auie estat ua excitacion inutila, ua alarma des sòns sensi, un sarcasme ath hons; òc, òc, entà qué amaga-s'ac ada era madeisha s'eth rebrembe l'ac didie a granes votzes? Era prumèra net, en desvelhar-se en sòn lhet d'esposa, sentec ath sòn costat er alend d'un magistrat; li semblèc ua bestiesa e un desvergonhament que ja qu'ère aquiu laguens eth senhor Quintanar, non i siguesse damb era sua levita de rigor e eth sòn pantalon nere de castor; rebrembaue qu'es delícies materiaus, irremediables, l'avegonhauen, e se n'arrien d'era ath madeish temps que l'aclapauen: eth

gaudir sense voler ath costat d'aqueth òme li sonaue coma era frasa deth dimèrcles de cendre, *quia pulvis es*! ès povàs, ès matèria...mès ath còp s'aclaraue eth sens de tot aquerò qu'auie liejut enes sues mitologies, de çò qu'auie entenut a sirvents e pastors mormolhar damb malícia... Aquerò qu'ère era e aquerò que podie auer estat!... E en aquera preson de castetat non li quedaue ne eth consolament d'èster tenguda coma martir e eroïna... Rebrembaue tanben es paraules d'enveja, es guardades de curiosèr dera senhora Agueda (e.p.d.) enes prumèrs dies de matrimòni; rebrembaue qu'era, que jamès didie paraules irrespectuoses as sues ties, l'auie calut esforçar-se entà non cridar: "Pèga!" en veir ara sua tia guardar-la atau. E aquerò contunhaue, aquerò s'auie patit en Granada, en Saragossa, en Granada un aute còp, e dempús en Valladolid. E ne tansevolh la planhien. Arren de hilhs. En Victor non ère pesant, aquerò ei vertat. Que s'auie cansat lèu de hèr eth galan e de man en man auie passat ath papèr de barba que l'estaue milhor. Ò! e coma un pair s'auie hèt estimar, plan! Que non podie era ajaçar-se sense un punet deth sòn marit en front. Mès arribaue era primauèra e era madeisha, era li cercaue es punets ena boca; li remordie era consciéncia de non estimar-lo coma marit, de non desirar es sues amorasses, e ath delà auie pòur des sens excitadi en bades. De tot aquerò resultaue ua grana injustícia non sabie de qui, un dolor irremediable que ne tansevolh auie era tirassada des dolors poetics; qu'ère un dolor vergonhós, coma es malauties qu'era auie vist en Madrid anonciades en fanaus verds e vermelhs. Com auie de cohessar tot aquerò, sustot atau, coma ac pensaue? e ua auta causa ère non cohessar-lo."

"E era joenessa hugie, coma aqueres brometes de plata ondulada que passauen damb ales rapides dauant dera lua... ara èren platejades, mès corrien, volauen, s'aluenhauen d'aqueth banh de lum argentin e queiguien enes tenèbres qu'èren era vielhesa, era trista vielhesa, sense esperances d'amor. Darrèr des flòcs de plata que, coma bandades d'audèths crotzauen eth cèu, venguie ua gran broma nera qu'arribaue enquia er orizon. Es imatges alavetz s'invertiren; Ana vedec qu'era lua ère era que corrie en aqueth cimalh dera escurina, entà amortar era sua lum en aqueth mar de tenèbres".

"Madeish ère era; coma era lua, corrie solitària peth mon entà abismar-se ena vielhesa, ena escurina dera anma, sense amor, sense esperança en eth... ò, non, non, aquerò non!"

Sentie enes entralhes crits de protèsta, que li semblaue que reclamauen damb suprèma eloqüéncia, inspiradi pera justícia, drets dera carn, drets dera beresa. E era lua seguie corrent, coma desbauçada, a quèir en abisme dera broma nera que se l'avalarie coma un mar de betum. Ana, lèu deliranta, vedie eth sòn destin en aqueres aparences nueitiues deth cèu, e era lua ère era, e era broma era vielhesa, era vielhesa terribla, sense esperança d'èster estimada. Estirèc es mans entath cèu, correc pes corsères deth *Parc*, coma se volesse volar e tòrcer eth cors der astre etèrnament romantic. Mès era lua se neguèc enes bugassi espèssi dera atmosfèra e Vetusta quedèc embolhada ena ombra. Era tor dera catedrau qu'ara lum dera net clara se destacaue damb eth sòn espirituau entorn en tot transparentar eth cèu damb es sòns ornaments de pèira, enrodada d'esteles, coma era Vèrge enes quadres, ena escurina ja non siguec mès un hantauma punchent; mès ombra ena ombra.

Ana, esblancossida, estavanida era animositat, emparèc eth cap enes barres heredes dera gran pòrta de hèr, qu'ère era entrada deth *Parc* peth carrèr de Darrèr-era-barralha. Atau s'estèc molt de temps, guardant es tenèbres de dehòra, abstrèta en sòn dolor, deishades anar es retnes dera volontat, coma es deth pensament qu'anaue e venguie, sense saber per a on, amiat per impulsi que d'eri non n'auie consciéncia.

Lèu tocant damb eth front d'Ana, botat entre dus hèrs, passèc ua siluèta peth carrèr solitari apegada ara paret deth *Parc*.

"Qu'ei eth!" pensèc era Regenta qu'arreconeishec a en Alvaro, encara qu'era aparicion siguec momentanèa; e arreculèc espaurida. Dobtaue s'auie passat peth carrèr o peth sòn cervèth.

Qu'ère en Alvaro efectivament. Ère en teatre, mès en entreacte se l'acodic gésser a satisafèr eth curiosèr intens qu'auie sentut. "Se per edart siguesse en balcon... Non i serà, solide, mès se i siguesse?" Non auie eth era vida plia d'accidents seriosi d'aguesta sòrta? Non li deuie ara bona sòrt, ara *chance* que didie en Alvaro, gran part des sòns trionfs? Jo e era ocasion! Qu'ère ua des sues normes. Ò! se la vedie li parlarie, li diderie que sense era non podie víuer, que venguie a rodar era sua casa coma un enamorat de vint ans platonic e romantic, que se contentaue vedent per dehòra aqueth paradís... Òc, totes aguestes pegaries li diderie damb era eloqüéncia que ja s'arribarie ath sòn temps. Eth cas ère que, per edart, siguesse en balcon. Gessec deth teatre, pugèc peth carrèr de Roma, trauessèc era Plaça deth Pan e entrèc ena dera Agla. En arribar ena Plaça Naua s'arturèc, guardèc de luenh ara cantoada... non auie arrés en balcon...Ja s'ac pensaue. Non tostemp gessen es presentides. Qu'ère parièr'.. Hec quauqui passi pera plaça, desèrta ad aqueres ores... Arrés, non pistaue ne un gat. "Un còp aquiu, per qué non seguir er assetjament romantic?" Se n'arrie d'eth madeish. Guairi ans auie de remontar ena istòria des sòns amors entà trapar passegi d'aquera sòrta! A maugrat der arrir, sense temor dera hanga que deuie auer en carrèr Darrèr-era-barralha, que non ère empeirada, se metec per un arc dera Plaça Naua, entrèc en un carreron, dempús en un aute e arribèc ath finau deth carrèr que daue tara pòrta deth *Parc*. Aquiu non i auie cases, ne trepaders ne fanaus; qu'ère un carrèr perque lo cridauen atau, mès s'estaue en un camin maumetut, de solèr desparièr e hangós entre dues parets, ua dera Preson e era auta des Ozores. En apressar-se ena pòrta, pegat ara paret, entà húger dera hanga, Mesia credec sénter era presentida vertadèra, era qu'eth cridaue atau, pr'amor qu'ère coma er endoviament instantani, ua sòrta de dobla vista. Es sòns majors trionfs de tota sòrta auien arribat atau, damb era presentida vertadèra, sentent eth còp sec, pòc abans dera victòria, un valor insolit, ua seguretat absoluda; bategament enes possi, sang enes caròles, angoisha ena gòrja... Se posèc. "Qu'ère aquiu era Regenta, aquiu en Parc, l`ac didie aquerò que sentie... Qué harie s'eth còr non l'enganhaue? Çò de tostemp en taus cassi: jogar a tot peth tot! Demanar-li de jolhs sus era hanga, que daurisse; e se se remie, sautar era rèisha, encara que practicament ère impossibls; mès, òc, la sautarie. Pro que gessesse un aute còp era lua! Non, non gesserie, era broma ère intensa e molt espèssa; se tardarie mieja ora era claror."

Arribèc ena rèisha; eth vedec ara Regenta, prumèr qu'era ada eth. L'arreconeishec, l'endonvièc abans.

- "Que ja ei tua! li cridèc eth dimòni dera seduccion; t'adòre, te demore".

Mès que non podec parlar, non podec arturar-se. Auec pòur dera sua victima. Era supersticion vetustensa respècte dera vertut d'Ana la sentec eth en eth madeish. Aquera vertut coma eth Cid, espaurie ar enemic enquia e tot dempús de mòrta; eth húger; non ac auie hèt jamès! Auie pòur…eth prumèr viatge!

Seguic; hec tres o quate passi mès sense decidir-se a hèr repè, per mès qu'eth dimòni dera seduccion lo tenguie des braci, l'amiaue entara pòrta, e se'n burlaue damb paraules de huec ara aurelha, dident-li: "Covard, seductor de meretrices!... Atrevis-te, atrevis-te damb era vertadèra vertut; ara o jamès!..."

- "Ara, ara!" cridec Mesia damb eth solet valor gran qu'auie; e ja a dètz passi dera rèisha hec repè furiós, cridant:
- Ana, Ana! Li contestèc eth silenci. Ena escurina deth *Parc*, non vedec mès qu'es ombres des eucaliptus, càcies e castanhèrs d'Indies; e aquiu ena luenhor, coma ua piramida nera, eth perfil dera *Washingtonia*, eth solet amor de Frigilis, que la plantèc e vedec créisher es sues huelhes, eth sòn tronc, es sues arrames.

Demorèc en bades.

- Ana, Ana, tornèc a díder hloishet, molt hloishet, mès sonque li contestauen es huelhes seques, arrossegades peth vent sus era arena des corsères.

Ana auie hujut. En veir tan apròp aquera temptacion qu'estimaue, cuelhec pòur, era pòur dera aunestetat, e correc a amagarse ena cramba, barrant es pòrtes ath sòn darrèr, coma s'aqueth libertin gausat podesse perseguir-la, trauessant es muralhes deth *Parc*. Òc, sentie era qu'eth don d'en Alvaro se calaue, se calaue enes anmes, se calaue pes pèires ; en aquera casa tot s'anaue aumplint d'eth, cranhie veder-lo aparéisher de còp, coma dauant dera rèisha deth *Parc*.

"Serà eth diable qui hè qu'arriben taus edarts?" pensèc seriosament Ana, que non ère superticiosa.

Auie pòur; vedie era sua vertut e era sua casa bloquejades, e acabaue de veir ar enemic pistar per ua henerecla. S'era proximitat deth crim auie desvelhat er instint dera inveterada aunestetat, era proximitat der amor auie deishat un perhum ena anma dera Regenta que començaue a infectar-se.

"Be n'ère de facil eth crim! Aquera pòrta… era net… era escurina… Tot se tornaue complice. Mès era resistirie. Ò! Òc! Aquera temptacion fòrta prometent encantaments, plasers desconeishudi ère un enemic digne d'era. S'estimaue mès lutar atau. Era luta vulgara dera vida ordinària, era batalha de cada dia damb eth hàstic, eth ridicul, era pròsa, la fatigauen; qu'ère ua guèrra en un sosteranh entre hanga. Mès lutar damb un òme beròi, qu'ei ara demora, que s'apareish coma un conjurament ath sòn pensament; que cride des dera ombra; qu'a coma ua aureòla, un perhum d'amor… aquerò ère quauquarren, aquerò ère digne d'era. Lutarie."

En Victor tornèc deth teatre e se filèc de cap ath gabinet dera sua hemna. Ana se lancèc as sòns braci, li sarrèc damb es sòns eth cap e plorèc abondosament sus es solapes dera levita de tricòt.

Era crisi nerviosa s'apraiaue, coma era net anteriora, damb lèrmes, damb vams pietosi de prepausi de fidelitat maridau. Eth sòn en Victor, a maugrat des maquines infernaus, ère eth déuer; e eth Magistrau serie er escut que la sauvarie de toti es còps dera temptacion formidabla. Mès Quintanar non se'n sabie d'arren. Venguie deth teatre mòrt de saunei (non auie dormit era net anteriora) e plen d'entosiasme liric-dramatic. Francament, aqueri atrendiments periodics li semblauen excessius e ara longa shordaires. "Qué diables auie era sua hemna?"

- Mès hilha, que t'arribe? tu qu'es malauta…
- Non, Victor, non; dèisha-me, dèisha-me per Diu èster atau. Non sabes que sò nerviosa? Qu'è besonh d'aquerò, è besonh d'estimar-te molt e amorassar-te…e de qué tu m'estimes tanben atau.
- Anma mia, damb mil amors!... mès, aquerò non ei normau, voi díder…qu'està ben, mès en aguestes ores… ei a díder, en aguestes nautades… tè… que… E s'auéssem pelejat… s'explicarie milhor… mès atau sense mès ne mès… Jo t'estimi inifinitament, ja ac sabes; mès ès malauta e plan per aquerò te botes atau; òc, hilha mia, aguesti extrèms…
- Que non son extrèms, Quintanar, didec era somicant e hènt grani esfòrci entà idealizar a en Victor qu'amiaue eth laç dera corbata dejós d'ua aurelha.
- Plan ben, vida mia, que non serà, mès tu ès malauta. Ager non arribèc er atac, te botères nervioseta… aué ja ves se com estàs… Tu qu'ac bèra causa.

Ana botgèc eth cap remint.

- Òc, hilha mia, auem parlat d'aquerò ena lòtja damb era Marquesa, en Robustiano e jo. Eth doctor opine qu'era vida qu'amies non ei sana, que te cau balhar varietat ara activitat cerebrau e hèr exercici, ei a díder, distraccions e passegi. Era Marquesa ditz qu'ès massa formau, massa brava, que te cau un shinhau mès d'aire liure, va-e-veni…e jo, a tot darrèr

pensi madeish, e sò decidit, (aquerò ac didec damb molta energia) sò decidit a qu'acabe aguesta vida d'isolament. Semble que t'engüege tot. Tu viues enes tòns sauneis… Qu'ei pro, hilha mia, qu'ei pro de soniar. Te'n brembes de çò que t'arribèc en Granada? Mesi sancers sense voler teatres, ne visites, ne mès escapades qu'es dera Alhambra e eth Generalife; e aquiu liegent e paupant mosques te passaues es ores mòrtes. Resultat: emmalautires e se non m'auessen trasladat a Valladolic, t'auries mòrt. E en Valladolid? Te remeteres gràcies ara fòrça des aliments, encara qu'era melancolia mau dissimulada seguie, es nèrvis contunhauen…Tornem a Vetusta, lèu passant per dessús dera lei, e mos agarre eth dòu dera tua prauba tia Agueda que se n'anèc damb era auta en aute mon, e jos aguesta desencusa t'embarres en aguest casalon e non i a qui te posque trèir ath solei en un an. Liéger e trabalhar coma se siguesses a prètzhèt… Non m'interrompes; ja sabes que repotegui pòqui viatges; mès donques qu'ei arribada era ocasión, m'ac cau díder tot; ei aquerò, tot. Frigidis m'ac repetís contunhament: "Anita non ei erosa".

- Qué sap eth?
- Pro sabes qu'eth t'estime, qu'ei eth nòste milhor amic.
- Mès, per qué ditz que non sò erosa? Per qué se'n sap…
- Sabi pas; jo non ac auia notat, ac cohèssi, mès que ja me vau inclinant ena sua pensada. Aguestes scènes nueitiues…
- Que son es nèrvis, Quintanar.
- Donques guèrra as nèrvis, colhons!
- Òc…
- Arren; decidisqui que deui condemnar e condemni aguesta vida que hès, e a compdar de deman madeish n'as de hèr ua auta. Anaram pertot e, se t'entestes, l'ordeni a Paco o ath madeish Mesia, eth Tenorio, eth simpatic Tenorio, que t'enamoren.
- Quina asenada!...
- Programa!, cridèc en Victor: ath teatre dus còps per setmana aumens; ara tertolia dera Marquesa cada cinc o sies dies; ar Espolon totes es tardes que hèsque bon dia; as reünions de confiança deth Casino tanlèu s'inauguren aguest an; as vrespalhs dera Marquesa, as excursions dera *High life* vestustensa, e ara catedrau quan predique en Fermin e repiquen gròs. A! e en ostiu entà Palomares, a banhar-se e a vestir blòdes amples que dèishen entrar er aire deth mar en còs… au, ja sabes era tua vida. E aquerò non ei un programa de govèrn, senon que se complirà complètament. Era Marquesa, en Robustiano e Paquito m'an prometut ajudar-me, e Visitacion, qu'ère ena platèa de Páez, tanben me didec que compdèssa damb era entà trèir-te des tues obsessions… Òc, senhora, gesseram des nòstes obsessions. Que non voi mès nèrvis, non voi que Frigilis digue que non ès erosa…
- Qué se sap eth?
- Que non voi plors que me trèiguen a jo eth saunei. Quan plores sense saber eth perqué, hilha mia, me cuelh ua inquietud, ua pòur supersticiosa… M'imagini qu'anóncies un malastre.

Ana tremolèc coma sentent caudheireds.

- Ves? tremòles; ath lhet, ath lhet, àngel mèn. Toti ath lhet, jo que ja quèigui.

Badalhèc en Victor e gessec deth gabinet dempús de balhar un cast punet en front dera sua hemna.

Entrèc en sòn burèu. Qu'ère de mala encolia. "Aquera malautia misteriosa d'Ana, pr'amor qu'ère ua malautia, n'ère segur, lo preocupaue e lo shordaue. Que non ère eth entà badinades: es nèrvis l'èren antipatics; aguestes penes sense causa coneishuda non l'inspirauen compassion, l'irritauen, li semblauen bailines de malauts; eth estimaue fòrça ara sua hemna, mès es nèrvis les auie en òdi… Ath delà, en teatre auie auut ua discusion acalorada: un pòcvau, un sètmeson qu'estudiaue en Madrid, auie dit qu'eth teatre de Lope e de Calderon non s'auie de hèr enes nòsti dies, qu'enes taules ère pòc naturau eth vèrs, qu'entà es drames dera epòca ère milhor era pròsa, Pèc! qu'eth vèrs

ei pòc naturau! Quan çò naturau serie que toti sense distincion de classa, en veder-mos otratjadi cridèssem en quintilhes sonores! Era poesia serà tostemp eth lenguatge der entosiasme, coma ditz er illustre Jovellanos. Imaginem-mos que jo me cridi Benavides e que Carvajal vò trèir-me er aunor

ena escurina, coma eth lairon
d'infame mereishement;

donques, a on traparàs ua causa mès naturau qu'incomodar-me jo e exclamar damb Tirso de Molina (representant):

A satisfèr era fama
que m'auetz panat vengui;
eth mèn otratge ei leon que brame;
un leon per armes tengui,
e Benavies se cride.
Des vòsti pècs amors
darà resvenja ath mèn anuèg,
mostrant as mèns successors
era noblesa d'un leon ròi
en sang de dus traïdors…?"

En Victor se fixèc en un velhador, qu'ère Carvajal, e ja anaue a autrejar-li era paraula entà que didesse en son de desencusa:

Des de qu'ètz eth mèn cunhat
ne de paraules m'ofensii… etc.

Quan vedec damb espant sus eth mòble es rèstes deth sòn erbari, des sòns tèsti, dera sua colleccion de parpalhòles, d'ua dotzena d'esturments delicadi que li servien enes sòns variats ahèrs de fabricant de gàbies e de grilhères, artista en marqueteria, colleccionador, entomològ e botanic, e d'auti non mens respectables.

- Mon Diu! Qué ei aquerò! cridèc en pròsa culta. Qui a costat aguesta devastacion?... Petra! Anselmo! e se pengèc deth cordon dera campaneta.

Entrèc Petra arridolenta.

- Qué s'a passat?
- Senhor, jo non è estat… qu'auràn entrat es gats.
- Com es gats! Te penses que sò pèc?

En Victor cridaue pòqui viatges; mès se tocauen es trastes deth sòn musèu, coma eth cridaue ad aquera exposicion permanenta de manies, se transformaue en un Segismundo. Efectivament, sense encuedar-se'n d'aquerò, comencèc a parodiar a Perales, ath quau venguie de veir, fotent còps de pè ena scèna e cridant coma un energumèn.

- A veir, Anselmo! Que vengue Anselmo que lo vau a lançar peth balcon se non m'explique aquerò.

Anselmo campèc. Tanpòc auie estat eth.

Ath miei dera sua colèra vedec Quintanar en un cornèr eth param de vops, destroçat, inservible.

- Mès encara! Valguem diu! Jo que l'anaua a fóter en cara a Frigilis… Mès, Senhor, qui a estat aciu!

Acodic Ana pr'amor qu'eth rambalh arribèc en sòn quarto.

Ac expliquèc tot.

- Mès tu, Petra, higec, per qué non l'as dit era vertat ath senhor?
- Senhora, jo, non sabia s'auia…
- S'auies qué? preguntèc en Victor damb mina de non compréner arren.
- S'auia…
- Ath patron non se l'a d'amagar arren jamès, didec era Regenta, tachant es uelhs orgulhosi ena sirventa.

Petra arric torçant era boca, e joquèc eth cap.

En Victor guardaue a toti jos es es celhes arroncilhades per çò dera estupiditat passatgèra. Se quedèc solet en sòn burèu pensant enes roïnes des sòns invents, maquines, colleccions.

- "Diu mèn! Se serà lhòca era praubeta!" didie entre alendades Quintanar, damb es mans en cap. S'ajacèc decidit a consultar seriosament *aquerò* dera sua hemna. Ja descansauen toti ena casa, mens Petra, qu'ath miei d'un correder, damb ua candèla ena man, espiaue eth silenci dera casa damb guardades cargades de preguntes.

"Qu'auie vist era molti viatges ena sua vida de servici… En aquera casa anaue a passar quauquarren. Qué auie hèt era senhora en uart? Non s'aurie imaginat, era, enténer aquiu, ena pòrta deth *Parc*, ua votz…? Serie imaginacion… mès… quauquarren, quauquarren i auie aquiu. Quin papèr li reservarien? Compdarien damb era? Ai d'*eri* se non!" e damb ua delícia morbosa, era lubrica ròia flairaue eth desaunor d'aquera casa entenent ena luenhor era roncadissa d'Anselmo,"un aute estupid que jamès auie vengut a cercar-la en secret dera net"…

Capitol XI

Eth Magistrau ère un gran maitiaire. Era sua vida plia d'ocupacions de molt desparièra sòrta, non li deishaue liure entar estudi mès qu'es ores prumères deth dia e es mès nautes dera net. Dormie molt pòc. Era sua dobla mission d'ome de govèrn en bisbat e sabent dera catedrau l'impausaue un trabalh aclapant; ath delà, ère un clèrgue de mon; recebie e entornaue visites, e aguest prètzèth, un des mès hastigosi, encara que des mès importants, li panaue molt de temps. Peth maitin estudiaue filosofia e teologia, liegie es revistes scientifiques des jesuites, e escriuie es sòns sermons e d'auti trabalhs literaris. Premanie ua *Istòria dera diocèsi de Vetusta,* òbra seriosa, originau, que balharie molta lum a cèrts punts secrets des annaus eclesiastics d'Espanha. D'aguest libre, sense coneishr-lo, parlaue molt mau en Saturnino Bermúdez, quan ère un shinhau content, dempús de minjar. Un des sòns secrets ère, que "eth Magistrau se meritaue eth nòm de sabent, encara que non eth d'arqueològ; arrés servís entà tot".

En Fermin escruiue ara lum prauba e blanca deth crepuscle; eth maitin ère fresc; de quan en quan, coma manèra de descansar, De Pas s'entretenguie en bohar-se es dits. Meditaue. Auie es pès embolhadi en un mantèl vielh dera sua mair. Li caperaue eth cap un gòrro de velot nere, rosigat; era sotana brodada de cosedures, marronosa de pur vielha e es manges dera giqueta que vestie dejós dera sotana reludien damb era ludentor trista dera tela rosigada. Aqueth vestit sordid, que tau contrast mostraue damb era elegància, riquesa e pulcritud que dauant detn mon ludie eth Magistrau, despareishie quan acabaue eth trabalh, quan s'apressaue era ora des visites probables. Alavetz vestie en Fermin un comòde, ahlamant e ben talhat balandran, e en un cornèr dera cramba s'amagauen es sabates d'òrle e eth gòrro damb greish. Era sabata qu'admiraue Bismarck, eth dauantèr, e eth solideu que ludie coma un solei nere, ocupauen es respectius extrèms der important personatge. En sòn burèu sonque recebie as que volie enludernar coma sabent; en Vetusta e en tota era sua província era sabença non enluderne a lèu arrés, e atau era màger part des visites s'estauen ena sala deth costat.

Pòqui podien vantar-se de conéisher era casa deth Provedidor de naut en baish; lèu arrés auie vist qu'eth vestibul, era escala, un correder, era auant-sala e un salon de cortinatge verd e cagiratge damb cobèrta de tela grisa; e encara eth salon deth miei se vedie pòc pr'amor qu'ère pòc mens qu'ena escurina. Un des arguments que tenguien es que defenien era aunestetat deth Provedidor, s'estaue en rebrembar era modéstia deth parament dera casa e dera sua vida domestica.

Justament s'auie parlat d'aquerò era tarda anteriora en Espolon, en un grop de mormolhaires, clèrgues uns, seglars d'auti.

- Entre era sua mair e eth, pòt èster que non despenen mil reiaus ar an, didie plan seriós Ripamilan, eth venerable Archiprèst. Eth vestís ben, plan, damb elegància, enquia e tot damb luxe, mès li dure molt de temps era ròba, la suenhe, la brosse ben, e aguesta partida deth presupòts ei molt importanta. Rebrembatz, senhors, çò que mos duraue un chapèu de teula enes abominables tempsi que non mos pagaue eth govèrn. E çò d'aute, qué despenen? Era senhora Paula damb eth sòn abit nere de Santa Rita, totau estamina, eth sòn mantèl sarrat ara esquia, e eth sòn mocador de seda en cap, plan apegat as possi, ja ei vestida entà tot er an. E minjar? Jo non les è vist minjar, mès que se sap tot; eth catedratic de Psicologia, Logica e Etica, que sabetz qu'ei molt amic mèn, encara que sigue partidari de sabi pas quina escòla escocèssa, e que se passe era vida en mercat caperat, coma s'aquerò siguesse era Stoa o era Academia, donques aguest filosòf ditz que jamès a vist ara sirventa deth Provedidor crompar salmon e pagèl; solet quan ei de bon prètz, molt de bon prètz. E era casa? Era casa, toti vosati ac sabetz, ei ua cabana neta, ei era casa d'un vertadèr prèire de Jesús. Çò milhor ei aquerò que coneishem toti: eth salon, e valguem Diu quin salon! Ara

mòda deth rei que rabièc: solemne, net, aquerò plan: Mès be n'amague de params aquera escurina! Qui mos ditz qu'es cagires de damasc verd non an dubèrtes es entralhes? Les auetz vist bèth còp sense cobertura? E era consòla panchuda, plan anciana, d'un daurat que siguec, damb eth sòn relòtge de musica sense musica e sense còrda? Senhors, que non se me digue: eth Magistrau ei praube e guaire se mormolhe de suborns e de simonies ei infama calomnia.

- Tot aquerò ei vertat, contestèc Foja, er ex-baile usurèr, qu'ère tostemp present enes convèrses d'aguesta sòrta. Que semblaue qu'auie neishut entà mormolhar.
- Non se pòt remir que viuen coma miserables, mès madeish hè eth senhor Capalleja e aguest ei milionari. Es avars tostemp son es mès rics. Entà auer sòs, auer-lo. Era senhora Paula amague eth sòn gat, un gatàs! E es cases que crompe eth Magisdtrau pes pobles? E es finques qu'a aquerit era senhora Paula en Matalejo, en Toraces, en Cañedo, en Somieda? E es accions deth Banc?
- Calomnia, sus calomnia! vos non auetz vist es escritures; non auetz vist es polisses, non auetz vist arren...
- Mès sai qui les a vist.
- Qui?
- Eth mon sancer!, cridèc en Santos Barinaga, que tostemp acodie a maudíder ath sòn mortau enemic eth Provedidor. Eth mon sancer!. Jo...jo... se jo parlèssa!... Mès ja parlarè!
- Au, au, en Santos; vos non podetz èster jutge ne testimòni en aguest procès.
- Per qué?
- Perque auetz en òdi ath Magistrau.
- Plan que òc... e mostraue es punhs sarradi..
- E ja me les pagarà!
- Mès vos l'auetz en òdi per aquerò de "qui ei eth tòn enemic? eth deth tòn mestièr". Vos venetz objèctes de culte: calitzes, patenes, olières, lampes, sagraris, casubles, cera e enquia e tot osties...
- Òc senhor, e damb molt aunor, senhor Archiprèst.
- Òme, que ja ac sai, mès vos venetz aquerò e...
- Ola! ola! interrompec Foja, preciosa confession! Ua donada preciosa! En Cayetano cohesse qu'en Santos e en Fermin son enemics perque son deth madeish mestièr. Per tant reconeish er eminent Ripamilan qu'ei cèrt çò que ditz eth mon sancer: que, contra es leis divines e umanes, eth Magistrau ei comerciant, ei eth patron, eth vertadèr patron dera *Crotz Ròia*, eth basar d'articles de glèisa, ath quau de bon o mau voler an d'acodir es prèires des parròquies deth bisbat a crompar çò que les cau e çò que non.
- Permetetz-me, senhor Foja o senhor diable...
- Eth plebèu, plan, ei maliciós; e coma que se passe qu'era *Crotz Ròia* ocupe era casa deth costat dera deth Provedidor e coma se passe per edart que toti sabem que i a comunicacion a trauèrs des sosterranhs entre casa e casa...
- Òme, non sigatz mentidèr ne embolhaire.
- Pòc a pòc, senhor canonge, jo non sò cap embolhaire, ne mentisqui, ne sò obscurantista, ne admeti conselhs d'arrés e mens d'un prèire.
- Que non seratz escurantista, mès auetz eth cervèth ena escurina entà tot aquerò que non siguen picardies. Qué a a veir qu'ath senhor Barinaga, ath brave d'en Santos se l'age calat en cap qu'eth sòn comèrci de quincalha e cera va a mens per ua competéncia imaginària que, segontes eth, li hè eth Provedidot? Qué a a veir aquerò, anma de cantre, damb que eth basar, coma lo cridatz, dera *Crotz Ròia*, age sosterranhs e eth Magistrau sigue comerciant encara qu'ac proïbisquen es canons e eth Còdi de comerci? Sigatz liberau, qu'aquerò non ei oféner a Diu, mès non sigatz un blagaire e guardatz milhor çò que didetz.
- Escotatz, en Cayetano; ne era edat, ne er èster aragonés, vos balhen eth dret a depassar-vos...
- Pòc bronit! pòc bronit! senhor Fierabrás, repliquèc eth canonge torçant eth mantèl.

Mos cau díder qu'eth ton de badinada, qu'aguestes paraules fòrtes se didien, les treiguie tota gravetat e mina d'ofensa. En Vetusta eth bon umor s'està en deishar anar burles e *fresques* tot er an, coma en contunh Carnavau, e aqueth que s'emmalicie desentone e se lo tie coma mau educat.

- Qu'ei que jo, cridèc er ex-baile, aucisqui a un canonge coma se siguesse un mosquit...
- Ja m'ac pensi; damb quauqua calomnia. Vietz aciu, vibòra liura-pensadora, Voltaire de gratacèus, Luter damb cascavèls; segontes aguesta asenada manèra de pensar que tie vòsta excelléncia, tanben se poirà assegurar çò que ditz eth plebèu des presti deth Magistrau ath vint per cent.
- *Non capisco*, responec er ex-baile, que sabie italian d'opera.
- Pro que me comprenetz, mès parlarè mès clar: Non ètz vos un aute libèl inflamatòri damb lengua e pès, que pro les vedessa jo talhadi, des molti que sacrifiquen er aunor deth Magistrau? Donques s'en Santos lo mauditz perque li pane es parroquians dera sua botiga de quincalha,vos l'auratz en òdi per çò dera usura; qui ei eth tòn enemic?
- Pòc a poc, senhor Ripamilan, que me puge eth hum enes nassi.
- Dideratz que vos baishe des nassi pr'amor que les auetz en lòc deth cervèth.
- M'auetz cridat usurèr!
- Aquerò, e ben clar.
- Jo tengui eth mèn capitau aunèstament, e ajudi ar empresari, ath trabalhador, sò un des agents dera indústria e recuelhi es guanhs normaus... Aguestes son haues compdades e s'aguesti prèires de missa e ola se tenguessen, sabessen quauquarren, saberien qu'era Economia politica m'autorize a crubar per aunça per çò deth risc, e quan ei eth cas, era prima dera assegurança...
- Dera assegurança vo'n anatz, senhor economista carraunhaire...
- Jo contribuisqui ara circulacion dera riquesa...
- Coma ua esponga ara circulacion dera aigua...
- E es prèires son es abelhards dera arna sociau...
- Òme, se parlam d'abelhards...
- Es prèires son es estupids...
- S'anam de estupids, coneishia jo a un bailet en tempsi dera *Gloriosa*...
- Qué auetz de díder dera *Gloriosa*? Me semble qu'era Revolucion vos hec a vos Illustrissim senhor...
- Ua mèrda! M'en heren es mèns merits, es mèns trabalhs, es mèns...senhor pruèr!
- Deishatz-vos d'insults e explicatz per qué è d'èster jo enemic personau deth Provedidor. Repartisqui jo sòs pes pòbles ath trenta per cent? e es sòs que jo prèsti procedissen de caperanias *que d'eres* ne sò jo eth depositarire sense facultats d'enriquir-me damb er interès deth depaus? Es mies rendes procedissen des cristians pècs qu'an quauquarren a vier damb era curia eclesiastica? Pani jo en aguesti monts de Toledo que se criden *Palai*?
- A veir, se vos començatz a díder asenades e a passar a causes majores, jo vos dèishi damb era paraula en boca...
- Damb vos que no va era causa, en Cayetano o en Fuguillas, vos poiratz èster un vielh verd, mès non ètz un... un Magistrau... un Provedidor... un Candelas eclesiastic.

Toti es presents, mens en Santos, acordèren qu'aquerò ère massa fòrt:

- Òme, un Candelas!...

En Santos Barinaga cridèc:

- Non, senhors, non ei un Candelas, pr'amor qu'aqueth miralh de lairons cavaleresqui ère molt generós, e panaue damb exposicion dera vida. Ath delà panaue as rics e balhaue as praubi.

- Òc, despolhaue a un sant entà vestir-ne a un aute.
- Pr'amor qu'eth Provedidor despolhe a toti es sants entà vestir-se eth. Qu'ei un tafurèl, a fe de Barinaga, un tafurèl que ja sai jo de quina mòrt a de morir.

Barinaga flairaue a aiguardent. Qu'ère era flaira dera sua bila. Era Crotz Ròia

En Cayetano arroncilhèc es espatles e virèc era esquia. E mentre s'aluenhaue anaue dident:

- E aguesti son es liberaus que mos vòlen hèr erosi... e ara s'enràbien perque non les dèishen díder picardies enes jornaus...

Convèrses d'aguesta sòrta les auie cada dia en Vetusta, en passeg, enes carrèrs, en Casino, enquia e tot ena sacristia dera Catedrau.

De Pas sabie tot çò que se mormolhaue. Qu'auie diuèrsi espions, vertadèrs sicaris de sotana. Eth mès actiu, perspicaç e dissimulat, ère eth dusau organista dera catedrau, que ja auie estat delator en seminari. Alavetz anaue ath paradís deth teatre a susprèner as estudiants de prèire, afeccionadi a Talia o qui siguesse. Qu'ère un prèire joen, camús, favorit dera mair deth Provedidor, era senhora Paula. Se cridaue Campillo.

A en Fermin l'ère pairèr çò que didessen, mès volie saber se qué se mormolhaue e enquia a on arribauen es injúries.

Que non pensaue en tau causa eth Magistrau aqueth maitin hered d'Octobre, mentre se bohaue es ditz cogitós.

Ua causa ère çò que deuie èster pensant e ua auta çò que pensaue sense poder remedià'c. Que volie cercar ath sòn laguens fervor religiós, provada fe, que necessitaue entà escríuer un paragraf sonor, rotond, categoric, damb era fòrça dera conviccion. Mès era volontat non aubedie e deishaue ath pensament entretier-se enes rebrembes que l'assetjauen. Era man fina, aristocratica, traçaue linhes parallèles ara vòra d'ua huelha de papèr, dempús, ath dessús, diboishaue ues petites linhes, crotzant es pès. E aquerò semblaue ua gelosia. Dempús dera gelosia s'imaginèc veir un mantèl nere e dus bualhs darrèr deth mantèl, dus uelhs que ludien ena escurina. E se non auesse mès qu'es uelhs!

- "Mès aquera votz! Aquera votz transformada pera emocion religiosa, peth pudor dera castetat que se despolhe sense racacòr, encara que non sense vergonha, dauant d'un confessionari!..."

"Quina hemna ere aquera? Ère en Vetusta aqueth tresòr de gràcies espirituaus, aquera conquista reservada entara Glèisa, e eth patron espirituau dera província, non ac auie sabut abans?"

Eth praube en Cayetano ère òme de talent entà cèrtes causes, entad aquerò formau, entas superficialitats dera vida mondana; mès qué sabie eth de dirigir ua anma coma era d'aquera senhora?

En Fermin non perdonaue ar Archiprèst per non auer-li autrejat molt abans aquera jòia qu'eth, Ripamilan, non sabie apreciar en tot eth sòn valor. E gràcies que, per guitèra, s'auie decidit a deishar-li aqueth tresòr.

En Cayetano l'auie parlat damb molta seriositat dera Regenta.

- “En Fermin, l‘auie dit, vos ètz eth solet que poirà entener-se damb aguesta hilha mia estimada, qu‘a jo m’anaue a tornar lhòco se seguie en tot condar-me es sues apreensions moraus. Que sò vielh ja entad aguestes causes. Ne tansevolh la compreni. Li pregunti se s’acuse de bèra fauta e me ditz que non. Alavetz, donc? e, ça que la, insistie, insistie. En fin, jo ja non servisqui entad aguestes causes. Vo l’autregi a vos. Era, tanlèu l’indiquè era convenença de cohessar-se damb vos, acceptèc, comprenent que ja non arribaua a mès. Que non arribi jo, non. Jo compreni era religion e era morau ara mia manèra; ua manèra molt simpla... molt simpla.... Me semble qu’era pietat non ei un copacaps... En resumit, Anita (ja sabetz qu’a escrit vèrsi) ei un shinhau romantica. Aquerò non trè que sigue ua santa. Mès vò amiar ara religion eth romanticisme, e jo, tè, Pablo!, non me trapi damb fòrça entà desliurar-la d’aguest perilh. A vos, vos serà mès aisit.“

Er Archiprèst s’auie apressat mès ath Provedidor, e estirant eth còth, de puntetes, coma volent, encara qu’en vaganaut, parlar-li ara sua aurelha, auie dit dempús:

- Era qu’a vist visions... pseudomistiques... aquiu en Loreto... quan arribèc ara edat... causa dera sang... a èster hemneta, quan cuelhec aquera febre e anèrem a cercar-la era sua tia Anuncia e jo. Dempús... passèc aquerò e se hec literaira... En fin, ja veiratz. Que non ei ua senhora coma aguestes de per aquiu. A molta voluntat; semble ua malva, mès ua auta li quede; voi díder, que se somet a tot, mès ath sòn laguens tostemp protèste. Era madeisha se n’a acusat d’aquerò, que didie qu’ère eth sòn orgulh. Apreensions. Que non ei orgulh; mès se passe que damb aguestes causes ei malerosa, encara qu’arrés s’ac pensi. En fin, ja veiratz. En Victor ei coma Diu l’a hèt. Non compren aguesti perfils; hè madeish que jo. E coma non auem de cercar-li un aimant entà que se esplàse damb eth (tornèc a arrir en Cayetano) çò milhor serà que vosati vos entenatz.“

Eth Magistrau en rebrembar aguest passatge deth discors der Archiprèst s’en brembèc tanben de qué eth s’auie botat coma un babòl.

“Çò milhor serà que vosati vos entenatz!“ En aguesta frasa qu’en Cayetano auie dit sense cap malícia, trapaue en Fermin motiu entà meditar ores e ores.

Tota era net auie pensat en aquerò. Arribarien a entener-se bèth dia? Volerie era senhora Ana daurir-li de land en land eth còr?

Eth Magistrau coneishie aguesta sòrta de Vetusta sosterranha: qu’ère era ciutat amagada des consciéncies. Coneishie er interior de totes es cases importantes e de totes es amnes que podien servir-li entà bèra causa. Sagaç coma cap vestuntenc, clèrgue o seglar, auie sabut anar pòc a pòc atirant entath sòn confessionari as principaus credents dera pietosa ciutat. Es daunes de cèrtes pretensions auien arribat a considerar ath Magistrau coma eth solet confessor de bon ton. Mès eth alistaue hilhs e hilhes de confession. Auie abiletat singulara entà deishar de cornèr a inoportuns sense mespredar-les. Auie arribat a cohessar a qui volie e quan volie. Era sua memòria entàs pecats autrú qu’ère formidabla.

Enquia e tot des mornarosi que se tardauen sies mesi o un an en acodir ath tribunau dera peniténcia, se’n brembaue dera vida e flaquitges. Relacionaue es confessions des uns damb es des auti, e pòc a pòc auie anat hènt er esquèma espirituau de Vetusta, de Vetusta era nòbla; mespredaue as plebèus, s’ei que non èren rics, poderosi, ei a díder, nòbles ara sua manèra. Era *Encimada* ère tota sua; era *Colonia*, l‘anaue conquistant pòc a pòc. Coma es observatòris meteorologics anoncien es ciclons, eth Magistrau aurie pogut anonciar moltes tempèstes en Vetusta, drames de familhes, escandals e aventures de tota sòrta. Sabie qu’era hemna devòta, quan non ei molt discrèta, en cohessar-se delate flaquitges de toti es sòns.

Atau, eth Magistrau coneishie es esguitlaments, es manies, es vicis e enquia es crims a viatges, de molti senhors vetustensi que non se cohessauen damb eth o non se cohessauen damb arrés.

A mès d'un liberau des que renegauen dera confession auriculara, aurie pogut dider-li es viatges que s'auie embriagat, es sòs qu'auie perdut en jòc, o s'auie es mans lordes o mautractaue ara sua hemna, amassa de d'auti secrets mès intims. Fòrça còps, enes cases a on l'auien recebut coma amic de confiança, escotaue en silenci es peleges de familha, damb es uelhs discrètament tachadi en solèr, e mentre eth sòn gèst hège veir qu'arren d'aquerò l'importaue ne comprenie, dlhèu ère eth solet qu'ère en secret, eth solet qu'auie era punta d'aquera madèisha de discòrdia. Ath hons dera sua anma mespredaue as vetustensi. "Qu'ère aquerò un molon de lordera". Mès molt bon abonament, per çò que, eth lo tenguie en sòn uart; toti aqueri hièms que remenaue, l'autrejauen beròis e abondosi fruts.

Era Regenta se li presentaue ara coma un tresòr descubèrt ena sua pròpria proprietat. Qu'ère sòn, molt sòn, qui gausarie disputar-l'ac?

Rebrembaue menuta a menuta aquera ora (e quauquarren mès) dera confession dera Regenta.

"Ua ora longa!" Eth capitol catedralici non auie parlat de ua auta causa aqueth maitin quan se trapèren dempús deth cor, es senhors canonges dera tertolia.

En Custodio, eth beneficiat, auie passat era tarde anteriora sus espies; prumèr damb er interès de veir ara Regenta, dempús espiant era confession, que se tardaue, se tardaue, "escandalosament". Anaue e venguie, simulant ocupacions, pera nau dera dreta e passaue ja luenh, ja apròp dera capèra deth Magistrau. Qu'auie vist prumèr a d'autes hemnes ath costat dera gelosia deth confessionari e ara senhora Ana en oracion, ath costat der autar. En passar un aute còp auie vist ara Regenta damb cap apuat en confessionari, tapada damb era mantilha... e tornaue a passar e ère quieta... e un aute còp... e tostemp aquiu, tostemp madeish.

- En Custodio, li didie Glocester, er illustre Arcedian, qu'auie notat es sòns passi, qué se passe? A vengut aguesta dauna?
- Ua ora! ua ora!
- Confession generau. Ja vedetz...

E mès tard:

- Qué i a?
- Ora e mieja!
- Li deu condar es pecats des sòns pairins des d'Adam.

Glocester auie demorat ena sacristia "eth finau d'aqueth escandal".

Er arcedian e eth beneficiat vederen gésser ara Regenta dera catedrau e amassa se n'anèren parlant deth cas enta escampilhar pera ciutat era descomunau notícia.

"Non pensauen hèr comentaris. Eth hèt, sonque eth hèt. Dues ores!"

Efectivament, auie estat molt de temps. Eth Magistrau non se n'auie encuedat; era senhora Ana tanpòc. Era istòria d'era auie durat fòrça. E ath delà, auien parlat de tantes causes! En Fermin ère satisfèt dera sua eloqüéncia, segur d'auer costat efècte. Era senhora Ana jamès auie entenut parlar atau.

“Aqueth desir que sentie De Pas, abans de conversar en secret damb aquera senhora, auie estat ua anoncia dera realitat. Òc, òc, qu’ère aquerò quauquarren nau, quauquarren nau entath sòn esperit, cansat de víuer solet entara pròpria ambicion e entara cobesença aliena, era dera sua mair. Auie besonh era sua anma de quauqua doçor, suavitat de còr que compensèsse tantes asprors... Qu’ei que tot auie d’èster dissimular, aborrir, dominar, conquistar, enganhar?“

Se’n brembèc des sòns ans d’estudiant teològ en Sant Marcos, de Leon, quan se premanie, plen de fe pura, a entrar ena Companhia de Jesús. “Aquiu, pendent bèth temps, auie sentut doci batècs en sòn còr, auie pregat damb fervor, auie meditat damb amorós entosiasme, prèst a sacrificar-se *en Jesús*... Tot aquerò ère luenh! Non li semblaue èster eth madeish. Non ère quauquarren semblable çò que sentie des dera tarde anteriora? Non èren es madeishes fibres es que vibrauen alavetz, aquiu ena arriba deth Bernesga, e es qu’ara se botjauen coma ua musica doça entar anma?“ Enes pòts deth Magistrau pistèc un arridolet d’amarum. “Encara que tot aquerò sigue ua illusion, un saunei, per qué non soniar? e qui sap s’aguesta ambicion que se m’avale non ei mès qu’ua forma impròpria de ua auta passion mès nòbla? Aguest huec, non podie usclar entà ua afeccion mès nauta, mès digna dera anma? Non poiria jo usclar-me ena mès pura ahlama qu‘era d’aguesta ambicion? E quina ambicion! Ben mesquina, ben miserabla. Non valerà mès era conquista der esperit d’aguesta senhora qu’er assaut d’ua mitra, deth capèl, dera madeisha tiara...?“

Eth Magistrau se susprenec diboishant era tiara ath costat deth papèr.

Alendèc, lancèc aquera pluma, coma s’auesse era culpa des sòns pensaments, que ja li semblauen vans, e secodint eth cap se metec a escríuer.

Eth darrèr paragraf didie:

“Er eveniment tan demorat peth mon catolic, era definicion deth dògma dera infalibilitat pontificia auie arribat fin finau ath gloriós dia dera etèrna memòria, eth 18 de Junnsèga de 1870: *haec dies quan fecit Dominus...“*

Eth Magistrau seguic: “se confirmaue a tot darrèr de manèra solemna era doctrina deth quatau Concili de Constantinopla que didec: *Prima salus es rectae fidei regulam custodire*; se confirmaue era doctrina que professèren es grecs damb era aprobacion deth dusau Concili lionenc, e se declaraue e definie, *sacro approbante Concilio*, qu’eth Roman Pontifèx, *quum ex cathedra loquitur*, gaudís complètament, *per assistentiam divina*, d’aquera infalibilitat qu’eth Divin Redemptor a volut aprovedir ara sua Glèisa...“

En Fermin deishèc anar era pluma e deishèc quèir eth cap sus es mans.

“Ignoraue çò qu‘auie, mès que non podie escríuer. Serie er ahèr? Dilhèu non serie eth aqueth maitin entà tractar matèria tan sublima. Era infalibilitat! Terrible, mès plan valent dògma: un desfisament formidable dera fe, enrodada pera incredulitat d’un sègle que se’n arrís. Qu’ère coma estar-se en circ damb fères, e cridar-les, ahiscar-les, punchar-les... Milhor! atau auie d’èster“. Eth Magistrau auie estat des deth començament dera batalha un partidari afogat dera declaracion. “Qu’ère eth valor, era volontat energica, era afirmacion der empèri, ua aventura teologica, semblabla as d’Alexandre Magno ena guèrra e as de Colon en mar“.

Qu’auie defenut eth dògma eroïc en Roma en pulpit, damb eloqüéncia alavetz espontanèa, damb calor, coma s’er infalible siguesse eth. Cridaue a Dupanloup covard. En Madrid auie tirat molt era atencion predicant enes Calatraves, quan tornèc de Roma damb eth brave Bisbe de Vetusta. Eth tèma auie estat tanben era infalibilitat. Es jornaus l’auien comparat damb es milhors orators

catolics, damb Monescillo, damb Manterola, eclesiastics coma eth, damb Nocebal, damb Vinader, damb Estrada, laics.

“E arren, non s’auie passat absoludament arren. Era Glèisa ère atau, pensaue De Pas, damb eth cap emparat enes mans e es codes sus era taula, desbrembat ja deth Papa infalible; era Glèisa proclame era umilitat e ei umila coma èsser abstracte, collectiu, ena jerarquia, entà contier era impaciéncia dera ambicion que demore des de baish. Jo me hi veir en Roma, admirè as fidèus en Madrid, enluderni as vetustensi e serè bisbe quan arriba as seishanta. Alavetz harè jo era comèdia dera umilitat e non acceptarè aguesta aumòina. Es intrigants pugen; es amics, es vantaires, es lacais creishen sense necessitat de sermons; mès nosati, es qu‘auem d’accedir per çò deth nòste merit apostolic, non podem èster impacients, mos cau demorar en ua actitud digna de submission e de respècte. Comèdia!, pura comèdia! Ò se jo lancèssa a volar es mèns sòs!... Es mèns sòs son dera mia mair, e ath delà jo non voi crompar aquerò qu’ei mèn, aquerò que me meriti peth mèn cap non pes mies arques. Non didien que jo èra un sabent? Non se didec qu’en jo auie fèrma colomna eth temple cristian? Donques se sò ua colomna per qué non me meten ath dessús eth pes que me tòque? Sò ua colomna o un curadents, senhor Cardenau?, en qué quedam?“

Eth Magistrau, qu’ère solet e segur d’aquerò, fotèc un còp de punh sus era taula.

- Que ja vau, senhoret, cridèc ua votz doça e fresca d’ua cramba deth costat.

Eth Magistrau ne tansevolh l’entenec. Ara seguida entrèc en burèu ua joena de vint ans, nauta, prima, palla, encara que de formes pro redones entara siloèta que necessite era beresa femenina. Eth pallitge ère d’un ton suau, delicat, que hège bon contrast damb eth nere d‘agranhon des uelhs grani, soniadors, de movements brusqui; uns uelhs que semblaue que hègen gimnasta, obligadi dia e net a contorsions mistiques d’ua pietat maquinau, miei postissa e falsificada. Es faccions d’aqueth ròstre s’apressauen ath canon grec e maridaue molt ben damb eres era doça seriositat dera fesomia. En aguesta figura estirada, mès non sense gràcia, espirituau, non flaca, solemna, ieratica, tot qu’ère mut mens es uelhs e era doçor qu’ère coma un perhum eloqüent de tot eth còs.

Qu’ère era puncèla dera senhora Paula, Teresina. Dormie apròp deth burèu e dera cramba deth *senhoret*. Aguesta proximitat auie estat tostemp ua exigéncia dera senhora Paula. Era s’estaue en dusau estatge, en plia libertat. que non volie bronits de prèires e fraires entrant e gessent. Mès tanpòc consentie qu’eth sòn hilh, eth sòn praube Fermin, qu‘entada era tostemp auie estat un mainatge que calie suenhar molt, dormisse luenh de cap creatura cristiana. Era puncèla auie d’auer era sua jaça apròp deth *senhoret*, per s’un cas cridaue, entà avisar ara mair, que baishaue en un virament de uelhs.

Ena casa eth Magistrau ère eth *senhoret*. Atau lo cridaue era patrona dauant des sirvents e ère eth tractament qu’eri li dauen e l’auien de dar.

Ara senhora Paula, que non tostemp auie estat *senhora*, li sonaue milhor eth *senhoret* que non pas un *senhoria*. Es puncèles dera senhora Paula venguien tostemps deth sòn pòble; les alistaue era quan anaue ath camp en ostiu. Les conservaue pendent fòrça temps. Era condicion de dormir apròp deth senhoret, per s’un cas cridaue, les ac impausaue damb ua naturalitat endemica. Ne es gojates ne eth Magistrau auien botat jamès era mendre objeccion. Es uelhs blus, clars, sense expression, molt dubèrts, dera senhora Paula, aluenhauen era possibilitat de tota sospecha; pes uelhs se li coneishie que non consentie que se botèsse en dobte era puretat des costums deth sòn hilh e era innocéncia deth sòn saunei. Ne ath madeish Provedidor l’aurie consentit ua soleta paraula de protèsta, ne ua lèu objeccion en nòm deth qué dideran. Qué auien de díder? Aquiu era castetat d‘era, qu’ère veuda, e deth sòn hilh, qu’ère prèire, s’auien coma causes indiscutibles. Qu’èren d’ua evidéncia absoluda; ne tansevolh se podie parlar de tau causa. “En Fermin seguie estant un

mainatge que jamès creisherie entara malícia“. Aquerò qu’ère un dògma en aquera casa. Era senhora Paula exigie que se credesse qu’era credie ena puretat perfècta deth sòn hilh. Mès tot en silenci.

Teresina entrèc cordant-se es gahèts mès nauti deth còs deth sòn abit nere (des Dolors) e de seguit s’estaquèc apròp dera sua centura, ena espatla, eth mocador de seda tanben nere que li crotzaue eth pièch.

- Qué volie eth senhoret? Vos trapatz mau? Vos è de hèr a vier eth cafè?
- Jo?... hilha mia...non... è cridat.

Teresina arric. Se passèc ua man morbida e fina pes uelhs, dauric un shinhau era boca, e didec:

- Apostaria... auer entenut...
- Non, jo non. Quina ora ei?

Teresina guardèc eth relòtge qu’ère sus eth cap deth Magistrau. Li didec era ora e l’aufric eth cafè un aute còp, tot arrint damb cèrta vantaria, contenguda pera expression de pietat qu‘aquiu ère era manèra de hèr era pilòta.

- E mair?
- Dormís. S’ajacèc molt tard. Coma qu’ei damb es compdes deth trimèstre...
- Plan, donc, hè-me a vier eth cafè, hilha mia.

Teresina, abans de gésser, botèc en orde es mòbles, que non pecauen d’insurgents, qu’èren tau que les auie deishat era eth dia anterior; tanben toquèc es libres dera taula, mès non s’atrevic damb es que èren sus es cagires e en solèr. Aqueri non se tocauen. Mentre Teresina siguec en burèu, eth Magistrau la seguic impacient damb era guardada, un shinhau arroncilhades es celhes, coma demorant que se n’anèsse entà seguir trabalhant o meditant.

Enquia qu’auec eth cafè dauant non se’n brembèc qu‘auie de díder era missa; qu’ère un senhor prèire. Auie de díder missa? Auie prometut dider-la? Non podec gésser des sòns dobtes. Mès era seguretat qu’actuaue Teresina lo padeguèc.

Ne era senhora Paula ne Teresa desbrembauen jamès aguesti detalhs. Eres èren es encargades d’enténer era campana deth cor, d’anotar es misses, de tot aquerò que tractaue des ahèrs deth ritus. De Pas complie damb aguesti deuers rotinaris, mès necessitaue que l’ac rebrembèssen. Auie tantes causes en cap! Es sòns desbrembes èren laguens dera casa, pr’amor que dehòra se vantaue d’èster eth mès fidèu complidor de guaire era Sinodau exigie, e daue freqüentes leçons ath madeish mèstre de ceremònies.

Prenec eth cafè e se lheuèc entà hèr quauqui passi peth burèu; volie distrèir-se, secodir aqueri pensaments importuns que non li permetien auançar en sòn trabalh.

Teresina entraue e gessie sense demanar permís, mès anaue per aquiu coma eth madeish silenci en persona; non hège eth mendre bronit. Se hec a vier eth servici deth cafè, tornèc ara cèrca d’ua gèrla e d’ua herrada d’aigua; entrèc de nauèth damb eri e damb ua tovalhòla neta. Entrèc ena cramba, deishant es pòrtes de cristau dubèrtes, e se metec a premanir eth lhet, operacion que s’estaue en secodir es coishins e es matalassi, plegar es linçòs e era vana e sauvar-les entre matalàs e matalàs, esténer ua hlaçada sus eth lhet e botar ua dessús dera auta es coishinères secodides, mès sense era funda. Eth Magistrau dormie quauqui dies era meddiada, e era senhora Paula, per economia, li premanie atau eth lhet. Hèr-la formaument aurie estat degalhar massa, lauant e alisant.

En Fermin se tornèc a sèir en sòn sèti. Des d'aquiu vedie, distrèt, es movements rapids dera hauda de Teresina, que sarraue es cames contra eth lhet entà hèr era fòrça de manejar es pesadi matalassi. Era foetaue era lan damb rigor e era hauda pujaue e baishaue a cada còp de violenta secodida, deishant ath descubèrt es baishi des jupons brodadi e molt nets, e un shinhau eth bot dera cama. Eth Magistrau seguie damb es uelhs eth movement deth prètzhèt domestic, mès eth sòn pensament ère molt luenh. En un d'aguesti movements, lèu estirada de braci sus eth lhetTeresina deishèc veir miei bot dera cama e molta tela blanca. De Pas sentec ena retina tota aquera blancor, coma s'auesse vist un relampit e, discrètament, se lheuèc e tornèc a passejar. Era puncèla alendant damb un braç amagat ath plec d'un matalàs doblat, se virèc de ressabuda, lèu queiguda d'espatles sus eth lhet. Arrie e auie es caròles rosades.

- Vos shòrde eth bronit, senhoret?

Eth Magistrau guardèc ara beròia beata qu'en aqueth moment non sauvaue un solet gèst d'ipocresia. Emparant ua man en lindau dera pòrta dera cramba, didec eth patron arrint coma era sirventa:

- Era vertat, Teresina... eth trabalh d'aué ei molt important. Se t'ei parièr torna dempús e acabaràs d'apraiar aquerò quan jo non i siga.
- Plan ben, senhoret, responec era sirventa, plan seriosa, damb votz de nas e ton de cant planèr.

E ara prèssa, hènt sautar era ròba apròp deth tet, acabèc de lheuar eth lhet e gessec des crambes deth senhoret.

Aguest passegèc pendent tres o quate menutes entre es libres qu'èren en solèr, pes corsères que deishauen liures aqueres partèrres de teologia e canons. Dempús de humar tres cigarretes se tornèc a sèir. Escriuec sense descansar enquias dètz. Quan eth solei se li metec entre punts dera pluma, lheuèc eth cap, satisfèt dera sua òbra.

Guardèc eth cèu. Qu'ère liure de bromes e alègre. Eth bon temps en Vetusta vau mès per çò d'estranh. Eth Magistrau se hereguèc es mans suaument. Qu'ère content. Mentre auie escrit, lèu maquinaument, ua defensa, *calamo currente*, dera Infalibilitat, damb destin entà ua Revista Catolica que liegien catolics convençudi arren mens, auie estat madurant eth sòn plan d'atac.

Pensaue madeish qu'era Regenta: qu'auie hèt ua trobalha, qu'anaue a auer ua anma fraia.

Eth, que liegie as autors enemics, coma tanben as amics, rebrembaue ua poetica narracion der impiu Renan qu'en era figuraue un fraire d'aquiu de Suecia o Noruega, e ua joena devòta, alemanda, se la memòria non l'enganhaue.Totun aquerò, èren dues amnes que s'estimauen en Jesús, a trauèrs de grana distància. Non i auie en aqueres relacions arren de sentimentalisme faus, pseudo-religiós; èren afeccions pures, arren parières as amors de Lutero, ne tansevolh d'un tau Abelardo; qu'ère era vertat sevèra, nòbla, immaculada der amor mistic; amor anafroditic incapable de tacar-se damb era hanga dera carn ne en sauneis. "Per qué rebrembaue ara aguesta legenda, pietosa e novelesca? Qué auie eth a veir damb un monge romantic e fanatic, mistic e apassionat, dera Edat Mejana... e suec? Eth ère eth Magistrau de Vetusta, un prèire deth sègle dètz-e-nau, un *carca*, un escurantista, un abelhard dera arna sociau, coma didie Foja er usurèr..."

E en pensar en aquerò, guardant-se ath miralh, mentre se lauaue e se pientaue, De Pas arrie damb amarum mitigat per optimisme que li quedaue des sues reflexions de pòc abans.

Qu'ère despolhat de miei còs entà naut. Eth robust còth semblaue mès fòrt ara per çò dera tension que l'obligaue era violéncia dera postura, quan s'inclinaue sus eth lauamans de marme blanc. Es braci caperadi de borra nera retortilhada, madeish qu'eth pièch naut e fòrt, semblauen eth d'un atlèta. Eth Magistrau guardaue damb tristesa es sòns muscles d'acèr, d'ua fòrça inutila.

Eth cutis ere molt fin e blanc, que per quisevolh emocion semblaue de color ròsa. Per conselh d'en Robustiano, eth mètge, De Pas hège gimnastica damb pesi de moltes liures; ère un Hércules. Un dia dera revolucion, un patrióta l'auie dat eth *qui i a*! enes entorns, quan ja escurie. De Pas trinquèc eth fusilh de bualh contra es espatles der aguerrit sentinèla, que l'auie volgut cóser a còps de baioneta donques que non s'autrejaue de bon voler. Arrés se'n sabec d'aquera hèta, ne eth madeish Santos Barinaga qu'anaue ara caça de calomnies e vertats que corrien contra era *Crotz Ròia*, coma eth cridaue, collectiuament, ath Provedidor e era sua mair. Per çò que hè ath milician auie carat, jurant òdi etèrn ath clergat e as fusilhs de bualh. Qu'ère un des que mormolhauen deth Magistrau dident:

- "Se jo parlèssa!"

Mentre ère en tot lauar-se, nud de cintura entà naut, en Fermin se'n brembaue des sues hètes en jòc de bòles, aquiu en pòble, quan profitaue es vacances deth seminari entà córrer miei sauvatge per terrens e garrausses; eth mosso, fòrt e pelut qu'auie dauant, en miralh, li semblaue *un aute jo* que s'auie perdut, que s'auie quedat enes montanhes, nud, caperat de pèu coma eth rei de Babilonia, encara que liure, erós... L'espaurie tau espectacle, l'amiaue molt luenh des sòns pensaments d'ara, e s'esdeguèc a vestir-se.Tanlèu se cordèc er cotchet eth Magistrau tornèc a èster era imatge dera mansuetud cristiana, fòrta, mès espirituau, umila: seguie estant elegant, mès non formidable. Se retiraue un shinhau ara sua tor estimada dera catedrau, tanben robusta, tanben proporcionada, eleganta e esplendida, mistica; mès de pèira. Quedèc satisfèt, damb era consciéncia deth sòn còs fòrt, amagat jos eth mantèl epicèn e era sotana flotanta e esculturau.

Anaue a gésser. Teresina apareishec en lumedan damb era guardada en solèr, damb era expression des sants d'estampa.

- Qué se passe?
- Ua joena pregunte se pòt veir ath senhoret.
- A jo? en Fermin arroncilhèc es espatles. Qui ei?
- Petra, era puncèla dera senhora Regenta.

En díder aquerò es uelhs de Teresina se tachèren sense pòur enes deth sòn patron.

- Non ditz entà que vie?
- Que non a dit arren mès.
- Donques que passe.

Petra se presentèc soleta en burèu, vestida de nere, damb eth peu de safran sus eth front, sense retortilhs ne ondes, damb es uelhs umiliadi, e damb un arridolet doç e innocent enes pòts.

Eth Magistrau l'arreconeishec. Qu'ère ua joena que s'auie entestat a cohessar-se damb eth e ac auie artenhut a truca de tenacitat e paciéncia; mès dempús li calec repotegar-la diuèrsi viatges entà que non l'importunèsse. Qu'ère des maleroses que cren es absurdi qu'era calomnia esparg entà descredit des prèires. Cohessaue causes dera sua cramba, se despolhaue dauant dera gelosia entre somics de faus empenaïment. Qu'ère beròia, incitanta; mès eth Magistrau l'auie aluenhat d'eth, coma ac harie damb Obdulia, s'es exigéncies sociaus non ac impedissen.

Petra se presentec coma se siguesse ua desconeishuda, coma se persona tan insignificanta auesse estat esfaçada dera memòria de personatge tan naut. Dilhèu en d'autes circonstàncies non aurie auut un bon recebement; mès en saber que venguie de part dera senhora Ana, sentec eth clèrgue ua doça pietat, e perdonèc còp sec ad aquera extraviada creatura es sues insinuacions vanes e pervèrses de d'auti tempsi. Simulèc tanben non coneisher-la.

Teresina les espiaue des dera ombra en un correder deth costat. Eth Magistrau s'ac imaginaue e parlèc coma se siguesse dauant de testimònis.

- Ètz vos era sirventa dera senhora de Quintanar?
- Òc, senhor, era sua puncèla.
- Vietz dera sua part?
- Òc, senhor, amii ua carta entà vòsta senhoria.

Aqueth vòsta senhoria hèc arrir ath Provedidor, qu'ac credec molt oportun.

- E non ei mès qu'aquerò?
- Non, senhor...
- Alavetz...
- Era senhora m'a dit qu'autregèssa a vos madeish era carta, qu'ère urgenta e es sirvents la poirien pèrder... o tardar-se a autrejar-la a vòsta senhoria.

Teresina se botgèc en correder. L'entenec eth Magistrau e didec:

- Ena mia casa non se pèrden es cartes. Se vietz un aute viatge damb un encargue per escrit, l'ac podetz autrejar as de dehòra... damb tota era confiança.

Petra arric d'ua manèra qu'era pensèc qu'ère discrèta e retortilhèc ua punta deth devantau.

- Perdone-me, senhoria, didec damb votz tremolosa e rogint-se
- Que non cau, hilha mia. Agraïsqui eth tòn interès.

En Fermin ère en tot pensar qu'aquera hemna li poirie ester utila, non sabie quan, ne com, ne entà qué. Sentec desirs de meter-la dera sua part, sense saber per qué aquerò li podie aportar. Tanben li passèc pera imaginacion dider-li ara Regenta qu'ère pòc edificanta era conducta d'aquera gojata. Mès tot qu'ère massa lèu. De moment se contentèc damb dider-li adiu damb un gèst senhoriau, educat, encara que hered. Quan Petra anaue a trauessar eth lumedan, cuelhec era pòrta complètament ua hemna lèu tan nauta coma eth madeish Magistrau e que semblaue mès ampla d'espatles; auie era figura talhada a còps de destrau, vestie coma un pòrtamantèls. Qu'ère era senhora Paula, era mair deth Provedidor. Auie seishanta ans, encara que semblauen pòc mès de cinquanta. Dejós d'un mocador de seda nere que caperaue eth sòn cap, estacat ena barba, pistauen trenes fòrtes d'un gris lord e lusent; eth front ère estret e uassut, esblancossida, coma tot eth sòn ròstre; es uelhs d'un blu clar non auien mès expression qu'era semblança d'un contacte hered, èren uelhs mudi; per eri arrés saberie arren d'aquera hemna. Eth nas, era boca e era barba se retirauen molt as deth Magistrau. Un mantèl nere de merinós, sarrat damb fòrça ara esquia angulosa, queiguie sense gràcia sus er abit, nere tanben, d'estamina damb orladures blanques. Semblaue era senhora Paula, per çò deth vestit e deth ròstre, ua enlençolada.

Petra saludèc un shinhau trebolada. Era senhora Paula la mesurèc damb es uelhs, sense dissimular.

- Qué volíetz? preguntèc, coma ac aurie pogut preguntar ua paret.

Petra se remetec e, lèu damb vantaria, contestèc:

- Qu'ère un encargue entath senhor Magistrau.

E gessec deth burèu. Ena pòrta dera escala la recebec damb un arridolet amable Teresina e se dideren adiu damb dus punets enes caròles. coma es senhoretes de Vetusta. Qu'èren amigues, ambdues dera aristocràcia dera servitud. Se respectauen sense prejudici de tier-se enveja. Petra envejaue a Teresina era estatura, es uelhs e era casa deth Magistrau. Teresina envejaue a Petra era sua desinvoltura, era sua gràcia, eth sòn coneishement des manères fines e dera vida dera ciutat.

- Qué vò aguesta senhora? preguntèc era senhora Paula tanlèu se vedec soleta damb eth sòn hilh.
- Que non ac sai; encara non è daurit era carta.
- Ua carta?
- Òc, aguesta.

En Fermin aurie desirat qu'era sua mair siguesse a cent lègues. Non podie amagar era sua impaciéncia a maugrat deth domèni sus eth madeish, qu'ère ua des sues majores fòrces; desiraue liéger era carta, e cranhie rogir-se dauant dera sua mair. "Rogir-se?" òc, sense motiu, sense saber per qué; mès n'ère segur de qué, se daurie aquera envolòpa dauant dera sua mair, se meterie coma ua cerida. Causes des nèrvis. Mès era sua mair ère coma ère.

Era senhora Paula se seiguec ath bord d'ua cagira, apuèc es codes sus era taula, qu'ère des cridades de ministre, e comencèc a premanir ua cigarreta de papèr, gròssa coma un dit. Era senhora Paula humaue; mès, des de "qu'èren dera catedrau" humaue en secret, sonque dauant dera familha e de quauqui amics intims.

Eth Magistrau hec dus torns peth burèu e en un d'eri cuelhec dissimuladament era carta dera Regenta e se la sauvèc en ua pòcha interiora, dejós dera sotana.

- Adishatz, mair; vau a balhar-li eth bon dia ath senhor de Carraspique.
- Tan lèu?
- Òc, pr'amor que dempús s'aumplís aquerò de visites e me cau parlar-li solets.
- Non la lieges?
- Qué me cau liéger?
- Era carta.
- Dempús, en carrèr, que non deu èster urgenta.
- Per s'un cas, lieg-la aciu, non sigue que l'ages de contestar de seguit o deishar bèth encargue. Non comprenes?

De Pas hec un gèst d'indiferéncia e liegec era carta.

Liegec en votz nauta. Ua auta manèra aurie desvelhat sospeches. Que non ère era sua mair acostumada a qu'auesse secrets entada era. "Ath delà, qué podie díder era Regenta? Arren de particular".

"Estimat amic mèn: aué non è pogut anar a comuniar, me cau veder-vos abans;
m'è de reconciliar. Non pensetz que son escrupuls d'aguesti
que contra eri vos me prevenguietz; me pensi que se tracte d'ua causa seriosa.
Se siguéssetz tan amable que consentíssetz escotar-me aguesta tarde
pendent un moment, vos ac arregraïrie molt era vòsta hilha espirituau e affma.
Amiga que pune era vòsta man.

Ana Ozores de Quintanar“.

- Jesús, quina carta!, exclamèc era senhora Paula damb es uelhs tachadi en sòn hilh.
- Qué contie? preguntec eth Magistrau, virant era esquia.
- Te semble ben aguesta manèra d’escriuer-li ath confessor? Semble causa dera senhora Obdulia. Non dides qu’era Regenta ei tan discrèta? Aguesta carta ei d’ua pèga o d’ua lhòca.
- Que non ei lhòca ne pega, mair. Qu’ei que non sap arren d’aguestes causes encara... M’escriu coma a un amic quinsevolh.
- Tè, qu’ei ua pagana que vò convertir-se.

Eth Magistrau carèc. Damb era sua mair non se discutie.

- Ager pera tarde non anères a veir ath senhor de Ronzal.
- Se me passèc era ora dera cita...
- Ja ac sai; sigueres dues ores e mieja en confessionari, e eth senhor Ronzal se cansèc de demorar e non auec cap responsa entà balhar-la ath senhor Pablo, que tornèc entath pòble pensant que tu e Ronzal e jo e toti èren uns pòcvaus sense paraula, que sabem espleitar-les quan n’auem de besonh e quan eri mos an de besonh a nosati les deishem de cornèr.
- Mès, mair, que ja auem temps; eth gojat ei en quartèr, non se l’an hèt a vier; non gessen entà Valladolid enquiath dissabte... que i a temps...
- Òc, i a temps entà que se poirisque en croton. E qué diderà Ronzal? Se tu qu’ès mès interessat desbrembes er ahèr, qué harà eth?
- Mès, senhora, eth déuer qu’ei çò prumèr.
- Eth déuer, eth dèuer... ei complir damb era gent, Fermo! e per qué se l’a acodit ar espantaudèths d’en Cayetano autrejar-te ara aguesta eréncia?
- Quina eréncia?

De Pas hège torns en ua man ath chapèu de teula, d’ales sòltes, e s’emparaue en marc dera pòrta, indicant eth sòn desir de gésser lèu.

- Quina eréncia? repetic.
- Aguesta senhora; aguesta dera carta, que per çò que semble se pense qu’eth mèn hilh non a arren mès a hèr que veder-la ada era.
- Mair, qu’ètz vos injusta.
- Fermo, pro sai jo se qué digui. Tu... qu’ès massa brave. Te deifiques e non ves ne comprenes.

Era senhora Paula credie que deificar-se valie tant coma lheuar eth pensament enes regions celèstes.

- Er Acedian e en Custodio, seguic, hèren ager comedieta dera confession, ena tertolia dera senhora Visitacion, aguesta vibòra; òc senhor, comedieta dera confession dera auta, e se s’auie tardat dues ores o non s’auie tardat dues ores...

Eth Magistrau se senhèc e didec:

- Ja mormolhen? Infames!
- Òc, ja, ja! e plan per aquerò parli jo; pr’amor qu’aguestes causes, ath temps. T’en brembes dera Brigadièra? Te’n brembes deth trabalh que me costèc aquera miserabla calomnia per èster tu nòble e confiat?... Fermo, que t’ac è dit mil viatges; non ei pro era vertut, cau saber pareisser-la.
- Jo mesprèdi era calomnia, mair.

- Jo non, hilh.
- Non vedetz qu‘a maugrat d’èster escarrabilhadi, jo les cauishigui a toti?
- Òc, enquia ara; mès, qui respon? Tanti viatges va eth cantre ena hònt... En Fortunato ei ua malva, correnta; non ei un Bisbe, ei un saumet, mès...
- Que lo tengui sarrat en un punh!
- Ja ac sai, e jo en aute; mès ja sabes qu’ei cèc quan s’entèste en bèra causa; e se Sa Illustrissima mariòta cuelh era mania de qué pòden díder vertat es que te calomnien, ès perdut.
- En Fortunato non se botge se jo non l‘ac mani.
- Non te’n fides, ei perque te cre infalible. Mès eth dia que li hèsquen veir es tòns escandals...
- Com a de veir aquerò, mair?
- Plan, ja me comprenes; creder-les coma se les vedesse; aguest dia qu’èm perdudi; era malva, era mariòta, eth saumet serà un tigre, e deth Providedorat te lance ena preson de corona.
- Mair... qu’ètz exaltada... vedetz visions.
- Ben, ben, jo ja sai se qué digui.

Era senhora Paula se metec de pès e lancèc era punta dera cigarreta escurada e lorda.

Seguic:

- Que non voi mès cartetes; non voi conferéncies ena catedrau; que vage ath sermon era senhora Regenta se vò boni conselhs. Aquiu parles entà toti es cristians, que vage a escotar eth tòn sermon e que me dèishe en patz.
- Atau, donc, Glocester...
- Òc, e en Custodio.
- E a vos, qui vos a dit?...
- Eth Camús.
- Campillo?
- Eth madeish.
- Mès, qué an vist? Qué pòden díder aguesti miserables? Com se parle d’aguestes causes en ua tertolia de senhores? Com enten aguesta gent eth respècte as causes sagrades?
- Ta, ta, ta, ta! Enveja, pura enveja. Respècte? Que Diu l’autrege. Er Arcedian volie cohessar ara de Quintanar, plan, eth ei amic de hèr-se veir, e de qué diguen... Diu me perdone! mès me pensi que l’agrade que mormolhen d’eth, e que diguen s’enamore as beates o non les enamore... Qu’ei un fanau... e un marrit!
- Mair, vos exageratz, com pòt un prèire...
- Fermo, tu ès un piòt; eth mon ei perdut: plan per aquerò toti pensen mau e plan per aquerò cau caminar damb cent uelhs...Cau semblar mès vertut qu’era que se tie, encara qu’un sigue un àngel. Non sabes que de nosati diden mil mauvestats? Glocester, en Custodio, Foja, en Santos e eth madeish Alvaro Mesia, damb tota era sua diplomàcia, passen era vida en tot desacreditar-te. Se hèm e rehèm en palai (era senhora Paula comencèc a compdar damb es dits), se mos minjam era diocèsi; s’entrèrem en Provediderat nudi e ara èm es prumèrs accionistes deth Banc; se tu crubes aquerò e aquerò d’aute; s’es nòsti protegits van per aquiu coma espongues recuelhent er aur e eth mòro, entà vier a deishar-lo ena arca de casa; s’eth Bisbe ei un manequin enes nòstes mans; se venem cera, se venem ares, se tu heres cambiar totes es deth Bisbat entà que te crompèssen a tu es naues; s’en Santos s’arroïne per tòrt nòste e non per aiguardent; se tu panes as que te demanen dispenses; se te minges caperanies; se jo crubi deumes e primicies en tota era diocèsi; se...
- Qu’ei pro, mair, pro, per Diu!
- E entà acabar, es tòns estacaments amorosi, es tòns abusi de conselher espirituau. Tu (torne a compdar damb es dits, mès ath delà damb copets de pè en solèr, coma amiant eth compas) as fanatizat a miei pòble; es de Carraspique s’an metut a monges per tòrt tòn, e ua d’eres ei en

tot morir-se de tisi per tòrt tòn tanben, coma se tu siguesses era umiditat e era immundícia d'aquera porcaria; tu n'as eth tòrt de qué non se maride era de Páez, era prumèra milionària de Vetusta que non trape nòvi que l'agrade... per tòrt tòn.

- Mair...
- Qué mès? enquia e tot les semble mau que les ensenhes era doctrina as mainades dera Santa Òbra deth Catecisme...
- Miserables!
- Òc, miserables; mès que son molti es miserables, e eth dia mens pensat mos esbaucen.
- Aquerò non, mair, cridèc eth Magistrau perdent er aplomb, damb es caròles ròies e es puntes d'acèr, qu'auie enes vistons, quilhades coma prèstes entara defensa. Aquerò non, mair, jo les è a toti jos era sòla dera sabata, e les estronhi eth dia que volga. Que sò eth mès fòrt. Eri, toti, toti, sense deishar-ne un, son uns estupids; ne tansevolh saben tier mala intencion .

Era senhora Paula arric, sense que se n'encuedèsse eth sòn hilh. "Atau te voi" pensèc, e seguic dident:

- Mès era soleta debilitat que les podem presentar ei aguesta, Fermo; bremba-te'n der aute viatge.
- Aquera qu'ère ua hemna... perduda
- Mès t'enganhèc, vertat?
- Non, mair, non m'enganhèc. Qué sabetz vos?

Es uelhs dera senhora Paula èren un parelh d'inquisidors. Aquerò dera Brigadiera jamès ac auie pogut aclarir. Sonque sabie, entà mau d'era, qu'auie estat un escandal qu'a penes se podec estofar abans que siguesse tard. A De Pas li repugnauen taus rebrembes. Qu'èren causes de joenessa. Quin peguitge crànher qu'eth tornèsse a descuedar-se ara, tàs trenta cinc ans! Alavetz, ena epòca dera Brigadiera non auie eth cap experiéncia, lo vantaue era vanaglòria, lo sedusie e marejaue er encens dera adulacion.

"S'era mia mair me vedesse peth laguens, non aurie aguesti temors que damb eri ara me mortifique".

Era senhora Paula persutèc a pintar-li es perilhs dera calomnia; sabie que li crebaue era anma, mès ena sua pensada ère un dolor de besonh, pr'amor que cranhie entath sòn hilh era queiguda de Salomon.

Era mair d'en Fermin credie ena omnipoténcia dera hemna. Era n'ère un bon exemple. Non cranhie qu'es intrigues deth Capitol podessen grana causa contra eth prestigi deth sòn Fermin, qu'ère er esturment qu'era, era senhora Paula, se servie entà sarrar ath Bisbat. Fermin ère era ambicion, era ansia de dominar; era sua mair era cobesença, era ansia de possedir. Era senhora Paula s'imaginaue era diocèsi coma un truèlh de sidra des qu'auie en sòn pòble; eth sòn hilh ère era fòrça, era biga e eth pes qu'exprimien eth frut, sarrant, queiguent pòc a pòc; era qu'ère eth vitz que sarraue; pera espiga d'acèr dera sua volontat anaue esguitlant-se era volontat, entada era de cera, deth sòn hilh; Era espiga entraue en anèth, ère normau. "Ère mecanic" coma didie en Fermin explicant religion. "Mès a ua hemna ua auta hemna" pensaue eth vitz. "Eth sòn hilh ère joen encara, lo podien sedusir, coma ja un aute còp auien sajat de hèr e lèu arténher" Era credie ena influéncia dera hemna encara que non se fidaue dera sua vertut. "Era Regenta, era Regenta! diden qu'ei ua senhora incapabla de pecar, mès qui ac sap?" Quauquarren auie entenut a díder d'aquerò que se mormolhaue. Qu'ère amiga de quauques beates d'aqueres qu'an un pè ena glèisa e er aute en mon; aguestes senhores son es qu'ac saben tot, encara qu'a viatges non i a arren. L'auien dit, sus pòc mès o mens, e sense estil flamenc, dera madeisha manèra qu'Orgaz condaue en Casino dus dies abans: qu'en Alvaro ère enamorat dera Regenta, o aumens, volie enamorar-la, coma a tantes d'autes. "Aqueth en Alvaro ère

un enemic deth sòn hilh. Era ac sabie“. Ne eth madeish en Fermin l’auie coma enemic, per mès que diuèrsi viatges auie endonviat en eth a un rivau en domèni de Vetusta. Mès era senhora Paula auie un instint superior; vedie mès qu’arrés en aquerò qu’interessaue ath poder deth sòn hilh. “Aqueth en Alvaro èr un aute bon mosso, escarrabilhat, vantariòu, òme de mon; qu’auie eth prestigi der amor, compdaue damb es hemnes mès respectiues de molti personatges de Vetusta e a viatges damb es madeishi personatges, gràcies as hemnes; ère eth cap d’un partit, eth braç dret, e dilhèu eth cap des Vegallana... podie disputar a Fermin, dilhèu damb fòrces parières, eth domèni de Vetusta, d’aquera Vetusta que necessitaue tostemp un patron e quan non l’auie se queishaue dera manca *de caractèr* des òmes importants. E per qué non auie d’èster ja Mesia en tot disputar aguest domèni? Non ère molt possible qu‘era madeisha Regenta, aquera santa, e en Alvarito, s’entenessen e volessen cuélher en un param ath praube Fermo?“ Aguestes males arts, per complicades e subtiles que siguessen, les supausaue aisidament era senhora Paula en quinsevolh cas, pr'amor’qu’era passaue era vida autrejada a combinacions semblables. D’aguestes sospeches non li comuniquèc ath sòn hilh qu’aquerò qu’ère pro entà prevenir-lo contra era Regenta e es sues confessions de dues ores. Non mentèc eth nòm de Mesia. Enes pòts li tumaue aguesta pregunta:

“Mès de qué dimònis parléretz pendent dues ores seguides?“

Non gausèc a tant. “A tot darrèr eth sòn hilh ère un prèire e era ère cristiana“.

Preguntar aquerò li semblaue ua irreveréncia, un sacrilègi qu‘aurie botat a Fermo dehòra de se, e non n’auie tà tant.

- Adishatz, mair, didec en Fermin quan era senhora Paula carèc per non atrevir-se damb era pregunta sacrilèga.

Que ja ère ena escala eth Magistrau quan entenec ara sua mair que didie:

- Atau, donc, aué tanpòc vas ath cor?
- Senhora, qu’ei que ja s’aurà acabat...
- Ben, ben,! quedèc mormolhant era, non guanham entà multes.

Fin finau eth Magistrau se vedec dehòra dera sua casa, damb eth plaser d’un estudiant que s’escape deth param d’un *domine* implacable.

Eth solei ludie en apressar-se ath zenit. Sus Vetusta ne ua soleta broma. Eth cèu semblaue andalús.

Òc, mès eth bon umor deth Magistrau s’auie embromat; era sua mair l’auie botat nerviós, anujat, non sabie contra qui.

“Aqueth ère eth sòn tiran: un tiran consentit, estimat, molt estimat, mès formidable a viatges. E com trincar aqueres cadies? Ada era l’ac deuie tot. Sense era perseverància d’aquera hemna, sense era sua volontat d’acèr qu’anaue dreta entà ua finalitat trincant-ac tot, qué aurie estat d’eth? Un pastor enes montanhes, o un hotjaire enes mines. Eth valie mès que toti, mès era sua mair valie mès qu’eth. Er instint dera senhora Paula ère superior a toti es rasonaments. Sense era eth aurie estat cauishigat molti viatges ena luta dera vida. Mès que mès, quan es sòns pès s’enredauen en hilats subtils que li premanien es enemics, qui lo desliuraue d‘eri? Era sua mair. Qu’ère era sua egida. Òc, era prumèr que tot. Eth sòn despotisme ère era sua sauvacion; aqueth jòu, saludable. Ath delà, ua votz interiora li didie que çò milhor dera sua anma ère era afeccion e eth respècte de hilh. Enes moments que se mespredaue ada eth madeish, entà trapar bèra causa pura laguens d’eth, qu’empedisse qu’aquera repugnància arribèsse ara desesperacion, li calie rebrembar aquerò: qu’ère

un bon hilh, umil, docil... un mainatge, un mainatge que jamès se hège òme. Eth quau, damb es auti ère un òme que solie convertir-se en leon!“

“Mès ara sentie ua rebellion ena anma. Ère ua injustícia aquera sospecha dera sua mair. Ena vertut dera Regenta i credie tota Vetusta, e efectivament ère un àngel. Eth, plan que non se meritaue punar eth povàs que cauishigaue aquera senhora. Qui poirie crànher de qui?“

En aguest moment comprenec era causa dera sua mala encolia sobtada. “Era mair l’auie parlat des calomnies que damb eres lo volien pèrder.... des excèssi d’ambicion, orgulh e sordida cobesença que l’imputauen, dera influéncia perniciosa ena vida de moltes familhes que s’acusaue... mès, ère tot calomia? Ò!, s’era Regenta sabesse que ère eth, non li fidarie es secrets deth sòn còr. Per un acte de fe, aquera senhora auie mespredat totes es injuries que damb eres es sòns enemics lo perseguien, non auie creigut arren d’aquerò, e s’auie apressat ath sòn confessionari entà demanar-li lum enes tenèbres dera sua consciéncia, a demanar-li un hiu sauvador enes abismes que se daurien en cada pas dera vida. S’eth auesse estat un òme aunèst, l’aurie dit aquiu madeish:

- Caratz, senhora, jo non sò digne de qué era majestat deth vòste secret entre ena mia prauba casa; jo sò un òme qu’a aprenut a díder quate paraules de consolament as pecadors fèbles; e quate paraules de terror as praubi d’esperit fanatizadi; jo sò de mèu entà aqueri que vien a nhacar eth ham e de heu damb aqueri que l’an mossegat; eth param ei de sucre, er aliment que balhi as mèns presoèrs, d’aloè... jo sò un ambiciós, e çò pejor, mil viatges pejor, jo sò avar, jo sauvi riqueses, òc, mau aquerides; jo sò un despòta en sòrta d’un pastor; jo veni era Gràcia, jo negócii coma un judiu damb era Religion d’aqueth que hec enlà deth temple as mercadèrs... jo sò un miserable, senhora, jo non sò digne d’èster eth vòste confident, eth vòste director espirituau. Aquera eloqüéncia d’ager ère faussa, non me gessie dera anma, jo non sò eth *vir bonus*, jo sò eth que ditz eth mon, aquerò que diden es mèns detractors“.

Coma qu’eth pensament l’amiaue molt luenh, eth Magistrau sentec ua reaccion ena sua consciéncia, reaccion favorabla ara sua fama.

“Hescam justícia“, pensèc sense voler, per çò der instint de conservacion qu’a er amor pròpri.

E alavetz rebrembèc qu‘era sua mair ère qui la possaue a toti aqueri actes d’avarícia qu’ara li treiguien es colors ath ròstre.

“Qu’ère era sua mair era qu‘atresoraue; per era, ara quau l’ac deuie tot, auie eth arribat a toquejar e mossegar era hanga d’aquera sordidesa pòc escrupulosa. Era sua passion pròpria, era qu’espontaneament hège en eth tarrabastalhs ère era ambicion de dominar; mès aquerò, non ère nòble ath hons? E non ère just a tot darrèr? Non se meritaue eth èster eth prumèr dera diocèsi? Eth Bisbe non l’arreconeishie de bon grad era sua superioritat morau? Pro hège eth contentant-se, de moment, de non manar que sonque en Vetusta. O! n’ère segur. Se bèth dia era sua amistat damb Ana Ozores arribaue en punt de poder eth cohessar-se tanben dauant d’era e dider-li quina ère era sua ambicion, era, qu’auie ua anma nòbla, solide li perdonarie es pecats cometudi. Es dera sua mair, aqueri as quaus l’auie arrossegat era cobesença dera sua mair èren es que non auien perdon, es lègi, es vergonhosi, es incohessables.“

Mentre taus pensaments lo tormentauen e consolauen alternatiuament, anaue eth Magistrau pes trepaders estrets e rosigats des carrèrs torçats e pòc freqüentadi dera Encimada; anaue damb es caròles rogides, es uelhs umils, eth cap un shinhau inclinat, segontes costum, dret eth còs, majestuós e ritmic eth pas, flotant er elegant mantèl sense era ombra d’ua soleta taca.

Contestaue as salutacions que li hègen coma s'auesse era anma botjada en eres, doblegant era centura e treiguent-se eth chapèu coma se passèsse un rei. E a viatges ne vedie ath que saludaue.

Aguesta simulacion qu'ère en eth ua dusau natura. Auie eth don d'èster parlant damb molt de pos, mentre pensaue en ua auta causa.

Era senhora Paula auie tornat a entrar en burèu deth sòn hilh: Escorcolhèc era cramba. Vedec eth lhet *lheuat*, regde, mut, fresc, sense un solet plec; gessec dera cramba, en burèu apraièc eth sofà de tela blua, es fautuèlhs, es corrèctes hilères de libres amolonadi sus cagires e taules pertot; Se fixèc en orde dera taula, en eth deth fautuèlh, en eth des cagires. Semblaue flairejar damb es uelhs. Cridèc a Teresina, li preguntèc quinsevolh causa, hènt en sòn ròstre excavacions damb era guardada, coma aqueth que va ara cèrca; se metec pes plecs deth vestit, corrècte, coma er orde des cagires, des libres, de tot. La hec parlar entà apreciar eth ton de votz, coma eth timbre d'ua moneda. Li didec adiu.

- Escota, li tornec a díder. Non, arren, vè-te'n.

Arroncilhèc es espatles.

"Qu'ei impossible, didec entre dents, non i a manèra de saber arren".

E, gessent deth burèu, didec encara:

"Quin caprici d'òmes!"

E pujant era escala deth dusau estatge, higec:

"Qu'ei coma toti, coma toti, tostemp dehòra!"

Capitol XII

En Francisco de Asís Carraspique ère un des individús mès importants dera Junta Carlista de Vetusta, e eth que hec mès *sacrificis pecuniaris*, en temps oportun. Ère politic pr'amor que se l'auie convençut de qué era causa dera religion non prosperarie s'es bons cristians non se metien a governar. Lo dominaue totafèt era sua hemna, fanatica plan arderosa, qu'auie en òdi as liberaus pr'amor qu'aquiu ena auta guèrra, es *cristians* auien penjat ath sòn pair sense dar-li temps entà cohessar-se. Carraspique se delie damb es seishanta ans, e non se distinguie ne peth sòn valor ne pes sòns dòts de govèrn; se distinguie pes sòns milions. Qu'ère eth màger contribuent qu'auie ena província era soberania subrepticia d'en Carles VII. Era sua religiositat (era de Carraspique) sincèra, prigonda, cèga, ère en eth tota ua vertut; mès era feblesa deth sòn caractèr, es sues pòques lums naturaus e era mala intencion des que l'enrodauen, convertien era sua pietat en hònt de desengusti entath madeish en Francisco de Asís, entàs sòns e entàs de dehòra.

Era senhora Lucia, era sua esposa, se cohessaue damb eth Magistrau. Aguest ère eth pontifèx infalible en aquera casa aunèsta. Auien quate hilhes es Carraspique; totes auien hèt era sua prumèra confession damb en Fermin; auien estat educades en convent qu'auie alistat en Fermin; e es dues prumères auien professat, ua enes Saleses e era auta enes Clarises.

Eth palai de Carraspique, crompat per pòqui sòs ena falhita d'un nòble liberau, ère dauant deth casalon des Ozores, ena Plaça Naua, poirida de vielha.

Eth Magistrau se deishèc introduir ena estrada per ua sirventa se setanta ans, que lairaue contra es praubi coma es gossets dolents. As prèires les lecarie es pès de boni talents.

- Demoratz un shinhau, senhor Magistrau, seiguetz-vos se vos platz; eth senhor ei laguens e gesserà de seguit... (damb votz misteriosa e aspra). Que i a aquiu eth mètge, aqueth pecador cosin dera senhora.
- Òc, plan, en Robustiano: qué se passe, donc, Fulgencia?
- Me semble que Sor Teresa ei un shinhau pejor, mès non tant entà alarmar as praubi senhors. Vertat, senhor Magistrau, qu'era prauba senhoreta non ei molt mau?
- Me pensi que non, Fulgéncia; mès se qué ditz eth mètge? Vietz d'aquiu?
- Òc, senhor, d'aquiu, e aquiu lagens hège crits... qu'ère furiós...ei un lhòco. Sabi pas se com criden ada eth. Eth parentiu, qu'ei causa de parentiu.

Eth salon ère rectangular, molt gran, ornat damb gust sevèr, sense luxe, damb cèrta elegància que neishie dera venerabla ancianitat, dera neteja esquista, dera sobrietat e dera madeisha severitat. Eth solet mòble nau ere un piano de coa d'Erard.

Arribèc en salon en Robustiano e gesssec Fulgéncia parlant entre dents.

Eth mètge ère naut, fòrt, de longa barba blanca. Vestie damb er arrogant luxe de cèrts personatges de província que vòlen revelar ena sua portadura, era sua bona posicion sociau. Qu'ère ua beròia figura que se defenie des otratges des tempsi damb bona capitada encara. En Robustiano ère eth mètge dera noblesa de hège fòrça ans; mès s'en politica passaue coma reaccionari e se burlaue des progressistes, en religion se l'auie coma volterian, o aquerò qu'eth e d'auti vetustensi entenien coma tau. Jamès auie liejut a Voltaire, mès l'admiraue tant coma l'auie en òdi Glocester, er Arcedian, que tanpòc l'auie liejut. Per çò des letres, enquia e tot es dera sua sciéncia, en Robustiano non podie vantar-se dauant de cap metget modèrn des que se morien de hame en Vetusta. Auie estudiat pòc, mès auie guanhat molt. Qu'ère un mètge de mon, un doctor de bon tracte sociau. Ans endarrèr, entada eth tot ère flatuositat, ara tot ère *qúestion de nèrvis*. Guarie damb pòques paraules; per eth

arrés se'n sabie de qué s'anaue a morir. Solie guarir a gratis as sòns amics; mès s'era malautia s'agreujaue, s'inibie, manaue cridar a un aute e non s'ofensaue. "Eth non servie entà veir morir a ua persona estimada".

Ath costat des sòns malauts tostemp ère de badinada.

- "Atau, donc, vos voletz morir, senhor Fulano? Donques, per Diu, que vos auem de veir... etc."

Aguesta qu'ère era frasa sacramentau, mès n'auie moltes d'autes. D'aguesta manèra s'auie hèt ric. Non tenguie massa tèrmes tecnics, pr'amor que, segontes eth, as profans non se les a d'espaurir damb grec e latin. Non ère pedant, mès quan l'apurauen un shinhau, quan lo contradidien, invocaue eth sacrosant nòm dera sciéncia coma se cridèsse ath comissari de policia.

"Era sciéncia ordene aquerò; era sciencia ordene aquerò d'aute".

E non se l'auie de replicar.

A despart dera sciéncia, que non ère eth sòn terren pròpri, en Robustiano podie apostar damb quinsevolh a agradiu, alègre, simpatic, e enquia e tot òme d'excellent sens e non escassa perspicàcia. Pecaue de blagaire.

Ath Magistrau non lo podie veir, mès cranhie era sua influéncia enes cases nòbles e lo tractaue damb simulada franquesa e amabilitat faussa.

De Pas l'auie ada eth coma un gran pòcvau, mès li balhaue era cortesia que tenguie tostemp en sòn tracte, sense distinguir entre pòcvaus e òmes de talent.

- Ò, senhor mèn en Fermin! Qué ben... arribatz a temps, amic mèn, eth cosin ei inconsolable. Bon dia deth sòn sant! L'è dit era vertat, tota era vertat, e, plan, ara qu'era causa non a remèdi, se desespère... Ei a díder, remèdi... jo me pensi que òc, mès aguestes idèes exagerades que... en fin, a vos se vos pòt parlar damb franquesa, pr'amor qu'ètz ua persona illustrada.
- Qué i a, en Robustiano? Vietz vos des Saleses?
- Òc, senhor, d'aquesta porcaria vengui.
- Com se trape Rosita?
- Quina Rosita? Que ja non i a cap Rosita! que ja s'acabèc era Rosita; ara ei Sor Teresa, que non a ròses ne en nòm, ne enes caròles.

En Robustiano s'apressèc ath Magistrau; guardèc entà toti es cornèrs, entà totes es pòrtes, e damb era man dauant dera boca, didec:

- Aquerò ei er arràs!

Eth Magistrau sentec un caudheired.

- Ac credetz atau?
- Òc, me pensi qu'ei ua catastròfa proxima. Ei a díder, distinguisqui, distinguisqui en nòm dera sciéncia. Jo, Somoza, non posqui demorar arren de bon; jo, òme de sciéncia me cau declarar, prumèr: que s'era mainada seguís alendant en aqueth *mejan*... non i a sauvacion, mès se la trèn d'aquiu... dilhèu i age esperança; dusau: qu'ei un crim, un crim de lesa umanitat non botar es mieis qu'era sciéncia conselhe... Senhor Magistrau, vos qu'ètz ua

persona illustrada, credetz qu'era religion s'està en deishar-se morir ath costat d'un esgot? Pr'amor qu'aquerò ei ua latrina; òc, senhor, ua cloaca.

- Ja sabetz vos qu'ei ua residéncia interina. Es Saleses son en tot bastir, coma sabetz, eth sòn convent at costat dera fabrica de povòra.
- Òc, j'ac sai; mès quan eth convent sigue acabat e es hemnes i posquen anar, era nòsta Rosita s'aurà mòrt.
- Senhor Somoza, era afeccion vos hè, dilhèu, veir eth perilh mès gran de çò qu'ei.
- Com, mès gran, senhor De Pas? Voletz saber mès vos qu'era sciéncia? Ja vos è dit çò qu'era sciéncia opine: dusau: qu'ei un crim dera lesa umanitat... Ò! Se jo cuelhessa ath preiret que n'a eth tòrt de tot aquerò! Pr'amor qu'aquiu i a un prèire, senhor Magistrau, ne sò segur... e desencusatz-me... mès ja sabetz que jo distinguisqui entre clergat e clergat; se toti siguessen coma vos... Solide qu'eth mèn senhor en Fermin non conselhe a cap pair qu'age quate hilhes coma quates soleis, que les hèsque monges ua a ua as quate, coma se siguessen es motons de Panurgo.

Eth Magistrau non podec mens qu'arrir, rebrembant qu'es motons de Panurgo non auien estat monges ne fraires. Mès en Robustiano repetie aquerò des motons de Panurgo, sense saber quin bestiar ère aqueth, coma moltes d'autes causes que non sabie. Ja auem dit qu'eth non liegie libres: li mancaue temps.

En Fermin pensaue: "seràn indirèctes es pegaries d'aguest pòcvau?"

- Jo sospèchi, seguic eth doctor, qu'eth mèn praube Carraspique ei supeditat ara volontat de quauque fanatic, p.e. eth Rector deth Seminari. Non vos semble a vos que pòt èster eth senhor Escosura, aguest Torquemada *pour rire*, eth que s'a hèt a vier entad aguesta casa tanta desgràcia?
- Non, senhor, non me pensi que sigue aguest, ne qu'age en aguesta casa tanta desgràcia coma didetz.
- Que ja son dues mainades en clòt!
- Com en clòt?
- O en convent, coma volgatz vos.
- Mès eth convent non ei era mòrt; coma podetz compréner, jo non posqui opinar en aguest punt...
- Òc, òc, ac compreni, e vos desencusi. Mès, en fin, ja qu'existissen convents, senhor, que les bastisquen en condicions igieniques. Se jo siguessa govèrn, barraria toti es que non siguessen reconeishudi pera sciéncia. Era igièna publica prescriu...

Eth senhor Somoza expausèc peth menut moltes vulgaritats relatiues ara renovacion der aire, eth cauhatge, aeroteràpia e d'auti ahèrs de huelheton semiscientific. Dempús tornèc ara desgràcia d'aquera casa.

- Quate hilhes e dues ja son monges! Aquerò qu'ei absurd.
- Non, senhor, absurd non, pr'amor que son eres es qu'escuelhen liurament...
- Liurament! liurament! Arritz-vo'n, senhor Magistrau, arritz-vo'n, vos qu'ètz ua persona illustrada, d'aguesta supausada libertat. I cap ea libertat quan non i a eleccion? I cap era eleccion quan non se coneish mès qu'un des tèrmes qu'a de consistir?

En Robustiano parlaue lèu coma un filosòf quan s'enventie.

- A jo non m'enganhen, seguic; jo coneishi ben aguesta comèdia. Non vedetz, senhor mèn, que jo les è vist nèisher a totes eres, les è vist créisher, les è seguit pas a pas en totes es vicissituds dera sua existéncia? Veiratz vos era manèra.

En Robustiano se seiguec, e seguic dident:

- Enquia qu'an quinze o sètze ans, es hilhes des mèns cosins non ven eth mon: Tàs dètz o onze van en convent; aquiu Diu sap se qué se passe; eres non ac pòden díder, pr'amor qu'es cartes qu'escriuen les dicten es monges e totes sòn deth madeish estil, segontes eth quau, "aquerò ei eth Paradís". Tàs quinze ans tornen a casa; que non an volontat; aguesta facultat dera anma, o de çò que sigue, se les quede en convent coma ua anticalha inutila. Entà balhar ua satisfaccion ath mon, ara opinion publica, des des quinze as dètz-e-ueit o dètz-e-nau, se represente era farsa pietosa de hèr-les veir eth sègle... per un trauc. Aguesta manèra de veir eth mon ei molt graciosa, senhor en Fermin. Rebrembatz era convidada dera cigònha? Donques aquerò. Es mainades ven et mon, laguens deth flascon, mès non lo pòden tastar. As balhs? Diu m'on age. Ath teatre? Abominacion. Ara novena, ath sermon! e de Pasqua a Rams un passeget damb era mama per Espolon o peth Passeg d'Ostiu; es uelhets en solèr, non se parle damb arrés, e de seguit entà casa. Dempús arribe era gran pròva: eth viatge a Madrid. Aquiu se ven es fères deth Retiro, eth Musèu de Pintures, eth Navau, era Armeria; arren de teatres ne de balhs, qu'encara son mès perilhosi qu'en Vetusta; córrer carrèrs, veir molta gent desconeishuda, e cap a casa. Es mainades tornen ena sua tèrra dident de tòt còr que s'an engüejat ena Cort, qu'eth convent dera sua anma, com se divertien aquiu damb es Mairs e companhes. Tornada en Vetusta. Un gojatet s'enamore de quinsevolh des mainades... *Vade retro*! se lo hè enlà de mala manèra. En casa se prègue totes es ores canoniques: maities, vrespes... dempús eth rosari damb era sua coroneta, un parenòste a cada sant dera Cort Celestiau; dejuni, vesilhes; e arren de balcon, ne de tertolia, ne d'amigues, que son perilhoses... Aquerò òc, tocar eth piano, se se vò, e cóser a discrecion. Coma article de luxe se permet as mainades qu'arrissen ath sòn gust dauant des badinades der Arcedian, eth diplomatic senhor Mourelo, alias Glocester. Dèishe anar eth mosso torçat ua gràcia babosa, es mainades arrissen, ath papa li cau tanben era baua, miserable Carraspique! e *tutti contenti*. Er Arcedian non ei eth prèire qu'ei aciu amagat, non; aguest represente ara part contrària, ath dimòni o ath mon; mès, coma ei normau, as mainades les semble qu'er atractiu mondan redusit as gracietes de Mourelo ei pòca causa; e, totun, eth claustre aufrís gòis purs e cèrta libertat, òc senhor, cèrta libertat, se se compare damb era vida archimonastica de çò que jo cridi era Regla dera senhora Lucia, era mia cosia carnau. Ò senhor De Pas, qu'ei aisida era victòria dera Glèisa! Es mainades en veir que Vetusta ei caminar de temple en temple damb es uelhs baishi; Madrid ei de musèu en musèu trincant-se es pès, e estramuncant; era casa un quartèr mistic, damb badinades de prèire coma tot encantament, decidissen *liurament* meter-se a monges, entà gaudir un shnhau...d'autonomia, coma diden es liberalòts, que mos balhen ua libertat semblabla ara que gaudissen es hilhes de Carraspique.

Eth Magistrau escotèc damb paciéncia eth discors deth mètge, e, per díder bèra causa, didec:

- Non poiratz vos remir qu'en aguesta casa eth tracte ei alègre, franc; a cent lègues de tota beataria.
- Ua auta farsa! Sabi pas qui diables l'a ensenhat aguesta comèdia ara mia cosia. Aqueth qu'entre aciu pense qu'ei calomnia çò que se conde dera rigidesa monastica d'aguesta casa aunèsta, encara qu'engüegiua. Es aparences enganhen. Aguesta alegria sense saber per qué, aguestes badinades deth clergat, e desencusatz-me, aguesta tolerància formau, purament exteriora, sense dissimulacions entà tapar era boca as profans.

Eth Magistrau guardaue ath mètge damb gran curioser e un shinhau estonat. "Com aqueth òme de tan escasses lums discorrie atau e en tau matèria? Sabie Somoza qu'ère eth e arrés mès qu'eth eth

preire amagat, eth cap espirituau d'aquera casa? S'ac sabie, com ei que li parlaue atau? Tanben es pècs an er art de dissimular?"

Entrèc Carraspique en salon. Auie es uelhs umidi pes recentes lèrmes. Abracèc ath Magistrau e li preguèc ferventament qu'anèsse enes Saleses a veir com estaue era sua hilha; eth non non auie vams entà anar-i en persona. En Fermin prometec anar-i aqueth madeish dia.

Somoza tornèc a descríuer era manca de *condicions igieniques* deth convent.

- Mès, se qué vòs que hèsca cosin mèn?
- Hilh, jo arren; jo non voi arren donques que ja sai se com ètz. Mès çò que digui ei aquerò: era mainada ei molt malauta, e non per tòrt tòn; era sua natura ère fòrta, ena sua *constitucion* non i a cap vici; mès non li tòque eth solei jamès e se l'avale era umiditat; a besonh de calor e non l'a; lum i aquiu li manque, aire blos e aquiu se respire era pèsta; exercici e aquiu non se botge; distraccions e aquiu non i son, bona alimentacion e aquiu minge mau e pòc... mès qu'ei parièr. Diu ei content per çò que semble. Quina ei era perfeccion? Era vida entre dues cloaques. Eth mon ei perdut? Donques anem a víuer caladets en un... inodòr.

E coma qu'aguesta paraula, encara que semblaue culta, non exprimie çò qu'eth volie, higec:

- En un *inodòr*... qu'ei era antitèsi, atau didec, d'un inodòr.
- En fin, senhors, seguic, vosati defenetz er absurd e aquiu non i arribe era mia paciéncia. Resumit: era sciéncia aufrís era salut de Rosita damb aires de pòble, aquiu ath costat deth mar; vida alègra, boni aliments, carn e lèit sustot... sense aquerò... non responi d'arren.

Cuelhec eth chapèu e eth baston de punh d'aur; saludèc damb ua inclinacion ath Magistrau e gessec gasulhant:

- Aumens Sant Simeon estilita ère sus ua colomna, encara que non ère ua colomnba... d'aguest orde; non ère un hiemèr.

Era senhora Lucia se presentèc e damb un gèst disciplent contestèc as paraules deth sòn cosin qu'auie entenut de luenh:

- Qu'ei un lhòco; l'auem de deishar.
- Mès mos estime molt, avertic Carraspique.
- Mès ei un lhòco... e encara digui pòc.

Eth Magistrau, damb bones paraules, venguec a díder madeish. "Non n'auien de hèr cabau de Somoza; qu'ère'un sectari. Cèrtament, eth convent provisionau des Saleses non ère ua bona casa, ère plaçat en un barri baish, en çò mès prigond d'ua vessant deth terren, sense solei; aquiu desbocauen es mau bastidi esgots dera gran part dera Encimada, e, efectivament, en quauques cèles era umiditat trauessaue es parets e auie henerecles; non se podie remir qu'a viatges es aulors eren insofribles; taus miasmes non podien èster saludables. Mès tot aquerò durarie pòc; e Rosita non ère tan mau coma didie eth mètge. Eth des monges asseguraue que non, e que trèir-la d'aquiu, soleta, separar-la des sues estimades amigues, dera sua vida regulara, aurie estat aucir-la".

Dempús en Fermin considerèc era qüestion deth punt d'enguarda religiós. "Aquiu auie mès qu'eth còs. Aqueri arguments purament umans, mondans que se podien impausar a Somoza, e a d'auti coma eth, èren çò de mens. Çò principau ère guardar s'auie escandal en precipitar-se e cuélher mesures qu'alarmèssen ara opinion. Per tòrt d'eri, per tòrt d'ua excessiua afeccion, d'ua extremada solitud, podien balhar ales ara maledicéncia. Qué demorauen se non es enemics dera Glèisa? Se

diderie qu'eth convent des Saleses ère un aucidèr; qu'era religion amiaue ara joenessa ufanosa en aquera latrina entà poirir-se... Se diderien tantes causes! Non, non ère possible cuélher encara cap mesura radicau. Calie demorar. Ath delà, eth anarie a veir a Sor Teresa..."

- Òc, en Fermin, per Diu! exclamèc era senhora Lucia, amassant es mans; ne sò segura de qué recuperarà era salut, aquera estimada mainada, se vos l'amiatz eth consolament dera vòsta paraula.

Non gausaue a cridar-la hilha. La credie de Diu, sonque de Diu.

Dempús se parlèc de ua auta causa, encara que non s'auie parlat dirèctament der ahèr, s'auie convengut, per acòrd tacit, qu'es dues mainades darrères non serien monges, se non auesse en eres ua vocacion superiora a tota resisténcia prudenta e moderada. Aguest implicit convengut ère ua imposicion dera consciéncia, o dera pòur ara opinion deth mon. Era màger d'aqueres dues mainades auie un pretendent. Eth Magistrau venguie a descasar-lo. "Ère un impiu".

- Un impiu Ronzal? eth vòste amic! gausèc díder Carraspique.
- Òc; en Franscisco, amic mèn; mès çò prumèr ei prumèr. Jo sacrifiqui ar amic en tractar-se dera felicitat dera vòsta hilha.

Ua lèrma des pòques qu'auie, rodèc peth ròstre dera senhora dera casa. Mès estetic e mès simetric aurie estat qu'es lèrmes siguessen dues; mès que non siguec senon ua; era der aute uelh deuec brotoar tan petita qu'era secada d'aqueres paupetes tostemps seques, se l'avalèc abans de qué pistèsse.

Era lèrma ère d'agraïment. "Eth Magistrau les sacrificaue eth nòm e enquia e tot era convenença d'un amic, d'un gran amic, d'un defensor, d'un partidari sòn, de tot un Ronzal eth deputat. Que hège ben era d'autrejar es claus deth còr e dera consciéncia a un tau òme, ad aqueth sant, pensarie milhor".

Ronzal, alias Trabuco, aspiraue ara man d'ua Carraspique, quina que siguesse, pr'amor qu'eth sòn presupòst de despenes s'aumentaue e eth d'ingrèssi s'amendrie; e en Francisco de Asís ère un milionari qu'educaue plan ben as sues hilhes. Mès eth Magistrau auie d'auti projèctes.

- Un impiu Ronzal?, preguntèc espaurit Carraspique.
- Òc, un impiu... relatiuament. Que non ei pro qu'era religion sigue enes pòts, non ei pro que se respècte ara Glèisa e enquia e tot que se la protegisque; ena politica e en tracte sociau mos cau contentar damb aquerò fòrça viatges, en aguesti tempsi tristi qu'èm, mès aquerò ei ua auta causa. Ronzal, comparat damb d'auti... damb Mesia, per exemple, ei un bon cristian; enquia eth madeish Mesia, qu'a tot darrrèr non s'a separat dera Glèisa, ei catolic, religiós... comparat amb en Pompeyo Guimaran er atèu. Mès ne Mesia, ne Ronzal son òmes de fe e mens de pietat sufisenta... Autrejarietz vos ua hilha a en Alvaro?
- Abans mòrta!
- Donques Ronzal, encara que se cride conservador e vò era unitat catolica e d'auti principis que contie era nòsta politica, non ei un bon cristian, non n'ei coma cau que ne sigue eth marit d'ua Carraspique.

Aqueth calor que defenie es interèssi espirituaus dera familha, les arribaue ara anma as patrons dera casa.

Ronzal siguec descasat. Eth Magistrau parlèc encara de d'auti ahèrs. S'auie de hèr naues despenes. Aumòines, granes aumòines entà Roma; entàs Fraires dera Caritat des praubi, qu'auien de crompar

ua casa; aumòina entara Santa Òbra deth Catecisme, aumòina entara novena dera Concepcion, pr'amor qu'aurie de pagar car a un predicador, jesuita, que vierie de luenh. "Qu'ère molt, òc; mès s'es bravi catolics qu'encara auien quauquarren non se sacrificauen, qué serie dera fe? Se d'auti podessen!"

Alendèc era senhora Lucia en enténer aquerò. Ac auie comprenut. Eth Magistrau volie díder que s'eth siguesse ric, es sòns sòs serien de Sant Peire e des institucions pietoses . "E pensar qu'auie gent que calomniaue ad aqueth sant en tot supausar-lo cargat d'aur!"

En Fermin abans de gésser d'aquera casa a on eth sòn emperi non auie limits, tornèc a prométer ua visita as Saleses.

"Mès non calie alarmar-se, ne pèrder era paciéncia."

- A tot darrèr, gausèc díder quan ja ac credec oportun, se passarà çò que Diu volgue; s'ei de besonh patir peth ben dera fe ua pròva terribla, se patirà; pr'amor qu'eth nòm de cristian obligue ad aquerò e a molt mès.

Aquiu en Fermin non didie qu'era vertut ère aisida.

Qu'ère pòc mens qu'impossible. Era sauvacion s'artenhie a truca de patir molt, e l'artenhien molt pòqui. Era votz deth Magistrau en estil terrorista non ère mens doça que quan es sues idèes èren tanben meloses. Era de sauvacion sonaue coma ua flaüta deth diu Pan; en díder "Diu misericordiós mès just", aquera lengua imitaue eth mormolh dera auba entre es flors...

Jamès parlaue deth huec deth lunfèrn as Carraspique. Qu'èren torments dera consciéncia es qu'aufrie entath cas probable de non sauvar-se, a maugrat de tanti desengusti.

Era senhora Lucia trapaue a en Fermin un shinhau hloish aqueth maitin. Non parlaue damb era sublima oncion de d'auti dies. Eth sòn pesimisme pietós li gessie dificilament des pòts. Notèc era brava senhora qu'eth sòn director espirituau parlaue coma pensant e ua auta causa.

Gessec eth Magistrau.

Quan se vedec solet en lumedan, sense poder tier-se, fotèc un còp de punh sus eth passamans de marme deth darrèr tram dera somptuosa escala.

- "Que non i a remèdi, non i a remèdi! didec entre dents. Non è de començar ara a víuer de nauèth. Me cau seguir estant eth madeish".

D'auti dies, en gésser d'aquera casa auie gaudit deth plaser fòrt, piquent, der orgulh satisfèt; eth domèni des anmes qu'aquiu exercie absoludament, li balhaue ar amor pròpri ua doça complasença... Mès ara, arren d'aquerò. Non gessie content. Auie sajat d'abreujar era visita suprimint paraules enes sues pietoses arengues.

"Aqueth pèc d'en Robustiano l'auie botat de mala encolia. Que deuie èster aquerò".

"Li calie lançar era careta, deishar anar era sua mala animositat, cauishigar quauquarren damb ràbia..." Se filèc entà *Palai*.

Atau se cridaue per antonomàsia eth deth Bisbe. Negat ena ombra dera Catedrau, ocupaue un costat sancer dera plaça umida e estreta que cridauen "Era Corralada". Qu'ère eth palai un apendix dera

Basilica, dera edat dera tor, mès de pejor gust, apraiat molti viatges en sègle passat e en present. Damb emplastres de caudèa e sinapismes de hanga semblaue un invalid dera arquitectura; e era façada principau renauida, recargada d'ornaments shorigueresqui, mès que mès ena pòrta e en balcon deth dessús, li daue un aspècte grossièr de vielh verd.

Eth Magistrau deishèc endarrèr eth vestibul, gran, hered e nud, non massa net; trauessèc un pati quadrat, damb quauques càcies raquitiques e pertèrres de flors sornarudes; pugèc ua escala qu'eth sòn prumèr tram ère de pèira e es auti de castanhèr lèu poirit; e dempús d'un correder barrat damb maçonaria e hièstres estretes, trapèc ua auant-sala a on es familhars deth Bisbe jogauen ath tuti. Era preséncia deth Provedidor interrompec eth jòc. Es familiars se meteren de pès e un d'eri, beròi, ròi, de movements suaus e ondulants, de plan pulcre vestit talar, perhumat, dauric un paravent folrat de damasc color cerida. D'aquerò madeish ère tapissada tota era estança que se vedec alavetz e que trauessèc De Pas sense arturar-se.

- A on deu èster, Anacleto?
- Me pensi qu'a visites, responec eth page. Ues senhores...
- Quines senhores? Anacleto arroncilhèc es espatles damb molta gràcia e arric.

En Fermin trantalhèc un moment, hec un pas entà darrèr; mès de seguit tornèc a auançar-lo e dauric ua pòrta de gessuda per a on despareishec.

Dempús de trauessar sales e correders arribèc en *salon clar*, coma se cridaue en Palai ath que destinaue eth Bisbe entàs sues visites particulares. Qu'ère un rectangle de trenta pès de long per vint d'ample, de tet naut cargat d'encafornats platerèsqui de noguèr escur. Es parets pintades de blanc ludent, damb mieges canes a quadres daurades e estretes, reflectien es torrents de lum qu'entrauen pes balcons dubèrts de land en land a tota aquera alegria. Es mòbles folradi de damasc auriò, tanben envernissades de blanc, d'un luxe antiquat, bravàs e simpatic, arrien a arridalhades, damb es sues contorsions de husta retortilhada, ja en corbes panchudes, ja en colomnes salomoniques. Es braci des fautuèlhs semblauen botadi en jarres, es pès des consòles hègen viroletes. Non auie palhet ne tapís, se non siguesse eth que rendie omenatge ath sofà; ère de moqueta e representaue un petit tistèr de ròses ròies, verdes e blues. Qu'ère eth gust de S.I. Des parets de Nòrd e Sud pensajauen dus quadres de Cenceño, encara que retocadi damb colors cridanèrs que dauen glòria; es auti murs les ornauen grani gravats anglesi damb marc d'ebèn. Aquiu i èren Judit, Ester, Dalila e Rebeca enes moments critics dera sua respectiua istòria. Un Crist crucificat d'evòri, sus ua consòla, dauant d'un miralh, que lo retrataue pera esquia, guardaue sense deishar-lo de uelh ara sua Santa Mair, de marme, de doble mida qu'eth, plaçada sus era consòla deth dauant. Non i auie mès sants en salon ne cap auta causa que revelèsse er abitatge d'un mitrat.

Eth Plan Illustre Senhor en Fortunato Camoiran, Bisbe de Vetusta, deishaue ath Provedidor governar era diocèsi ath sòn gust; mès en sòn salon non l'auie de tocar. Plan per aquerò auien valgut pòc es amonestacions d'en Fermin entà que Fortunato s'abstenguesse d'ornar es balcons damb gàbies praubes, encara qu'alègres, qu'en eres sautauen e cridauen estabordint ath mon, cardalines e canaris, qu'en aunor dera vertat, semblauen lhòcos.

"Gràcies que non amii es mèns audèths ara catedrau entà que canten eth Glòria quan celèbri de Pontificau. Quan jo èra prèire des Veguellinas, cardalines e alauses e enquia e tot parrats cantauen e fiulauen en cor e ère ua delícia entener-les".

Fortunato ère un sant alègre que non podie veir ua irreveréncia a on se podie admirar e estimar ua òbra de Diu.

Glocester, eth maquiavelic arcedian, “opinaue qu’eth Bisbe, mès aquerò ère eth sòn secret, non ère ara nautada deth sòn cargue“.

- “Que non ei pro èster brave, didie, entà governar ua diocèsi. Ne es poètes servissen entà ministres, ne es mistics entà Bisbes“.

Aguesta opinion ère era mès correnta entre eth clergat deth Bisbat. Es senhors dera junta carlista pensauen madeish. Jamès auien pogut compdar entad arren damb eth Bisbe!

Qué resultaue d’aquera excessiua pietat? Que S.I. s’abandonaue enes braci deth Provedidor entà tot aquerò referent ath govèrn dera diocèsi. Aquerò, entà uns, ère era perdicion deth clèrgue e deth culte, entà d’auti ua gran sòrt; mès toti èren d’acòrd qu’eth brave de Comoiran non auie volontat.

Qu’ère cèrt qu’auie acceptat era mitra damb era condicion d’alistar, sense que valessen recomanacions, ua persona dera sua confiança ena quau confiar es suehs deth govèrn eclesiastic. Eth Magistrau ère solide er òme de mès talent qu‘eth auie coneishut. Ath delà, era senhora Paula, quan eth sòn hilh ère un umil seminarista, auie servit en qualitat de majordòma a Camoiran, alavetz canonge d’Astorga. D’alavetz ençà aquera hemna de hèr auie dominat ath praube sant de cera. Eth hilh, ajudat pera sua mair, contunhèc era tirania, e, coma didien eri, “l’auien en un punh“. E eth ère atau molt content.

Com auie arribat a Bisbe? En ua epòca de nomentaments d’intriga, de complasences de palai, entà padegar es quèishes dera opinion se cerquèc un sant entà balhar-li ua mitra e se trapèc ath canonge Camoiran.

Arribèc a Vetusta lançant benediccions e recebent-les deth pòble. Damb gran escandal deth sòn còr simple e umil se condauen meravilhes dera sua vertut e lèu l’atribuiren miracles. En cèrta ocasion, quan hège era sua visita as parròquies des poblets, en arnelh dera montanha, montat en un saumet, bordejant abismes, entre era nhèu, se li presentèc ua mair desesperada damb eth sòn hilh en braça. Ua vibòra auie nhacat ath mainatge.

- Sauvatz-me-lo, sauvatz-me-lo! cridaue era mair, de jolhs, barrant eth pas ath saumet.
- Que jo non sai! jo non sai! cridaue eth Bisbe desesperat, cranhent pera vida der angelet.
- Òc, òc, tu qu’ès sant! replicaue era mair damb sorriscles.
- Eth cautèri! eth cautèri! mès jo non sai...
- Un miracle, un miracle!... repetie era mair.

Era vida de Fortunato la tenguien quate grani suenhs: eth culte dera Vèrge, es praubi, eth pulpit e eth confessionari.

Auie cinquanta ans, eth cap plen de nhèu, e eth sòn còr encara s’usclaue en huec der amor a Maria Santissima. Des deth seminari, e ja auie plogut molt dempús, era sua vida auie estat ua òda consagrada as laudances dera Mair de Diu. Sabie molta teologia, mès era sua sciéncia predilècta s’estaue ena doctrina des Mistèris que se referissen ara Hemna *sine labe concepta*. De memòria aurie pogut repetir guaire an dit es Sants Pairs e es Mistics en aunor dera Vèrge, e sabie laudar-la en estil orientau, damb metafòres cuelhudes deth desèrt, deth mar, des vals florides, des monts de cèdres: en estil romantic, qu‘irritaue ar Archiprèst, e en estil familhau damb frases d’afeccion pairau, filiau e frairau.

Auie escrit cinc libres, que prumèr se venien a pesseta e dempús se regalauen, titoladi atau: *Eth Rosèr de Maria; Era devocion dera Inmaculada; Eth Romancèr de Nòsta Senhora; Era Vèrge e eth dògma.*

Jamès se l'auie apareishut era Reina deth Cèu, mès consolaments les ac autrejaue ar arràs; e er esperit l'ac negaue de lum e d'ua alegria que non podien escurir ne trebolar totes es desgràcies deth mon, aumens es qu'eth auie patit.

En aumòines lèu se l'anauen toti es sòs que li balhaue eth govèrn e molt de çò qu'auie eretat. Mès, ai deth sarte se lo volie enganhar en tot crubar-li cars es pedaci des sòns pantalons! Non sabie eth çò qu'èren pedaci? Non auie cosut era sua ròba e cosut botons S.I. molti viatges? Per çò deth sabatèr, qu'ère des mès umils, agudaue er engenh entà qu'es pèces e mieges sòles que botaue as sabates deth Bisbe siguessen ben dissimulades.

- Mès senhor, cridaue era majordòma, era senhora Ursula, eretèra en cargue dera senhora Paula, se vos demanatz miracles. Com non s'an de veir es puntades? Crompatz ues sabates naues, coma Diu mane, e serà milhor.
- E qui te ditz a tu, charraira, que Diu mane crompar sabates mentre eth pròxim va descauç? S'aguest sabatèr sabesse eth sòn mestièr, semblarien de glòria.

Eth Bisbe auie es sòn motius entà exigir qu'pedaci deth caucèr non se notèssen, Eth Provedidor cada dia li passaue revista, coma a un recruta, guardant-lo fixament quan lo credie distrèt; e se notaue bèth descuet de vestimenta qu'acusèsse praubetat indigna d'un mitrat, lo repotegaue damb acritud.

- Aquerò ei absurd, didie De Pas. Voletz èster eth Bisbe de *Es miserables*, un bisbe d'un libre proïbit? Hètz aquerò entà foter-mos en cara as auti que van vestidi coma persones decentes e coma demane eth decòr dera glèisa? Pensatz que se toti ludéssem pantalons pedaçadi coma un ahilador de navalhes o un neteja-humeneges arribarie era Glèisa a dominar enes regions qu'en eres abite eth poder?
- Que non ei aquerò, hilh mèn, non ei aquerò, responie eth Bisbe sufocat, damb talents de meter-se jos era tèrra.
  S'ei ua glòria veder-vos vestits de nauèth; s'atau a d'èster; ja ac sai. Te penses tu que non gaudisqui en tot guardar-vos a tu e a en Custodio e eth cosin deth mnistre, tan boni mossos, tan reludents, tan *petimètres*, damb eth vòste chapèu de teula cuert, dubèrt, cotonejat..? plan que òc.... qu'aquerò ei ua benediccion de Diu, qu'a d'ester atau... Mès sabes tu qui ei Rosendo? Ei un gran brigand que me demane tres pessetes per ues miges sòles, e ne tansevolh tape un trauquet que li pòt gésser ara pèth... Aguesti son naui, paraula d'aunor que son naui, mès se n'arrissen; qué les auem de hèr se an bon umor?

Pendent quauqui ans Fortunato auie estat eth predicador de mòda en Vetusta. Eth sòn ancessor lèu non pujaue en pulpit, e eth hèt de veder-lo ada eth ena cagièra der Espirit Sant, lèu cada dia, desvelhèc eth curiosèr prumèr, dempús er interès e enquia e tot er entosiasme des fidèus. Era sua eloqüéncia ère espontanèa, arderosa; improvisaue; ère un vertadèr orador, valie mès qu'en papèr, en pulpit, ena ocasion. Parlaue còp sec, ahlames d'amor mistic pujauen deth sòn còr entath cervèth, e eth pulpit se convertie en un perhumador de poesia religiosa qu'es sòns perhums negauen eth temple, penetrauen enes anmes. Sense pensar en aquerò, Fortunato possedie er art suprèm deth caudheired; òc, lo sentie er auditòri en enténer aquera paraula d'oncion eloqüénta e santa. Era caritat enes sòns pòts ère era necessitat suprèma, era beresa soma, eth major plasèr. Quan Fortunato baishaue dera cagièra desirant a toti era glòria pes sègles des sègles, era oncion deth prelat corrie peth temple coma ua influéncia magnetica; semblaue que se se tocauen es còssi anauen a gésser bualhs de caritat electrica; er entosiasme, era conversion, se vedien en guardades e arridolets; en aqueri moments es vetustensi cuelhien seriosament aquerò d'èster toti frairs.

Mès aquerò s'auie passat ara prumeria. Dempús... eth public comencèc a cansar-se. Didien qu'eth Bisbe *se prodigaue massa*. "Eth Magistrau non se prodigaue".

- Estúdie mès es sermons, didien uns.
- Ei mès prigond, encara que mens afogat.
- E mès elegant ena paraula.
- E a milhor figura en pulpit.
- Eth Magistrau ei un artista, er aute un apostòl.

Hège temps que Glocester, er Arcedian, non s'explicaue eth prquè agradaue eth Bisbe coma predicador. "Eth cohessaue que non entenie aquerò. Qu'ère massa florit". Entà Glocester non passaue de *pura retorica* aquerò d'abraçar-se en amor deth proxim. "Li sonaue a uet".

- E eth dògma? E era controvèrsia? Eth Bisbe jamès parlaue mau d'arrés; entada eth coma se non auesse un grossièr materialisme ne ua idra revolucionaria, ne un satanic *non serviam* liure-pensador".

Ena opinion de Glocester, Camoiran auie començat a descreditar-se enes *sermons dera Audiéncia*. Toti es diuéndres de Quarème era Reiau Audiéncia Territoriau pagaue e escotaue damb religiosa atencion o mistica somnoléncia un sermon que quauqua notabilitat deth pulpit vetustenc predicaue en Maria, era plan anciana glèisa.

"Plan, donc, Glocester, aquiu non se parle per parlar, ne se ditz çò prumèr que ven ena boca; aquiu non ei pro usclar-se en huec divin; ei necessari quauquarren mès, jos era pena d'oféner era illustracion d'aqueri senhors. Se parle a jurisconsults, a òmes de sciéncia, senhor mèn, e cau paupar-se era ròba abans de pujar ena cagièra sagrada. Eth Bisbe auie parlat as *senhors deth marge*, ara Audiéncia Territoriau ne mens ne mès mau qu'ara rèsta de fidèus**."**.

Er actuau regent, que non ère Quintanar, auie dit, en confiança, a un entenedor qu'*eth sermon non auie mora*. Er entenedor auie hèt córrer era notícia, e eth fiscau gausèc díder qu'eth Bisbe non anaue ath gran.

Entà anar ath gran, arrés milhor que Glocester. Aqueth madeish an que Fortunato ac auie hèt tan mau, en opinion des senhors magistrats, se ludec en sòn sermon de diuèndres eth sinuós Arcedian. Que ja ac auie dit eth, dies abans.

- "Senhors, non vos enganhetz; a jo m'auetz de liéger entre linhes; jo non parli entà sirventes e soldats; parli entà un public que sàpie... aquerò, liéger entre linhes..."

Era musa de Glocester ère era ironia. Aqueth diuendres memorable, Mourelo se presentèc en pulpit arridolent, coma solie (ueit dies abans s'auie descreditat ath Bisbe) , saludèc ar autar, saludèc ara audiéncia e se dignèc saludar ath catolic auditòri. Era sua guardada escorcolhèc es cornèrs dera glèisa entà veir se, tau coma l'auien anonciat, bèth liure-pensador de Vetusta, d'aguesti qu'estudien en Madrid e tornen poiridi, ère en tot escotar-lo. Ne vedec a dus o tres qu'eth coneishie, e pensèc: "M'alègri; ara veiratz çò qu'ei bon". Eth regent (que non ère Quintamar) damb es celhes arroncilhades e era tòga lisa, seigut ath miei dera nau en un fautuèlh de velot e aur, contemplaue ath predicador, premanint-se a separar eth gran dera palha, donques que supausaue que i aurie de tot. D'auti magistrats, mens inclinadi ara critica, se premanien a dormir dissimuladament en tot tier recorsi que les autrejaue era experiéncia des estrats.

Glocester anèc ath gran de seguit. Era antifrasis, er eufemisme, era allusion, eth sarcasme, toti es projectils dera sua retorica, qu'eth credie sornaruda e abila, les lancèc sus er impiu Arouet, coma eth cridaue a Voltaire tostemp. Pr'amor que Mourelo anaue encara calat en praube Voltaire; des modèrns impius non sabie arren; un shinhau de Renan e de quauque apostata espanhòu, mès arren mès. Nòms pròpris lèu degun: eth grossièr materialisme, eth hastigós sensualisme, es porcèths des estables d'Epicuro e d'autes collectivitats atau, hègen era despena; mès arren de Strauss ne des lutes exegetiques de Tubinga e Gotinga: amic, aquerò quedaue entath Magistrau, damb non pòca enveja de Glocester.

Voltaire, e a viatges er extraviat filosòf ginebrin, pagauen era pena. Mès non; un aute shivau dera batalha auie er Arcedian: eth paganisme, era anciana idolatria. Aqueth dia, eth diuendres, siguec plan oportun en burlar-se'n des egipcis. Ath regent li costèc trabalh tier er arrir, que sajaue d'excitar Glocester.

Aqueri plan grani porcèths qu'adorauen gats, pòrres e cèbes, li hègen molta gràcia ar orador sagrat. "Damb quina gràcia les prenie eth peu as egipcis!", segontes expression de Joaquinito Orgaz, religiós per bon ton e que credie sincèrament qu'ère ua asenada era idolatria.

- "Òc Senhor Excellentissim, òc, catolic auditòri, aqueri abitants dera vòra deth Nil, aqueri cècs qu'era sua sabença mos manen admirar es autors impius, adorauen ath pòrre, ar alh, ara ceba". *Risum tineatis! Risum teneatis!*, repetie acarant-se damb eth gosset de Sant Ròc, qu'ère damb era boca dubèrta en autar deth dauant. Eth gosset non arrie.

Apròp de mieja ora siguec aclapant as Faraons e as sòns subdits damb taus badinades. "A on auien eth cap aqueri òmes qu'adorauen taus immondícies?"

Ronzal, Trabuco, qu'admirèc aqueth sermon, dus mesi dempús ne treiguie partit des cites de Glocester enes discusions en Casino, e didie:

- "Senhors, çò que defeni aciu e en toti es terrens, ei que se proclamam era libertat de cultes e de matrimònmi civiu, lèu tornaram ara idolatria e seram coma es ancians egipcis, adoradors d'Isis e *Busilis*; ua gata e un gosset segontes me pensi."

Eth regent opinèc, e damb eth tota era Territoriau, qu'eth senhor Mourelo, arcedian, auie estat a major nautada qu'eth Bisbe. Aquerò s'escampilhèc pes tertolies, rondèus e passegi, e guairi pretenien cuélher plaça de persones instruides, se planhèren de qué non auesse mès hons enes sermons deth prelat, que non se preparèsse e que *se prodiguèsse tant*.

A tot darrèr, era opinion arribèc a díder aquerò, encara que ja sense eth vist e platz de Glocester.

- "Que s'auie de desenganhar; eth vertadèr predicador de Vetusta ère eth Magistrau".

Lèu siguec aguesta opinion comuna, ua frasa hèta, e d'alavetz ençà era fama deth Bisbe coma orador se perdec irremissiblament. Quan en Vetusta se didie quauquarren per rotina, ère impossible qu'era idèa contrària prevalèsse.

E atau, siguec en bades qu'en cèrt sermon dera Sermana Santa, Fortunato siguesse sublim en descríuer era crucifixion de Crist.

Qu'ère ena parròquia de Sant Isidre, un temple sevèr, gran; eth recinte ère lèu en tenèbres; tenèbres coma reflectides e multiplicades pes teles neres que caperauen autars, colomnes e parets; sonque aquiu, en tabernacle, ludien palles quauques candèles longues e estretes, lecant lèu damb era ahlama

es pès de Crist, que gotejauen sang; era sudor pintada reflectie era lum damb tons de tristesa. Eth Bisbe parlaue damb ua votz de tron luenhant, negat ena ombra deth pulpit; sonque se vedie d'eth, de quan en quan, un reflèx morat e ua man que s'estenie sus er auditòri. Descriuie eth croishir des uassi deth pièch deth Senhor quan relaxauen es borrèus es cames deth martir, entà qu'arribèssen es pès en pau que les auien de clauar. Jesús s'arropie, tot eth còs tendie a pujar, mès es borrèus forcejauen; eri vencerien. "Diu mèn! Diu mèn!" exclamaue eth Just, mentre eth sòn còs dislocat se trincaue entre croishits sords. Es borrèus s'irritauen contra era pròpria turpitud; non acabauen de clauar es pès... Sudauen alendant e maudident; eth sòn alend tacaue eth ròstre de Jesús... "E ère un Diu! eth solet Diu, eth Diu d'eri, eth nòste, eth de toti! Qu'ère Diu!..." cridaue Fortunato orrificat, damb es mans crispades, arreculant enquia estramuncar damb era pèira hereda deth pilar; tremolant dauant d'ua vision, coma s'aqueth alend des borrèus auesse tocat eth sòn front, era crotz e Crist siguessen aquiu, suspenudi ena ombra en auditòri, ath miei dera nau. Era immensa tristesa, er orror infinit dera ingratitud der òme aucint a Diu, absurd de mauvestat, les sentec Fortunato en aqueth moment damb desesperacion inefabla, coma s'un univèrs de dolor pesèsse sus eth sòn còr. E es sòns gèsti, era sua votz, era sua paraula saberen díder çò indicible; aquera pena. Eth madeish, encara que de luenh, e coma se siguesse un aute, comprenec qu'ère en tot èster sublim ; mès aguesta idèa passèc coma un relampit, se'n desbrembèc d'eth madeish, e non quedèc ena glèisa arrés que comprenesse e sentesse era eloqüéncia der apostòl, exceptat de bèth mainatge d'imaginacion fòrta e fresca que per prumèr viatge entenie era descripcion dera scèna deth Calvari.

As pauses eloqüentes, cargades d'efèctes patetics, qu'ada eres obligaue ath Bisbe era fòrça dera emocion, contestauen jos es alendades de besonh des beates, plebèues e vilatjanes qu'èren era majoritat der auditòri. Qu'èren es somics indispensables des dies de Passion, es madeishi que exalauen dauant d'un sermon de prèire de pòble, mitat alendades, mitat ròts dera vesilha.

Es senhores non alendauen; guardauen es devocionaris dubèrts e enquia e tot passauen huelhes. Es intelligents opinauen qu'eth prelat "s'auie descompausat", dilhèu s'auie perdut,. "Aquerò qu'ère trèir eth Crist". Eth pulpit non ère aquerò. Glocester, des d'un cornèr, s'escandalizaue ath sòn laguens. "Mès *aquerò* ei un comic!" pensaue; e pensaue repeti'c en gésser. Credie auer trapat ua frasa: "Mès *aquerò* ei un comic!".

Eth Magistrau non ère comic, ne tragic, ne epic. "Non li shautaue trèir eth Crist". En generau deishaue de cornèr enes sòns sermons era epopeia cristiana e pòqui viatges prediquèc ena Setmana de Passion. "Evitaue es lòcs comuns", segontes en Saturnino Bermúdez. Era vertat ère que De Pas non auie ena sua imaginacion era fòrça plastica necessària entà pintar es scènes deth Nau Testament damb quauqua originalitat e damb vigor. Cada viatge que li calie repetir aquerò de: "E eth Verb se hec carn" en sòrta deth Pessebre e deth Mainatge Diu vedie, laguens deth cervèth, es letres ròies der Evangèli de Sant Joan, en un quadre de husta ath miei d'un autar: "*Eth Verbo caro factum est*".

En cèrta epòca, quan ère joen, quan pensaue en aguestes causes, eth dobte l'auie tormentat tanti viatges damb punchades de racacòr, se volie imaginar-se era vida de Jesús, que ja auie pòur de taus imatges; hugie d'eres, non volie copacaps. "Pro causes auie eth entà pensar". Qu'ère un iconoclasta ath sòn laguens. Li mancaue eth gust des arts plastiques, e, sense gausà'c díder, opinaue qu'es quadres, encara que siguessen de grani pintors, profanauen es glèises. Deth dògma l'agradaue era teologia pura, era abstracccion, e preferie era morau ath dògma. Era vocacion dera filosofia teologica e eth vam dera controvèrsia auien neishut ja en seminari; eth sòn esperit s'auie negat aquiu ena passion d'escòla, que suplís fòrça còps er entosiasme dera vertadèra fe. Era experiéncia dera vida auie desvelhat era sua afeccion pes estudis moraus. Liegie damb plaser es *Caracteres de La Bruyère*, des libres de Balmes solet admiraue *El Criterio*, e, qui l'ac aurie pogut díder ath senhor Carraspique! enes novèles, proïbides dilhèu, d'autors contemporanèus, estudiaue costums, temperaments, cercaue observacions, comparant era sua experiéncia damb era aliena.

Guairi viatges arrie eth Magistrau damb cèrta pietat quan liegie en un autor impiu es aventures ideaus d'un prèire! "Quini escrupuls! Quines sunuositats! Quines marregades entà pecar! e dempús quini remordiments! Aguesti liberaus, higie entada eth, ne tansevolh saben tier mala intencion. Aguesti prèires se retiren as mèns coma es reis de teatre se retiren as reis".

Es sermons d'en Fermin auien coma tema, lèu tostemp, o era luta contra era impietat modèrna, era controvèrsia d'actualitat, o es vicis e vertuts e es sues conseqüéncies. Eth preferie aguesta darrèra matèria. De quan en quan, entà conservar era sua fama de sabent entre es *persones illustrades* de Vetusta, se metie damb es infidèus e eretges. Mès non se remontaue as egipcis, ne tansevolh a Voltaire. Es eretges qu'esbauçaue eth Magistrau èren fresqui. Atacaue as protestants; se burlaue damb gràcia des sues discusions, cercaue damb art eth costat fèble des sues doctrines e dera sua disciplina eclesiastica. En tot descriuer a viatges es Consistòris de Berlin hège pensar ar auditòri: "Mès aqueri malerosi èren lhòcos!".

Que non ère eth sòn delèri pintar as enemics coma criminaus en.honsadi en error, qu'ei delicte, senon coma durs de clòsca. Era vanitat deth predicador comunicaue dempús damb era des sòns audidors e se hège ua soleta; neishie er entosiasme cordiau, magnetic de dues vanitats confòrmes.

"Malur que tanti e tanti milions d'omes que viuen enes tenèbres dera idolatria, dera eretgia, etc. non auessen eth talent naturau des vetustensi amolonadi ena nau dera catedrau, ar entorn deth public! Era sauvacion det mon serie un hèt".

Era obsession constant deth Magistrau ena *cadièra* ère demostrar "matematicament" era vertat deth dògma. "Deishem de cornèr per un moment er auxili dera fe, ajudem-nos solet dera nòsta rason... era ei pro entà demostrar..." Que botaue gran interès en demostrar qu'era rason ere pro! "Era rason non explique es mistèris, ei vertat: mès explique que non s'expliquen". "Aquerò ei mecanic", repetie, baishant damb plaser entar estil familhar. En taus moments era sua eloqüéncia ère sincèra; quan amiaue entre celha e celha un argument, quan s'esforçaue en demostrar mejançant eth sòn *a+b* teologic-racionau quinsevolh article de fe, parlaue damb afogadura, damb entosiasme. Alavetz, solet alavetz se descompausaue un shinhau; deishaue es gèsti acompassadi, suaus, academics, e ajocaue es cames, baishaue coma un caçador ara demora, entà disparar contra er argument contrari, fotie paumades rapides, sense mesura sus eth pulpit, s'arropie eth sòn front, se quilhauen es puntes d'acèr qu'auie enes uelhs, e era votz se transformaue en trompeta desagradiua e un shinhau raucosa. Mès ai! aquerò no ère perder-se. Eth *sòn* public non entenie aquerò... E De Pas tornaue a èster eth qu'ère, se quilhaue, doblaue es puntes d'acèr e tornaue a descargar cites sus es estonadi vetustensi que gessien d'aquiu damb mau de cap e dident:

- "Quin òme! Quina sabença! Quan aurà aprenut aguestes causes? Es sòns dies que deuen èster de quaranta ueit ores!"

Es daunes, encara qu'admrauen tanben aquerò de qué Renan còpie as alemans, e aquerò de qué non i a mès sabents qu'eth P. Secchi e d'auti cinc o sies jesuites, amassa damb es auti de Gotinga e de Tubinga e aquerò der orientalista Opper, etc, etc, preferien entener ath Magistrau enes sòns *sermons de costums* e eth tanben preferie agradar as senhores. S'en es ahèrs dogmatics cercaue era ajuda dera *sana rason*, enes ahèrs de morau anaue a parar tostemp ena utilitat. Era sauvacion ère un negòci, eth gran negòci dera vida. Semblaue un Bastiat deth pulpit. "Er interès e era caritat son ua madeisha causa. Èster bravi ei *entener-la*". Es molti indians qu'entenien ath Magiestrau arrien de plasèr dauant d'aqueres formules de sauvacion.

"Qui ac aurie dit! dempús d'auer hèt fortuna en America, ara en *país natau*, sense botjar-se de casa, podien guanhar aisidament eth cèu. Qu'auien neishut de pès!" Segontes De Pas, es dolents èren uns auti pècs, coma es eretges. E tanben aquerò ère mecanic, tanben ac demostraue per *a+b*. Pintaue a

viatges, damb traits digni de Moliere o de Balzac, eth tipe der avar, der embriac, deth jogador, deth supèrb, der envejós, e dempús des vicisituds d'ua existéncia miserabla se passaue tostemp que *çò pèjor ère entada eth*.

Eth sòn estudi mes complèt ère eth deth joen que s'autrege ara luxuria. Lo representaue prumèr fresc, rosat, alègre, coma ua flor, plen de gràcia, de sauneis de granesa, esperança des sòns e dera pàtria... e dempús sec, hered, hastigat, trist, inutil.

Lèu tostemp se'n desbrembaue de díder aquerò que les demoraue as victimes deth vici en aute mon. Aquera morau utilitària l'entenien es senhores e es indians perfèctament. Eth resumit que hègen d'era ath sòn laguens ère aguest:

"Tè, Pablo, be n'a de rason!" pensauen moltes daunes en entener-lo parlar der adultèri. Era majoritat d'aguestes hemnes èren *hemnes aunèstes* que non auien estat adultères, que non auien hèt mès que *peguejar, coma totes*. A viatges s'imaginauen es apassionades d'en Fermin qu'er imprudent condaue des deth pulpit aquerò qu'eres l'auien dit en confessionari.

Tanben en tribunau dera penitència auie derrotat eth Provedidor ath Bisbe.

Quan Camoiran arribèc en Vetusta se vedec assetjat peth *beròi sèxe* de totes es classes: totes volien ath Bisbe coma pair espirituau. Mès en confessionari se descreditèc abans qu'en pulpit. Be n'ère d'insipid! e auie era manja molt estreta e sense gràcia. Preguntaue pòc e mau. Parlaue molt e a totes les didie çò madeish. Ath delà, ère massa maitiador e ne tansevolh sauvaue consideracions as senhores delicades. Se metie en confessionari a punta de dia.

Se l'anèc deishant de man en man. Aquerò d'auer de barrejar-se ena capelha dera Magdalena (de darrèr der autar) damb multitud de sirventes e beates praubes, auie pòca gràcia. E eth Bisbe les anaue cridant per *rigorosa antiquitat*, coma en ua perruqueria, sense auer en compde s'èren sirventes o patrones. "Qu'ère massa *hèr er apostòl*". Lo deisheren.

Lèu se vedec enrodat sonque dera plèba maitiadora. Picapeirèrs, paredèrs, sabatèrs e armèrs carlistes, beates praubes, sirventes agarrades de misticisme mès o mens autentic, giletères e cimossadores, aguest siguec eth sòn pòble de penitents lèu lèu. "Plan per aquerò, eth se queishaue, molt aclapat, des maus costums e des maus neishements illegitims que deuie auer, segontes eth sòn compde. Se tractèsse damb senhoretes!"

En ua ocasion arribèc a dider-li ath Governador civiu:

- Òme, non serie enes vòstes atribucions proïbir eth passeg des simbosses?

Se referie eth Bisbe ath passeg des artesans peth *Boulevard*, entre lum e lum.

Credie que d'aquiu e des balhs pessetèrs deth teatre neishie era corrupcion creishenta en Vetusta.

Atau ère eth brave Fortunato Camoiran, prelat dera diocèsi exempta de Vetusta, era plan nòbla ex-cort; aqueth umil Bisbe qu'eth Provedidor tanlèu entrèc en salon repoteguèc damb ua guardada coma un arrai.

Eth Bisbe ère seigut en un fautuèlh e es dues senhores en sofà.

Qu'èren Visita, era deth Banc, e Olvido Páez, era hilha de Páez er American, eth dusau milionari dera Colonia.

Eth Bisbe en veir ath Magistrau se rogic, coma un estudiant de latin cuelhut pes sòns majors damb era prumèra cigarreta.

“Qué ère aquerò?“, volie díder era guardada deth Magistrau, que saludèc as senhores en tot inclinar-se damb gràcia e vantaria innocenta. “Ues senhores damb eth Bisbe! E degun cavalièr les acompanhaue! Aquerò ère nau“.

Causes de Visitacion. Se tractaue de sedusir a Sa Illustrissima entà qu’anèsse a aunorar damb era sua presécia eth solemne repartiment de prèmis ara vertut, *organizat* per cèrt cercle filantropic. Eth cercle se cridaue *La Libre Hermandad*, nòm lèg, pòc espanhòu e damb flaira bric santa. En tau societat i auie ua de cavalièrs e ua auta *agregada* de daunes *protectritzes* (gramatica deth President deth cercle).

La Libre Hermandad s’auie fundat damb cèrts aires d’institucion independenta de quinsevolh *jòu religiós*, e eth sòn prumèr president siguec en Pompeyo Guimaran, que de miracle non ère excomunicat e non comuniaue jamès.

Qu’ère eth cercle un shinhau coma ua oposicion as *Hermanitas de los Pobres*, ara *Santa Obra del Catecismo*, as *Escuelas Dominicales*, etc. etc... Plan que òc, li declarèren era guèrra per çò der element religiós e ath cap de pòqui mesi non i auie un praube en tot er Ajuntament de Vetusta que volesse es aumòines, es prèmis, ne er ensenhament dera *Libre Hermandad*.

Es mainades des *Escuelas Dominicales* e es mainatges deth *Catecismo*, que cantauen pes carrèrs en sòrta de coples profanes eth

Sant Diu, Sant Fòrt,
Sant Immortau,

e aquerò de

Vietz e anem toti
damb flors a Maria,

endonvièren ua cançon contra eth Cercle. Didie atau:

Es mainatges praubi non vòlen
anar ara “Libre Hermandad“,
es mainatges praubi preferissen
era “Cristiana Caridad“

Era *Cristiana Caridad* e era perfeccion dera rima revelauen er estil d’en Custodio eth beneficiat, qu’ère (enquia tant auie arribat) director des *Escuelas Dominicales* de mainades praubes.

La Libre Hermandad s’aurie mòrt de consompcion sense eth valerós sacrifici deth sòn President. Comprenec eth senhor Guimaran qu’es tempsi non èren entà secularizar era caritat e es prumères letres e presentèc era sua dimission “sacrificant-se, didie, non as imposicions deth fanatisme, senon ath ben des mainatges abandonadi“. Damb era dimission d’en Pompeyo e era erosa idèa de crear era junta agregada de daunes *protectritzes* guanhèc un shinhau era societat benefica, e ja non se li hec guèrra sense quartèr. Mès encara non auie lauat eth sòn pecat originau qu’amiaue en nòm. Eth Provedidor mespredaue eth tau cercle.

Visitacion siguec era prumèra dauna agregada, per çò deth sòn in d'agregar-se a tot. Actuaument ère era tresorèra des *protectritzes*.

Se tractaue ara d'esfaçar es darrèrs vestigis d'eretgia o çò que siguesse, en tot congraciar-se damb era catedrau e pregar ath senhor Bisbe que presidisse eth solemne repartiment de prèmis aqueth an. "Mès, qui li botaue eth cascavèl ath gat? Visitacion era deth Banc". Qui mès avient entà taus atreviments? Entà aparèisher milhor demanèc qu'ena sua visita l'acompanhèsse ua auta dauna de *viso*. Deguna i volec anar; non gausauen. Se votèc e se nomentèc a Olvido Páez, per çò dera representacion deth sòn pair e çò de ben vista qu'ère era joena en Palai.

- "Òc, didie ena junta Visitacion, que vengue Olvido, atau non creirà eth Magistrau qu'eth trait va contra eth; pr'amor que, coma a jo non me pòt veir…"

E ère vertat; eth Magistrau mespredaue ara deth Banc e l'auie coma ua grana pòca causa. Qu'ère des pòques senhores qu'ajudaue ar Arcedian ena sua conspiracion contra eth Vicari generau. Ça que la, Visita se cohessaue a viatges damb en Fermin, a maugrat des desdenhs d'aguest. "Ja sabie eth a qué anaue aquiu aquera mala bèstia, mès se hège a seguir era decepcion; la cohessaue pes manaments e pro".

- "E qué mès? endauant; e que mès? ar estil de Ripamilan. En bon lòc anaue a parar era entremeteira de Glocester".

Fortunato ja auie balhat era paraula d'aunor de qué anarie ara solemna session de *La Libre Hermandad*. Aquerò e eth hèt de veir aquiu ara de Páez, era sua mès fidèu devòta, agreugèc era mala encolia deth vicari. Li costèc fòrça tier-se fin e cortés e ac artenhèc gràcies ath costum de dominar-se e dissimular. Visitacion s'alegraue fòrça endonviant era colèra deth Provedidor e l'aclapaue a badinades, e li mercaue damb aqueth aclapament "qu'ada eth li botaue era boca en estomac".

- "Mès, senhores mies, didec De Pas, parlem damb formalitat pendent un moment.
- Qué? que vò díder? Voletz plegar veles, que hèsque repè S.I.?
- Mè pensi que…
- Arren, arren! Era paraula ei era paraula. Mo n'anam, mo n'anam; au, au, convèrsa; non enteni arren… Anem, Olvido… non enteni… non enteni…

Per ua sòrta de miracle acostic cada paraula de Visitacion sonaue coma sèt; semblaue qu'ère aquiu perorant tota era junta de *protectritzes*.

Se lheuèc e se filèc de cap ara pòrta en tot hèr-se a vier coma remòrca ara de Páez.

Eth Magistrau protestèc en vaganaut; "aquera societat l'auie fundat un atèu, ère enemiga dera Glèisa…"

- Que non ei aquerò, cridèc dera pòrta estant Visita; se siguesse atau, non i seríem nosates coma daunes agregades.
- Jo ne sò, avertic era Páez, per tòrt d'aguesta que convencec ath mèn pair.
- Mès, senhors, se *La Libre Hermandad* a cantat ja era palinodia; se des de qué ingressèrem nosates en era, s'acabèc aquerò dera libertat e tot aguest rambalh...
- Qu'a rason, gausèc díder eth Bisbe ath quau encara enganhaue eth trebolament postis dera deth Banc; qu'a rason aguesta boqueta…
- Que non l'a! cridèc eth Provedidor perdent aumens un estriu. Non l'a; e aquerò a estat… ua imprudéncia.

Visita virèc era cara e treiguec era lengua. “Com lo tracte!” pensèc, en tot envejar a un òme que gausaue cridar imprudent ath Bisbe.

Es daunes gesseren: S.I. quedèc avergonhat; e dempús d’indicar ath Magistrau que les acompanhèsse pes estrets e complicats correders, se metec en lòc segur, embarrant-se en oratòri, entà evitar dar explicacions.

Eth Magistrau non pensèc en cercar-lo.

Era de Páez anaue damb eth cap clin. Cranhie tanben un repotec deth prebendat. Aguest profitèc un moment que Visita s’auie arturat entà saludar a ua familha qu’era auie recomanat ath Bisbe e apressant-se ara aurelha dera joena li didec en ton de pairau autoritat:

- Qu’auetz hèt mau, molt mau, en acompanhar ad aguesta… hòla.
- Qu’ei que me votèren…
- Se vos non siguéssetz d’aguesta junta…
- Papa vos demore a dinar aué. Vos ac auia d’escríuer jo madeisha mès podetz balhar-vos per convidat.
- Plan ben, plan ben; non vos agrade enténer es vertats?
- Çò que digui ei que papa…
- Donques aué non posqui vier… a dinar. Que sò convidat hè ja dies… un aute Francisco… mès ja mos veiram aquiu en ua ora, tanlèu acaba ara prèssa…

Se dideren adiu; es daunes gesseren en carrèr, e eth Provedidor entrèc, deishant darrèr correders, galaries e salons, enes oficines deth govèrn eclesiastic.

Arribèc en sòn burèu eth Vicari generau, e sense saludar as que lo demorauen aquiu, se seiguec en un fautuèlh de velot carnesi darrèr d’ua taula de ministre cargada de papèrs estacadi damb cintes. Apuèc es codes ena taula e amaguèc eth cap entre es mans. Sabie que lo demorauen, que volien parlar-li, mès simulaue non encuedar-se’n. Aguesta qu’ère ua des manères qu’auie entà hèr sénter eth pes dera sua tirania; atau umiliaue as subaltèrns; mespredant-les enquia non veder-les a dues canes. Prumer de tot ère era sua mala encolia. Ua mala encolia de color de peish. Era bila l’arribaue enes dents. Per qué? Per arren. Que non l’auien hèt cap desengust grèu; mès tants de petits l’auien lançat peth solèr aqueth dia que s’auie pensat erós en veir eth solei ludent, quan se lauaue dauant deth miralh. Prumèr era sua mair tractant-lo coma a un mainatge, rebrembant-li es calomnies que lo perseguien; dempús es notícies alarmantes e es badinades pègues deth mètge, ara seguida aquera Visitacion, *La Libre Hermandad*, Olvididito fautant ara disciplina… e mès que mès aqueth dimòni de Bisbe en tot aclapar-lo damb era sua umilitat, e rebrembar-li arren mens que damb era sua preséncia de lèbe espaurida tota ua istòria de santetat, de granesa espirituau dauant dera sua istòria, era d’en Fermin…que… entà qué amagar-s’ac ada eth madeish? ère pòc edificanta… Aqueth parallel etèrn que hège en Fortunato sense sabè’c, irritaue ath Magistrau. E ara l’irritaue mès que jamès. Ara li semblaue qu’era superioritat intellectuau deth vicari ère arren dauant dera granesa morau deth Bisbe. Eth ère era soleta persona que sabie comprèner tot eth valor d’en Fortunato. Qué poetiques, qué nòbles, qué espirituaus li semblauen ara era vertut der aute, era sua eloqüéncia, eth sòn culte romantic ara Vèrge! Es es pròpries abiletats, be n’èren de vulgares, de prosaiques! eth sòn caractèr fòrt e dominant be n’ère de ridicul a tot darrèr! “A qui dominaue eth? A escrauats!”

- Qué se passe), cridèc damb votz agra, lheuant etrh cap e guardant as escrauats qu’èren ath sòn dauant.

Qu'èren un clèrgue que semblaue seglar e un seglar que semblaue clèrgue; mau arrasasi es dus, pejor eth prèire, que mostraue eth ròstre plen de pues neres aspres; vestien es dus de civil, mès coma es prèires de pòble; eth faus còth deth clèrgue ère blanc e tacat damb gotes de vin nere e sudor greishosa; eth còth dera camisa der aute semblaue tanben un faus còth; amiaue corbatin nere estacat ath cogòt.

En Carles Peláez, notari eclesiastic que desvolopaue d'auti dus o tres cargues en Palai, non toti compatibles, se vantaue d'èster ua des persones mès influentes ena curia eclesiastica e enquia e tot ena animositat deth senhor Provedidor. Pro qu'ac provarie ara en tot interpausar eth sòn a favor entà arrancar ath praube rector de Contracayes, pòble dera montanha, des garres dera disciplina. Qu'auie auut *ua delacion*, causa d'envejosi; eth Provedidor sabie que Contracayes (eth prèire) auie era feblesa de convertir eth confessionari en escòla de seduccion. De Pas auie volgut lançar tot eth pes dera censura eclesiastica e es mès sevères penes contra Contracayes; mès gràcies as prècs deth notari auie consentit, abans d'actuar, celebrar ua conferéncia damb eth rector montanhés, prometent que, se vedie en eth vertadèr empenaïment se contentarie damb un castig de caractèr reservat, qu'en arren damnatjarie era fama deth clérgue, gran elector, e molt bon partidari dera causa optima.

- Qué se passe? repetic eth Magistrau, arrint mecanicament ath notari. Peláez senhalèc ath sòn companh, qu'ère un bon mosso, brun, de celhes poblades, ròstre cremat, uelhs de color d'aueranèr que deishauen anar huec, boca grana, aurelhes ponchudes, còth robust e abultat nòde. Que semblaue totafèt mascarat, e non n'ère; auie autant de carbonèr coma de prèire; aqueth matís de pues neres entre era carn morada des maishères s'aurie creigut que li caperaue tot eth còs. Jamès s'auie vist dauant deth Provedidor, ath quau cranhie per çò des arrais que manejaue, mès sonque enquiath punt qu'un gigantòt sauvatge pòt crànher a quauqu'un que pòt estronhar, a tot darrèr, d'un còp de punh. Notèc en Fermin que Contracayes ère mès estavanit qu'espaurit. Saludèc eth prèire damb un gronhament e eth Provedidor ne tansevolh contestèc.

Eth notari se virèc tot doç; se seiguec de costat en ua cagira entà hèr veir ath prèire qu'ère aquiu coma ena sua casa; parlaue damb eth lenguatge mès familhau possible, sense pecar d'irreverent; se permetie badinades e siguec a mand de declarar qu'eth pecat de sollicitacion non ère des mès lègi e qu'aisidament se poirie desbrembar era causa. E coma eth Magistrau arroncilhèsse es celhes, Pelàez cambièc de convèrsa e parlèc damb faus estavaniment des darrères eleccions e enquia e tot hec allusions as hètes de cèrt prèire de montanha que coneishie eth, eth quau auie metut era pòur en còth a ua parelha dera garda civila. Contracayes arric coma un os qu'ac sabesse hèr.

Eth Magistrau ère en tot pensar era manèra de sollicitar as sòns penitents se qué aurie aqueth sauvatge… I auec un moment de silenci. Non s'auie parlat encara deth *negòci*, e enquia eth madeish Pelàez comprenec que calie abordar era *qüestion espinosa*. En Fermin, rebrembant de ressabuda era sua mala encolia, es sòns copacaps deth dia, se metec de pès e acarant-se damb eth rector (que tanben se lheuèc coma s'anèssen a atacar-lo) didec damb votz aspra:

- Senhor mèn, que ja me'n sai de tot, e è eth desengust de dider-vos qu'eth vòste ahèr a molt mau remèdi. Eth concili Tridentin considère eth delicte que vos auetz cometut coma semblable ath d'eretgia. Sabi pas se vos saberatz qu'era Constitucion *Universi Domini* de 1622, balhada pera santetat de Gregori XV cride a vos e a d'auti coma vos execrables traïdors, e era pena que senhale ath crim de sollicitar *ad turpia* as penitentes, ei molt sevèra; e ordene ath delà que sigatz vos degradat e autrejat ath braç secular.

Eth rector dauric es uelhs e guardèc espaurit ath notari, que, darrèr d'en Fermin, li guinhèc un uelh.

- Benedicte XIV, seguic eth Magistrau, confirmèc per çò que tanh as sollicitants es penes impausades per Sixte V e Gregori XV… e, plan, per on sigue que se guarde era causa ètz vos perdut…
- Jo me pensaua…
- Pensàuetz mau, senhor mèn! E se dobtatz dera mia paraula, aciu qu'auetz en aguesta estatgèra a Giraldi "*Exposicio juris Pontificii* qu'en volum II, part 1ª, tracte era qüestion damb gran aportacion de donades…"

Eth senhor Pelàez ère acostumat ar estil deth Provedidor, que jamès ère mès erudit que quan metie era man sus ua victima.

- Senhor, gausèc díder Contracayes, un shinhau anujat e perdent gran part dera pòur; damb era paraula de V. E. n'è pro, e non ei des sagrats canons que me planhi, senon dera mia mala sòrt que me hec esguitlar e quèir a on molti, plan molti que coneishi s'esguitlen, mès non quèn.

Eth Magistrau se virèc còp sec coma se l'auessen mossegat ena esquia.

- Dehòra d'aciu, senhor insolent, e non dormigatz aué en Vetusta!... cridèc.
- Mès, senhor…
- Silenci, digui! silenci e aubediéncia o dormiratz vos ena preson dera corona…

Eth Magistrau fotèc un còp de punh sus era taula-escritòri.

- Donques entad aguest viatge non mos calie biaça! cridèc Contracayes, non mens furiós, virant-se entath consternat Pelàez, que non auie previst aqueth patac de dus maus gènis.
- Mès, senhors, cauma…
- Dehòra d'aciu, tafurèl! cridèc eth Magistrau doblant eth mantèl e descompausant-se contra eth sòn costum… Malerós de tu! Tè-te per perdut, mau clèrgue…
- Mès, se qué è dit jo, senhor? exclamèc eth rector, que s'espauric un shinhau dauant dera actitud d'aqueth òme, qu'en eth reconeishie era superioritat morau d'un Jupiter eclesiastic.

Quan vedec qu'era sua autoritat s'acabaue, De Pas anèc padegant era ondada dera sua colèra; e ath finau, palle, encara que damb votz ja serena:

- Gessetz, didec senhalant era pòrta, gessetz…liure per èster un lhòco…mès ne dues ores vos estetz ena ciutat, ne parletz damb arrés de çò que s'a passat aciu… e per çò deth vòste crim execrable, ja m'entenerè jo, sense besonh de verder-vos a vos, damb eth senhor Peláez, e eth vos comunicarà çò que decidigam.

Eth clèrgue volec umiliar-se, demanar perdon…

- Gessetz immediatament.

Gessec. Peláez, tremolant e esblancossit gausèc díder:

- Me hè dò!... senhor Magistrau…
- Non vo'n hescatz. Qu'auetz vengut en mau dia. Sò nerviós. Volí espaurir-lo, impausar-li respècte peth terror… e non pensè ena mia mala encolia, me sò exaltat de vertat, m'è deishat amiar dera ira…
- Ò, non, non, aquerò non! Eth qu'ei un animau, un sauvatge…
- Òc, ei un sauvatge e plan per aquerò l'auia d'auer tractat de ua auta manèra.
- Aquerò que jo non perdoni ei eth desengust…

- Tranquil, ja parlaram un aute dia d'aguest brigand… un aute dia. Aué non posqui… aué… me serie impossible prometer-vos amendrir es rigors dera lei qu'ei molt clara.
- Òc, ja sai… mès, coma jamès s'aplique…
- Perque non i a pròves… coma ara. E bèth còp s'a de començar. En fin, digui que ja ne parlaram… Me cau èster solet…

Gessec tanben Peláez e De Pas, alavetz solet damb es sòns pensaments, deishèc que se li rogisse eth ròstre pera vergonha.

"Quina degradacion!, pensèc; e se metec a hèr passegi peth burèu, coma ua fèra ena sua gabia. Quan se sentec mès seren, toquèc un timbre. Entrèc un joen naut, tonsurat, palle e trist, tisic probablament. Qu'ère un cosin deth Magistrau que hège de secretari.

- Qué auetz entenut?
- Votzes; arren.
- Eth prèire de Contracayes qu'ei un sauvatge…
- Òc, ja sai… Qué se passe?
- Arren urgent.
- Atau, donc, posqui anar-me'n? Non m'auetz de besonh…
- Non, aué non;
- Plan, donc, me'n vau… me hè mau eth cap… non sò entad arren. Mès non l'ac digues ara mia mair… se sap qu'è deishat eth burèu tan lèu… se pensarà que sò malaut…
- Òc, òc, aquerò òc.
- A!, escota; era licéncia entà er oratòri des Páez, a arribat ja?
- Òc.
- Ei coma correnta, me la posqui hèr a vier ara?
- Aciu que l'as, en aguesta carpeta.
- Ei tot en règla? Poirà doblar eth coadjutor de Parves…?
- Tot qu'ei en règla.
- Veigui aciu ua targeta d'en Saturno Bermúdez. A qué venguec?
- A çò de tostemp, a que non hescam cabau deth praube en Segundo, eth preire de Tamaza, que demane es sòs des misses de Sant Gregòri que l'a hèt díder en Saturno…
- E que non li deu voler pagar.
- Qu'ei eth sòn costum. Ei empenhat damb tot eth clergat. A sauvat a miei purgatòri (eth joen tonsurat se tenguec entà non deishar anar er arrir), a miei purgatòri a còsta des sòns *anglesi*.
- Eth prèire de Tamaza ei un cridaire…
- Mès demane çò qu'ei sòn…
- Mès non se pòt hèr arren… Vòs tu que me bota jo de punta damb eth bisbet de levita?
- Plan que non. Qu'ac pagariem en *Lábaro* qu'eth inspire e qu'ara te tracte ben. A prepaus de jornaus; ager venguie en "La Caridad" de Madrid, ua carta de Vetusta e, o molt m'enganhi, o en era i auie era man de Glocester.
- Qué didie?
- Pegaries, qu'es carlistes s'auien apropriat de quauques diocèsis qu'en eres, contra dret, èren vicaris generaus es que non ne podien èster, senon sonque de forma interina e per gràcia especiau; mès per cèrts servicis ara causa deth Pretendents superiors jerarquics hègen era vista gròssa.
- Atau, donc, jo non posqui èster vicari generau?
- Per çò que semble, non; pr'amor qu'entre es cassi d'excepcion menten "es prebendadi d'ofici" e hèn a veir sabi pas quines disposicions des Papes…
- Òc, ja ac sai; un Brèu de Paulo V e dus o tres de Gregori XV. Estupids! E serie un miracle que non venguesse tanben damb aquerò de "èster naturau dera diocèsi". Pècs! Quin pòc sens practic an aguesti faussi catolics!... Glocester deu èster eth responsable d'aguest

paperòt; aguestes idèes desafilades son d'eth. Uf! Quini enemics, Senhor, quini enemics! Bèsties, arren mès que bèsties!

Eth Magistrau alendaue damb fòrça, coma hènt veir que s'estofaue en aqueth ambient de necitge…

Se'n volec anar, sense veir a cap clèrgue ne seglar des que demorauen ena avant-sala e ena oficina deth costat… mès non podec defener-se des sues invasions; eth senhor Carraspique passèc per ua pòrta…

- Se pòt passar?

"Qu'ère Carraspique". Endauant, li calèc díder.

Que venguie a recomanar era rapida aprobacion d'ua expedicion ara agéncia de Preces; e quauqui ahèrs de capelhanies…

Calec acodir as registres, consultar as emplegats. Eth Magistrau, distrèt, s'aventurèc a passar deth burèu ara oficina e aquiu se vedec enrodat de litigants, de pretendents, lèu toti molt arrasadi, toti vestidi de nere, o damb sotana o damb levita qu'ac semblèsse. Era oficina non auie eth luxe deth burèu plan que òc; ère grana, hereda, lorda; es mòbles indignes, e i auie ua flaira de sacristia barrejada damb eth particular d'un còs de garda. Es emplegadi auien eth pallitge dera abstinéncia e dera contemplacion, mès costada pes miasmes de tutes miserables, sordides e mausanes, complicadi aciu damb era icterícia des sacristans.

I auie ua taula en cada cornèr, e ar entorn de totes eres, prèires e laics que parlauen, gesticulauen, anauen e venguien, persutauen en demanar bèra causa damb eth temor d'un mesprètz; es emplegadi, mès tranquils, humauen e escriuien, contestauen damb monosilabs, e a viatges non contestauen. Qu'ère ua oficina coma quinsevolh auta damb un shinhau mens de maus tractaments e un shinhau mès d'ipocresia impassibla e crudèu.

Quan entrèc eth Provedidor, amendric eth bronit; era majoritat se virèren entada eth, mès eth *patron* se contentèc botant ua man dauant dera cara coma refusant a toti es importuns e se n'anèc entara taula a preguntar per un expedient de tèrres exempte de cargues. "Çò que didie eth; enes oficines d'Isenda publica non balhauen rason; es expedients de tèrres sense cargues dormien eth saunei etèrn, caperadi de povàs".

Eth senhor Carraspique fotie copets de pè en solèr.

- Aguesti liberaus! gasulhaue apròp deth Magistrau.
- Quina restauracion ne istòries! Que son es madeishi gossets damb colhar desparièr…

er Estat s'en burle dera Glèisa, òc senhor, aquerò ei evident, que non i a concordat que valgue; tot se promet, e non se hè arren.

Dus prèires s'apressèren umilament ath Magistrau… Qu'èren deth pòble; tanben eri volien saber s'es expedients de tèrres…

- Arren, arren, senhors, ja ac auetz entenut, didec eth Provedidor en votz nauta, entà que se'n sabessen toti es presents e non lo shordèssen mès, enes oficines deth govèrn civiu diden que se resolveràn es èxpedients un a un, donques que non i a un critèri generau aplicable, ei a díder, que jamès se resolveràn es expedients mentadi…

De Pas se vedec cuelhut pera ròda que lo subjectaue cada dia as fatigues canonico-burocratiques: sense pensà'c, contra eth sòn prepaus, se metec coma toti es dies enes complicades qüestions deth sòn govèrn eclesiastic, barrejades enquia çò de mès intim damb es sòns pròpris interèssi e es dera sua senhora mair; damb cent nòms dera disciplina, molti des quaus significauen ena primitua Glèisa poetics, purs objèctes deth culte e deth sacerdoci, se desguisaue aquiu era etèrna question des sòs; desfròques, vacants, miegi pagaments, patronat, rendes, capelhanies, estòla, pè d'autar, licéncies, dispenses, drets, quataus parròquies… e moltes d'autes dotzènes de paraules anauen e venguien, se combinauen, se repetien se suplien, e ath hons de tot tostemp se sonauen a metau e tostemp eth lucre deth Provedidor, eth dera sua mair, anaue agarrat a tot. Jamès auie botat es pès aquiu era senhora Paula, mès eth sòn esperit semblaue presidir eth mercat particular dera curia eclesiastica. Era ère eth generau invisible d'aqueres cotidianes batalhes; eth Magistrau ère eth sòn esturment intelligent.

Coma toti es dies, se presentèren aqueth maitin qüestions trebles qu'eth Provedidor acostumaue a resòlver coma per maquina, damb eth critèri des guanhs damb estonanta abiletat e damb era forma mès corrècta, damb ua pulcritud aparentament esquista. Mès d'un viatge, totun, en resòlver ua injustícia, ua extorsion, ua creudeutat utila, trantalhèc era sua animositat (ère nerviós, non sabie quina èrba auie cauishigat), mès eth rebrembe dera sua mair per un costat, era preséncia d'aqueri testimònis ordinaris dera sua frescor, dera sua abiletat e fermetat, e en gran manèra era força dera inercia, eth costum, lo tenguien en sòn lòc; que siguec eth de tostemp, resolvec coma tostemp, e arrés li calec pensar aquiu s'eth Provedidor s'auie tornat lhòco, ne eth li calec endonviar condes entà enganhar ara sua mair. "Era sehora Paula podie èster satisfèta deth sòn hilh; deth sòn hilh, non deth soniaire pèc e destrantalhat qu'aqueth maitin se trebolaue quan liegie ua carta insignificanta e s'alegraue sense saber per qué quan vedie un solei esplendorós en un cèu clar. Eth solei, eth cèu! qué l'importauen ath Vicari generau de Vetusta? Non ère eth un curiau que se hège milionari entà pagar ara sua mair deutes sagradi e entà assadorar damb era cobesença era set d'ambicions frustrades?"

"Òc, òc; aquerò ère eth; e non calie hèr-se illusions ne cercar ua auta manèra de víuer. Li calie èster satisfèt, e n'ère".

- "Ua ora e mieja ena oficina! se didec en gésser deth Palai, entre avergonhat e content; e eth que se pensaue que non auie passat aquiu que vint menutes!"

Quan se vedec un aute còp en aire liure, ena Corralada, De Pas alendèc damb força…s'imaginaue aqueth dia, que gésser deth Palai ère gésser d`ua tuta. De tant parlar aquiu laguens, auie era boca seca e amara e li semblaue sénter un sabor a cueire. Se sentie coma un monedèr faus. S'esdeguèc a deishar era placeta que caperaue damb era ombra era parda catedrau. .. hugec entàs carrèrs amples, deishèc era Encimada damb es sòns ressonanti trepaders rosigadi e estrets, era sua trista solitud solemna, era sua èrba entre es calhaus, es sòns casalons humadi, es sues rèishes de hèr retortilhat, e cerquèc era Colonia, gessent pera plaça deth Pan, eth carrèr deth Comerci e eth Boulevard, que des sòns arbilhons queiguien huelhes seques sus amples lauses. Eth mantèl deth Magistrau les atiraue, les arrossegaue pera pèira darrèr d'eth damb un bronit de mar gròssa ritmica e confusa.

Aquiu se vedie ja molt de cèu; tot blu; dauant era siloèta deth Corfin, blua tanben: aquerò ère era alegria, era vida. "Capelhanies, bulles, mieges pagues, resèrves! qué auie a veir eth mon, er ample, eth beròi mon, damb tot aquerò? Sabie aqueth gigant de pèira, eth Corfin grèu, majestuós, tranquil, çò qu'èren agéncies, ne se n'auie de precs, ne per qué costaue sòs trèir licéncies de quinsevolh causa?"

Anaue eth Magistrau peth Boulevard entà dauant, saludant a dreta e quèrra, espaurit per çò que se l'acodissen ada eth aguesti pensaments de bucolica religiosa. Precisamant auie estat tostemp enemic

des Arcadias eclesiastiques e professaue ua sòrta de positivisme prosaic respècte necessitats temporaus dera Glèisa. Serie malaut? S'anaue a tornar lhòco? Sense poder remidià'c, mentre er aire fresc (eth vent auie cambiat de meddia entath nordèst) l'aumplie es paumons de voluptuosa picor, era fantasia, sense hèr-ne cabau d'observacions ne mandaments, anaue pensant e ja s'auie plantat enes prumèrs sègles dera Glèisa, e eth Magistrau se vedie damb un tistèr dejós deth braç recuelhent de porta a pòrta peth Boulevard e per Espolon es riques frutes que Páez, en Frutos Redondo e es auti *Vespucis* dera Colonia, arrincauen damb es sues pròpries mans en aqueri jardins que, efectivament, vedie a un costat e ar aute de rèishes daurades, entre huelhatge enludernant e plen de rumors deth vent e des audèths.

Er ostau de Páez ère eth prumèr des sies qu'ornauen eth carrèr Principau, trauessant-lo pera part deth Dud. Qu'ère un gran ferrat que semblaue ua tor gaita d'aqueres que i a ath long dera còsta ena província de Vetusta, rebrembe, segontes dident, dera defensa contra es Normands.

Eth senhor de Páez non cranhie cap desembarcament de pirates, donques qu'eth mar ère a moltes lègues deth sòn palai, mès credie qu'era "*elegància solida* consistie en fabricar murs molt espèssi, en degalhar eth marme, e, en fin, en trabalhs *ciclòpis*", segontes era sua incorrècta expression. En çò mès naut deth frontispici i auie en sòrta d'un escut, qu'eth senhor Páez non auie, un gran semicèrcle de jaspe nere e ath miei, en letres d'aur, aguesta eloqüenta legenda: *1868*, que non indicaue mès qu'era data dera construccion ciclopèa. Enes cornèrs deth tet de naut era gran parabanda que coronaue eth castèth, dues agles de hèr pintades de verd sajauen de lheuar eth vòl. Aqueres agles, segontes eth senhor Páez, hègen jòc damb d'autes brodades en tapís deth sòn burèu. Que non ère eth brave d'en Francisco eth mès ric american dera Colonia; quauqui milions mès auie en Frutos, mès eth *Vespuci* des Agles "ne en Frutos ne Sant Frutos ne arrés li botaue eth pè dauant per çò que hège ath rumb" e eth ère eth solet vetustenc que hège visites en coche e auie lacais de librèa damb galons cada dia, encara qu'aguesti lacais jamès se vestien damb era pulcritud, correccion e severitat qu'eth auie observat enes congenères dera Cort.

Vint-e-cinc ans auie passat Páez en Cuba sense anar a missa, e eth solet libre religiós que se hec a vier d'America siguec er *Evangèli deth pòble* deth senhor Henao e Muñoz; non perque siguesse Páez democrata, Diu lo liure! senon perque l'agradaue molt er estil talhat. Credie fèrmament que Diu ère ua invencion des prèires; aumens ena Isla non auie Diu. Quauqui ans passèc en Vetusta sense cambiar aguestes idèes, encara que sajant de qué non se sabessen; mès pòc a pòc entre era sua hilha e eth Magistrau l'anèren convencent de qué era religion ère un fren contra eth socialisme e un senhau infalible de bon ton. Finaument arribèc en Páez a èster eth mès fervent partidari dera religion des sòn ancessors. "Sense cap de dobte, didie, era Metropòli li cau èster religiosa". E se hec religiós; balhaue toti es sòs que se li demanaue entath culte e se molti viatges en díder bestieses ac hège en prejudici deth dògma, tostemp ère prèst a retractar-se e a cambiar era bestiesa per ua auta inofensiua.

Per dus camins auie artenhut entrar era religion, en forma de Magistrau, ena fortalesa d'aqueth liure-pensador e granitic: es dus camins de Pàez èren er amor ara sua hilha e era mania deth bon ton.

Didie Olvido damb votz agudenta e en ton de repotec:

- "Papa, aquerò ei cursi"; e en Francisco abominaue aquerò encara qu'abans l'auesse semblat excellent.

Eth Magistrau dominaue totafèt a Olvidito e Olvido manaue en sòn pair pera fòrça dera afeccion e peth sòn coneishement de çò que cridauen aquiu bon ton.

Olvido ère ua joena prima, palla, nauta, de uelhs marrons e orgulhosi; non auie mair e hège era vida d'ua idoleta proximament, supausant activitat e consciéncia ena idòla. La servien neri e neres e un blanc, eth sòn pair, er esclau mès fidèu. Ne un solet caprici auie deishat de satisfèr ena sua vida de mainada. Tàs dètz-e-ueit ans se l'acodic que volie èster malerosa, coma es eroïnes des sues novèles, e acabèc en tot endonviar un torment molt romantic e molt divertit. S'estaue en imaginar-se qu'era ère coma eth rei Midas der amor, qu'arrés la podie estimar per era madeisha senon pes sòns sòs, d'a on resultaue ua desgràcia molt grana efectivament. Quan joeni elegants, de bona posicion, nòbles o de talent relatiu, s'atreviren a declarar-se a Olvido, receberen es fataus carabasses qu'era s'auie jurat autrejar a toti damb ua formula invariabla: "Er amor non ère eth sòn lòt"; non credie en amor. Pòc a poc s'anèc apoderant dera sua animosiat aquera farsa inventada per era e se cuelhec seriosament eth papèr de reina Midas; renoncièc ar amor, abans de coneisher-lo, e se tenguec ath luxe damb tota era sua anma. Estimèc er art per art: era ère qui mès riquesa ostentaue en passegi, balhs e teatre; arribèc a èster eth vestit ua religion entà Olvido. Non ludie dus còps eth madeish vestit. Arribaue tard ath passeg, hège tres o quate torns, e quan ja se sentie pro envejada, entà casa, sense dignar-se jamès tachar es uelhs en cap individú deth sèxe fòrt en estat de meritar. Es Vetustensi arribèren a guardar-la coma ua manequin cargat d'articles de mòda, que solet divertie as senhoretes. "Qu'ère ua grana proporcion" ena quau non s'auie de pensar.

"Olvido demore a un prince rus", ère era frasa consagrada.

Quan un ingenú forastèr gausaue provar fortuna, lo cridauen "prince rus" per ironia, enquia que gessie damb es mans en cap.

Ara de Páez se l'acodic dempús, cansada de non auer en còr mès que liròts, hèr-se devòta. Cerquèc ath Magistrau damb bones manères, coma l'agradaue ath Magistrau que lo cerquèssen, e lo trapèc. S'enteneren. Entà en Fermin aquera gojata prima, hereda, seca, non ère senon eth camin qu'amiaue entà en Francisco, que tenguie es sòns milions crompant influéncia. Mès Olvido auec era mala pensada d'enamorar-se misticament (atau ac didie era) deth Magistrau. Aguest se hec eth despistat, profitèc aquera naua peguesa dera mainada entà guanhar-se ath pair çò mès lèu possible, e coma non vedec cap perilh entad arrés ena passion imaginària dera americaneta capriciosa, non la hec enlà deth sòn costat, coma ac auie hèt damb d'autes hemnes mens timides, e mès temibles entara carn. De Pas auie un projècte: maridar a Olvido damb eth qu'eth volesse; se pensaue qu'ac artenherie; mès encara non auie candidat; aquera proporcion auie d'èster eth prèmi a bèth gran servici que se li hesse ada eth, non sabie quan ne en quina necessitat grana.

Aqueth maitin lo receberen en *Ostau- Pàez* coma tostemp, jos pali, segontes era frasa d'en Francisco.

Cauishigant aqueri tapissi, en veder-se en aqueri miralhs tan grani coma es pòrtes, en en-honsar eth còs, voluptuosament, en aqueres comoditats deth luxe ostentós, francament hòl, prodig e enludernador, eth Magistrau se sentie trasladat a regions que credie avientes entath sòn gran esperit; eth, ac pensaue damb orgulh, auie neishut entad aquerò; mès era sua mair cobejosa, era pròpria fortuna insufisenta entà tant d'esplendor, er estat eclesiastic, era necessitat de hèr veir modéstia e lèu estretesa, lo tenguien aluenhat der ambient naturau… qu'ère aqueth… Eth Magistrau en entrar en aguesti salons e gabinets adocie mès encara es sues doces manères e damb facila elegància, manejaue eth mantèl e plegaue era sotana e botjaue es mans, uelhs e còth damb ua distincion profana que non arribaue jamès ath descarament deth prèire que renegue deth pudor des abits en cauishigar es palais deth gran mon…o es sòns sucedanèus. De Pas jamès deishaue d'èster eth Magistrau; mès demostraue, sonque botjant-se, arrir o guardar, qu'eth prebendat, sense deishar d'estar-ne, podie èster òme de societat coma quinsevolh aute. S'amassaue aguesta gràcia as qualitats fisiques qu'ère ornat, ara sua fama d'òme eloqüent, de grana influéncia e de talent, e, coma didie era marquesa Vegallana, "ère un prèire molt presentable".

En Francisco Páez e era sua hilha supliquèren a en Fermin que dinèsse damb eri; non auien ad arrés, serie un dinar de familha… es tres solets.

- Es tres solets! didie Olvido deishant d'èster sorbet per un moment.

Eth Magistrau de pès, en lumedan dera pòrta, damb un damàs de velot cuelhut e arropit pera sua blanca man, s'inclinaue damb gràcia, arrie, e botjaue eth cap petit e ben format dident:
non damb eth gèst… damb cèrta vantaria *epicena*.

- Au papa! agarra-lo, didie Olvido damb votz suplicanta, arrossegant es sillabes que semblauen gésser deth nas.
- Impossible. Qu'ei molt testut, hilha, dèisha-lo…non vò que l'arregraïm era licéncia der oratòri e eth permís entà doblar era missa entà en Anselmo.
- Arregraitz-l'ac a Sa Santetat.
- Òc, per çò dera mia cara polida m'autrege Sa Santetat aguesta gràcia…

Eth Magistrau arrie, prèst a escapar-se se volien agarrar-lo.

- Mès, a veir, ua rason, balhatz ua rason, cridèc Olvido un aute còp calada en sòn naturau hered.

Eth Magistrau se rogic un shinhau.

Li calec mentir.

- Que sò convidat ena casa de un aute Francisco hè tres dies; non posqui mancar, serie un mesprètz… ja sabetz vos çò que son aguesti pòbles… qué diderien…

Que non auie tau causa. Arrés l'auie convidat a dinar. Lo demoraue era sua mair coma cada dia.

Ça que la, en remir-se a acceptar aquera convidada espontanèua e cordiau, qu'en quinsevolh auta ocasión l'aurie vantat, aubedie a ua presentida. Non sabie per qué, s'imaginaue que l'anauen a convidar ena casa de Vegallana, darrèra visita que pensaue hèr. Per qué l'auien de convidar? Ath delà aquiu minjauen ara francesa, encara qu'era senhora Rufina solie cambiar es ores e minjar quan volie. De quinsevolh manèra, es dies de Paquito Vegallana non solien celebrar-les damb *gaudeamus*, ne eth ère convidat ne…totun… deishèc aquera visita entà darrèra ora. E per qué auie preferir era taula des marquesi ara de Páez, non mens esplendida? Encara que volie refusar era responsa ad aguesta pregunta capciosa, era consciéncia l'ac autregèc coma un explosion enes aurelhes abans que podesse eth premanir ua mentida. "Qu'ei qu'era Regenta dine a viatges damb es marquesi, mès que mès en dies coma aguest, pr'amor qu'ada era la tien coma de familha".

"E qué l'importaue ada eth era familha, ne era Regenta ne eth dinar des marquesi?"

Dempús de visitar a d'auti dus Pacos d'importància e a ua Paca beata, Magistrau, damb un shinhalet de hame, de hame sana, entrèc pes portaus dera Plaça Naua en carrèr des Canonges, trauessèc eth de Recoletos e arribèc ath de Rua e ath portèr deth marqués de Vegallana, qu'ère un nan vestit damb liurèa capriciosa, li preguntèc damb votz tremolosa:

- Ei en casa eth senhoret?

En aqueth moment se daurie era pòrta deth pati damb tarrabastalh e sonauen laguens arridalhades. Eth Magistrau arreconeishec era votz de Visita que cridaue:

- Donques non senhor! non son blues…
- Òc, senhora, blues damb regues blanques, responie Paco, picant de mans.
- A que non? a que non?
- Pèga, pèga, didie ua auta votz mès suau des d'ua hièstra deth prumèr estatge, non lo creigues; que non s'a vist arren… jo èra mès entà baish e non vedí arren…

Aguesta votz qu'ère era d'Ana Ozores. Ath Magistrau li fiulèren es aurelhes… e entrèc en pati.

Capitol XIII

Eth solei entraue en salon auriò e en gabinet dera Marquesa pes amples balcons dubèrts de land en land, ère convidat tanben, atau coma eth ventet indiscrèt que botajue es franges des ornaments de satin, es cristaus prismatics des aranhes e es huelhes des libres e jornaus escampilhadi peth centre dera sala e es consòles. S'entrauen botassi de lum e d'aire frescolenc, gessien corrents d'alegria, arridalhades qu'anauen a pèrder es sues ressonàncies pes carrèrs solitaris dera Encimada, bronit de haudes, de haudes midonades, de mantèls cruishents, de cagires amiades e tornades, de ventalhs que bolegauen… Çò de milhor de Vetusta aumplie eth salon e eth gabinet. Era senhora Rufina vestida de blu electric, empovassat eth cap qu'ornauen flors naturaus que semblauen sense que se sabèsse eth perqué, de tela, era senhora Rufina regnaue e non governaue en aquera societat tan deth sòn gust, a on canonges arrien, aristocrates pècs hègen eth piòt, gojatetes amoresetant, grasses hemnes ludien carn blanca fòrta, diputats provinciaus sauvauen eth parçan, e elegants dera lengua imitauen es manerades formes des sòns congenères de Madrid.

Era Maquersa estirada en ua cagira longa, folrada de satin, ère ena galaria deth sòn gabinet alendant damb delícia er aire fresc deth carrèr. Se discutie a crits. Apròp d'era, trionfant, de pès, damb un ventalh de nacre ena man dreta, hènt-se aire voluptuosament, mostraue Glocester era sua bona figura retortilhada. Damb era man quèrra tenguie coma damb un clau roman, es plecs deth mantèl, que queiguie damb gràcia entath solèr, en tot arturar en ludent molon de tela nera sus era hauda de color cerida dera tostemp atractiua Obdulia Fandiño; era quau as pès dera Marquesa e as pès der Arcedian, seiguda en un tamboret istoric, (panat ath salon arqueologic deth Marqués) s'inclinaue mès graciosa que recatada e aunèsta sus era hauda dera sua nòbla amiga. Aguestes tres persones formauen grop en balcon dera galaria, e des deth gabinet, seigudi aquiu e enlà, e quauqui uns de pès, entenien a Glocester tres canonges mès, eth capelhan dera casa, en Aniceto, tres daunes nòbles, era governadora civiu, Joaquinito Orgaz e dus auti porets vetustensi, d'aqueri qu'estudiauen ena cort.

Se discutie a crits, entre arridalhades, damb facècies repetides de generacion en generacion e de pòble en pòble, e damb frases hètes inveterades, s'era hemna pòt servir a Diu madeish en mon qu'en claustre; e se li cau mès vertut entà atrevir-se a resistir es temptacions qu'assetgen en mon a ua bona mair e fidèu esposa, qu'entà embarrar-se en un convent.

Totes es senhores mens ua, nauta, gròssa e vestida damb abit deth Carmen (ua senhora que semblaue un fraire) sostenguien qu'auie mès merit era bona maridada deth mon qu'era esposa de Jesús.

Era governadora s'exaltaue; accionaue damb eth ventalh barrat sus eth sòn cap e cridaue *senhor mèn* ar Arcedian.

Glocester defenie eth claustre, encara que metent-se en retirada, per galantaria, arrint e ventant-se.

En salon se parlaue de politica locau. Gran conflicte auien creat eth govèrn, en opinion de toti es deth rondèu, eth baile president der Ajuntament e era veuda deth marqués de Corujedo exigint eth madeish estanquet der Espolon entàs sòns respectius recomanadi.

Eth cap economic auie dit qu'aquiu s'ac hesse eth governador; ac didie as presents. Eth governador auie consultat ath Govèrn per telegraf (venguie de didè'c era governadora), e eth Govèrn auie de decidir entre anujar ara dauna conservadora qu'auie mès vòts en Vetusta o a un des mès fèrms supòrts dera causa der orde, qu'ère eth senhor baile.

Es opinions se dividien. Eth marqués de Vegallana e Ripamilan, qu'èren ath miei deth grop, virant-se entà toti es costats, opinauen qu'*eri, govèrn*, balharien er estanc ara veuda. "Prumèr de tot es senhores!"

Trabuco, ei a díder, Pepe Ronzal, dera comission provinciau, credie damb era majoritat des presents, eth cap economic inclusive, qu'era rason d'Estat conselhaue preferir era pretension deth baile, encara qu'aguest, segontes males lengües, volie er estanc entà ua ex - concubina.

- Ja vedetz, aquerò qu'ei un escandal!, didie eth Marqués, qu'auie toti es sòns hilhs illegitims en pòble; aguest òme non sap amagar-se…
- Jo non ne hèsqui cabau d'aquerò, didie er Archiprèst; non ei dolent qu'eth volgue pagar es sòns deutes, senon auer-les contreigut… Mès era auta ei ua dauna!...

Mentre en salon e en gabinet se discutie atau e de moltes autes formes, pes abitacions interiores deth prumèr estatge, peth minjador, pes correders, pera escala qu'amiaue entath pati e entath uart, corrien alègres, rambalhosi, Paco Vegallana, que celebraue era sua onomastica, Visitacion, Edelmira, neboda dera Marquesa (ua mainada de quinze ans que semblaue de vint), en Saturnino Bermúdez e eth senhor Quintanar; era Regenta e en Alvaro Mesia presenciauen es jòcs innocents des auti d'ua hièstra estant deth minjador que daue tath pati.

Quintanar l'auie demanat a Paco ua vèsta d'interior entà remplaçar era levita de tricòt que se l'enredaue enes cames. Era vèsta l'anaue ampla e cuerta. Ère d'alpaca molt clara.

Eth Magistrau se trapèc ena escala damb Visitacion e Quintanar que cercauen pes cornèrs era petaca der ex –regent qu'Edelmiro e Paco auien amagat. En Saturnino Bermúdez, palle e uelhimacat, damb un arridolet cortés que l'arribaue d'aurelha a aurelha, venguie darrèr, solet, tanben hèt un hòl dera manèra mès desgraciada deth mon. Hège pena veder-lo divirtir-se, sautar, imitar era alegria rambalhosa des auti. Mès, amic, qu'ère era sua obligacion: ère parent, ère des intims dera casa, des que se quedauen a minjar, e necessitaue her çò madeish qu'es auti, córrer, tarrabastar, e enquia e tot pecigar as senhores, se se metien a man. Tostemp se quedaue solet; se li volie díder bèra causa ara Regenta, a Visitacion o a Edelmira, lo deishauen es daunes damb era paraula ena boca, sense poder hèr ua auta causa, distrètes. Que non ère manca d'educacion, senon qu'es paragrafi de Bermúdez èren tan complicadi, constauen de tanti incises e punts, qu'entener-ne un de sancer ère òbra de règla. Quan vedec ath Magistrau vedec ath cèu dubèrt; que ja auie desencusa entà tornar ara normalitat. Lo saludèc damb era finesa "que l'ère caracteristica" e se premanit a acompanhar-lo entath salon. Paco l'auie saludat de luenh, ara prèssa e mau, pr'amor qu'en aqueth moment hugie damb era petaca de Quintanar entà amagar-la en uart, seguit d'Edelmira, era sua mès grosseta e escarrabilhada e rogida cosia.

- Qu'ei hòl aguest gojat, quan se met a enredar, didec Bermúdez, desencusant ath sòn parent, e coma recebent en qualitat de familhar des Marquesi ath senhor Magistrau.

En Fermin guardèc de reuelh ara Regenta e a en Alvaro que parlauen ena hièstra deth minjador. Hènt coma que non les vedie e damb un shinhau de huec enes caròles se deishèc amiar per en Saturnino entath salon.

Es senhors grèus les receberen damb es mès amaganhadores mòstres de respècte e estimacion.

- Ò! senhor Magistrau! Molt ben! Vaquí er Antonelli de Vetusta.

Eth Marqués li hec ua abraçada qu'envegèc un prèire petit, protegit dera casa.

Ripamilan sarrèc era man d'en Fermin damb afeccion efusiua e amassa passèren en gabinet.

Es tres canonges se lheuèren, era senhora que semblasue un fraire arric satisfèta e mormolhèc:

- A!, senhor Provedidor!...
- Gràcies a Diu, senhor perdut… cridèc era Marquesa incorporant-se un shinhau e estirant era man, que de luenh, e gràcies ara sua bona estatura, podec sarrar eth Magistrau damb elegància, en tot hèr ua arcada sus eth còs gentil, color cerida, d'Obdulia, que des d'aquiu baish semblaue voler avalar-se ath mosso enes abismes des grani uelhs neri. Er Arcedian se quedèc damb eth ventalh dubèrt, quiet, coma ua aspa de molin sense aire. Comprenec còp sec que venguie d'èster desbancat; de papèr principau se convertie en segondari. Efectivament, eth sòn discors, qu'escotauen damb delèit prèires e daunes, s'estofèc sense qu'arrés lo trapèsse mens. Glocester se sentec eclipsat de tau sòrta, qu'enquia e tot credec qu'auie hered, coma se de pic s'auesse amagat eth solei.

"Tostemp se passaue madeish; qu'auie motius entà aborrir ad aqueth òme". Ça que la, Mourelo, a truca de canonge de mon, amaguèc un còp mès es sòns sentiments e estirèc era man ar enemic, en tot acompanhar era accion damb ua catarata de crits guturaus que damb aquerò hège veir era sua immensa alegria.

- Ola, ola, ola!... e li hège copets de man ena espatla der aute.

Eth Magistrau non podec saborejar tranquillament aqueth trionf vulgar, ordinari, pr'amor que sense voler pensaue en grop dera hièstra deth minjador. Mentre contestaue damb modèstia e discrecion a toti aqueri amics, era sua imaginacion ère dehòra.

Passauen menutes e menutes e es deth minjador non arribauen.

"Dinarie ena casa dera Marquesa, Anita? Alavetz non vierie e cohessar-se aquera tarde, coma didie era sua carta…"

Era aparenta cordialitat e era alegria expansiua de toti es presents, amagauen un hons de rancura e d'enveges. Aqueres senhores, clèrgues e cavaliers particulars èren divididi en dus grops enemics en aqueth instant; eth grop des envejats e eth des envejosi; eth des convidadi a dinar, qu'èren pòcs, e eth des non convidadi: Encara que se parlèsse tant e de tantes causes, era idèa que preocupaue a toti ère era dera convidada. Non se mentaue aquerò e non se pensaue en ua auta causa. Comencèren es adius, e es que se n'anauen dissimulauen eth mesprètz, cèrta vergonha; se credien umiliadi, lèu en ridicul. I auie gojat que saludaue bastrussament e gessie coma avergonhat. Es senhores èren es que pejor simulauen tranquillitat e indiferéncia. Quauques ues gessien rogides. Glocester ère des que non èren convidadi. Eth dobte que lo mortificaue ère aquest: "E eth? ère convidat De Pas?" Non ac sabie, ne volie anar-se'n sense saber-se'n. Coma que passaue eth temps, e eth gabinet e eth salon ja quedauen pòc a pòc liures, eth Magistrau credec que se n'auie d'anar. S'apressèc ara Marquesa, mès que non auec vams entà dider-se adiu e li parlèc de ua auta causa. En aqueth moment entrèc Visitacion en gabinet, deishant anar huec pes uelhs e pes caròles, parlèc a despart e "damb permís d'aqueri senhors" ara Marquesa e a Obdulia: es tres enrodèren ath Magistrau e damb eth permís des senhors (que ja non èren mès qu'er Arcedian e dus *porets* insipids, insignificants, aueren damb eth un conciliabul qu'en eth i auec arridolets, protèstes deth Magistrau, mimoses e elegantes enes gèsti que les acompanhauen. Enes mormolhs des daunes i auie supliques en gemecs, cocarèles sense sèxe, d'autes damb eth, encara qu'aunèstament senhalades; Glocester, que simulaue tier-se ad aquerò que li didien es *porets* insipids, s'avalaue damb era coa deth uelh as deth grop. "Que non i auie cap dobte, li suplicauen que se quedèsse a dinar". Acabèc eth conciliabul, gesseren Obdulia e Visitacion, corrent, cridant, hènt ostentacion dera confiança que tractauen as marquesi e es joeni se

dideren adiu. Quedèren en gabinet era Marquesa, eth Magistrau e Glocester. I auec un moment de silenci. Er Arcedian s'autregèc ua menuta de prorròga entà veir s'er aute se didie adiu tanben. En salon s'entenec era votz de quauqui uns que li didien adiu ath Marqués… e ja non quedauen ena casa mès qu'es convidadi… Glocester, treiguent fòrces de flaquitge, se lheuèc, balhèc era man ara senhora Rufina, e gessec dident badinades, hènt inclinacions e prodigant faussi arridolets. Qu'anaue cèc; cèc de vergonha e de ràbia. "Convidar ar aute… a un prebendat d'ofici…e mespredar-lo ada eth… qu'ère dignitat! Tostemp er enemic trionfant!... Mès ja les pagarie totes amassa".

En lumedan mentre se botaue eth mantèl ena espatla (e hège calor) pensèc aguesta frasa: "aguesta senhora Marquesa ei ua … pachocaira, ei ua Celestina!...Se vò pèrder ad aguesta joena! se vò *meter-se-lo* pes uelhs!..." E gessec en carrèr pensant atrocitats e cercant ua formula *digna* entà comunicar ath proxim çò que pensaue.

Es convidadi èren: Quintanar e senhora, Obdulia Fandiño, Visitacion, era senhora Petronila Rianzares (era senhora que semblaue un fraire), Ripamilan, Alvaro Mesia, Saturnino Bermúdez, Joaquin Orgaz e a darrèra ora eth Magistrau damb quauqui vetustensi illustres, p.e. eth mètge Somoza. Edelmira se compde coma dera casa, donques qu'en era ère ostèssa.

D'auti ans non se celebrauen d'aguesta manèra es dies de Paco; les celebraue eth dehòra de casa. Mès aguest còp s'auie improvisat aquera hèsta de confiança e se dinaue ara espanhòla, coma excepcion, entà visitar pera tarde, damb es coches dera casa, era finca deth Vivero, a on eth Marqués auie un palai enrodat de grani bòsqui e ua fabrica de pèths, montada ara anciana. Se tractaue d'anar a veir es gossets de caça e un deth mont de Sant Bernard que Paco auie crompat dies abans. Qu'èren eth sòn orgulh. Dempús des hemnes venales, eth Marquesito adoraue as animaus domestics mès que mès as gossets e as shivaus.

Aquerò de convidar ath Magistrau auie estat un *complot* de Quintanar, Paco e Visitacion. Era idèa se deuie ara deth Banc. Qu'ère ua badinada que volie hèr-li a Mesia; volie veir ath confessor e ath diable, ath temptador, un dauant der aute. A Quintanar li dideren que se convidaue a De Pas entà veir a Obdulia hènt era cocarèla damb eth clérgue; e ath praube Bermúdez, enamorat dera veuda, enrabiar-se en silenci. A Quintanar li semblèc ben era ocurréncia, mes didec "qu'eth se lauaue es mans, per çò qu'auie d'irreverent ena intencion; a maugrat de qué ja se sabie qu'eth consideraue as prèires tan òmes coma es auti".

- Ath delà d'aquerò, higec er ex - regent, me n'alègri de qué en Fermin dine damb nosati, pr'amor que d'aguesta manèra se li treirà ara mia hemna era idèa malaurada d'anar a cohessar-se aguesta tarde… Voi que s'acostume a veir ath sòn nau confessor d'apròp, entà que se convence de qué ei un òme coma es auti… Qu'ei aquerò… e sauvat eth degut respècte… a veir se vosati me l'embriagatz…

Paco non volie damnatjar a Mesia enes sòns plans, as quaus dilhèu aubedie en part era hèsta d'aqueth dia; mès trapèc molt graciós e piquent shordar ath senhor Magistrau, se, coma sospechaue Visitacion, ad aguest illustre canonge li desengustaue veir ara Regenta autrejada ath braç secular de Mesia.

Visitacion l'auie dit a Paco de ressabuda qu'era ac sabie tot, qu'Alvaro tanpòc auie secrets entada era.

- Mès e Ana? T'a dit bèra causa?
- Ana? Ena sua vida. Be n'ei era. Mès dèisha-te…
- Plan que òc, que non se tracte mès que d'ua *causa… espirituau…*
- Plan que òc… molt espirituau…

- Pr'amor que se non, nosati… non mos prestaríem… ja ves… eth praube en Victor…
- Que ja se ve!... Badinades, gojat, arren mès que badinades; mès ja veiràs se com ath Provedidor li sone a còrna usclada (atau parlaue Visitacion damb es sòns amics intims).
- Lo consolarà Obdulia, que l'assètge e lo preferís a en Saturno, ath mitrat e ath mèn amic Joaquin.
- Mès eth l'a en òdi… ei molt escandalosa…non l'agraden atau…
- Tu plan que l'as en òdi ada eth…
- Que non supòrti as ipocrites, gojat… E escota, a tu te conven qu'eth Magistrau se quede.
- Per qué?
- Perque Obdulia te deisharà en patz, e poiràs cultivar ara cosieta… Ò, aquerò plan que non ac perdoni! Protegisqui era innocéncia… jo susvelharè…
- Non sigues pèga… qu'ei pro que sigue ena mia casa entà que jo la respècta…
- Ai, ai, be n'ei de bon aquerò… guarda eth senhor deth respècte… que non m'en fidi…

Edelmira auie interromput eth dialòg e sense mès s'acordèc pregar-li ara Marquesa que convidèsse, damb supliques reiterades, se calie, ath senhor Magistrau.

Visitacion ac apraièc tot en ua menuta.

Coma tostemp. A on ère era, arrés hège arren mès qu'era. Passaue era sua vida tenguda ara sua grana passion de tractar ahèrs des auti, de lecar lecaries des auti, e minjar dehòra de casa. Aquiu quedaue eth modèst marit, er umil emplegat de Banca, de còs petit, de ròstre d'àngel envielhit, apraiant-se era mostacheta grisa e suenhant dera progenitura. Visitacion ac exigie atau. Que non ac podie hèr tot era. Qui amiaue era casa? Qui la sauvaue des embolhs? Qui conjuraue es renovacions? Qui evitaue es dificultats deth presupòst? Qui ère aquiu eth gran arbitre rendiste? Visitacion. Donques que la deishèssen divertir-se, gésser; non parar en casa en tot eth dia. Ath delà, ère hemna de tau burèu qu'eth sòn parament quedaue dispausat entà tot eth dia, era casa neta, eth minjar premanit abans qu'en quinsevolh lòc. Un shinhau lord ère tot, mès ja tranquilla era consciéncia, gessie ara caça de notícies, de petòfies, de torròcs de sucre e de recomanacions, era senhora deth Banc, qu'ère pertot e tostemp en servici actiu.

Era sua naua campanha, dilhèu era mès importanta dera sua vida, la cridaue era *entà meter-l'ac pes uelhs ad aqueth*: eth datiu que se suplie ère Anita. Volie meter-li a en Alvaro pes uelhs, e dempús dera convèrsa dera tarde anteriora damb Mesia, non pensaue en ua auta causa. Peth maitin auie anat ena casa de Quintanar que se passejaue peth sòn burèu en manja de camisa, damb es tirants brodadi penjant: representauen, en colors vius de seda fina, toti es accidents dera caça d'un cèrvi de cornamenta inversemblabla. S'ocupaue en Victor en cordar un boton deth còth; mossegaue eth pòt inferior e estiraue eth cap entà naut coma se demanèsse ajuda a çò subernaturau e divin. Visitacion entrèc en burèu enganhada…

- A! desencusatz-me, didec, shòrdi?
- Non, hilha non, qu'arribatz a temps. Aguest tafuret boton…

E mentre li cordaue, era dauna, sense trèir-se es gants, eth boton deth còth, en Victor comencèc a dider-li es sues intencions irrevocables de distrèir ara sua hemna…

- Eth mèn programa qu'ei aguest. E l'ac expausèc *c* per *b*.

Visitacion l'aprovèc en totes es sues parts e amassa se n'anèren entath tocador d'Ana, que, ara prèssa e coma amagant-se, barraue en aqueth moment era carta que pòc dempús en Fermin liegie dauant dera sua mair.

Lèu ara fòrça, auien hèt Visitacion e Quintanar qu'Ana se vestisse, "coma Diu mane", e gessesse damb eri. Visita s'auie separat ena plaça dera Catedrau entà anar-se'n ar ahèr dera *Libre Hermandad*. Ena casa de Vegallana se tornarien a veir. Era Marquesa auie escrit lèu lèu as Quintanar en tot convidar-les a dinar e anonciar-les eth programa deth dia. Ana discutic damb eth sòn marit; volie anar a cohessar-se, l'ac auie dit atau en ua carta ath Provedidor, e non ère causa de hèr e non hèr.

- "Arren, arren!"

En Victor ère prèst a èster inflexible…

- Te cohessaràs, se te trapes damb fòrça entad aquerò, dempús de dinar ena casa deth Marqués; e lèu, pr'amor de poder anar dempús ath Vivero… Que non transigisqui!

E se n'anèren a balhar es bons dies a diuèrsi Franciscos e Franciscas. Tara ua e quart èren ja ena casa deth Marqués.

Çò prumèr que vedec Ana siguec a en Alvaro.

Qu'auec pòur de rogir-se, de qué li tremolèsse era votz en contestar ara salutacion educada de Mesia. Guardèc ath sòn marit, un shinhau espaurida, mès Quintanar sarraue era man d'en Alvaro damb afectiua afeccion. Que l'ère molt simpatic, e encara que se tractauen pòc, cada còp que se parlauen sarrauen es laci d'ua amistat embrionària que *menaçaue* èster intima e duradèra. En Alvaro auie entà Quintanar er estranh merit de non èster temardut: en Vetusta toti n'èren, segontes eth brave aragonés; mès aqueth modèu de cavalièrs elegants non se tenguien a mantier ua opinion asenada, tostemp acabaue en tot balhar-li era rason a Quintanar, eth quau didie, a esquia deth brave gojat: "S'aguest se n'anèsse entà Madrid harie carrèra… damb aguesta figura, aguest anament, e aguest talent sociau!... Ò, qu'a d'èster un òme!".

Ana cuelhec era decision rapida de dominar-se, de tractar a en Alvaro coma toti, sense resèrves sospechoses, pensant qu'en rigor non auie arren, ne podie, ne auie d'auer arren entre es dus.

Quan, pòques menutes dempús, abilament l'assetjaue ath costat dera hièstra deth minjador, mentre Victor anaue damb Paco as abitacions d'aguest pr'amor de botar-se era vesta d'interior ampla e cuerta, era Regenta li calec rebrembar, entà tier-se hereda e serena, qu'arren seriós auie auut entre era e aqueth òme; qu'es guardades que podien auer-lo hèt ahiscar non èren compromisi d'aqueri que lance en cara cap òme de mon. Ana parlaue des òmes de mon per çò qu'auie liejut enes novèles; era non les auie tractat en aguest terren de pròva.

En Alvaro se sauvèc de díder arren der encontre deth dia anterior, arren didec dera scèna rapida deth parc; mès parlèc damb mès confiança; en un ton familhau que jamès auie tengut damb era. S'auien parlat pòqui viatges e tostemp entre molta gent. Ana tractaue a tota Vetusta, mès damb es òmes tostemp auien estat pòc intimes es sues relacions. Sonque Paco e Frigilis èren amics de confiança. Non ère expasiua. Era sua amabilitat invariabla non ahiscaue, contenguie. Visita asseguraue qu'aqueth còr non auie pòrta. Era aumens non auie trapat era clau.

En Alvaro parlèc molt e ben, damb naturalitat e simplicitat, sajant d'agradar ara Regenta per çò dera bontat des sòns sentiments mès que pera ludentor e originalitat des sues idèes. Se vedie clarament que cercaue simpatia, cordialitat, e que s'aufrie coma un òme de còr san, sense plecs ne replecs. Arrie damb franca simpatia, daurint pro era boca e mostrant ua dentadura perfècta. Ana trapaue de molt bon gust eth biais que Mesia daue ara sua estranha situacion. Quan en Alvaro caraue, era tornaue as sues pòurs; s'imaginaue qu'eth tanben tornaue a pensar en çò que les separaue, ena

aparicion diabolica dera net anteriora, en passeg pes carrèrs, e en tantes cites implicites, cercades, escorcolhades, sollicitades sense saber com per eth; covardament, criminaument consentides per era.

En Victor ère un shinhau mès naut qu'Ana; en Alvaro s'auie d'inclinar entà qu'eth sòn alend, quan parlaue, hereguèsse leugèrament eth cap graciós e petit dera dauna. Semblaue ua ombra protectora, un abric, un emparament; s'estaue ben damb aqueth òme coma ua fortalesa. Ana, mentre escotaue, damb eth front inclinat, guardant es pèires deth pati, que podie veir de reuelh er abric clar, molt pulcre deth brave mosso. En Alvaro en botjar-se damb quauqua vivacitat, deishaue ar aire un perhum qu'Ana eth prumèr viatge que lo sentec credec deliciós, dempús temible; un perhum que deuie marejar lèu lèu; era non lo coneishie, mès deuie auer quauquarren de tabac bon e de d'autes causes purament masculines, mès solet d'òme elegant. A viatges era man der interlocutor s'emparaue sus er avant-pièch dera hièstra; Ana vedie, sense podè`c remediar, uns dits longui, fini, de cutis blanc, venes blues e ungles polides, ovales e ben talhades. E se baishaue mès es uelhs, entà qu'er aute non vedesse que li contemplaue es mans, vedie eth pantalon que queiguie en graciosa corba sus un pè estret, long, cauçat damb gust ultra-vetustenc. Que non podie auer pecat ne causa semblabla en reconéisher que tot aquerò ère agradiu, semblaue ben e deuie èster atau.

Ana entenie vagament es sorrolhs dera codina a on Pedro dispausaue damb votzes de comandament es preparatius deth dinar; es rumors des hònts deth pati e es arridalhades e crits deth sòn marit, de Visita, d'Edelmira e de Paco, qu'anauen e venguien pes escales, pes correders, peth uart, per tota era casa.

Que non auie vist entrar ath Provedidor. Visita s'apressèc ara hièstra entà dider-li ara aurelha:

- Hilheta, se vòs, te pòs conhessar ara, vaquí ath pair espirituau… ja dinarà damb tu.

Ana s'estrementic e se separèc de Mesia sense guardar-lo.

- Ola, ola, didec en Victor qu'entraue balhant eth braç ara robusta e colorada Edelmira, hemneta mia, qu'ètz, donc, de charradissa damb aguest cavalièr?
- Donques aciu que m'auetz damb era mia parelheta, ei aquerò, en justa resvenja.

Sonque Edelmira arric era gràcia, qu'auie entada era nauetat. Passèren toti en salon a on èren es auti convidadi: Obdulia parlaue damb eth Magistrau e Joaquinito Orgaz; eth Marqués discutie damb Bermúdez, qu'inclinaue eth cap ara dreta, daurie era boca enquias aurelhes arrint, e damb era màger cortesia deth mon botaue en dobte es afirmacions deth magnat.

- Òc, senhor, jo esbauçaria San Pedro sense cap inconvenent e haria eth mercat…
- Ò, per Diu, senhor Marqués!... non me pensi que vos… gausèssetz… es vòstes idèes.
- Es mies idèss son ua auta causa. Eth mercat dera ortalècia non pòt contunhar ar aire liure, ath tempèri.
- Mès San Pedro ei un monument e ua gloriosa reliquia.
- Qu'ei ua roïna.
- Non tant… Eth Magistrau intervenguec en tot húger d'Obdulia, que ja l'assetjaue, segontes auien previst Paco e Visita.

Quan entrèc en salon era Regenta, De Pas interrompec ua frasa tranquilla e eleganta, pr'amor que non podec mens, e s'inclinèc saludant sense grana confiança.

Darrèr d'Ana apareishec Mesia, qu'amiaue era caròla quèrra alugada e s'apraiaue era ròia e sedosa mostacha. Venguie guardant entà dauant, coma aqueth que ve çò que va pensant e non ei ath sòn dauant. Eth Magistrau li balhèc era man que Mesia sarrèc mentre didie:

- Senhor Magistrau, qu'ei un plaser…

Se tractaue pòc e damb molt compliment. Ana les vedec amassa, es dus nauti, un shinhau mès Mesia, es dus prims e elegants, cada un segontes eth sòn genre. Mès fòrt eth Magistrau, mès nòble de formes en Alvaro, mès intelligent per gèsti e guardada eth clèrgue, mès corrècte de faccions er elegant .

En Alvaro ja guardaue ath Provedidor damb prevencion; eth Provedidor non sospechaue qu'en Alvaro podesse èster er enemic temptador dera Regenta; se non l'estimaue guaire ère per çò de considerar perilhosa entara pròpria influéncia der aute en Vetusta, e perque sabie que sense èster adversari declarat e blagaire dera Glèisa, non l'estimaue. Quan lo vedec damb Anita ena hièstra, parlant tan distrèts des auti, sentec en Fermin un malèster qu'anèc creishent mentre li calec demorar era sua preséncia.

Ana li hec un arridolet damb doçor franca e nòbla e damb ua umilitat pudorosa qu'alludie, damb era rojor leugèra que mostraue, as secrets cohessats era tarde anteriora. Rebrembèc tot çò que s'auien dit e qu'auien parlat coma arrés en mon damb aqueth òme que l'auie vantat era aurelha e era anma damb paraules d'esperança e consolament, damb promeses de lum e poesia, de vida importanta, tenguda en quauquarren bon, gran e digne de çò qu'era sentie ath sòn laguens, coma se siguesse eth hons dera sua anma. Enes libres quauqui viatges auie liejut bèra causa atau, mès, quin vetustenc sabie parlar d'aguesta manèra? E ère molt diferent liéger tan bones e beròies idèes, e entener-les d'un òme de carn e uas, qu'auie ena votz ua calor doça e enes letres fiulantes musica, e mèu enes paraules e movements. Tanben rebrembèc Ana era carta que pòques ores abans l'auie escrit, e aquerò ère un aute laç agradiu, misteriós, que hège gatalhèues ara sua manèra. Era carta ère innocenta, la podie liéger eth mon sancer; ça que la, ère ua carta de qué podie parlar a un òme, que non ère eth sòn marit, e qu'aguest òme auie dilhèu sauvada apròp deth sòn còs e qu'en era pensaue dilhèu.

Non sajaue Ana d'explicar-se com aguesta emocion leugèrament voluptuosa se compladie damb eth clar concèpte qu'auie dera sòrta d'amistat qu'anaue neishent entre era e eth Magistrau. Aquerò que sabie cèrtament ère qu'en Fermin ère era sauvacion, era promesa d'ua vida vertuosa sense engüeg, plia d'ocupacions nòbles, poetiques, qu'exigien esfòrci, sacrificis, mès que plan per aquerò autrejauen dignitat e granesa ara existencia mòrta, animau, insuportabla que Vetusta l'auie aufrit enquiath moment. Per aquerò madeish que n'ère segura de sauvar-se dera temptacion francament criminau d'en Alvaro, en tot autrejar-se a en Fermin, volie desfisar eth perilh e se deishaue guardar es vistons per aqueri uelhs grisi, sense color definit, transparents, hereds lèu tostemp, que de pic s'alugauen coma era lum d'un fanau, dident damb es sues ahlamades desvergonhades que d'eres non auien dret a queishar-se. S'Ana, espaurida, un aute còp cercaue emparament enes uelhs deth Magistrau, hugent des auti, non trapaue senon eth telon de carn blanca que les caperaue, aqueres paupetes insignificantes que ne tansevolh exprimien discrecion, en quèir damb era casta oportunitat d'ordenança.

Mès en parlar, en Fermin non auie cap inconvenent de guardar as hemnes; guardaue tanben ara Regenta, pr'amor qu'alavetz es sòns uelhs non èren senon ua manèra de puntuacion des paraules; aquiu non i auie sentiment, non i auie qu'intelligéncia e ortografia. En silenci e cara a cara ère era manèra qu'eth non guardaue as senhores s'auie testimònis.

En Alvaro vedec que mentre era convèrsa generau tenguie a toti es convidadi, que demorauen en salon, de pès era majoritat, era votz que les cridèsse ara taula; Ana dissimuladament s'auie apressat ath Magistrau e ath costat d'un balcon li parlaue un shinhau trebolada e molt baish, mentre arrie rogida.

Mesia rebrembèc çò que Visitacion l'auie dit era tarde anteriora: *compde damb eth Magistrau qu'a molta teologia parda*. Sense qu'arrés l'ahisquèsse ère eth ja molt capaç de pensar grossièrament de clèrgues e hemnes. Non credie ena vertut; aqueth genre de materialisme qu'ère era sua religion, l'amiaue a pensar qu'arrés podie resistir es impulsi naturaus, qu'es clèrgues eren ipocrites de besonh, e qu'era luxuria mau refrenada se les escapaue a gargolhs per a on podie e quan podie. En Alvaro, que sabie presentar-se coma un personatge de novèla sentimentau e idealista, quan ac demanauen es circonstàncies, ère en aquerò que cridaue *El Lábaro* eth santuari dera consciéncia, un cinic sistematic. Generaument envejaue as prèires que cohessauen as sues aimantes e les cranhie. Quan eth auie molta influéncia sus ua hemna, l'enebie cohessar-se. "Sabie moltes causes". Enes moments de passion desenfrenada qu'eth arrossegaue *ara hemna* tostemp que podie, entà hèr-la degradar e gaudir eth de vertat damb quauquarren nau, obligaue ara sua victima a despolhar era anma ena sua preséncia, e es aberracions des sensi se transmetien ara lengua, e brotoauen entre amorasses absurdes e punets asenadi, confessions vergonhoses, secrets de hemna que Mesia saborejaue a apuntaue ena memòria. Coma un mau clèrgue, qu'abuse deth confessionari, sabie en Alvaro flaquitges comics e hastigosi de molti marits, de molti aimants, es sòns ancessors, e en nombre d'aqueres croniques escandaloses entrauen, coma part molt importanta deth cabdau d'obscenitats, es pretencions lubriques des *sollicitants*, es sòns extraviaments, digni de pietat quauqui viatges, repugnanti e odiosi era màger part. Capinaut d'aquera sciéncia, Mesia generalizaue e se pensaue èster ena vertat, e emparar-se en "hèts repetidi enquiar infinit" quan asseguraue qu'era hemna cèrque en clèrgue eth plaser secret e era voluptuositat espirituau dera temptacion, mentre eth clèrgue abuse, sense cap excepcion, des auantatges que l'aufrís ua institucion "qu'eth sòn caractèr sagrat en Alvaro non discutie…" dauant dera gent, mès que remie enes sues solituds de materialista en ueitau francés, de materialista ar estil *commis-voyageur*.

Non pensaue, Diu l'age, qu'eth Magistrau cerquèsse ena sua naua hilha de peniténcia era satisfaccion de grossièrs e vulgars apetisi; ne eth gausarie a tant, ne damb dauna coma aquera ère possible sajar semblables abusi… mès, "per çò de fin, per çò de fin" (repetie en tot pensà'c), çò mès probable ei que volgue sedusir ad aguesta beròia hemna, desocupada, ena flor dera vida e sense estimar.. "Òc, aguest prèire vò hèr madeish que jo, sonque que de ua auta manèra e damb es recorsi que l'autrege eth sòn estat e eth sòn mestièr de confessor… Ò!, auie d'acodir abans entà empedí'c, mès ara non posqui, encara non è autoritat entà tant". Aguestes e d'autes reflexions parières botèren a Mesia de mala encolia e anujat contra eth Magistrau, qu'era sua influéncia en Vetusta, especiaument sus eth sèxe fèble e devòt, lo shordaue hège ja molt de temps.

- De sòrta qu'aguesta tarde ja non podie èster?, didie Ana damb votz umila, doça e tremolosa.
- Non senhora, responec eth Magistrau, damb eth timbre d'un zefir entre flors; çò mès important ei complir era volontat d'en Victor, e enquia e tot auançar-se ada era quan siguesse possible. Aguesta tarde, alegria e arren mès qu'alegria. Deman d'ora…
- Mès vos vatz a shordar… que non auetz eth costum de vier ena Catedrau ad aguesta ora…
- Qu'ei parièr, ja vierè deman, ei un déuer… e ei entà jo ua satisfaccion poder servir-vos, amiga mia…

Que non ère en aguestes paraules, d'ua galantaria vulgara, a on i auie era doçor inefabla que trapaue Ana en aquerò qu'entenie: ère ena votz, enes movements, ena aulor *d'encens espirituau* que semblaue entrar ena anma.

Quedèren qu'a londeman peth maitin, molt d'ora, en Fermin demorarie ena sua capèra ara Regenta entà cohessar-se.

- "E mentretant, non pensar en causes serioses; divertir-se, esmarrar, coma mane eth senhor Quintanar, qu'ath delà d'auer eth dret de mandà'c, ac demane molt senadament. Ei molt possible que es vòstes… tristeses, aguestes inquietuds… (eth Magistrau se rogic leugèrament, e li tremolèc un shinhau era votz, pr'amor que hège allusion as confidéncies dera tarde anteriora), aguestes angónies que vos queishatz agen molt de nervioses e tanben posquen guarir-se, ena part que correspon ath mau fisic, damb aguesta naua vida que vos conselhen e vos exigissen. Òc, senhora, per qué non? Ò, hilha mia, quan mos coneisham milhor, quan sapiatz se com pensi en matèria de *plasers mondans*… (èren es sues frases) es *plasers deth mon* posquen èster, entà ua anma ferma e ben alimentada, passatemps innocent, enquia e tot insipid, insignificant; distraccion utila, que se profite coma ua medecina insipida, encara qu'eficaça…

Ana comprenie perfèctament. "Que volie díder eth Magistrau que quan era gaudisse des delícies dera vertut, es divertiments que damb eri podie padegar-se eth còs li semblarien jòcs mainadencs, vulgars, sense gràcia, boni solet perque la distreiguien e li dauen repaus ar esperit. Comprenut. A tot darrèr atau ère era ara, la divertien tan pòc es balhs, es teatres, es passegi, es taulejades de Vetusta!".

Quintanar s'apressèc, e coma entenesse a en Fermin repetir qu'ère igienic er exercici e molt saludabla era vida alegra, distrèta, aplaudic ath Magistrau damb afogadura, e enquia e tot aumentèc era sua satisfaccion quan se'n sabec de qué ja non cohessarie a Ana aquera tarde.

- Absurd! didec en Fermin; aguesta tarde entath camp… entath Vivero…
- A dinar, a dinar! cridèc era Marquesa des dera pòrta deth salon a on acabaue de recéber era notícia.
- Santa paraula! exclamèc eth Marqués.

Cada un hec quauquarren en aunor der anonciament, e toti parlant, hènt gèsti, contents, "sense ceremònies", que non calien ena casa dera senhora Rufina, passèren entath minjador. Es marquesi de Vegallana sabien tractar as sòns convidadi damb totes es normes dera etiqueta hastigosa dera aristocràcia provinciana; mès en aguestes hèstes d'amics intims, que de bon voler s'excludien as parents que non gaudien de cèrtes confiances, se comportauen coma quinsevolh plebèu ric, encara que sense pèrder, enquia e tot enes majores expansions, quauqui aires de distincion e elegància vetustenca que les hèren abituaus. Eth Marqués auie er art de saber balhar-se ton *sense compliments*, coma eth didie ena pròsa mès utila que parlèc cap aristocrata.

"Eth dinar ère de confiança, ja se sabie". Aquerò volie díder qu'eth Marqués e era Marquesa, non deisharien de cornèr es sues manies e capricis gastronomics en consideracion as convidadi; mès aguesti serien tractadi a còs de rei; era confiança en aquera taula non significaue escassetat e deishadesa; se prescindie dera liurèa, dera vaishèra de plata, eretada d'un Vegallana, naut dignatari de Mexic, des ceremònies shordaires, mès non des vins esquisti, des aperitius e entremesi qu'ère famosa aquera taula, ne, fin finau, de minjar çò de milhor que produie era fauna e era flòra dera província en aigua, tèrra e aire. D'auti aristocrates disputauen a Vegallana era supremacía en question de noblesa o riquesa, mès degun s'atrevie a remir qu'era codina e eth cerèr deth Marqués èren es prumèrs de Vetusta.

Normaument era Marquesa se hège servir per gojates de vint ans, beròies, fresques, alègres, ben vestides e netes coma er aur.

- “Aquerò serà de mau ton, didie, mès toti es mèns convidadi queden contents d’aguest servici”.
- “Pr’amor qu’è observat, higie, qu’as senhores non les agraden, normaument, es sirvents; non tachen es uelhs en eri, e as òmes tostemp les agraden es bones mosses, encara que sigue ena sopa”.

Paquito auie cuelhut damb entosiasme ena innovacion dera sua mama dident: “Qu’ei aquerò! Aguesta servitud de puncèles semble qu’alègre; me rebrembe es orjadaries e quauqui cafès dera Exposicion…” Ath Marques l’ère indiferent eth cambiament. De totes manères eth non pecaue en casa ne tansevolh laguens deth *casco* dera poblacion.

Eth minjador ère quadrat, auie vistes entath uart e entath pati mejançant quate granes hièstres qu’arribauen enquiath tet, que non ère massa naut. En cada hièstra i auie botat era Marquesa flors en tèsti, jardinères, gèrles japoneses, mès o mens autentiques e contrastauen es colors viui e metallics d’aguesta exposicion de flors damb es sevèrs tons deth noguèr mat en hustatge deth tet e se mostrauen en moldures e taulèrs des grani armaris, de cristaus, qu’enrodauen eth minjador en tot er espaci que deishauen liures es uets e un gran sofà arrimat a un testèr. Tanben ornauen es parets, aquiu a on i cabie, quadres de pòc gust, mès toti alludien as multiples formes deth ben minjar. Aquiu era caça deth temps que se l’acodie a Vegallana deth feudalisme; era castelhana en palafré; eth page as pès damb eth falcon en punh lheuat sus eth cap; era agaça aquiu e enes bromes de color de mijò; mès endarrèr eth patron d’aqueri bòsqui, deth castèth rocós e deth poblet que se perd ena luenhor; dauant ua scèna de novela de Feuillet, caça tanben, mès sense agaça, sense falcon, ne senhor feudau: un cornèr deth bòsc, ua dauna que monte ara anglesa, e un cavalièr que li va darrèr prèst, segontes toti es senhaus, a punar-li ua man tanlèu la posque cuélher…En un aute costat ua taula enrambolhada; mès enlà un cerèr d’un realisme insofrible dempús de dinar. E finaument, en tet, ena verticau deth centre dera taula, en un medalhon, eth retrait de Jaime Balmes, sense que se sabesse per qué e entà qué. Qué hè aquiu eth filosòf catalan? Eth Marqués non ac a volgut explicar ad arrés. A Bermúdez li semble un absurd. Ronzal ditz qu’ei un “anacronisme”; mès, a maugrat d’aguestes e de moltes autes mormolhacions, consèrve en medalhon a Balmes e non da explicacions eth cap deth partit convervador de Vetusta.

Ara Marquesa li semble aguesta ua des pegaries mens pesades deth sòn marit.

Se seigueren es convidadi: non auec mès cagires destinades qu’es de dreta e quèrra des patrons dera casa. Ara dreta dera senhora Rufina se seiguec Ripamilan e ara sua quèrra eth Magistrau; ara dreta deth Marqués era senhora Petronila Rianzares e ara quèrra en Victor Quintanar. Es auti a on voleren o poderen. Paco ère entre Edelmira e Visitacion; era Regenta entre Ripamilan e en Alvaro; Obdulia entre eth Magistrau e Joaquin Orgaz; en Saturnino Bermúdez entre era senhora Petronila e eth capelhan des Vegallana. En Victor auie ara sua quèrra a en Robustiano Somoza, eth mètge dera noblesa, que minjaue damb eth tovalhon estacat ath còth damb un graciós nud.

Eth Marqués, abans qu’es auti se mingèssen era sopa, se servic un gran plat de sardines, mentre parlaue damb era senhora Petronila der esbauçament de San Pedro, qu’ara dauna li semblaue ignominiós. Es convidadi, mentretant, s’entretenguien damb es variadi, rics e estranhs entremesi. Que ja ac sabien! Èren en confiança e auien de respectar es costums que toti coneishien. Vegallana començaue tostemp damb es sardines; se n’avalaue ues quantes dotzènes, e de seguit se lheuaue, e discrètament despareishie deth minjador. D’acòrd damb un costum inveterat toti heren veir que non se n’encuedauen dera absència deth Marqués; e dempús arribèc e se servic era sopa. Quan eth patron dera casa tornèc ath sòn sèti, ère un shinhau palle e sudaue.

- Qué tau? preguntèc era Marquesa entre dents, mès damb eth gèst que damb es pòts.

E eth sòn espós contestèc damb ua inclinacion de cap que volie díder:

- Perfèctament, mentre se servie un bon plat de sopa de tortuga. Eth Marqués ja non auie es sardines en còs.

Un aute mistèri coma eth de Balmes en tet.

Era Marquesa hège es sòn minjars particulars, qu'en eri ja arrés se i fixaue; minjaue leituga damb lèu toti es plats e tot ac arrosaue damb vinagre e ac onhie damb mostarda. Es sòns vesins coneishien es capricis dera taula e la servien sollicits, damb mòstres de grana experiéncia en aqueres combinacions d'amaniments vinagradi qu'ajudauen ara patrona dera casa. Ripamilan, mentre discutie afogat damb eth sòn amic en Victor, de pès, botjant eth cap coma damb un resòrt, apraiaue era amanida tresau dera Marquesa, damb ua adretia de maquina en bon usatge e era senhora lo deishaue hèr, tranquilla, encara que sense deishar-li de uelh es mans, segura dera capitada deth petit canonge.

- Senhor mèn! cridaue Ripamilan, mentre dissolie sau en plat dera senhora Rufina botjant er òli e eth vinagre damb era punta deth guinhauet. Senhor mèn!, jo me pensi qu'eth senhor de Carraspique ei en sòn perfècte dret e sabi pas d'a on vos vien aguestes idèes dissolventes qu'en quaranta ans qu'amiam en tracte non l'è coneishut…
- Escotatz, vos, mau clèrgue! exclamèc Quintanar, qu'ere de mol bon umor e començaue a senter-se rejoenut; jo pro que sai çò que me digui, e ne tu ne cap aute calavèra, ueitanton coma tu, me balhe a jo leçons de moralitat. Mès jo sò liberau…
- Pegaries! Mès liberau aué qu'ager e deman mès qu'aué…
- Molt ben! molt ben! cridèren Paco e Edelmira, que tanben se sentien joeni; e obliguèren a en Victor a tumar es copes.

Tot aquerò èren badinades; ne en Victor ère aué mès liberau qu'ager, ne tractaue de vos a Ripamilan, ne l'auie per calavèra; mès d'aguesta manèra se manifestaue aquiu era alegria qu'a toti es presents les comunicaue eth vin transparent que ludie en fin cristau, ja damb reflèxi d'aur, ja damb misteriosi tornasòls de tuta magica, en amarant e violèta escur deth Burdeos qu'en eri se banhauen es arrais mès atrevidi deth solei, qu'entraue trauessant era verdor deth huelhatge, tapís des hièstres deth pati. Per qué non alegrar-se? per qué non arrir e bestiejar? Tot qu'ère alegria: aquiu en uart es rumors dera aigua e des arbes que botjaue eth vent, cantics lhòcos d'audèths blagaires; des hièstres deth pati arribauen perhums amiadi per aire que hègen sonar es huelhes des plantes. Es hònts de baish èren ua orquèstra qu'acompanhaue ara rambalhosa taulejada; Pepa e Ròsa vestides de colorets, mès damb vestits de bon talh, sarradi, airoses, netes coma ermines, sinuoses quan caminauen damb haudes sonores, alègres, ròsa ua, morena coma mulata era auta qu'auie nòm de flor, servien damb gràcia, rapiditat, bon umor e capitada, mostrant as òmes dents de pèrles, inclinant-se damb es plates damb vantariosa umilitat, de sòrta que Ripamilan didie qu'aqueth dinar presentat atau ère mès qu'atractiu.

Es dera taula corresponien ara alegria ambientau; arrien, cridauen ja, s'obsequiauen, se laudauen mutuaument damb escarnis discrèts, mejançant *antifrasis*; ja se sabie qu'ua censura desvergonhada volie díder tot çò de contrari: qu'ère un elògi sense pudor.

Ena codina i auie ressons dera alegria deth minjador; Pepa e Ròsa, quan entrauen damb es plats anauen arrint encara der espectacle que deishaue aquiu laguens; en tota era casa non auie en aqueth moment qu'un personatge totafèt seriós: Pedro eth codinèr.

Que ja se divertirie dempús; mès ara pensaue ena sua responsabilitat; anaue e venguie, dirigie aquerò coma se siguesse ua batalha; pistaue a viatges pera pòrta deth minjador e corregie es leugèrs

errors deth servici damb guardades magnetiques as quaus aubedien Pepa e Ròsa coma automates, disciplinades a maugrat dera expansion e deth rambalh, coma veteranes.

Dempús de Pedro es mens rambalhosi èren era Regenta e eth Magistrau; a viatges se guardauen, arrien. De Pas dirigie era paraula a Anita de quan en quan, estirant entada era eth bust per darrèr dera Marquesa entà deishar-se escotar; en Alvaro les observaue alavetz, silenciós, es celhes arroncilhades, sense pensar que lo guardaue Visitacion, qu'ère ath sòn costat. Ua cauishigada discrèta dera deth Banc lo treiguie des sues distraccions.

- Trissen, trissen, didie Visita.
- Eth qué?, preguntaue era Marquesa que minjaue sense parar e molt contenta entre eth rambalh. Qué ei çò que trisse?
- Es peberòts, senhora. E en Alvaro agraïe a Visitacion eth sòn avís e tornaue a calar-se ena charradissa generau, amagant coma podie eth sòn engüeg qu'entath sòn laguens cridaue sobeiran.

"Causa mès estranha! Ère en tot tocar eth vestit e a viatges enquia e tot sentie un jolh dera Regenta, dera hemna que desiraue (quan se veirie eth en ua auta?) e ça que la, s'engüejaue, li semblaue qu'ère sobrèr aquiu, segur de qué aqueth dinar non li servirie entad arren entàs sòn plans, e de qué era Regenta non ère hemna que s'alegrèsse en taus ocasions, aumens per ara".

"Que serie ua grana imprudéncia hèr un pas mès; se jo profitèssa era excitación deth dinar me perderia pendent molt de temps ena animositat d'aguest senhora, ne sò segur de qué era tanben se sent excitadeta, de qué tanben ei en tot pensar enes mèns jolhs e enes mèns codes, mès qu'encara non ei temps de profitar aguesti auantatges fisiologics…. Aguesta ocasión non ei ocasión… Ja veiram en Vivero; mès aciu arren, arren; per mès que n'aja talents". E ère mès fin damb Anita, l'obsequiaue damb era distincion qu'eth sabie hèr, mès arren mès. Visitacion vedie visions. "Qué ere aquerò?" Guardaue estonada a Mesia quan arrés se n'encuedaue, e daurie molt es uelhs, holant es caròles, gèsti que hègen veir quauquarren coma aquerò:

"Me sembles un ingenú, e m'estone que sigues hèt un timid quan jo t'è botat ath sòn costat damb era milhor intencion".

Mesia, coma tota responsa, s'apressaue alavetz ada era, li cauishigaue un pè; mès era deth Banc lo recebie a copets de pè, damb era quau causa li hège veir "qu'ère tambor de marina" e que seguie dominant en era eth critèri qu'auie presidit eth boet dera tarde anteriora.

Paco non s'atrevie a cauishigar ara sua *cosia naua*, mès l'auie encantada damb es sues badinades de senhoret fin, que viuec e *se divertic* en Madrid. Ath delà, flairaue tan ben eth cosin e a causes tan fresques e ath còp tan delicades e elegantes! Aquiu, en sòn pòble, Edelmira auie pensat molt en Marquesito, ath quau auie vist dus o tres viatges quan ère era molt petita e eth un adolescent. Ara lo vedie coma nau e superaue en molt es sòns sauneis e imaginacions; ère mès beròi, mès ròi, mès alègre e mès gròs. Eth Marquesito vestie aquera tarde un vestit d'alpaca fina, de color de garbanço, gilet deth madeish color e cauçaue ues baboches d'ostiu qu'Edelmira consideraue er arràs dera elegància, encara que semblaue causa de turcs. Es pendolhs deth cosin, era camisa de color, era corbata, es anèths rics e vistosi, es mans que semblauen de sehoreta, tot aquerò encantaue a Edelmira qu'ère tanben molt amiga dera neteja e dera salut.

Paco auie anat apressant ua cama ara hauda dera joena; finaument sentec ua dueretat suau e ja anaue a arrecular, mès era mainada s'estèc tan tranquilla qu'eth cosin se deishèc era cama sarrada aquiu coma se l'auesse desbrembat. Era innocéncia d'Edelmira ère tan pòc espaventosa que Paco s'aurie pogut depassar e cauishigar-li un pè sense qu'era protestèsse per senter-se lastimada. "Ath delà,

pensaue era joena, aquerò son causes d'aciu"; era tradicion condaue meravilhes mès granes dera casa des oncles.

Obdulia, seiguda dauant, guardaue a viatges damb languison ara arroganta parelha. Se'n brembaue deth solei d'iuèrn dera tarde anteriora. Paco ja se n'auie desbrembat! non pensaue mès qu'en aquera beresa fresca, flairant a èrba e romanin que venguie deth pòble a alegrar-li es sensi. Mès era veuda, dempús de consagrar un rebrembe trist as sues aventures dera vesilha, se virèc entath Magistrau insinuanta, provocatiua; sajaue de marejar-lo damb es sòns perhums, damb es sues guardades de *telon rapid*, e damb guairi recorsi dispausaue e podie tier contra semblable òme e en taus circonstàncies. De Pas responie damb mala simulacion as coquinaries d'Obdulia e non l'agraïe ne tansevolh er olocaust que li hège des obsèquis de Joaquin Orgaz, qu'era mespredaue damb mau dissimulat enfasi.

A Joaquinito se lo hègen a vier es diables. "Aquera hemna ère ua… tau… e ac didie en flament ath sòn laguens.

Pr'amor que, non ère en tot botar-li còrnes ath Provedidor? Aquerò que non ac notauen, o simulauen non veir es auti convidadi, ac observaue eth, pr'amor que l'interessaue. Mès non se balhaue per vençut, persutaue en galantejar ara veuda, simulant non veir çò deth Magistrau. Normaument, Obdulia e Joaquinito s'entenien. "Senhor! Be n'auie balhat de cites ena carbonèra! Qu'ei vertat qu'eth non podie vantar-se d'auer cuelhut aquera plaça… desmantelada; non auie gaudit des valors suprèms… encara. Mès, en fin, auançaments… arres… o coma se volgue cridar aquerò, plan que òc. Ò, s'eth arribaue a véncer complètament, e atau ac demoraue, ja li pagarie era aqueri mesprètzi capriciosi, aqueri cambiaments d'umor, e aquera umiliacion de pospausar-lo a un *carca*".

Eth que non demoraue arren, eth qu'ère totafèt desenganhat, trist enquiara mòrt, ère en Saturnino Bermúdez. Dempús dera scèna dera Catedrau a on credie auer auançat tan (plan a còsta dera sua consciéncia) non auie tornat a veir a Obdulia; e aqueth maitin, quan s'apressèc ada era entà dider-li guaire auie patit damb era abséncia d'aqueri dies (encara qu'amagant es restrenhiments que l'auien hèt estàr-se en lhet), quan anèc a dider-li ara aurelha eth petit discors qu'amiaue premanit, estil Feuillet passat pera sacristia, Obdulia l'auie virat era esquia, e non un viatge, senon tres o quate, en tot hèr-li veir clarament, que *non erat hic locus*, qu'ada eth sonque lo tolerarie ena glèisa.

"Atau èren es hemnes! atau ère particularament aquera hemna! Entà qué estimar-les? Entà qué perseguir er ideau der amor? O, milhor dit, entà qué estimar as hemnes viues, de carn e uas? Qu'ère milhor soniar, seguir soniant". Atau pensaue melancolic Bermúdez, qu'auie eth vin trist, mentre contestaue distrèt, encara que molt heredament, ara senhora Petronila Rianzares que se tenguie a hèr en votz baisha un panegiric deth Magistrau, era sua idòla. Bermúdez guardaue de quan en quan ara Regenta, ara quau auie estimat en secret, e d'auti viatges a Visitacion, ara quau auie estimat quan ère eth adolescent, ena epòca qu'era deth Banc, segontes males lengües, s'escapèc damb eth sòn nòvi per un balcon. Ne tansevolh Visitacion l'auie hèt cabau ena sua vida; james l'auie guardat damb es uelhs arropidi que damb eri era credie encantar; que non ère mesprètz; ère qu'entàs senhores de Vetusta, Bermúdez ère un sabent, un sant, mès non un òme. Obdulia auie descubèrt aqueth baron, mès auie mespredat de seguit eth descurbiment.

Eth Magistrau, Ripamilan, en Victor, en Alvaro, eth Marqués e eth mètge amiauen eth pes dera convèrsa. Vegallana e eth Magistrau se tenguien as ahèrs seriosi, mès Ripamilan e en Victor balhauen a tot eth debat un trait hestiu e toti acabauen cuelhent-ac a badinada. Eth Marqués, quan se sentec fòrt, gràcies ath sabent equilibri gastric de liquids e solids qu'eth determinaue damb grana traça, persutèc en sòn esperit de reformista complètament. "Au! que volie esbauçar a San Pedro, e que non se li parlèsse des sues idèes; ath dela, eth non ère un fanatic, ne eth partit convervador

s'auie de confóner damb cèrtes doctrines ultramontanes; ath delà d'aquerò, ua causa ère era religion e ua auta es interèssi locaus; eth mercat caperat entà ortalècies ère necessari. Er emplaçament? un de solet, non admetie discusion en aquerò, era plaça de San Pedro; mès com? a on? Mejançant er esbauçament dera roïnosa glèisa".

Era senhora Petronila protestaue invocant era autoritat deth Magistrau. Eth Magistrau votaue damb era senhora Petronila, mès non aportaue es sòns arguments. Ripamilan, qu'auie es uelhs coma dues granisses, cridaue:

- Dehòra aguest iconoclasta! Es ortalècies, es ortalécies! Aquerò vò díder que V.E., senhor Marqués, era religion, er art e era istòria non l'impòrten un sò horadat?
- Plan ben, paisan! cridèc en Victor, de pès, damb ua copa de Champanh ena man.
- Que non i a formalitat, non se pòt discutir, didie eth Marqués; aguest Quintanar aplaudís ara ar aute e abans se cridaue liberau.
- Mès qué a a veir?
- Non voletz esbauçar era glèisa, mès volietz ex – claustrar as hilhes de Carraspique…
- Ua simpla secularizacion.
- Victor, Victor, asenades non…gausèc díder era Regenta arrint.
- Que son badinades, avertic eth Magistrau.
- Com badinades? cridèc eth mètge. A fe de Somoza, que s'en Victor ataque ath mèn cosin Carraspique de broma, jo agarri era espada, l'ataqui seriosament e es canes se tornen lances. Senhors, aquera mainada se poirís…

S'acabèc era discusion, sense causa, o per causa des bugassi deth vin, milhor dit. Toti parlauen; Paco volie tanben secularizar as monges; Joaquinito Orgaz comencèc a díder facècies que costauen molt arrir ara Maquesa e a Edelmira. Visitacion arribèc a lheuar-se dera taula entà picar damb eth ventalh dubèrt as que manifestauen idèes pòc ortodòxes. Pepa e Ròsa e es autes sirventes arrien discrètament, sense gausar cuélher part en desorde, mès un shinhau mens disciplinades que quan comencèc eth dinar. Pedro ja non pistaue pera pòrta. S'auien trincat dus copes.

Es audèths deth uart se metien enes arrominguères des hièstres entà veir se qué ère aquerò e barrejauen es sòns crits cascalhejaires e agudents ath generau tarrabastalh.

- Eth cafè ena glorieta! ordenèc era Marquesa.
- Ben, ben,cridèren en Victor e Edelmira, que, cuelhudi deth braç e entre acòrds dera marcha reiau (didie er ex - regent), que tocaue aquiu laguens Visitacion en un piano desafinat, se filèren es prumèrs entath uart, seguidi de Paco, entestadit en cénher es canes d'en Victor damb ua corona d'irangèr. L'auie trapat en un armari dera cramba dera sua fraia Emma. Aquiu anaue a dormir Edelmira: Gesseren toti en uart, qu'ère gran, enrodat, coma eth parc des Ozores, d'arbes nauts e d'espessa copa, qu'amagauen ath vesiat gran part deth recinte. En Victor, Paco e Edelmira corrien pes caminòus luenh entre es arbes. En Alvaro balhaue eth braç ara Marquesa, e dauant d'eri, arturada pera convèrsa dera senhora Rufina anaue Anita, mossegant huelhes de bois des pertèrres, damb eth front inclinat, es uelhs ludents e es caròles rogides. Eth Magistrau s'auie quedat darrèr, en poder dera senhora Petronila Rianzares que li parlaue d'un ahèr seriós: era casa des *Hermanitas de los Pobres*, que se bastie apròp der Espolon, en terrens autrejadi pera senhora Petronila, damb admiracion e aplaudiment de tota era Vetusta catolica. Era de Rianzares ère veuda d'un ancian intendent dera Habana, que l'auie deishat ua fortuna des mès respectables dera província; gran part des sues rendes les tenguie ath servici dera Glèisa, e especiaument a dotar monges, lheuar convents e protegir era causa de *En Carlos*, mentre siguec en armes eth partit. Se credie pòc mens que papesa e s'aurie atrevit a excomuniar a quinsevolh provisionaument, segura de qué eth papa sancionarie era sua excomunion; tractaue de tu a tu ath Bisbe, e Ripamilan, que

non la podie veir perque ere un pòcvau, segontes eth, la cridaue eth Gran Constantin, hènt mencion ar Emperador que protegic ara Glèisa. “Pense era brava senhora que per auer sabut conservar dignament es tòques dera veudedat e per lheuar edificis entà òbres pies, ei ua santa e pòc mens qu’eth Metropolitan”. Auie rason er Archiprèst; era senhora Petronila non pensaue qu’en protegir eth culte catolic e opinaue qu’es auti auien de passar era vida laudant era sua generositat e era sua castetat de veuda.

Non reconeishie entre tot eth clergat mès superior qu’eth Magistrau, ath quau consideraue mès qu’ath Bisbe; “qu’ère tot un gran òme que per umilitat viuie deishat de cornèr”. Eth Magistrau tractaue ara de Rianzares coma a ua reina, segontes er Archiprèst, o coma se siguesse eth bisbe mair; era l’ac arregraïe e l’àc pagaue estant eth sòn avocat mès eloqüent pertot. A on era siguesse, que non se mormolhèsse, non ac consentie.

Quan arribèren ena glorieta a on se començaue a mestrar eth cafè, era de Rianzares inclinaue eth sòn cap de fraire corporent apròp dera espatla deth Magistrau, dident damb es uelhs en blanc, e plia era boca de mèu:

- Au, amic mèn!... vos ac pregui jo…acompanhatz-me ath Vivero… sigatz amable… per caritat…

Eth Magistrau, non mens doç, suau e pegós, recebie damb plaser aqueth encens, darrèr deth quau i auirie tanti sòs.

- Senhora… encantat… se podessa… mès… me cau hèr, tàs sèt me cau estar…
- Ò, non, non vos desencusetz… Ajudatz-me vos, Marquesa, ajudatz-me a convéncer ad aguest escarrabilhat.

Era Marquesa ajudèc, mès siguec inutil. En Fermin s’auie prepausat non anar ath Vivero aquera tarde; comprenie que toti es que i anauen èren intims dera casa, mens eth; ja auie acceptat era convidada perque… non auie pogut mens, per ua feblesa, e non volie mès febleses. Qué auie de hèr eth en aquera excursion? Sabie qu’ath Vivero i anauen toti aqueri lhòcos, Visitacion, Obdulia, Paco, Mesia, a divertir-se damb massa libertat, a imitar viuament es jòcs mainadencs. Ripamilan l’ac auie dit diuèrsi còps. Ripamilan i anaue sense escrupuls, mès ja se sabie qu’er Archiprèst ère coma ère; eth, De Pas, non auie de presenciar aqueres scènes que sense èster precisament escandaloses… non èren entà èster vistes per un canonge formau. Non, non s’auie de prodigar; tostemp auie sabut tier-se en dificil equilibre de prèire sociable sense degenerar en mondan; sabie sauvar era sua bona fama. Era excessiua confiança, eth tracte massa familhau tocarie eth sòn prestigi; que non anarie ath Vivero. E pro que n’auie talents, plan; pr’amor qu’aqueth senhor Mesia s’auie tornat a apegar enes haudes dera Regenta e ja començaue en Fermin a sospechar s’aurie prepausi *non sanctos* eth celèbre Juan de Vetusta.

Era Marquesa, sense malícia, coma era hège es causes, cridèc ath sòn costat a Anita entà dider-li:

- Vene aciu, vene aciu, a veir se de tu ne hè mès cabau que de nosates aguest senhor displicent.
- De qué se tracte?
- D’en Fermin, que non vò vier en Vivero.

E en Fermin, que ja auie es caròles un shinhau alugades per tòrt des libacions mès freqüentes que de costum, se botèc coma ua cerida quan vedec ara Regenta guardar-lo cara a cara e díder damb vertadèra pena:

- Ò, per Diu, non sigatz atau, guardatz que mos balharatz a toti un desengust; acompanhatz-mos, senhor Magistrau…

En gèst, ena guardada dera Regenta podie veir quinsevolh e ac vederen De Pas e en Alvaro, ua expression sincèra de desengust: qu'ère ua contrarietat entada era era notícia que li balhaue era Marquesa.

Pera anma d'en Alvaro passèc ua emocion semblabla a un uscladura; eth, que coneishie era matèria, non dobtèc en qualificar de gelosia aquerò qu'auie sentut. Li hec ràbia entenè'c. "Volie dider-se qu'aquera hemna l'interessaue mès de çò que se pensaue; e auie obstacles, e de quina sòrta! Un prèire! Un prèire beròi, plan…" E alavetz es uelhs amortadi der elegant Mesia luderen en tachar-se en Magistrau que sentec eth còp dera guardada e la resistic damb era sua, en tot quilhar es puntes qu'auie enes vistons entre tanta molesa. A en Fermin l'espauric era impression que li costèc, mès qu'es paraules, eth gèst d'Ana; sentec un agraïment doç, un calor enes sues entralhes, totafèt nau; ja non se tractaue aquiu dera vanitat doçament vantada, senon d'ues fibres deth còr que non sabie eth com sonauen. "Qué dimònis ère tot aquerò!" pensèc De Pas; e alavetz precisament, siguec quan se trapèc damb es uelhs d'en Alvaro; siguec ua guardada que se convertic, en tumar, en un desfisament; ua guardada d'aguestes que foten boets; arrés se n'encuedèc dehòra d'eri e dera Regenta. Qu'èren ambdús de pès, apròp er un der aute, es dus arrogants, estiradi; era sarrada levita de Mesia, corrècta, sevèra, mostraue era sua gravetat damb non mens dignes e elegantes linhes qu'en mantèl ampolós, ieratic de clèrgue, que reludie ath solei, queiguent enquiara tèrra.

"Es dus li semblèren ara Regenta beròis, interessants, quauquarren coma Sant Miquèu e eth Diable, mès eth Diable quan encara ère Luzbel; eth Diable Arcàngel tanben; es dus pensauen en era, solide; en Fermin coma un amic protector, er aute coma un enemic deth sòn aunor, mès aimant dera sua beresa; era autrejarie era victòria ad aqueth que la meritèsse, ar àngel brave, qu'ere un shinhau mès naut, que non auie mostacha (que tostemp semblaue ben), mès qu'ère galant, elegant ara sua manèra, coma se'n pòt èster dejós d'ua sotana. S'auie de cohessar era Regenta, encara que pensant un moment mès en aquerò, que la compladie trapar ath sòn sauvador, tan aurós e valent; tan distinguit, coma didie Obdulia, qu'en aquerò auie rason. E sustot, aqueri dus òmes guardant-se atau per era, reclamant cada un damb finalitat desparièra era victòria, era conquista dera sua voluntat, èren quauquarren que trincaue era monotonia dera vida vetustensa, quauquarren qu'interessaue, que podie èster dramatic, que ja començaue a estar-ne. Er aunor, aquera endonvieta qu'ère tostemp enes vèrsi que recitaue eth sòn marit, ère protegit, que ja se sap, non calie pensar en eth; mès serie bon qu'un òme de tanta intelligéncia coma eth Magistrau la defenesse contra es atacs mès o mens temibles deth brave mosso, que tanpòc ère cap gargolha, que demostraue molt de tacte, grana prudéncia e çò qu'ère pejor, un interès vertadèr per era. Aquerò òc, ja n'ère convençuda, en Alvaro non volie vencer-la per caprici ne per vanitat, senon per vertadèr amor; solide qu'aqueth òme aurie preferit trapar-la celibatària. En realitat, en Victor ère un respectable destorbi.

Mès era l'estimaue, n'ère segura, l'estimaue damb ua afeccion filiau barrejada damb cèrta confiança conjugau, que valie aumens tant coma ua passion de un aute genre. E ath delà, se non auesse estat per en Victor, eth Magistrau non auie per qué defener-la, ne aquera luta entre dus òmes *distinguidi* que començaue aquera tarde non auie rason d'existir. Non se podie desmbrembar qu'en Fermin non l'estimaue ne la podie estimar entada eth, senon entà en Victor.

Quan Ana se perdie entre aguestes e d'autes reflexions semblables, s'entenec era votz d'Obdulia que cridaue demanant ajuda. Es que prenien tranquillament eth cafè jos era glorieta, acodiren entar aute costat deth uart.

- A on son? a on son?, preguntaue espaurida era Marquesa.
- En balançador! en balançador! didec eth mètge Robustiano.

Qu'ère un balançador de husta coma es que s'aufrissen ath public madrilenh ena romeria de San Isidro, encara que mès elegant e fabricat suenhosament; en un des sètis, qu'imitauen era barqueta d' un glòbus, ajocat, arridolent e palle, en Saturnino Bermúdez, coma ua bròca deth solèr immobil, hège era figura mès ridicula deth mon, damb absoluta consciéncia d'aquerò, e mès ridicul pes sòns assagi de dissimulà'c, procurant balhar ara sua situacion ua aparença de normalitat, que non podie auer-la. En aute extrèm, ena barqueta opausada, que s'auie aganchat en ua paret, rèstes deth bastiment d'ua òbra recenta, mostraue es cridaires colors dera sua hauda e dera sua exuberanta persona Obdulia Fandiño agarrada ara nau coma naufragat der aire, plan espaurida, e eleganta e pomposa ath miei der espant e de çò qu'ere credie un perilh.

- Non vos botgetz, non vos botgetz, cridaue en Victor, hènt gèsti dejós dera barqueta, e probablament vedent çò qu'Obdulia, aumens en aquera situacion, non l'importaue massa amagar.
- Non te botges, non te botges, guarda que se què's d'aucisses… didie Paco que cercaue bèra causa entà desacrocar eth balançador.
- Très mètres e miei, didec eth Marqués qu'arribèc a temps de balhar era mesura exacta dera possibla patacada, de uelh, coma eth hège tostemp es calculs geometrics.

Eth cas ei que ne en Victor, ne Paco, ne Orgaz podien per eri madeishi trapar era manèra de pujar ara nautada d'aquera husta e desliurar a Obdulia.

- Que n'auec eth tòrt Paco, didie Visitacion, cenhudes damb ua còrda es cames per dessús deth vestit. Possèc massa fòrt, entà que queiguesse Saturno, e paf! pugèc era barqueta aquiu naut e en baishar…s'enganchèc en aguest pau.

Obdulia non se botjaue, mès cridaue contunhament.

- Non crides, hilha, didie era Marquesa, que ja non la guardaue per çò de non shordar-se damb era incomòda postura deth cap botat entà darrèr. Ja te baisharàn…

Sagèc eth Marqués de pujar sus ua escala de man de pòqui gradons, que li servie ath jardinèr entà talhar era copa des arbilhons e es colomnes de bois. Mès eth Marqués, enquia e tot pujant naut de tot non arribaue a agarrar era barqueta deth balançador, de sòrta que podesse hèr fòrça entà despenjar-la.

- Que criden a Diego… a Bautista… didie era Marquesa.
- Òc, òc; que vengue Bautista!... cridaue Obdulia brembant-se dera fòrça deth cochèr.
- Qu'ei inutil, avertic eth Marqués… Bautista a molta fòrça mès non i arribe; ei dera mia estatura… non auem cap aute remedi que cercar ua auta escala…
- Que non n'a cap auta en jardin…
- Qui sap a on ne deu auer ua auta…
- Per Diu! per Diu!... que ja me maregi, que què igui de pòur.

Alavetz en Alvaro, ath quau Ana auie tachat ua guardada encoratjadora e suplicanta, se decidic. Ja hège estona que se l'auie acodit ada eth, per çò dera sua estatura, que poirie agarrar aisidament era barqueta e treir-la des sues presons… mès, qué l'importaue ada eth Obdulia? Podie hèr ua figura ridicula, tacar-se era levita. Era guardada d'Ana lo hec sautar ena escala. Erosament ère leugèr. Era Regenta lo vedec tan decidit, tan pulcre e elegant en aquera situacion d'alugaire coma passejant per Espolon.

- Plan ben, plan ben! cridèren Edelmira e Paco en veir es braci deth bon mosso entre es paus dera barqueta deth balançador.
- Non me lances, non me lances! didec Obdulia que sentec es mans deth sòn ex - aimant dejós des cames. Visita li fotèc ua pecigada a Edelmira ara quau ja tutejaue. Era gojata se fixèc ena intencion dera pecigada pr'amor que s'auie fixat en tractament. L'auie cridat de tu!
- Estatz-vos tranquilla; que non ei entà vos, responec en Alvaro, ja empenaït d'auer cedit ath prec tacit d'Anita.

Tenguie longui preparatius entà plaçar es braci de sòrta que podesse hèr era fòrça sufisenta entà quilhar eth balançador a pos…En sajar eth prumèr esfòrç, que plan òc resultèc inutil, pensèc ena cara que botarie eth Magistrau.

- Amont!... cridèc dejós Visitacion entà màger ignomínia.
- Que non podetz, non podetz… non lo botgetz se vos platz, qu'ei pejor…Me vau a morir!, cridèc era Fandiño.

Es auti carauen.

- Tè-te, didec en votz baisha e furiosa en Alvaro, que de boni talents aurie volgut veder-la quèir de cap.

E sagèc eth dusau esfòrç sense fortuna.

Aquerò non se botjaue. Sudaue mès de vergonha que de cansament. Un òme coma eth auie de poder quilhar a pos aqueth pes.

- Deishatz, deishatz-lo, a veir se Bautista, didec era Marquesa… dimònis de gojats!
- Bautista non i arribe, observèc un aute viatge eth Marqués. Ua auta escala, que vagen ena cochèra… Aquiu i deu auer…

En Alvaro fotèc era tresau possada… inutil. Guardèc entà baish coma cercant era manèra de desliurar-se de part deth pès. En aute calaish, dejós des sòns nassi, en actitud umila e ridicula, vedec a en Saturnino ajocat, quiet, desbrembat de toti es presents. Mesia non podec mens qu'arrir, a maugrat que se lo hègen a vier es diables. Damb eth desir d'escopir-lo guardèc a Bermúdez, que l'arrie sense parar, e didec damb cauma forçada:

- Òme, qu'a gràcia! Ètz aquiu vos? Vos pensatz que jo hèsqui jòcs d'Alcides e se me bote aquiu en qualitat de plomb?...

Arridalhada generau.

- Òc, arritz-vo'n, cridèc Obdulia, donques qu'era causa ei graciosa.
- Jo… gasulhèc Bermúdez, desencusatz-me… coma qu'arrés me didie arren…me pensè que non shordauaa; ath delà, credia qu'en baishar-me… podesse empejorar era situacion d'aguesta senhora… bèth balancejament.
- Ai, non, non non baishetz, cridèc era veuda espaurida.
- Com que non? rugic furiós en Alvaro. Voletz que jo lheua aguesta causa pesada damb es dus ath dessús e a pos?
- Qu'ei que… jo non veigui manèra…se non m'ajuden…ei tan naut aquerò…
- Ua vara escassa, avertic eth Marqués.

Paco cuelhec en braça a en Saturno e lo treiguec deth calaish odiós.

- Ara, didec, nosati t'ajudaram, possant des d'aquiu baish…
- Qu'ei inutil observèc eth Magistrau damb ua votz molt doça. Coma qu'aquera husta s'a metut entre es dus paus deth costat… se non se lhèue a pos tot eth balançador… non se poirà desenganchar.
- Plan que òc, bramaue er aute de naut estant; e sagèc de nauèth era sua fòrça.

Mès Bermúdez pesaue molt pòc per çò que semble, pr'amor qu'en Alvaro non botgèc eth pesant artefacte.

Er elegant se credie avergonhat en pau, e en un bot, que sagèc de qué siguesse graciós, se metec en tèrra. Secodint-se eth povàs des mans e netejant-se era sudor deth front. didec:

- Qu'ei impossible. Que vagen a cercar ua auta escala.
- Que ja l'aurien pogut anar a cercar… Se jo i arribèssa… insinuèc alavetz eth Magistrau, damb modèstia ena votz e en gèst.
- Qu'ei vertat, didec era Marquesa, vos tanben ètz naut
- Òc que i arribe, i arribe, cridèc Paco, que volec veder-lo hèr mariòtes.
- Òc, i arribe, didec Vegallana pair. Tietz tota era fòrça… aquiu arrés vos ve.

Çò mès dificil ère pujar naut de tot dera escala sense hèr-li era trista figura ath vestit talar.

- Treiguetz-vos eth mantèl, observèc Ripamilan.
- Que non cau, contestèc De Pas, orrorizat dauant dera idèa de qué lo vedessen en sotana.

E sense pèrder bric dera sua dignitat, dera sua gravetat e dera sua gràcia, pugèc coma un esquiròu en gradon mès naut dera escala, mentre eth mantèl flotaue ondulant ena sua esquia.

- Perfèctament, didec metent es braci per a on pòc abans les auie metut Mesia.

Aplaudiments ena multitud. Obdulia tenguec un sorriscle de mau genre.

Era senhora Petronila, quieta, damb era boca dubèrta, exclamèc tot baish:

- Quin òme! Quin lumenèr!

Sense gran esfòrç aparent, damb facilitat e gràcia, eth Magistrau suspenec enes sòns braci eth balançador, que liure dera sua pression e controlat ena sua baishada pera madeisha fòrça que l'auie lheuat, baishèc majestuosament. Somoza, Paco e Joaquin Orgaz ajudèren a Obdulia a gésser deth calaish maudit. Eth Magistrau auec ua vertadèra ovacion. Paco l'admirèc en silenci: era fòrça musculara l'inspiraue un temor un shinhau religiós; eth auie despenut era sua enes lutes d'amor. Auie pro carn, mès mofla. En Alvaro dissimulèc dificilament era vergonha. "Major puerilitat! mès ère avergonaht de vertat". Ath delà, eth, que guardaue as prèires coma flaques hemnes, damb un sèxe feble especiau per çò deth vestit talar e era flexibilitat que les impausen es canons, acabaue de veir en Magistrau a un atlèta; un òme molt capable d'aucir-lo damb un còp de punh s'arribaue era ocasion. Rebrembaue Mesia que molti viatges (mès que mès damb motiu des eleccions enes pòbles) auie dit eth: "Donques eth senhor prèire que non se divertis, que no abuse der auantatge des sues haudes, pr'amor que se m'anugi lo cuelhi dera sotana e lo lanci peth balcon". Tostemp s'auie imaginat, perque non ac auie pensat ben, qu'es prèires, un còp perdut eth respècte religiós, se les podie foetar impunament; non les supausaue valor, ne fòrça, ne sang enes venes… " E ara… aqueth canonge, que dilhèu ère un shinhau rivau sòn, li balhaue aquera leçon de gimnastica, que pro ben podie èster un saludable avertiment".

Era gratitud d'Obdulia non auie limits, mès eth Magistrau credec de besonh cercar-se-les en tot mostrar-se hered, sec e hènt-li veir que "non ac auie hèt per era". Era veuda, totun, persutèc en sostier que li deuie era vida.

- Plan que òc! asseguraue era senhora Petronila que non sospechaue com volie pagar Obdulia aquera vida que didie li deuie ath Magistrau.

Ana admirèc en silenci era fòrça deth sòn pair espirituau, era non vedec senon un simbòl fisic dera fortalesa dera anma, fortalesa qu'en era auie, sense cap de dobte, ua defensa segura, inexpugnabla, contra es temptacions que començauen a assetjar-la.

Visita pugèc alavetz en balançador, mès damb es cames estacades: non volie que li vedessen es baishi.

Obdulia protestèc.

- Com? se vedie bèra causa? que no voi! non voi! per qué non m'ac an avertit? Aquerò ei ua traïson.
- Qu'a rason aguesta senhora, didec en Victor, egaletat dauant dera lei; dehòra aguesta còrda.

Edelmira pugèc en balançador sense estacar-se. Que non calie cuélher precaucions, non se vedie arren.

En Victor e Ripamilan se balancèren tanben, mès se marejauen.

- Que ja son a punt es coches, cridèc era Marquesa de luenh estant, e correren toti entath pati.

Era Marquesa, era senhora Petronila, era Regenta e Ripamilan pugèren ena carrèta descubèrta, un carro de luxe qu'auie estat excellent, mès qu'ère ja ancian e dificil de movements. Eth tronc des shivaus neri ère digne deth rei. Es auti s'acomodèren en un coche ancian de viatge, solid, mès de mala mina, tirassat per quate shivaus, qu'ère eth que servie ordinàriament ath Marqués enes sues excursions pera província, entà amiar e hèr-se a vier electors uns viatges e d'auti entà caçar dilhèu en terren proïbit. Se didien tantes causes deth coche de camin! Era sua figura s'apressaue as cagires de pòsta ancianes, qu'encara hèn eth servici deth corrèu en Madrid des dera Centrau as Estacions. Lo cridauen era *Gondola* e eth *Familhar* e damb d'autes maunòms.

Ath Magistrau se li hec un shinhau de lòc, entre Ripamilan e Anita, damb paraula solemna de deishar-lo en Espolon, a on auie de trapar a cèrta persona (que non i auie tau causa, ère ua desencusa entà complir damb eth sòn prepaus de non anar en Vivero).

- Lo vam a sequestrar, auie dit Obdulia…
- Òc, òc, sequestrar-lo, qu'ei çò de milhor. Non lo deisharam baishar, higec era senhora Petronila.
- Non, protèsti…alavetz non pugi. Pugèc; e eth carret gessec arrincant bualhs des calhaus punchucs des carrèrs estrets dera Encimada. Darrèr anaue era *Gondola*, atronant ath vesiat damb un òrre tarrabastalh de cascabèls, foetades, cristaus sautaires, e votzes e arridalhades que sonauen laguens.

Encara escauhaue eth solei e es daunes dera carrèta improvisèren damb es para-soleis un tendolet de colors que tanben caperaue ath Magistrau e ar Archiprèst Ripamilan, lèu amagat entre es haudes dera senhora Petronila, qu'ère ath dauant; qu'ère ena glòria; non per çò deth contacte damb eth

Gran Constantino senon per anar entre daunes, jos es para-soleis, flairant perhums femenins e sentent er alend des ventalhs; gésser en camp damb senhores! era bucolica cortesana o pòc mens! Eth beròi ideau deth poèta setanton, der etèrn aimant platonic de Flis e Amarilis damb corsatge de seda, s'estaue complint.

Eth Magistrau ère un shinhau avergonhat: li pesaue, per un costat (e per aute non) er edart, o çò que siguesse, d'anar a tocar damb Ana. Tocar a penes, plan. Ne era ne eth se botjauen. Eth ère trebolat, era non; ère satisfèta ath sòn costat; seguie imaginant-se-lo coma un escut bent talhat e fòrt. Era li treiguie eth solei e eth la defenie d'en Alvaro. "S'aguest senhor venguesse en Vivero… non s'atreverie er aute a apressar-se… e se non…tè… s'atrevirà… plan coma qu'aquiu cada un va peth sòn costat, e Victor ei capable d'anar-se'n damb Paco e Edelmira entà hèr eth pèc, eth mainatge… Non, donques aquerò que jo cranhi non voi que s'en sàpie; de sòrta que se s'aprèsse… non hugirè. S'aguest volesse vier!..."

- En Fermin, li didec, apròp ja der Espolon, damb votz umila, damb eth respècte doç e tranquil que li parlaue tostemp. En Fermin, per qué non vietz vos damb nosati? Sonque pendent ua oreta… me pensi que tornaram aué mès lèu… Vietz vos… vietz vos!

De Pas sentie ues plan doces gatalhèues per tot eth còs en enténer ara Regenta; e sense pensà'c s'inclinaue entada era, coma se siguesse un isaman. Erosament es autes daunes e er Archiprèst anauen molt caladi en ua agradiua convèrsa qu'auie coma objècte espelar ara prauba Obdulia. Ripamilan citaue, coma solie en tau matèria, ath Bisbe de Nauplia, era pension de Madrid, es vestits dera cosia cortesana, etc. etc. Non s'auie de remir qu'era decision deth Magistrau siguec a mand de trincar-se, mès li semblèc indigne d'eth mostrar tan pòca volontat e cranhec ath delà çò que podie arribar en Vivero. Eth non podie hèr eth cabdet; s'en Alvaro volie cercar era resvenja dera derròta deth balançador e lo desfisaue en ua auta classa d'exercici, eth, damb mantèl e sotana e era sua canongia ath dessús, ère plan expausat a meter-se en ridicul. Non, non i anarie. E sentec quan s'assolidèc en sòn prepaus ua voluptuositat intensa, prigonda: qu'ère er orgulh satisfèt. Pro sabie eth era fòrça qu'auie de tier entà resistir era temptacion que gessie d'aqueri pòts mès seductors coma mens maliciosi èren, e plan per aquerò aprecièc mès era pròpria energia, eth temple dera sua anma, que "sense cap de dobte auie vengut en mon entà empreses mès nautes que lutar damb escurs vetustensi".

Virèc es sòns uelhs blanqui entara amiga e botant ena votz un ton d'afectiva confiança, nau, un shinhau semblable, segontes notèc era Regenta, ath qu'auie tengut Mesia aquera tarde en balcon deth minjador, contestèc eth Magistrau molt hloishet:

- Non è d'anar damb vosati… e eth gèst indescriptible, hèc veir çò que sentie, mès que coma qu'eth ère prèire…e era s'auie cohessat damb eth… e Paco e Obdulia e Visita èren un shinhau lhòcos, e en Vetusta es ociosi, qu'èren lèu toti, mormolhauen de çò mès innocent…

Tot aquerò, encara que non ac volesse díder aqueth gèst, entenec era Regenta; e se resignèc a tier-se un aute còp damb Mesia e sense era empara deth Provedidor.

Non parlèren mès. S'arturèc eth carro; eth Magistrau se lheuèc e saludèc as daunes. Era Regenta li hec un arridolet coma se l'ac aurie hèt molti còps ara sua mair se l'auesse coneishut. De Pas non sabie arrir d'aquera manèra; era molesa des sòns uelhs non servie entà taus situacions, e contestèc guardant damb bualhs que d'eri eth non se n'encuedèc… ne Ana tanpòc.

Èren ena entrada der Espolon, *eth passeg des prèires*, segontes er ancian nom. Aquiu baishèc en Fermin entre planhs dera senhora Petronila.

- Qu'ètz vos molt esquiu, didec era Marquesa en tot permeter-se un ton familhau que tenguie damb toti es canonges mens damb en Fermin.

E enquia e tot se passèc en picar-lo damb eth ventalh ena man. Volie significar atau eth desir de sarrar era amistat un shinhau hereda que i auie entre eth Provedidor e es Vegallana. Pro ac vedec De Pas, e ac agraic. Intimar damb es Vegallana ère intimar damb en Victor e era sua esposa, que ja ac sabie eth, tostemp èren amassa es uns e es auti, en teatre, en passeg, pertot, e era Regenta dinaue ena casa deth Marqués plan soent. De sòrta que, tà veder-la, molt milhor qu'ena Catedrau. Tot aquerò li passèc peth cap ath Magistrau en pòc temps que li calec entà trèir eth pè der estriu e hèr era darrèra salutacion as senhores en tot hèr un pas endarrèr.

- Au, Bautista!, didec era Marquesa; e eth carro seguic era sua marcha dauant dera expectacion de prèires, daunes e cavalièrs particulars que passejauen en Espolon, mainatges que jogauen en prat vesin e artesans que trabalhauen ar aire liure.

Es uelhs deth Magistrau seguiren mentre poderen ath carro. Era Regenta li hège arridolets de luenh, damb era expression doça e casta de pòc abans, e lo saludaue timidament sense minganèles damb eth ventalh…Dempús non se vedec mès qu'er angulós perfil de Ripamilan, que botjaue es braci coma veles d'un molin de manequins.

Er aute coche passèc coma un relampit. De Pas vedec ua man damb guant que lo saludaue des dera hiestreta. Qu'ère ua man d'Obdulia, era veuda etèrnament arregraïda. Non saludaue damb es dues pr'amor qu'era quèrra la sarraue doça e clandestinament Joaquinito Orgaz, eth quau jamès hège hastics a plats de dusau man, s'èren suculents.

Capitol XIV

Qu'ère er Espolon un passeg estret, sense arbes, amagat des vents deth Nòrdest, que son es mès hereds en Vetusta, per ua muralha non molt nauta, mès ampla e ben conservada, qu'enes sòns extrèms mostrauen era sua arquitectura rabassòta dues hònts monumentaus de pèira escura, revelant era sua origina en ablatiu absolut, *Rege Carolo III*, gravada ath miei de cada mòla coma per òbra dera aigua, baishant pera ròca calcària ans e mès ans. Der aute costat limitauen eth passeg longui bancs de pèira tanben; e non auie er Espolon mès ornament, ne atractiu, se non ère eth solei que, coma que n'auie tota era tarde, escauhaue aquera muralha trista. Ath sòn abric passejauen des de temps immemoriau es molti clèrgues que son eth principau ornament dera anciana cort vetutensa; en iuèrn de dus a quate o cinc dera tarde, e en ostiu un shinhau abans dera còga deth solei enquiara net. Qu'ère aqueth un lòc, ath delà d'abrigat, solitari, e aquerò qu'aquíu cridauen *recuelhut*, mès aquerò quan era Colonia non existie. Ara çò milhor dera poblacion, er aishamplatge de Vetusta anaue per aqueth costat, e se ben er Espolon e es sòns entorns se respectèren, a pòqui passi començaue eth sorrolh, eth movement, era animacion des ostaus que se bastien, dera barriada *coloniau* que se lheuaue coma per encantament, segontes *El Lábaro*, qu'entada eth dètz o dotze ans èren ua bohada de vent.

Mos cau declarar qu'eth clergat vetustenc, encara que famós pera sua intransigéncia en questions dogmaniques, moraus e enquia disciplinàries, e se se vò politiques, non auie botat jamès maus uelhs ara proximitat deth progrès urban, e mèsalèu se felicitaue de qué Vetusta se transformèsse *de dia en dia*, de sòrta qu'ath cap de vint ans *non aurie qui l'arreconeishesse*. Aquerò demòstre qu'era civilizacion ben entenuda non la refusaue eth clergat, autan parroquiau coma catedralici dera *Vetusta catolica* de Bermúdez.

Que i auec mès; encara que tradicionaument er Espolon anaue estant patronatge des prèires, des de magistrats melancolics e *familhes de dòu*, coma que quauques senhores se n'auien encuedat qu'eth *Passeg des prèires* ère mes caud que toti es auti, comencèren en tertolies e confraries a tractar era question de se s'auie de trasladar eth passeg d'iuèrn ar Espolon. En Robustiano Somoza, que sustot ère igienista public, cridaue pertot:

- Plan que òc! Qu'ei çò que jo digui hè un sègle; mès aciu non se pòt lutar contra es preocupacions, contra eth fanatisme. Aguesti prèires, que son escarrabilhadi, damb era desencusa dera solitud e dera retira, an cuelhut, des de temps de memòria perduda, an cuelhut entada eri eth milhor lòc de recreacion, eth mès abrigat, eth mès igienic…

En fin, que quauques senhores des mès escopetejades gausèren trincar era tradicion, e a compdar deth mes d'Octobre, enquia que tornaue era Pasqua Florida, se passegèren damb gran desfisament per Espolon. Darrèr d'aqueres n'anaue arribant d'autes; es *porets* avertiren qu'eth Passeg des prèires ère mès cuert e mès estret qu'eth Passeg Gran, e aquerò les convenie. E en un an se transformèc en *Passeg d'iuèrn* er atrasent Espolon, en tot secularizar-se en part.

Quauqui clèrgues, vielhs o praubi lèu toti, protestèren e acabèren abandonant eth *són* Espolon en tot escampilhar-se pes carretères.

- "Eth mon e era holia, les hège enlà deth sòn solitari esvagament! Eth sègle ac invadie tot!" E se filauen peth camin de Castelha e d'autes cauçades polsoses entre es hilères interminables d'albars e casses.

Mès es elements joeni, era màger part des canonges e beneficiats, es que vestien damb mès pulcritud e elegància, es que tenguien eth chapèu de canau damb era ala sòlta, ample e cuert, se resignèren e permeteren era invasion dera Vetusta eleganta. Que non aueren inconvenent, o lo

dissilulèren, en alternar damb daunes e cavalièrs; a tot darrèr, eri non auien anat a cercar ara gent, ath rambalh mondan; eri seguien *ena sua casa*, enes sòns domènis, hènt coma que non notauen era preséncia d'intrusi.

Dilhèu ad aguest nau costum dera vida vetustensa, se deuie en part era grana atencion que se vedie de hège pòc en vestit de molti prèires. Aquerò que se podec plan ben cridar joenessa daurada deth clergat dera capitau, tan envejada pes sòns collègues de montanha, que segontes eri madeishi s'enlordien a uelhs vedents, era joenessa daurada acodie sense manca totes es tardes de tardor e d'iuèrn que hège bon, en Espolon; i anauen çò que se cride reludents; semblauen diamants neri, e sense qu'arrés auesse arren a díder, presenciauen es va-e-veni des joenes elegantes; e es qu'èren observadors podien apreciar es senhaus der amor, dera cocarèla, en gèsti, movements, arridolets, guardades e rogiments. Mès arren mès.

Ça que la, eth Rector deth Seminari, òme excessiuament temerós, segontes era frasa dera marquesa de Vegallana, non passaue per aqueres barreges de prèires e de hemnes passejant toti embolhadi, en un recinte que non auie un trait de pèira de long, e qu'aurie cinc vares escasses d'ample.

- "Non senhor, li didie ath Bisbe; jo non veigui que posque èster causa innocenta e inofensiua qu'un prèire tume damb es codes de totes es senhoretes beròies deth pòble…"

Eth Bisbe se pensaue qu'es senhoretes eren incapables d'aguestes tumades. "Se siguessen es pecadores deth boulevard, es giletères…"

Lèu se desbrembèc era protèsta deth Rector deth Seminari.

- Qui pòt hèr-ne cabau d'aguest senhor? didie Visitacion era deth Banc, un òme tancat, sant, aquerò òc, mès esquiu. En fin, un òme que me hec enlà a jo dera sacristia de Santo Domingo quan èra tresorèra deth *Corazón de Jesús*!
- Un òme atau soslinhaue Obdulia, aurie de passar era vida sus ua colomna…
- Coma San Simon Estilista, *didec Trabuco*, qu'ère present.

Des de Pasqua Florida enquiar equinòcci dera proxima tardor, es prèires se quedauen lèu solets en Espolon; mès en Octubre tornauen quauques senhores qu'auien pòur dera umiditat e dera *influéncia der arbratge* aquiu naut en passeg d'Ostiu. Era tarde qu'eth carro dera Vegallana deishèc ath Magistrau ena entrada der Espolon, passejauen per aquiu molti clèrgues e non pòqui laics, d'edat e respectables, mès pòques senhores. Ça que la, es que i auie èren pro entà comentar abondosament eth hèt extraordinari de baishar eth Magistrau dera carrèta des Vegallana a on toti damb es sòns pròpris uelhs, l'acabauen de veir ath costat dera Regenta. "Eth nomentat er ignòble de Roma…" auien dit molti en veir aparéisher era carrèta. Es prèires, qu'ère vertat, tanben parlauen der eveniment *non demorat*, coma lo cridaue Mourelo. Er exbaile Foja se passejaue ath miei der Arcedian, der illustre Glocester, e deth beneficiat en Custodio, eth mès mudat prèire de Vetusta. Que non solie eth liberau usurèr acompanhar-se de sotanes, mès aquera tarde auie amassat as tres enemics deth Magistrau era importància des eveniments.

- Quina pòca vergonha! didie Foja.
- Ei un insensat; non sap se qué ei era diplomàcia, era dissimulacion, avertie Mourelo.
- E jo que non vos volia creir quan me didéretz qu'auie dinat damb eri…
- Ja ac vedetz! exclamèc Glocester trionfant.
- E tà on van es auti?
- Entath Vivero, segur; ja sabetz… a brindar e sautar coma polins…
- Aguestes son es classes conservadores!
- Non, senhor; aguesta ei era excepcion…

- E guarda que vier en ua carrèta descubèrta…
- E ath costat d'era…
- E baishar aciu, gausèc díder eth beneficiat.
- Plan que òc, qu'a rason aguest… baishar aciu…
- Senhor Arcedian, permetetz-me dider-vos qu'eth vòste collèga ei deishat dera man de Diu.
- Plan, plan, e me hè dò… Mès aguest Bisbe, aguest ingenú Bisbe… en fin. qué voletz? indiquèc Glocester arrint damb malícia.

En aqueth moment se l'acodic ua auta frasa e entà expausar-la damb tota solemnitat ath sòn auditòri, s'arturèc, estirèc era man, coma separant as auti dus, e inclinant-se entath costat de Foja li didec ara aurelha, a votzes:

- Amic mèn, qu'a d'auer de tot ena Glèisa de Diu!

Arriren es auti era facècia, e non cessèren es arridalhades, enquia qu'eth Magistrau passèc peth costat des mormolhaires. Es dus clèrgues lo saludèren educadament e Glocester hènt un pas entà darrèr, l'amorassèc damb un copet de man ena espatla.

Era enveja se l'avalaue, mès Glocester non ère un òme que sabesse dissimular mens. O ère diplomatic o non n'ere.

Eth Magistrau se contentèc en tot escopir-lo ath sòn laguens.

Hec quauqui torns solet, saludant a dreta e quèrra damb era amabilitat de costum, maquinaument, sense veir a penes a qui saludaue. Amiaue eth mantèl plegat sus eth vrente, que començaue e insinuar-se; e man sus man (ja sabem qu'èren molt beròies), a pas brac seguit, (que pro trabalh li costaue, de boni talents s'aurie metut a córrer… darrèr des coches deth Marqués) caminèc per aquiu pendent un quart d'ora desfisant umilament es guardades de toti, segur de qué toti o era màger part parlauen d'eth, e dera confession de dus ores o tres o quate. "Diu se'n sap de guaires serien ja! Aqueth Glocester e eth sòn en Custodio aurien auut pro suenh de hèr rodar era bòla. Es causes que diderien ja es enemics! Mès ada eth qué l'importaue? Era pena qu'auie ara ère de non auer seguit entath Vivero; de quinsevolh manèra es miserables auien de mormolhar! e per çò des persones decentes, es qu'ada eth l'importauen, aguestes non auien de creir arren dolent deth hèt de qu'eth, coma Ripamilan, coma auien hèt d'auti prèires, anèsse enes possessions de Vegallana.

Quauqui amics vertadèrs, o aumens partidaris declaradi deth Magistrau, passejauen per Espolon; mès non s'atrevien a apressar-se ar illustre Vicari Generau; amiaue cara de pòqui amics, a maugrat deth sòn arridolet doç, clauat aquiu des de que se vedie en carrèr. Atau coma as delicadi dera vista la claror les hè arropir es paupetes, a en Fermin lo hège arrir; semblaue aqueth arridolet, que tostemp lo vedie eth public, un efècte estranh dera lum enes muscles deth sòn ròstre.

Mès aquerò non enganhaue ad aqueri que lo coneishien ben (era majoria a maugrat sòn). Eth prumèr que gausèc apressar-se siguec eth Dean qu'arribaue alavetz ath passeg. Eth madeish De Pas li gessec ar encontre. Eth Dean non parlaue lèu jamès, e passejant, mens encara. S'amassèren e en Fermin seguic coma se siguesse solet. S'apressèc dempús eth canonge parent deth ministre e li calec parlar e de seguic se i higec un *bisbe de levita* (frasa famosa en aquera epòca) e era convèrsa s'animèc; se parlèc de politica e d'intrigues de palai; de mil causes que li semblauen ath Magistrau pegaries, charradisses indignes de prèires. "Mès e eth? en qué pensaue eth? Aquerò plan qu'ère mainadenc, ridicul e enquia pecaminós. Pr'amor que, non s'auie metut a fixar-se, donques qu'anaue damb eth cap clin, enes mantèls e sotanes des sòn collègues, e enes sòns, e non ère en tot pensar qu'eth vestit talar ère un absurd, que non semblauen òmes, que i auie efeminament carnavalesc en aquera vestimenta?… mil lhocaries! era vertat ère que li hège vergonha en aqueth

moment amiar vestit long e aquera sotana qu'eth d'auti viatges mostraue damb majestuosa portadura. S'aumens auesse ua dubertura laterau, coma quauques tuniques…mès alavetz se veirien es cames, quin orror!, es pantalons neri, eth baron avergonhant qu'amie dejós eth prèire".

- Qué ne pensatz vos? li preguntèc eth bisbe laic en aqueth moment, arturant-se, botant-se dauant entà ahiscar-li era responsa.

Non sabie de qué parlauen, se l'auie anat eth sant entath cèu damb aquerò des talhs de sotana.

- Era vertat ei qu'era question, didec, era question… se merite pensar-se.
- Donques aquerò digui jo! cridèc er aute, trionfant, e lo deishèc seguir caminant.
- Vedetz? eth senhor Provedidor pense madeish que jo; ditz que se merite èster estudiada era question, qu'ei dificila…plan que òc!

Eth Magistrau alendèc; mès abans d'expausar-se a ua auta pregunta *inopinada*, coma diderie Mourelo, se didec adiu d'aqueri senhors en tot assegurar qu'auie causes a hèr en Palai.

Non podie mès; aquera tarde era companhia des sòns collègues l'estofaue; tota aquera tela nera penjant l'aclapaue; que podie díder quinsevolh asenada se s'estaue aquiu. E se n'anèc a longues camalhardades. Era sua darrèra guardada siguec entara luenhor deth camin deth Vivero per a on auie vist desaparéisher entre bromes de povàs es coches.

"Que vam ben!" anaue pensant pes carrèrs. Ère enemic d'autrejar nòm as causes, mès que mès as dificiles de batejar. Qué ère aquerò que l'arribaue ada eth?

Que non auie nòm. Amor non ère; eth Magistrau non credie en ua passion especiau, en un sentiment blos e nòble que se podesse cridar amor, aquerò ère causa de novelistes e poètes, e era ipocresia deth pecat auie tengut aguesta paraula insignificanta entà desguisar moltes des mil formes de luxuria. Aquerò qu'eth sentie non ère luxuria; non auie remordiments de consciéncia. Auie era convicccion de que aquerò ère nau. Serie malaut? Serien es nèrvis? Somoza li diderie solide que òc."

Ça que la, auie estat un necitge, e dilhèu ua grossieretat, auer desdenhat ad aqueres senhores. Qué deuien díder d'eth en Vivero?"

Pujaue eth Magistrau pes prumèrs carrèrs dera Encimada, passèc per dauant dera pòrta deth Govèrn civiu e aquiu laguens, ath miei deth pati, vedec un potz qu'eth sabie qu'ère cèc. Se'n brembèc de qué Ripamilan l'auie parlat diuèrsi còps d'un potz cèc qu'auie vist en Vivero. Paco Vegallana, Obdulia, Visita e era auta gent hòla, (auie dit er Archiprèst) s'entretien en talhar falguères, èrbes, rames d'arbes e lançà'c tot en potz, e quan ja arribe eth huelhatge apròp dera boca… au! se lancen eri ath laguens, prumer un, dempús un aute e a viatges dus o tres ath madeish temps… Ath madeish Ripamilan, damb tota era sua respectabilitat, l'auien hèt baishar en aqueth horat, e per cèrt, qu'entà trèir-lo auie calut ua còrda… Eth Magistrau auie aqueth potz, que non auie vist, dauant des uelhs, e s'imaginaue a Mesia ath sòn laguens, sus es rames e era èrba damb es braci estiradi demorant era doça carga deth còs mortau d'Anita!... Aurie era tan reprensibla condescendéncia? Se deisharie lançar en potz? En Fermin ère enventit. Qué l'importaue ada eth? Mès ère tot enventit.

Caminaue ar edart sense saber entà on anar. Se trapèc ena pòrta dera sua casa. Virèc era esquia, e segur de qué arrés l'auie vist, hec lèu a baishar per un carreron qu'amiaue entara plaça de Palai, ena Corralada.

"Era mia mair! pensèc. Non s'auie brembat d'era en tota era tarde."

Auie dinat dehòra de casa sense avisar! Era senhora Paula consideraue aguesta fauta de disciplina coma un gran pecat. Pòqui viatges les cometie eth sòn hilh, e plan per aquerò l'impressionauen mès.

"Com non se m'acodic hèr-li a vier un avís! mès… damb qui? non ère ridicul dider-li ara Marquesa: senhora me cau qu'era mia mair se'n sàpie qu'aué non dini damb era? Aquera esclavitud qu'en era viuie… content, òc, content, non l'umiliaue… mès non ère convenent que la coneishesse eth mon. E ara, per que non s'auie quedat en casa? Pro temps auie passat dehòra… harie repè, desfisarie era mala encolia dera sua mair? Non, non s'atrevie. que non ère eth entà scènes fòrtes, l'orrorizaue era idèa d'un repotec embolhat, coma solien èster es dera sua mair, d'un discors de morau utilitària… Solide li parlarie des necitges que l'auien condat peth maitin… E se li didie: è dinat… damb era Regenta ena casa deth Marqués, que la harie bona! Mès, Senhor, qué lèu, qué lèu auie començat era gentassa, era miserabla gentassa vesturiensa a mormolhar d'aquera amistat! en dus dies tot aqueth rom rom, era sua mair damb es aurelhes plies de calomnies, de malicies, e era anma de sospeches, de pour e d'apreensions!... e qué i auie? arren, absoludament arren; ua senhora qu'auie hèt confession generau e que probablament ad aguestes ores deuie èster calada en un potz cargat d'èrba seca en companhia deth milhor mosso deth pòble. E eth qué auie a veir damb tot aquerò? Eth, eth Vicari Generau dera diocèsi! Ò! plan, tornarie a casa, s'impausarie ara sua mair, li diderie qu'ère indigne persutar en sospechar, dissimular, esfaçar aparences, entà qué? eth non auie arren qu'amagar en aqueth ahèr; non ère un mainatge, mespredaue era calomnia, etc."

Entrèc en palai. Era ombra dera catedrau, alongant-se sus es teulades deth casalon trist e vielh deth Bisbe, ac escurie tot; mentre es arrais deth solei cogant tintauen de porpra es tèrmes luenhants, e calauen huec a moltes cases dera Encimada reflectint ahlames enes cristaus.

Eth Magistrau arribèc en gabinet qu'en eth eth Bisbe corregie es pròves d'ua pastorau.

Fortunato lheuèc eth cap e arric.

- Ola, ès tu? En Fermin se seiguec en un sofà. Qu'ère un shinhau marejat; li hège mau eth cap e sentie ena cara ardors e ua sequetat pegosa; s'estofaue en aqueth recinte barrat e estret; er alcool l'auie capvirat. Jamès beuie licors e aquera tarde, distrèt, sense saber se qué hège, s'auie acabat era copa de charteuse o non sabie de qué, mestrada pera Marquesa.

Fortunato liegie es pròves e seguie arrint. Non semblaue crànher ja ath Magistrau. Ores abans evitaue demorar-se solet damb eth per pòur de qué lo repoteguèsse pera sua condescendéncia damb es senhores *protectritzes* dera Libre Hermandad. De Pas notèc eth cambiament.

- Me hès eth favor de liéger aguestes letres esfaçades?… jo non veigui ben.

De Pas s'apressèc e liegec.

- Gojat pudes!... as begut?

En Fermin lheuèc eth cap e guardèc ath Bisbe estonat e cenhut.

- Que pudi? per qué?
- Que pudes a beuenda… sabi pas de qué… rom… qué me sai.

De Pas arroncilhèc es espatles hènt veir qu'era observacion ère impertinenta e frivòla. Se separèc dera taula.

- A prepaus. Per qué non as avisat ara tua mair?
- De qué?
- De que dinaues dehòra…
- Mès vos sabetz?...
- Plan que òc, hilh mèn, dus còps siguec aciu Teresina de part de Paula; que a on ère eth senhoret, que s'auie dinat aciu. Non, hilha non, me calec gésser a jo madeish entà dider-l'ac. E tara mieja ora, un aute còp. Que se l'auie arribat quauquarren ath senhoret, qu'era senhora ère espaurida; que jo deuia de saber bèra causa…

Eth Magistrau se passejaue peth gabinet e cauishigaue fòrt; dissimulaue mau era sua impaciéncia, era sua mala encolia, dilhèu non sajaue ne tansevolh dissimular-les.

- Jo, seguic Fortunato, li didí que non se'n hessen; que deuies auer dinat ena casa de Carraspique, o ena casa de Páez; coma qu'es dus son d'aniversari… E qu'aurie estat aquerò, vertat? As dinat damb Carraspique?
- Non, senhor!
- Damb Páez?
- Non, senhor! Era mia mair, era mia mair me tracte coma a un mainatge!
- T'estime tant, era praubeta…
- Mès aquerò ei massa…
- Escota, exclamèc eth Bisbe, deishant de liéger pròves. Atau, donc, encara non as tornat en casa?

Eth Magistrau non contestèc; ja ère en correder. De luenh auie dit:

- Enquia deman; e auie barrat era pòrta ath sòn darrèr damb mès fòrça qu'era necessària.
- Qu'a rason eth gojat, se quedèc pensant eth Bisbe que tractaue ath Magistrau coma un pair fèble a un hilh mimat. Aguesta Paula mos manège a toti coma mariòtes.

E seguic corregint era Pastorau.

De Pas cuelhec eth carreron entà naut, tornant; mès quan arribèc apròp dera sua casa s'arturèc. Non sabie se qué hèr. Eth chartreuse o çò que siguesse (serie conhac!?), lo seguie shordant e ja se n'encuedaue eth madeish de qué era boca li flairaue mau.

"Se m'apressèssa a Glocester ara, deman tota Vetusta saberie que jo èra un embriac…"

"Non pugi, non pugi. Bona estarà era mia mair! e jo non sò entà enténer sermons ne tier peleges ne tradusir reticéncies…. enquia e tot Teresa va damb aguestes causes! Dus còps en palai!... Eth mainatge perdut… Aquerò non se pòt tier!..."

Eth relòtge dera catedrau toquèc era ora damb còps lents; prumèr quate d'agudents, dempús d'auti grèus, raucosi, vibrants.

De Pas, coma s'era sua volontat depenesse dera maquina deth relòtge, se decidic de ressabuda e cuelhec eth carrèr dera dreta, pala enjós; per era arribarie mès lèu en Espolon.

Se'n desbrembèc dera sua mair, de Teresina, deth conhac, deth Bisbe; non pensèc qu'enes coches deth Marqués que ja deuien èster en tot tornar.

Eth Vicari generau de Vetusta, a longues camalhardades cuelhec eth camin deth Vivero, dempús de deishar es carrèrs retortilhats dera Encimada e arribèc en Espolon quan ja èren alugadi es fanaus e

desèrt eth passeg. Non pensaue qu'ère en tot hèr asenades, en que tants va-e-veni èren indigni deth Provedidor deth Bisbat; aquerò ac pensèc dempús; ara solet auie aguesta idèa. "Auràn passat ja? Non, non deuien auer passat; que non auie pro temps; ara, ara ei quan ja deuen èster apròp…"

"Atau, d'aguesta manèra, era brisa que ja comence a bohar, me treirà aguesta calor, aguest empeguiment, aguesta set…" Era aigua des hònts monumentaus mormolhaue ena luenhor damb melancolica monotonia ath miei deth silenci qu'ère eth passeg trist, solitari. En apressar ath piòt dera hònt der Oest, De Pas auec temptacions de botar es sòns pòts ath tuèu de hèr que sarraue damb es sòns dents un leon de pèira, e assadorar es sues ansies en gisclet rambalhós, ahiscador… Non gausèc e hec repè, seguint eth sòn passeg ena solitud. Quan arribèc ena auta hònt, es madeishes ansies, es madeishes temptacions… Virada d'esquia, e entà darrèr. Atau s'estèc passejant pendent mieja ora. Era set l'usclaue…per qué non se n'anaue? perque non volie deishar-les passar sense veder-les; sense veir es coches, s'enten. Ana tornarie, plan, ena carrèta, e en passar peth costat deth fanau la poirie veir, sense èster vist, o aumens sense èster coneishut. Era set que se demorèsse. Eth relòtge dera Universitat hec tres campanades. Tres quarts d'ora! Que deuie anar auançat…Non…Era Catedrau, qu'ère era autoritat cronometrica, confirmèc era afirmacion dera Universitat; per çò que podie valer eth *relòtge der Ajuntament*, que non auie pogut secularizar eth temps, venguec a confirmar çò dit laconicament pes sòns collègues, expausant era sua opinion damb ua votz agudenta d'esquilhon cursi.

- "Mès, se qué hè aguesta gent?" se preguntèc eth Magistrau, encara que higent entara sua satisfaccion de consciència qu'ada eth, plan que òc, non l'importaue bric.

Enquia alavetz non se n'auie encuedat d'uns mainatges, de dètz o dotze ans, *tafurèls deth carrèr*, que jogauen apròp, ar entorn d'un fanau, d'aqueri que senhalauen eth limit deth passeg e dera carretèra enes espacis que deishauen liures es bancs de pèira. Entre es tafurèls i auie ua mainada, que hège de *mair*. Se tractaue de *zurriagame la melunga*, jòc popular a posita de totes es fortunes. Era *mair* ère seiguda ath pè deth fanau, en pedestau dera colomna de hèr; un mocador molt lord en fòrma de foet, estacat damb un gran nud peth miei, ère eth *zurriago* que representaue aquiu eth poder coercitiu. Era mainada esquiçada agarraue eth mocador per un extrèm e er aute anaue passant de man en man peth rondèu de mainatges.

- Na!…didie era *mair*.
- Nassut… contestèc un tafurèl ròi, eth mès fòrt deth grop, que tostemp se plaçaue eth prumèr per çò deth dret de conquista.

Eth mocador passèc a un aute.

- Na? Nassi.
- Un aute. Na? Napoleon.
- Ai, quin mainatge! Qué ei Napoleon? cridèc eth Sanson deth rondèu en tot apressar-se ath sòn plan estimat amic e botant-li un code dauant des nassi.
- Napoleon… vai, redena! ei un duro.
- Qué a d'èster! Que non i a mès cera!
- Te trinqui…se non siguesses tan cagat… te holaua eth morre… per pretensiós.
- E qué se passe se non ei aquerò?, didec era mainada botant patz.
- A veir er aute. Na? na?
- Natalia… Tampòc, non ac a endonviat arrés.
- Ua auta ròda.
- Balha senhaus, tisica! escopic mès que didec eth dictador.

E daurint es cames e ajocant-se coma prèst a córrer darrèr des companhs a foetades, li hec un torn ath mocador ar entorn dera man e higec:

- Balha senhaus que se comprenen o te trinqui era anma!

E estiraue eth foet coma volent arrincar-lo deth poder dera *mair*.

- Senhaus… senhaus… a que non ac endónvies?
- A que òc…?
- Non tires…
- Donques balha senhaus…
- Qu'ei ua causa molt gostosa! molt gostosa! molt gostosa!
- Se minge?
- Plan que òc… s'ei gostosa…
- A on son?
- Se les mingen es senhors…
- Aquerò non vau, tisica, qué sai jo d'aquerò que mingen es senhors?
- Donques ei possible que bèth còp l'ages vist.
- De quin color?
- Auriò, auriò…
- Iranges, redena! cridèc eth tafurèl e fotèc ua tirassada ath mocador en tot premanir-se a fóter foetades as sòns companhs.
- Que m'arringues eth braç, bèstia, e que non ei aquerò…!

Es auti tafurèls ja s'auien metut a dehòra de perilh e correien pera carretèra e per Espolon.

- Vietz! vietz! que non ei aquerò…cridèc era *mair*.
- Òc que n'ei, merluça! Te trinqui… qu'ei que non son auriòles es iranges?... e non son causa gostosa?
- Mès d'iranges ne minges tu tanben.
- Naturaument, les pani ara senhora Jeroma en taulatge…
- Donques non ei aquerò.
- Un aute. Na? na?

Un mainatge prim, palle, lèu despolhat, cuelhec era punta deth mocador; li ludien es uelhs… li tremolaue era votz… e guardant damb pòur ath des iranges, didec plan baish:

- *Natillas*!... *Zurriagame la melunga*! cridèc entosiasmada era *mair, castanhes de Catalonha*! E toti correren, mentre eth vencedor anaue darrèr damb cames trantalhantes sense massa talents de foetar as sòns amics, content damb eth trionf, encara que sense desirs de resvenja.

Eth *ròi* non volie córrer: protestaue.

- Redena! que son *natillas*? cridaue botant era man dauant dera cara, mentre timidament er *Arrat* lo castigaue damb simulacions de foetades.

E higie furiós eth *ròi*:

- Ditz: ara aurelha!, tisica o te t'estronhi!
- Ara aurelha! ara aurelha!

Er *Arrat* se vedec assetjat per toti es sòns collègues, que se li pengèren enes aurelhes.

- *Zurriagame era melunga*! tornèc a cridar era *mair*, e es tafurèls s'escampilhèren un aute còp.

En aqueth moment eth Magistrau s'apressèc ara mainada.

Era *mair* hec un crit espaurida. Credie qu'ère eth sòn pair que venguie a recuelher-la a boets e a còps de pè coma solie.

- Ditz-me, hilha mia, as vist passar a dus coches?
- Per a on?, contestèc era botant-se de pès.
- Per aquiu naut… un damb dus shivaus e un aute damb quate cascabèls… hè ua estona…
- Non, senhor, me semble que non… Demoratz, senhor prèire, a veir s'aguesti… *Ara aurelha mair! ara aurelha mair!*, cridèc, e eth grop de uhons acodic ath fanau dauant der *Arrat*.

En veir ath Provedidor, toti, mens eth ròi, l'enrodèren, descurbint eth cap, es qu'amiauen gòrra, e li punèren era man per torns arren pacifics. Uns se netegèren prumèr es nassi e era boca; d'auti non.

- Auetz vist passar dus coches entà naut?
- Òc.
- Non.
- Tres.
- Entà baish. Mentida, gojat…te hòli!... entà naut, senhor prèire.
- Qu'ère ua galèra.
- Un coche, fanau!
- Qu'èren dus carros, gojat. Te trinqui!... te hòli!...

Eth Magistrau non podec averar arren. S'inclinèc a creir qu'auien passat. Mès non deishèc eth passeg; seguic hènt torns e netejant-se era man punada pera chorma. Lo shordaue molt era greha, e en piòt d'ua hònt se lauèc un shinhau es dits.

Es tafurèls se n'anèren. Quedèc solet en Fermin damb un uhon que volaue anant e vient sus eth sòn cap, lèu tocant-lo damb ales diaboliques. Tanben er uhon arribèc a shordar-lo, a penes passaue se viraue, cada viatge ère mes redusida era orbita deth sua volada.

"Que deuen èster dus" pensèc eth Magistrau, que cada viatge que vedie ar animau sentie un shinhau de hered enes arraïcs deth peu.

Era net ère beròia, venguien de dissipar-se es darrères clarors palles deth crepuscul. Sus era tèrra, qu'eth sòn perfil senhalaue ua faisha de bugàs teunhe e luminós, ludien es esteles deth Carro, era Osa Mayor, e Aldebaran, pera part deth Corfin, lèu heregant era cresta mès nauta dera serralada escura, ludie solitari en ua region desèrta deth cèu. Era brisa s'adormie e eth fiulet des grapauds aumplie eth camp de guiterosa tristesa, coma cantic d'un culte fatalista e resignat. Es bronits dera ciutat nauta arribauen amortadi e damb intermiténcies de silenci prigond. Ena Colonia, mès propèra, tot caraue.

En Fermin non ere afeccionat a contemplar era net serena; n'auie estat hège ja molt de temps en Seminari, enes Jesuites e enes prumèrs ans dera sua vida de prèire…quan ère delicat e auie aqueres tristeses e aqueri escrupuls que se l'avalauen era anma. Dempús era vida l'auie hèt òme, auie seguit era escòla dera sua mair…ua plebèua que non vedie en camp senon era explotacion dera tèrra. Aquerò qu'enes libres se cridaue era poesia, se l'auie mòrt ada eth ans endarrèr; plan que òc, hège ja molti ans…. Es esteles! Qué pòqui viatges les auie guardat damb atencion des de qu'ère cononge!... De Pas s'arturèc, se descurbic, se netegèc era sudor deth front e se quedèc guardant es astres que

ludien sus eth sòn cap negadi enes abismes dera nautada. “Qu’auie rason Pitagoras; semblaue que cantauen”. En aqueth silenci entenie es batecs dera sang deth sòn cap… e tanben s’imaginèc enténer un aute bronit atau coma de campanetes que sonauen molt luenh… Èren eri? Èren es coches que tornauen? Era carrèta non amiaue cascabèls, mès es shivaus dera Gondola òc… O serien, dilhèu, cigales, grilhs…gargolhes, quinsevolh causa des que canten en camp acompahant eth silenci dera net?... Non, non, qu’èren cascabèls; ara n’ère segur… ja sonauen mès apròp, damb cèrt compàs… cada còp mès apròp.

- Que deuen èster eri! Be n’ei de tard! didec en votz nauta apressant-se en valat dera carretèra, ara ombra d’un fanau des deth passeg.

Demorèc quauques menutes damb eth cap estirat en direccion deth Vivero, espiant toti es bronits… Vedec dues lums entre era escurina luenhana, dempús quate… èren eri, es dus coches… Eth bronit ritmic des cascabèls se hec clar, rambalhós; a viatges se barrejauen damb eth d’auti que semblauen crits, fragments de cançons.

- “Qué hòls, vien cantant!”

Ja s’entenie eth rumor sord e coma sosterranhs des ròdes… er alend afogat des shivaus cansadi… e, fin finau, era votz cridaira de Ripamilan…Ara carauen es deth coche gran. Era carrèta anaue a passar peth costat deth Magistrau, que se sarrèc ara colomna de hèr, entà non èster vist. Passèc era carrèta ath tròt. De Pas se convertic tot uelhs. En lòc de Ripamilan vedec a en Victor Quintanar, e en dera Regenta a Ripamilan; òc, les vedec perfèctament. Non anaue era Regenta en coche dubèrt! Anaue damb es auti! E ath marit l’auien botat ena carrèta deth canonge, era Marquesa e era senhora Petronila!... Per tant en Alvaro e era anauen amassa… e dilhèu anauen toti embriacs, aumens alègres!

“Quina indecéncia!” pensèc, en sénter eth despieit trauessat ena gòrja.

E sense saber que parodiaue a Glocester, higec:

- Que se la vòlen méter enes braci! Aguesta Marquesa ei ua Celestina d’afeccion!”

“E tornauen cantant!”

Es coches s’aluenhauen; pujauen peth carrèr principau dera Colonia, sense rambalh; es lums des fanaus se botjauen, s’amagauen e tornauen a aparéisher, cada viatge mès petits…

“Ara caren!” pensec en Fermin. “Pejor, molt pejor!”

Es cascablès tornèren a sonar coma cant luenhant de grilhs e cigales enes nets d’ostiu…

Eth Magistrau, desbrembat des esteles, deishèc er Espolon e pugèc peth carrèr principau dera Colonia, darrèr des coches de Vegallana.

Se non siguesse per vergonha s’aurie metut a córrer pala ensús. “Entà qué? Entad arren. Entà desfogar era mala encolia, entà tier en quauquarren aquera fòrça que sentie enes sòns muscles, ena sua anma ociosa, shordada coma un formigament…”

Quan passèc peth costat deth jardin de Páez, era lum de gas que ludie entre es hèrs dera rèisha en un glòb de cristau opac, li hec veir era sua ombra de prèire diboishada fantasticament sus era polsosa carretèra.

S'avergonhèc, testimòni eth madeish des sues holies e tenguec eth pas.

"Que deui èster embriac. Aquerò deu èster. Vai, ja non mancaue arren mès, tostemp è estat patron de jo madeish… e ara auia de començar a èster… un pòcvau…"

Se'n brembèc dera sua cita damb era Regenta. Sentec un aleugeriment dera sorda rabia. "Lèu sera deman… e tàs ueit ja saberè jo… Òc ac saberè…pr'amor que l'ac preguntarè tot. Per qué non? Ara mia manèra… Que n'è eth dret…"

Arribèc en boulevard, ère solitari; ja auie acabat eth passeg des Obrèrs: pugèc peth carrèr deth Comerci, pera plaça deth Pan e quan arribèc ena plaça Naua guardèc ara Rinconada. En casalon des Ozores non vedec mès lum qu'era deth lumedan.

"Non les auràn deishat en casa? Son encara amassa?" E sense pensar se qué hège, seguic entath carrèr dera Rua, peth madeish camin qu'auie anat tà meddia. Es balcons dera casa deth Marqués èren tanben dubèrts ara; mès era lum non entraue per eri, gessie a talhar es tenèbres deth carrèr estret, a penes illuminat per luenhants fanaus de gas palle. De Pas entenec crits, arridalhades e es votzes rancoses e metalliques deth piano desafinat.

"Seguís era hèsta" se didec mossegant-se es pòts. Mès jo, qué hèsqui aciu? Qué m'impòrte tot aquerò?... S'era ei coma totes… deman me'n saberè. Que sò hòl! sò embriac!... Se me vedesse era mia mair!" Ena paret dera casa deth dauant era lum que gessie pes balcons interrompie damb grani rectangles era ombra, e per aquera claror descarada e cridaira passauen figures neres, coma diboishi de lantèrna magica. Uns còps èren ua figura de hemna, d'auti ua man enòrma, dempús ua mostacha coma ua manja d'adaiguar; aquerò vedec De Pas dauant deth balcon deth gabinet; dauant des deth salon es ombres dera paret èren mès petites, encara que moltes e confonudes; e se botjauen e barrejauen enquia marejar ath canonge.

"Non dancen", pensèc. Mès aguesta idèa non lo consolaue.

Mès enlà deth balcon deth gabinet n'auie un aute de barrat. Qu'ère eth dera cramba qu'auie mòrt era hilha des Marquesi. Eth Magistrau s'en brembaue d'auer estat aquiu, de jolhs, damb ua candèla de cera ena man, mentre li dauen ara prauba joena eth Senhor. Hège molt de temps. Aqueth balcon se dauric de ressabuda. De Pas vedec ua figura de hemna que se sarraue enes rèishes de hèr e s'inclinaue sus era parabaranda coma se s'anèsse a lançar en carrèr. Confusament podec aubirar uns braci que sarrauen ara dauna pera cintura; era pelejaue per desliurar-se. "Qui ère?" Impossible distingui'c; semblaue nauta, ben formada; madeish podie èster Obdulia qu'era Regenta. "Ei a díder, qu'era Regenta non podie èster, mancarie mès! e eth des braci? Qui ère? per qué non gessie en balcon?" De Pas n'ère segur de non èster vist, ena completa escurina, en un lumedan deth dauant. Non passaue arrés; mès podien passar… e qué se pensarien se lo vedien aquiu, espiant as convidadi deth Marqués?... Se n'auie d'anar… Òc, mès enquia qu'aqueres siloètes se retirèssen deth balcon non podie botjar-se. Era dauna desconeishuda, d'esquia ath carrer ara, inclinant eth cap entath interlocutor invisible parlaue tranquillament e se defenie maquinaument, damb leugèrs còps de man, d'ues mans que de quan en quan sajauen agarrar-la pes espatles.

"Que son ena escurina!"non i a lum ena sua abitacion…quin escandal!" pensèc en Fermin, que seguie quiet.

Era deth balcon parlaue, mès tan hloishet que non ère possible coneisher-la pera votz, ère un mormolh cargat d'esses, complètament anonim.

“Segur qu’era non ei”, meditaue eth deth lumedan.

A maugrat d’aguestes reflexions que non podien èster mès racionaus, non ère tranquil. Era escurina deth bacon lo sufocaue coma se siguesse mancat d’aire. Eth cap dera ombra de hemna despareishec pendent un moment, auec un silenci solemne e ath miei d’eth sonèc clar, lèu estrident, er espet d’un punet bilaterau, dempús un sorriscle coma eth de Rosina en prumèr acte deth *Barbero*.

Eth Magistrau alendèc. “Non ère era, ère Odulia. En balcon non quedaue arrés; en Fermin gessec deth lumedan sarrat ara paret e s’aluenhèc a pas seguit. “Non ère era, solide que non ère era, anaue pensant. Qu’ère era auta”.

Capitol XV

Naut de tot dera escala, en soleret deth prumèr estatge, era senhora Paula, damb un candelèr ena man e era còrda dera pòrta deth carrèr ena auta, vedie silenciosa, quieta, ath sòn hilh que pujaue tot doç damb eth cap clin, amagat eth ròstre pes amples ales deth chapèu.

L'auie dubèrt era madeisha sense preguntar se qui ère, segura de qué auie d'èster eth. Ne ua soleta paraula en veder-lo. Eth hilh pujaue, era mair non se botjaue, semblaue prèsta a empedir-li eth pas, aquiu ath miei, regda, coma un hantauma nere, long e angulós.

Quan De Pas arribaue as darrèrs gradons, era senhora Paula deishèc eth lòc e entrèc en burèu. En Fermin la guardèc alavetz sense qu'era lo vedesse.

Se n'encuedèc qu'era sua mair amiaue emplastres onhudi damb greish enes possi; uns emplastres grani pomposi.

"Qu'ac sap tot" pensèc eth Provedidor. Quan era sua mair caraue e se botaue emplastres de greish, hège veir que non podie èster mès emmaliciada, qu'ère furiosa. Quan passèc peth costat deth minjador, De Pas vedec era taula parada damb dus cobèrts. Qu'ère lèu entà sopar, es autes nets non se paraue era taula enquias nau e mieja; e venguien de tocar es nau.

Era senhora Paula aluguèc sus era taula deth burèu eth quinquet d'òli que damb eth velhaue eth sòn hilh.

Eth se seiguec en sofà, deishèc eth chapèu en un costat e se netegèc eth front damb un mocador. Guardèc ara senhora Paula.

- Vos hè mau eth cap, mair?
- M'a hèt mau. Teresina!
- Senhora
- Eth sopar!

E gessec deth burèu. Eth Provedidor hec un gèst de paciéncia e gessec ath sòn darrèr. "Non ère encara ora de sopar, mancauen mès de quaranta menutes… mès qui l'ac didie ada era?"

Era senhora Paula se seiguec ath costat dera taula, de costat, coma es maus comics deth teatre. Ath costat deth cobèrt d'en Fermin i auie curadents, un salèr, òli e vinagre. Eth sòn tovalhon auie un tovalhonèr; eth dera sua mair non.

Teresina, grèu, damb era guardada en solèr, entrèc damb eth prumèr plat, qu'ère ua amanida.

- Non sès? preguntèc ath Provedidor era sua mair.
- Que non è apetís…mès òc molta set…
- Ès malaut?
- Non, senhora, aquerò non.
- Soparàs mès tard?
- Non, senhora, tanpòc…. Eth Magistrau ocupèc eth sòn sèti dauant dera senhora Paula, que se mestrèc en silenci.

Damb un code emparat ena taula e eth cap ena man, De Pas contemplaue ara sua miar, que minjaue ara prèssa, distrèta, mès esblancossida que de costum, damb es grani uelhs blus, clars e hereds tachadi en un pensament que deuie veir era en solèr.

Teresina entraue e gessie sense hèr bronit, coma un gat ben elevat. Apressèc era amanida ath senhoret.

- Ja è dit que non sopi.
- Dèisha-lo, non sope. Era non ac auie entenut, òme.

E amorassèc ara sirventa damb era guardada.

Nau silenci. De Pas s'aurie estimat mès ua discusion de seguit. Tot, abans que emplastres e silenci. Sentie nausèes e non s'atrevie a demanar ua tassa de tè. Se morie de set, mes cranhie béuer aigua.

Era senhora Paula parlaue damb Teresa mès que de costum e damb ua amabilitat que tenguie pòqui viatges.

La tractaue coma se l'auesse de consolar de bèra desgràcia qu'en part n'auesse eth tòrt era madeisha senhora Paula. Aquerò aumens se pensèc eth Magistrau.

Mancaue quauquarren qu'ère ena veirina e era patrona se lheuaue e l'amiaue era madeisha.

Demanèc sucre en Fermin entà meter-lo en veire d'aigua e era sua mair didec:

- Qu'ei naut en sucrèr, ena mia cramba… Tè, que ja vau jo a cercar-lo.
- Mès, mair…
- Dèisha-me.

Teresina se quedec soleta damb eth sòn patron e mentre li mestraue aigua deishant baishar eth rajòu de molt naut, alendèc discrètament.

De Pas la guardèc, un shinhau estonat. Ère molt beròia; semblaue ua vèrge de cera. Era non lheuèc es uelhs. Ça que la, l'ère antipatica. Era sua mair la mimaue e as sirvents non se les a de balhar ales.

Baishèc era senhora Paula e quan gessec Teresina didec, mentre guardaue entara pòrta:

- Era prauba non sai se coma a còs.
- Per qué?, preguntèc en Fermin que venguie d'enténer eth prumèr tròn.

Era sua mair, qu'ère de pès ath sòn costat remenant eth sucre en veire, lo guardèc des de naut damb gèst d'indignacion.

- Per qué? A anat aguesta tarde dus viatges ath Palai, un còp ena casa der Archiprèst, un aute ena casa de Carraspique, un aute ena de Páez, un aute ena deth Chato, dus ena catedrau, dus ena Santa Obra, un còp enes Paulines, un aute… qué me sai! Qu'ei mòrta era prauba.
- E entà qué i a anat?, contestèc De Pas ath dusau tròn.

Pausa solemna. Era senhora Paula se tornèc a seìr e, hènt mòstres de paciéncia, coma era d'ùn sant, didec, damb molta tranquillitat, pesant es paraules:

- A cercar-te, Fermo, ad aquerò a anat.
- Mau hèt, mair. Jo non sò un mainatge entà que me cèrque de casa en casa. Qué diderie Carraspique, qué didirie Pàez?... Tot aquerò qu'ei ridicul…
- Era non n'a eth tòrt. Hè aquerò que li manen. S'ei mau hèt, repotega-me a jo.

- Un hilh non repotegue ara sua mair.
- Mès l'aucís a desengusti; la compromet, compromet era casa… era fortuna, er anor… era posicion… tot… per ua… per ua… a on auetz dinat?

Qu'ère inutil mentir, ath delà d'èster vergonhós. Era sua mair ac deuie saber tot. Eth Chato l'ac aurie condat. Eth Chato l'aurie vist baishar dera carrèta en Espolon.

- È dinat damb es marquesi de Vegallana, ère er aniversari de Paquito; s'entestadiren… non auí mès remèdi; e non t'avisè… perque ère ridicul, perque aquiu non è confiança entad aquerò…
- Qui dinèc aquiu?
- Cinquanta, que me sai?
- Qu'ei pro, Fermo, qu'ei pro, pro de dissimular! cridèc damb votz raucosa era des emplastres. Se lheuèc, barrèc era pòrta e de pès e de luenh seguic:
- Qu'as anat aquiu ara cèrca d'aquera senhora… as dinat ath sòn costat, as passejat damb era en coche descubèrt, t'a vist tota Vetusta, as baishat en Espolon; que ja auem ua auta Brigadiera… Semble qu'as besonh der escandal, vòs perder-me.
- Mair! Mair!
- Que non i a mair que valgue! T'as brembat dera tua mair pendent tot eth dia? Non l'as deishat dinar soleta o milhor dit, non dinar? Ne heres cabau de qué era tua mair s'espaurisse, coma ei normau? e què as hèt dempús enquias dètz dera net?
- Mair, mair, per Diu! que non sò un mainatge…
- Non, non ès un mainatge; a tu non te hè dò qu'era tua mair se consumisque d'impaciéncia, se morisque d'incertitud… Era mair ei un mòble que servís entà suenhar era casa, coma un gosset; era tua mair te balhe era sua sang, s'arringue es uelhs per tu… mès tu non ès un mainatge, e balhes era tua sang, e es uelhs e era sauvacion…per ua hemnòta…
- Mair!
- Per ua mala hemna!
- Senhora!
- Cent còps, cent còps pejor qu'aguestes que tirassen era levita a en Saturno, pr'amor qu'aguestes cruben, e dèishen en patz ath que les a cercat, mès es senhores usclen era vida, er aunor…des.hèn en un mes çò que jo hi en vint ans…Fermo… qu'ès un ingrat!... ès un lhòco!

Se seiguec cansada e damb eth mocador qu'amiaue en cap improvisèc ua benda entàs possi.

- Me va a crebar eth front!
- Mair, per Diu! tietz-vos. Jamès vos è vist atau… Mès qué se passe? que se passe?... tot ei calomnia… E qué lèu… qué lèu… l'an inventat! Qué Brigadièra ne qué senhorones… que non i a arren d'aquerò… que vos juri que non ei aquerò…que non i a arren!
- Non as còr, Fermo, non as còr.
- Senhora, que vedetz aquerò que no i è… jo vos asseguri…
- Qué as hèt enquias dètz dera net? Rondar era casa d'aguesta gegantona… segur…
- Per Diu, senhora! aquerò ei indigne de vos. Qu'ètz en tot insultar a ua hemna aunèsta, innocenta; que non è parlat damb era ne tres còps… ei ua santa…
- Ei ua santa coma es autes.
- Coma quines autes?
- Coma es autes.
- Senhora!, se vos entenessen!
- Ta, ta, ta! Se m'entenessen me cararia. Fermo… a bon entenedor… Guarda, Fermo… tu non te'n brembes, mès jo òc… jo sò era mair que te paric, sabes? e te coneishi… e coneishi eth mon.. e sai tier en compde totes es causes… totes… Mès d'aguestes causes non ne podem

parlar tu e jo.. ne solets… ja me comprenes… porcaries, mès ara semble que te complades en que te veiguen… cuelhs eth pejor camin…

- Mair… vos ac auetz dit, ei absurd, ei indigne que vos e jo parlem, encara que sigue en chifra de cèrtes causes…
- Ja ac veigui, Fermo, mès tu ac vòs. Aquerò d'aué a estat un escandal.
- Mès se jo vos juri que non i a arren. Qu'aquerò non a arren a veir damb totes aguestes calomnies d'abans…
- Pejor, pejor que pejor…E sustot çò que jo cranhi ei que se'n sàpie er aute; que Camoiran creigue tot aquerò que ja diden.
- Que ja diden! En dus dies!
- Òc, en dus; en miei, en mieja ora… Non ves qu'an talents de tu? que plò sus banhat?... Hè dus dies? Donques eri dideràn que hè dus mesi, dus ans, çò que volguen. Comence ara? Donques dideràn qu'ara t'an descubèrt. Coneishen ath Bisbe e saben que sonque per aquiu te pòden atacar… Que li diguen a Camoiran qu'as panat eth copon… non s'ac creirà… mès aquerò òc; bremba-te'n dera Brigadièra!...
- Quina Brigadièra… mair.. quina Brigadièra!... Qu'ei que non podem parlar d'aguestes causes… mès… se jo vos expliquèssa…
- Non me cau saber arren… ac compreni tot… ac sai tot… ara mia manèra, Fermo. T'a anat ben tota era vida deishant-te guidar pera tua mair, en aguestes causes miserables deth dia a dia? T'a anat ben?
- Òc, mair mia, plan!
- Te treiguí jo dera praubetat o non?
- Òc, mair dera mia anma!
- Non mos deishèc eth tòn pair mòrts de hame e damb era aigua enquiath còth, tot embargat, tot perdut?
- Òc, senhora, òc… e etèrnament jo…
- Dèisha-te d'eternitats… jo non voi paraules, voi que seguisques credent en jo, jo sai se qué hèsqui. Tu prediques, tu allucines ath mon damb es tues bones paraules e bones formes… jo seguisqui eth mèn jòc, Fermo; se tostemp a estat atau, per qué te tòrces? Per qué t'escapes de jo?
- Que non ei aquerò, mair.
- Òc qu'ei aquerò, Fermo. Non ès un mainatge, dides… ei vertat, mès pejor ei s'ès un pèc… Òc, un pèc damb tota era tua sabença. Sabes tu fóter punhalades pera esquia, en aunor? Donques guarda ar Arcedian, torçut e tot, les fot coma un mèstre…vaquí a un ignorant que sap mès que tu.

Era senhora Paula s'auie arringat es emplastres, es trenes espesses deth sòn peu blanc queigueren sus es espatles; es uelhs amortadi lèu tostemp, lançauen huec ara, e aquera hemna talhada a còps de destrau semblaue ua estatua rustica dera Eloqüéncia prudenta e cargada d'experiéncia.

Era tempèsta s'auie des.hèt en ploja de paraules e de conselhs. Ja non se repotegaue, se discutie damb afogament, mès sense ira. Es rebrembes evocadi, sense intencion patetica, pera senhora Paula, auien atrendit a Fermo. Ja auie aquiu un hilh e ua mair, e non se cranhie qu'es paraules siguessen arrais.

Era senhora Paula non s'atrendie, auie aguest auantatge. Cridaue mascarada as amorasses e estimaue molt ath sòn hilh ara sua manèra, de luenh. Qu'ère eth sòn ua afeccion opressora, tirana. Fermo, ath delà deth sòn hilh, ère eth sòn capitau, ua fabrica de sòs. Era l'auie hèt òme, a truca de sacrificis, de vergonhes qu'eth non coneishie ne era mitat, de vesilhes, de sudors, de calculs, de paciéncia, d'astúcia, d'energia e de pecats sordids. Per tant, non demanaue massa se demanaue interèssi ath resultat des sòns esfòrci, ath Provedidor de Vetusta. Eth mon ère deth sòn hilh, pr'amor qu'eth ere eth de mès talent, eth mès eloqüent, eth mès sagaç, eth mès sabent, eth mès beròi; mès

eth sòn hilh ère d'era, auie de crubar es redits deth sòn capitau, e s'era fabrica s'arturaue o se descompausaue, podie reclamar maus e prejudicis, auie eth dret a exigir que Fermo contunhèsse produsint.

En Matalejero, ena sua tèrra, Paula Raices viuec molti ans ath costat des mines de carbon qu'en eres trabalhaue eth sòn pair, un miserable laurador que se guanhaue era vida cultivant ua tèrra dolenta de panis e truhes, e damb era ajuda d'un jornau. Aqueri òmes que gessien des tutes neri, sudant carbon e damb es uelhs holadi, esquius, blasfems coma dimònis, manejauen mès plata entre es dits lords qu'es campanhards que remenauen era tèrra ena superfícia des camps e segauen e amolonauen era èrba enes prats fresqui e floridi. Es sòs qu'èren enes entralhes dera tèrra; calie hotjar hons entà trèir profit. En Matalerejo, e en tota era sua val, regne era avarícia, e es mainatges ròis de pèth auriòla qu'abonden enes arribes der arriu nere que serpentegen pes haudes des mons nauti de castanhèrs e falguères, semblen hilhs de saunei d'avarícia. Paula ère ua mainada ròia coma ua panolha; auie es uelhs lèu blanqui de tan clars, e ena anma, des de qu'auec usatge de rason, tota era avaricia deth pòble amassa. Enes mines e enes fabriques que les enròden i a trabalhs entà mainatges que pòden tier en cap un tistèr damb un shinhau de tèrra. Es monedes que guanhen atau es hilhs des praubi son en Matalerejo eth seme dera avaricia lançada en aqueri còrs trendes: seme de metau que s'incruste enes entralhes e jamès s'arringue d'aquiu. Paula vedie ena sua casa era misèria cada dia; o mancaue pan entà sopar o entà dinar; eth pair despenie ena tauèrna e en jòc çò que guanhaue ena mina.

Era mainada anèc aprenent çò que valien es sòs, pera gran pena qu'es sòns li plorauen era abséncia. Tàs nau ans ère Paula ua espiga torrada peth solei, longa e seca; ja non arrie: pecigaue as amigues damb molta fòrça, trabalhaue molt, amagaue sòs en un horat det corrau. Era avaricia la hec hemna abans de temps; auie ua seriositat prematura, un sen fèrm e hered.

Parlaue pòc e guardaue molt. Mespredaue era praubetat dera sua casa e viuie damb era idèa constanta de volar… de volar sus aquera misèria. Mès com? Es ales auien d'èster d'aur. A on ère er aur? Era non podie baishar ena mina.

Eth sòn esperit observador notèc ena glèisa un filon mens escur qu'eth des tutes d'aquiu baish. "Eth prèire non trabalhaue e ère mès ric qu'eth sòn pair e qu'es auti hotjaires des mines. S'era siguesse òme non pararie enquia hèr-se prèire. Mès podie èster patrona coma era senhora Rita". Comencèc a soentejar era glèisa; non se perdec ua novena, ne rogatives, ne missions, ne rosari e tostemp gessie era darrèra deth temple. Es vesins de Matalerejo auien acogat ena anciana pietat entre eth carbon; èren indiferents e auien fama d'eretges enes pòbles deth costat. Plan per aquerò podec notar era senhora Rita era pietat de Paula lèu lèu. "Era hilha d'Anton Raices, li didec ath senhor prèire, va tà santa, non ges dera glèisa". Eth prèire parlèc ara gojata, e l'assegurèc a Rita qu'ère ua Teresa de Jesús en embrion. En ua malautia dera patrona, eth rector li demanèc a Raices era sua hilha entà remplaçar a Rita en sòn servici. Rita se guaric, mès Paula non gessec dera Rectoria. S'acabèc eth va-e-ven damb eth tistèr de tèrra. Se vestic de nere, e per amor de Diu se desbrembèc des sòns pairs. As dus ans era senhora Rita gessie dera casa deth prèire ensenhant-li es punhs a Paula e hènt-se a vier en un còfre es sòns estauvis de vint ans. Eth prèire moric de vielh e eth nau rector, de trenta ans, admetec ara hilha de Raices coma part integranta dera Casa Rectorau. Paula ère alavetz ua joena nauta, blanca, fresca, de carn dura e de pèth fina, mès mau hèta. Ua net, tàs dotze, ara lum dera lua gessec dera Rectoria, qu'ère naut de tot d'un ticolet enrodat de castanhèrs e càcies, cent passi mès entà baish dera glèisa. Amiaue enes braci un mocador nere qu'embolhaue ròba blanca, Darrèr d'era gessec ua ombra, damb gòrra de dormir e en manges de camisa… En veir que la seguien, Paula correc peth carreron que baishaue entara val. Eth dera gòrra l'artenhec, la cuelhec pera saia d'estamina e l'obliguèc a arturar-se; parlèren; eth daurie es braci, botaue es mans en còr, punaue es dits en crotz; era didie non damb eth cap. Dempús de mieja ora de luta, es dus tornèren ena Rectoria; entrèc eth, era darrèr e barrèc per laguens dempús d'enténer a un gosset que lairaue:

- Silenci, Nai, qu'ei eth patron! Paula siguec eth tiran deth prèire a compdar d'aquera net, sense amendriment deth sòn aunor. Un moment de flaquitge ena sua solitud li costèc ath rector, sense assadorar eth sòn apetís, molti ans d'esclavitud. Auie fama de sant. Ère un joen que predicaue moralitat, castetat, mès que mès as prèires deth parçan, e predicaue damb er exemple. E ua net, reparant mentre sopaue que Paula ère mau formada, angulosa, sentec ua lascivitat de sauvatge, irresistibla, cèga, excitada per aqueri angles de carn e uas, per aqueres anques desdenhades, per aqueres cames longues, fòrtes, que deuien èster coma es d'un òme. Ara prumèra insinuacion amorosa, brusca, significada mès per gèsti que per paraules, era majordòma contestèc damb un gronhament, e simulant non comprèner çò que se li demanaue; ath dusau intent que siguec un atac brutau, sense art, d'òme cast que se torne lhòco de luxúria en un moment, Paula balhèc coma responsa un bot, un còp de pè e sense badar boca se n'anèc entara sua cramba, hec un hardèu dera ròba, senhau d'adiu, pr'amor qu'auie aquiu moltes caishes cargades de liròts e de d'autes articles, e gessec dident des dera escala:

- Senhor prèire! jo m'en vau a dormir ena casa deth mèn pair.

Era transaccion li costec ath clèrgue umiliar-se enquiath povàs, ua abdicacion absoluda. Viueren en patz a compdar d'alavetz, mès eth vedec tostemp en era ath sòn senhor de culhèra e guinhauet, auie eth sòn aunor enes sues mans; podie perder-lo. Non lo perdec. Mès ua net, quan eth prèire sopaue, tard, dempús d'estudiar, Paula se l'apressèc e li demanèc que l'escotèsse en confession:

- Hilha mia, ad aguestes ores?
- Òc, senhor, ara m'atrevisqui… e non responi de tornar a atrevir-me jamès.

Li cohessèc qu'ère prenhs.

Francisco De Pas, un licenciat d'artilheria, qu'entraue molt ena casa deth prèire, que d'eth ère parent, l'auie sollicitat d'amor e era l'auie contestat a boetades (eth prèire se rogic tot); s'en brembèc deth còp de pè qu'auie recebut eth, mès eth licenciat auie estat temardut e auie tornat a sollicitar-la e a prometer-li maridar-se damb era quan treiguessen er estanquet que l'auien prometut es deth Govèrn; era s'auie tranquillizat e des d'alavetz admetie parlar damb aqueth tipe sospechós. Segontes costum dera tèrra, anaue eth d'artilheria a parlar damb Paula tara mieja net, non pera rèisha, que non n'a en Matalerejo, senon en correder dera panera, ua casa de hustes sostenguda per amples colomnes a dues o tres vares deth solèr. Aquíu dormie era en ostiu. Francisco manquèc ua net a çò convengut, siguec audaç, passèc deth correder ar interior dera panera; lutèc Paula, lutèc enquia quèir renduda (ac juraue dauant de Crist) renduda pera fòrça der artilhèr. Des d'aquera net lo cuelhec de mau uelh, mès volie maridar-se damb eth. D'aquera traïson dilhèu neishec Fermin as dus mesi d'auer junhut eth rector a Paula e Francisco damb laci indestructibles.Toti es vesins dideren que Fermin ère hilh deth prèire, que dotèc ara majordòma damb bones quantitats. Francisco De Pas non ère interessat, tostemp auie auut era intencion de maridar-se damb Paula, mès es vesins l'auien aumplit era anma de sospeches e d'espies, e eth, credent que podie eth prèire arrir-se'n d'un licenciat, hec aquerò que hec. Mès aquera net, que siguec coma ua batalha ena escurina, terribla, lo convencec dera innocéncia deth rector e dera vertut de Paula. Aquerò non se simulaue; moltes causes sabie er artilhèr des params deth mon, des puncèles fausses, mès eth se n'anèc entara sua casa ena auba convençut de qué auie vençut, ben o mau, un aunor vertadèr. E tornèc ath sòn projècte de maridar-se damb era majordòma deth prèire. Atau l'ac jurèc ada era, de jolhs, coma eth auie vist as galans enes teatres. "Jo te demanarè as tòns pairs e ath prèire deman madeish.

- Non, didec era, ara no.

E seguiren vedent-se. Quan Paula ne siguec segura de qué i auie frut d'aquera traïson, o des concession de dempús, li didec ath sòn nòvi: "Ara l'ac vau a díder ath patron e tu, quan eth te cride, refuses maridar-te, que diden que non ès tu solet… qu'en fin…

- Òc, òc, ja compreni
- Çò que sospechaues, animau!
- Òc, ja sai.
- Donques aquerò.
- E dempús?
- Dempús dèisha qu'eth prèire t'aufrisque… e non digues que ben ara prumèra promesa; dèisha que puge eth prètz… ne ara dusau. Ara tresau balha-te per vençut…"

E atau siguec. Paula l'arringuèc d'un còp ath praube rector de Matalerejo eth mès cast der Archiprestat era rèsta deth prètz qu'era auie botat ath silenci. Damb quin fervor predicaue eth brave òme dempús era castetat fèrma! "Un moment de flaquitge te pèrd, pecador, qu'ei pro un moment! Un desir, un desir que non saboreges tansevolh, te còste era sauvacion" (e toti es tòns estauvis, e era patz dera casa, e era tranquillitat de tota era vida, higie ath sòn laguens).

Paula crompèc granes partides de vin e lo venie ar engròs as tauernèrs de Matalerejo; comencèc ben eth comèrci gràcies ara sua intelligéncia, ara sua activitat. Era trabalhaue pes dus. Francisco ère molt *fantastic*, segontes era sua hemna. L'agradaue condar es sues hètes, e enquia es sues aventures, aquerò en secret, dempús de véner un plec d'oires de Taure, quan beuie en companhia deth client. Ère alègre e en calor dera amistat improvisada ena tauèrna, daurie credits exorbitants as tauernèrs, es sòns consumidors. Aquerò costèc peleges tragiques, auec cagires pes aires, guinhauets qu'acabauen clauant-se en ua taula de pin, menaces sordes e reconciliacions expressiues per part der artilhèr; seques, heredes, bric sincères per part dera sua hemna. Era mania de autrejar a fiar, arribèc a èster un vici, ua passion deth degalhaire licenciat. L'agraduae hèr-se veir de ric e mespredaue es sòs damb grana charradissa. "Be n'auie vist eth de païsi! Be n'auie sedusit de hemnes, aquiu luenh!" Es sòns amics es tauernèrs que non auien vist mès arriu qu'eth dera sua pàtria, l'enganhauen ath dusau veire. Mentre eth se perdie enes sòns rebrembes e enes sauneis passadi, que daue coma realizadi, es sòns compaires, en tot interromper-lo, entre laudances e admracions, li treiguien es oires e mès oires de vin a baish prètz…"D'aquerò non se n'auie de parlar". "Er òme ei aunèst" didie er artilhèr, e higie: "Se jo è un duro, per exemple, e un amic, per ua comparacion, a besonh d'aguest duro… e qui ditz un duro ditz vin arròbes de vin, per exemple…" Pòqui ans li calèc, a maugrat dera prosperitat qu'auie començat eth comerci entà arribar ara falhida. S'atrevic un client a non pagar e darrèr d'eth d'auti e ath finau ja non li pagaue lèu arrés. Paula qu'auie dominat a dus prèires, e ère prèsta a dominar eth mon, non podie damb eth sòn marit. "Çò que tu volgues, qu'as rason", didie eth, e ara mieja ora ja ère enes madeishes. S'era s'irritaue, se l'acabaue ada eth çò que podíem díder paciéncia, e un còp en terren dera fòrça er artilhèr vencie tostemp; Paula qu'ère fòrta coma un casse; mès Francisco auie estat eth mès arrogant mosso dera nòsta armada e auie muscles d'os. Auie neishut en çò mès naut dera montanha e enquias vint ans auie servit enes Pòrts, suenhant bestiar. Quan era praubetat piquèc enes portes, e Paula se decidic a deishar eth sòn comèrci, De Pas decretèc dedicar es pòqui sòs que treigueren liures ara industria ramadèra. Cuelhec vaques en miejaria e se n'anèc damb era sua hemna e eth sòn hilh ath sòn pòble, a víuer deth bestiar enes mès enlairades garrausses. Aquiu passèc era mainadesa e arribèc ara adolescéncia Fermin ath quau era sua mair auie desirat hèr clèrgue.

- "Pastor e vaquèr a d'èster, coma eth sòn pairin e coma et sòn pair", cridaue eth licenciat cada còp qu'era mair parlaue d'enviar ath mainatge a apréner latin damb eth prèire de Matalerejo.

Eth comèrci de bestiar non siguec milhor qu'eth vin. A Francisco se l'acodic qu'eth auie estat tostemp un gran tirador; se consagrèc ara caça e perseguie cabiròls, senglars, e enquia e tot ossi, es pòqui viatges que se li presentauen. Ua tarde d'iuèrn vedec Paula arribar en pòble òmes qu'amiauen enes espatles eth còs destroçat deth sòn marit en uns baiards improvisadi damb rames de casse. Qu'auie queigut de naut de tot d'ua ròca abraçat a ua osa mau herida que perseguien es vaquèrs hège ua setmana. Moric damb glòria er artilhèr, mès era sua veuda se trapèc aclapada pes params, pes deutes, e entar arràs dera mala sòrt, patrona de credits sense fin que non se crubarien jamès. Tornèc entà Matalerejo, dempús de pèrder per embargament tot çò qu'auie. Amiaue toti aqueri papèrs inutils e eth hilh qu'auie d'èster clèrgue. Qu'ère Fermin ja un gojatet coma un castèth; es sòns quinze ans, semblauen vint; mès Paula hège d'eth tot çò que volie, lo manejaue molt milhor qu'ath sòn pair. Li hec estudiar latin damb eth prèire, eth madeish qu'auie autrejat era dòt perduda peth defuntat. Auie d'auançar temps e Fermin l'auancèc; estudiaue coma quate e trabalhaue enes ahèrs domestics dera Rectoria; suenhaue eth uart e atau guanhaue minjar e ensenhament. Anaue a dormir ara cabana dera sua mair, qu'auie bastit ara boca d'ua mina damb quates hustes, entà instalar ua tauèrna. Es despenes deth nau comerci, que non pugèren massa, correren encara a compde deth rector, que se hec eth desinteressat, mès per caritat que per pòur. Ja non cranhie çò que podesse díder Paula ne era credie tanpòc ena fòrça dera arma que damb era en un aute temps auie menaçat, terribla, crudèu e hereda.

Era tauèrna prosperaue. Es minèrs la trapauen en gésser ena claror e aquiu, sense hèr ua passa mès, amortauen era set e era hame, e era passion deth jòc que dominaue a lèu toti. Darrèr d'ues hustes, que deishauen passar es renecs e eth bronit des sòs, estudiaue pendent es nets d'iuèrn interminable eth *hilh deth prèire* coma lo cridauen cinicament es obrèrs dauant dera sua mair, non en preséncia de Fermin, qu'auie demostrat a molti qu'er estudi non l'auie aflaquit es braci. Er espectacle dera ignorància, deth vici e der enlordiment lo repuganue enquia hèr-li vier nausèes e se lançaue damb fervor ena sincèra pietat, e s'avalaue es libres e desiraue entada eth madeish que çò que volie era sua mair: eth seminari, era sotana, qu'ère era tòga der ome liure, era que poirie arringar dera esclavitud ara quau se vedie condemnat damb toti aqueri miserables se non l'amiauen es sòns esfòrci a ua auta vida milhor, digna deth vòl dera sua ambicion e des instints que se desvelhauen en sòn esperit. Paula patic molt pendent aguesta epòca; es guanhs èren segurs e superiors as que podien pensar es que non la vedien explotar es brutaus apetisi, cècs, e bric alistats d'aquera gentassa des mines; mès eth sòn mestièr auie eth perilh deth dondaire de fères; cada dia, cada net auie ena tauèrna peleges, ludien es navalhes, volauen per aire es bancs. Era energia de Paula s'estaue en caumar aqueres ondades de passions brutaus, e damb mès fòrça obligar ad aqueth que trincaue bèra causa a pagar-la e a bon prètz. Tanben botaue en compde, ara sua manèra, eth prejudici der escandal. A viatges Fermin la volie ajudar, intervier damb es sòns punhs enes scènes tragiques dera tauèrna, mès era sua mair l'ac proïbie.

- Tu a estudiar, tu vas a èster prèire e non as de veir sang. Se te ven entre aguesti lairons se pensaràn qu'ès un d'eri.

Fermin, per respècte e hàstic aubedie, e quan eth tarrabastalh ère orrible, se tapaue es aurelhes e sajaue de calar-se en trabalh enquia desbrembar çò que passaue darrèr d'aqueres hustes, ena tauèrna. Quauquarren mès qu'es peleges des clients amagaue Paula ath sòn hilh. Encara que ja non ère joena, eth sòn còs fòrt, era sua pèth regda e blanca, es sòns braci fòrts, es sues anques exuberantes ahiscauen era luxuria d'aqueri meserables que viuien enes tenèbres. "*Era Mòrta* qu'ei ua bona bocada", se didie enes mines. La cridauen era Mòrta per çò dera sua blancor palla; credent aisida aquera conquista, molti embriacs se lançauen sus era coma sus ua presa; mès Paula les recebie a còps de punh, de pè, a paus; mès d'un veire trinquèc en cap d'ua fèra des tutes e auec eth valor de crubar-lo. Aguesti atacs dera luxuria animau solien èster a nautes ores dera net, quan er enamorat sauvatge s'eternizaue sus eth sòn banc, entà demorar era solitud. Fermin estudiaue o dormie. Paula barraue era pòrta deth carrèr, perque era autoritat l'obligaue ad aquerò. Non hège enlà

ar embriac, encara que se'n sabie des sues intencions, pr'amor que mentre ère aquiu hège era sua consomacion, suprèma aspiracion de Paula. E alavetz començaue era luta. Era se defenie en silenci. Encara qu'eth cridèsse, Fermin non acodie, se pensaue qu'ère ua peleja entre minèrs. Ath delà, lo cranhien es uns per fòrt, es auti per hilh, e sajauen de véncer sense qu'eth se'n sabesse. Mès jamès vencien. Coma molt ua abraçada furtiva, un punet coma ua gratada. Arren. Paula mespredaue aquera baua. Mès hàstic li hège escampar es immondícies que deishauen aquiu aqueri ossi dera tuta.

Tot peth sòn hilh; guanhar entà pagar-li era carrèra, lo volie teològ, arren de missa e ola. Aquiu qu'ère era entà escampar en carrèr aquera hamga qu'entraue cada dia pera pòrta dera tauèrna; ada era la tacaue, mès ada eth non. Eth, aquiu laguens damb Diu e es sants, beuent enes libres dera sciécia que l'auie de hèr senhor; e era sua mair aquiu dehòra, manejant immondícia qu'en era anaue recuelhent centim a centim er avier deth sòn hilh; eth d'era, tanben, donques que n'ère segura de qué arribarie a èster ua senhora. Aquiu ena Montanha, mentre Fermin anaue aprenent a liéger e escríuer, l'obligaue a ensenhar-li ada era era sua sciéncia. Liegie e escriuie. Ena tauèrna, entre tants renecs, entre es crits des embriacs e jogadors, era avalaue libres, que li demanaue ath prèire.

Mès d'un còp era garda civila l'auec de visitar e de quan en quan auie d'anar entath cap deth partit entà declarar per çò de lesions e panatòris.

Eth prèire, Fermin e enquia e tot es gardes, qu'estimauen era sua aunestetat, l'auien conselhat molti viatges que deishèsse aqueth trafic repugnant; non se cansaue de passar era vida entre embriacs e jogadors que se convertien tan soent en assassins?

"Non, non e non!" Que la deishèssen ada era. Qu'ère en tot hèr borsa sense qu'arrés ac sospechèsse…En quinsevolh aute trabalh qu'agarrèsse, damb es sòns pòqui recorsi, non poirie guanhar ne ua dusau part de çò que guanhaue aquiu. Es minèrs gessien dera escurina damb era pòcha plia, era set e era hame ahiscades, pagauen ben, degalhauen e minjauen e beuien podom de baish prètz en qualitat de vin e biòques bones e de naut prètz. Ena tauèrna de Paula tot qu'ère faussificat; era crompaue çò pejor de pejor e es embriacs s'ac avalauen e beuien sense saber qué s'avalauen e es jogadors sense ne tasevolh guardà'c, tachada era anma enes cartes.

Era consomacion ère molta e es guanhs en cada article considerables. Plan per aquerò non auie calat ja huec ara tauèrna damb toti *es panaires* laguens.

Non deishèc eth trabalh enquia qu'es estudis e era edat de Fermin ac exigiren. Li calec deishar eth país e per recomanacions deth rector de Matalerejo, anèc a servir de majordòma ath prèire de *La Virgen del Camino,* a ua lèga de Leon, en un cornèr deth mon. Fermin, tanben per influéncia de Matalerejo (eth prèire), e deth rector de *La Virgen del Camino* entrèc en *San Marcos de Leon* en collègi des Jesuites que pòqui ans abans s'auien installat enes arribes deth Bernega. Eth gojat resistic totes es pròves que lo someteren es PP; demostrèc lèu lèu talent, sagacitat, vocacion, e eth P. Rector arribèc a díder qu'aqueth gojat auie neishut jesuita. Paula caraue, mès ère decidida a trèir d'aquiu ath sòn hilh en temps oportun, quan era li podesse assegurar un avier dehòra d'aquera santa casa. Non lo volie jesuita. Lo volie canonge, bisbe, qui sap guaires causes mès. Eth parlaue de missions en Orient, de tribús, des martirs deth Japó, d'imitar eth sòn exemple; li liegie ara sua mair, damb es uelhs ludents d'entosiasme, es jornaus que parlauen des perilhs de P. Sevillano, dera companhia, aquiu en tèrres sauvatges. Paula arrie e caraue. Estarie ben que dempús de tanti sacrificis eth hilh se convertisse en martir! Arren, arren de holies, ne tansevolh era holia dera crotz. En santuari de *La Virgen del Camino* se manege molta plata eth dia que se daurís eth tresòr dera Vèrge, en preséncia dera Autoritat civila; mès eth prèire ei praube.

Paula vedie passar pes sues mans es duros e es pessetes, mès aquerò ère coma aigua deth mar entar assedegat; non se treiguie arren en net remenant eth horment e era plata dera miraculosa Imatge. Era

sua fama de perfècta majordòma deth prèire correc per tota era província; eth rector dera Vèrge auie era imprudéncia de laudar eth sòn talent culinari, eth sòn burèu, era sua integritat, era sua pulcritud, era sua pietat e d'autes qualitats dauant de d'auti clèrgues, ena taula, de minjar ben e béuer milhor. S'aumentèc era fama de Paula, e un canonge d'Astorga l'ac treiguec ath prèire dera Vèrge. Que siguec ua traïson, e Paula ua ingrata. Ça que la, eth canonge ère un sant, era traïson non auie estat sua. En Fortunato Camoiran non ère capable de traïsons. Li prepausèren ua majordòma e acceptèc, sense sospechar qu'en pòqui mesi serie er esclau sòn.

Arren l'ère mès convenent entà Paula qu'un patron sant. Ath cap d'un an de servir ath canonge Camoiran se vantaue d'auer-lo sauvat diuèrsi còps dera misèria: sense era aurie lançat era casa pera hièstra; tot aurie estat des praubi e des brigands e guiterosi que saquejauen damb era clau dera caritat. Paula botèc en orde tot aquerò. Camoiran l'ac agraic e seguic hènt aumòines d'amagat, mès pòques; aquerò que li podie panar ara majordòma. Qu'ère eth canonge incapable de governar-se enes necessitats pressantes dera vida, non entenie ua soleta paraula des interèssi deth mon, e de seguit arribèc a compréner que Paula ère es sòns uelhs, es sues mans, es sues aurelhes, enquia e tot eth sòn sens comun. Sense Paula, dilhèu l'aurien amiat en un espitau coma lhòco e praube.

Aqueth empèri siguec eth mès tiranic qu'exercic ena sua vida era majordòma. Lo profitèc entara carrèra de Fermin: eth canonge comprenec qu'auie de guardar ar estudiant coma causa pròpria, se Paula li consagraue era vida ada eth, eth deuie de consagrar es sòns suenhs e es sòns sòs e era sua influéncia ath hilh de Paula. Ath delà, eth gojat l'enamoraue tanben; ère tan discrèt, tan sagaç coma era sua mair, e mès amable, mès doç en tracte. Mes calie trèir-lo de San Marcos; ac asseguraue Paula, eth gojat ac desiraue, e mès que mès era salut maumetuda der aprendís de jesuita ac exigie. Lo treiguèren e entrèc en Seminari, entà acabar era teologia. Siguec prèire, e auec un economat des boni e siguec cridat a predicar en San Isidro de Leon, e en Astorga, e en Villafranca e a on siguesse qu'eth canonge Camoiran, famós ja pera sua pietat, auie influéncia. Quan a Fortunato l'aufriren eth Bisbat de Vetusta, eth trantalhèc; milhor dit, demanèc de jolhs que lo deishèssen en patz: mès Paula lo menacèc d'abandonar-lo:

- "Aquerò ère absurd!" Solet ja non podie víuer. "Non per vos, senhor, peth gojat vos cau acceptar".
- "Dilhèu auie rason".

Camoiran acceptèc peth gojat. E anèren toti entà Vetusta. Mès aquiu se li cerquèc ath Bisbe ua majordòma e Paula seguic exercint des dera sua casa es foncions de suprèma inspeccion. Fermin anèc pujant, pujant; eth gojat valie, mès era sua mair mès. Era l'auie hèt òme, ei a díder, prèire; era l'auie hèt mainatge mimat d'un Bisbe, era l'auie possat entà arribar a on auie arribat, e era guanhaue çò que guanhaue, podie çò que podie…e eth ère un ingrat!

Ad aguesta conclusion arribaue eth Magistrau aquera net, que, dempús de longa convèrsa damb era sua mair, s'embarrèc en sòn burèu tà repassar ena sua memòria tot aquerò qu'eth sabie des sacrificis qu'aquera hemna auie hèt per eth, entà qu'eth pugèsse, entà que dominèsse e guanhèsse riqueses e aunors.

- "Òc, ère un ingrat! un ingrat!" e er amor de hilh l'arringaue dus lèrmes de huec que secaue, estonat de sénter umiditat en aqueres hònts seques pendent tanti ans.

"Com ei que ploraue eth? Causa estranha! Serie er alcoòl era causa d'aqueri plors? Dilhèu. Serie…çò que s'auie passat aqueth dia? Dilhèu tot barrejat. Ò!, mès tanben, tanben er amor qu'eth l'auie ara sua mair ère causa trenda, grana, digna, que l'elevaue dauant des sòns pròpris uelhs."

Dauric eth balcon deth burèu de land en land. Ja auie gessut era lua, que semblaue rodar sus era teulada deth dauant. Eth carrèr ère desèrt, era net fresca; se respiraue ben; es arrais palles dera lua e es bohades doces der aire li semblèren amorasses. "Quines causes tan naues, o milhor tan ancianes e tan desbrembades ère en tot sénter! Ò!, entada eth non ère nau, non, sénter eth pièch sarrat en guardar era lua, quan escotaue es silencis dera net; atau auie eth començat a meter-se malautís, aquiu enes Jesuites: mès alavetz es sòns desirs èren vagui e ara non; ara desiraue…tanpòc s'atrevie a demanar claretat e precision as sòns desirs… Mès ja non èren tristeses mistiques, ansietats de filosòf estacat a un teològ çò que l'aclapaue e produsie aqueth doç dolor que semblaue ua guiterosa dilatacion des fibres mès prigondes…" Era arridalha se li presentèc amassada ara boca, as caròles, as uelhs que l'auien balhat era vida… e rebrembèc un a un toti es còps que l'auie arrit. Enes libres aquerò se cridaue èster enamorat platonicament, mès eth non credie en paraules. Non, n'ère segur de qué aquerò non ère amor. Eth mon sancer, e era sua mair damb tot eth mon, pensauen grossièrament quan qualificauen de pecaminosa aquera amistat innocenta. Pro que sabie eth çò qu'ère bon e çò qu'ère dolent! Era sua mair l'estimaue molt, ada era l'ac deuie tot, ja se sap, mès… non sabie era sénter damb doçor, non entenie es afeccions fines, sublimes… l'auie de perdonar. Òc, mès eth necessitaue amor mès mofle qu'eth dera senhora Paula… mès intim, de mès aisida comunion per çò dera edat, dera educacion, des gusti. Eth, encara que s'estèsse damb era sua estimada mair, non auie casa, casa sua, e aquerò deuie èster era felicitat suprèma des anmes serioses, des anmes que pretenien meritar eth nòm de granes. Li mancaue companhia en mon; qu'ère evident.

D'ua casa deth madeish carrèr, per un balcon dubèrt, gessien es nòtes doces, flaques, guiteroses d'un violin que tocauen mans expèrtes. Se tractaue de motius deth tresau acte deth *Fausto*. Eth Magistrau non coneishie era musica, non la podie associar a scènes que corresponien, encara que comprenie que se parlaue d'amor. Eth het d'enténer damb delèit, coma entenie, aquesta musica insinuanta, ja ère molesa, ja ere plaser sensuau, perilhós: mès…didie tan ben aqueth violin es causes estranhes que sentie eth!

De ressabuda se'n brembèc des sòns trenta cinc ans, dera vida estèrla qu'auie amiat, feconda solet en subersauts e racacòrs, cada viatge mens ponhents, encara que mes soporifics entar esperit. Cuelhec ua pietat molt trenda d'eth madeish; e mentre eth violin gemegaue ara sua manèra:

Al palido charior
che vien degli astri d'or
dami ancor contemplar il tuo viso…

Eth Magistrau ploraue ath sòn laguens guardant ara lua a trauèrs d'ues telaranhes de hius de lèrmes que negauen es sòns uelhs… La guardaue ne mes ne mens que coma didie Trifon Carmenes en *El Lábaro* que la contemplaue eth, toti es dijaus e dimenges, es dies de huelheton literari.

"Qu'em amendridi!" pensèc en Fermin en cuélher ua idèa tan extravaganta. E alavetz se tornèc a imaginar qu'en aqueth sentimentalisme de darrèra ora deuie auer gran part dera copa de conhac, o çò que siguesse.

Dejós èren dies de compdes. Plan soent les ac cuelhie era senhora Paula ath brave Floiran Zapico, eth proprietari de *Era Crotz Ròia* dauant deth public e deth dret mercantil. Froilan ère un esclau blanc dera senhora Paula; ada era l'ac deuie tot, enquia e tot eth non auer anat ara preson; lo tenguie agarrat, coma era didie, pertot e plan per aquerò se deishaue veir coma patron deth comerci, sense pòur d'ua traïson. Lo cridaue de tu e fòrça viatges d'animau e tafurèl. Eth arrie, humaue era sua pipa, tostemp apegada ena boca, e didie damb ua tranquillitat de filosòf cinic: "Causes dera anma". Vestie de levita, e tenguie guants neri enes processions. Li calie semblar un senhor entà balhar aire

de verosimilitud ara sua proprietat de *Era Crotz Ròia,* eth comerci mès prospèr de Vetusta, eth solet en sòn genre, des de qu'eth miserable d'en Santos Barinaga s'auie arroïnat.

Era senhora Paula auie maridat a Froilan damb ua sirventa qu'era cuelhie en poble, ua des qu'auien precedit a Teresa enes sues foncions de puncèla apròp deth senhoret. Auie dormit coma Teresa ara, a quate passi deth Magistrau.

Aguest matrimòni ère ua recompensa entà Juana, era hemna de Froilan. Zapito entenec era proposicion dera sua patrona damb mina burlesca. Se pensaue qu'ac entenie. Mès eth ère molt filosòf: non se paraue en aqueres formalitats que d'auti guarden molt. Era patrona, en proposar-li eth matrimòni, auie pensat: "Aquerò ei quauquarren fòrt, mès ai d'eth se se revòute!" Froilan non se revoutèc. Juana ère molt bona mossa e sabie suenhar a un òme. Se maridèc Zapico e a londeman dera nòça, era senhora Paula, que lo guardaue de reuelh, damb un gèst de maufidança, dilhèu un shinhau empenaida "d'auer estirat massa era còrda" vedec qu'eth nòvi ère molt content, molt amable damb era, e hèt un siròp damb era sua hemna.

"Gròsses te les avales, Froilan, ès un valent", pensaue era en tot admirar-lo e mespredar-lo ath còp.

E eth arrie damb mès sornaria que jamès.

"Bona decepcion s'auie hèt a vier era senhora; s'era sabesse…", pensaue eth, humant era pipa. Mès qu'ei evident que jamès li didec ara senhora Paula eth secret d'aquera net qu'en era auec suspreses molt desparières des que supausaue era senhora.

Qu'ère eth solet secret que i auie entre patrona e esclau; era soleta mala pasada qu'era l'auie volgut jogar… e coma que tanpòc auie auut cap mau resultat, senon molt beneficiós entà Zapico, aguest seguie estimant ara senhora Paula. Era, en veder-lo tan content, bric ressentit, rabiaue de talents de preguntar; e eth, plan satisfèt damb era enganha dera patrona qu'auie anat en profit sòn, rabiaue per díder quauquarren; mès es dus carauen. Non i auie que cèrtes guardades mutuaus qu'ambdús se susprenien a viatges. Se trapauen soent hotjant cada un damb es uelhs en ròstre der aute entà trapar eth secret… Mès arren de paraules. Era senhora Paula arroncilhaue es espatles e Froilan arrie passant era man pes barbes de pòrc espic qu'auie dejós deth menton alisat.

Aquiu çò important èren es sòs. Es compdes tostemp ajustadi, nets. Froilan ère fidèu per convenença e per pòur. En aquera casa eth recompde dera moneda ère un culte. Des de mainatge s'auie acostumat en Fermin ara seriositat religiosa que se tractauen es ahèrs des sòs, e ath respècte supersticiós que se manejaue er aur e era plata. Aquiu baish, ena recodina de *Era Crotz Ròia*, ara quan non se passaue, des dera casa deth Magistrau per sosterranhs, coma supausaue era maledicéncia, senon per ua ampla pòrta dubèrta en terren, era senhora Paula, pujada en ua plataforma dauant d'un pupitre verd, repassaue es libres deth comerci e en ensàrries d'espart e borses greishoses compdaue e recompdaue er aur, era plata e eth cueire o eth bronze que Froilan l'anaue autrejant, de pès, en un gradon dera plataforma, mès baisha qu'era taula qu'en era era patrona repassaue es libres. Que semblaue era ua preiresa e eth un acolit d'aqueth culte platonic. Eth madeish en Fermin, es còps que presenciaue aqueres ceremònies, sentie un vague respècte supersticiós, mès que mès se contemplaue eth ròstre dera sua mair, mès palle alavetz, semblable a ua estatua de evòri, era d'ua Minerva auriòla, era Palas Atenea dera Crusologia.

Aquera net eth Magistrau non volec complàder ara sua mair baishant ena recodina, li hège hàstic; s'imaginaue qu'ath dejós i auie un gran uet de poiridura, aigües lordes estancades. Entenie vagui rumors luenhants deth tumar des monedes vielhes, dera plata e der aur, de timbre cristalin. Aqueri bronits amortadi pera distància pujauen peth uet dera escala, en silenci prigond de tota era casa. Eth violin tornèc a trincar eth silenci de dehòra damb notes tremoloses, que semblauen gratilhar

coma es esteles. Ja non se tractaue des ansies amoroses de Fausto ena guardada casta e blosa de Margarita; ara er instrumentista arrossegaue guiterosament pes còrdes deth violin es planhs dera Traviata moments abans de morir.

Eth Magistrau vedec campar per ua cantonada deth carrèr ua siloèta que s'apressaue damb pas trantalhant, e que caminaue ja peth trepader, ja peth riuet. Qu'ère en Santos Barinaga que tornaue entara sua casa (tres portes mès amont qu'era deth Magistrau, en trepader deth dauant). De Pas non l'arreconeishec enquia que lo vedec dejós deth sòn balcon. Mès abans, en passar peth costat dera casa qu'en era sonaue eth violin, Barinaga, qu'anaue parlant solet, s'arturèc e carèc. Se treiguec eth chapèu, qu'ère verd, de figura de còn trincat, e lheuant eth cap escotèc damb mina intelligenta. De quan en quan hège senhaus d'aprobacion… "Coneishie aquerò; ère era *Traviata* o eth *Miserere deth Trovador*, causa bona a tot darrèr".

"Perfecta…ment", didec en votz nauta; enorabona Agustinito… aquerò…aquerò… eth cultiu des arts… arren de comerci… en aguesta tèrra de panaires: Te?...

"Qu'ei eth hilh deth cerèr", higec guardant entà un costat, entath solèr; coma se l'ac condesse a un aute que siguesse ath sòn costat e mès baish qu'eth. Eth violin carèc e en Santos virèc era esquia, coma cercant es nòtes que s'auien acabat. Alavetz vedec cara a cara, illuminat per un fanau, un panèl de letres que didie: "*Era Crotz Ròia*".

Barinaga se curbic, hec un copet de man ena ala deth chapèu verd e estenent un braç, mentre trantalhaue ath miei deth riuet, didec:

- Lairons! Òc, senhor, didec en votz baisha, non retirèc ua soleta paraula… lairons; vos e era vòsta mair senhor Provedidor… Lairons!

Barinaga parlaue damb eth panèl dera botiga, mès eth Magistrau sentec brases enes caròles e abans de qué eth sòn vesin podesse notar era sua preséncia, se hec enlà deth balcon e sense eth mendre bronit, pòc a pòc, barrèc es veirines enquia non deishar mès qu'ua henerecla per a on poder veir e enténer sense èster vist. Entà màger seguretat baishèc era lum deth candelèr e lo metec ena cramba. Tornèc en balcon, entà espiar es paraules e es movements d'aqueth embriac que mespredaue tot er an e que aquera net, sense qu'eth sabesse eth perquè, l'espaurie e l'irritaue. D'auti viatges, ara madeisha ora, l'auie entenut en carrèr mormolhar imprecacions, mentre eth velhaue trabalhant, mès jamès auie volgut lheuar-se entà escotar es pegaries d'aqueth perdut. Pro sabie que les atribuie ada eth e ara sua mair era roïna deth comerci de quincalha que d'era viuie; mès, qui ne hège cabau d'un miserable, victima der aiguardent?

Barinaga seguie dident:

- Vos, senhor Provedidor, ètz vos un lairon, un simoniac, coma lo cridatz vos ath senhor Foja… qu'ei un liberau…aquerò ei, un liberau demostrat…

E coma que "Era Crotz Ròia" non responie, en Santos, dirigint-se ara sua pròpria ombra que se l'anaue pujant enes barbes segontes s'apressaue ara pòrta barrada deth comerci, cuelhent-la peth madeish senhor De Pas, li didec:

- Senhor escurantista! reaccionari!... vos auetz arroïnat ara mia familha… vos m'auetz hèt a jo eretge…masson, òc, senhor, e ara sò masson… coma resvenja… per…dehòra eth clergat!

Aquerò ac didec pro naut entà qu'ac entenesse eth susvelhant que hège torns pera cantonada. Er embriac sentec enes uelhs era claretat viua e desvergonhada d'un angle de lum que gessie dera lantèrna de Pepe, eth sòn brave amic.

Eth susvelhant, aqueth Pepe, coneishec a en Santos e s'apressèc sense accelerar eth pas.

- Bona net, amic; tu ès un òme aunèst… e t'è en afeccion… mès aguest reaccionari… aguest minja òsties, aguest talha-veles, aguest maudit tiran dera Glèisa, aguest Provedidor… ei un lairon, e ac torni a díder… Cuelh ua cigarreta.

Cuelhec era cigarreta Pepe, amaguèc era lantèrna, apropèc ara paret eth foet e didec damb votz grèu:

- En Santos, que ja ei ora d'ajaçar-se; voletz que daurisca era pòrta?
- Quina pòrta?
- Era dera vòsta casa…
- Jo non è ja casa… jo sò un mendicant… non ac ves? E en Custodio me pane er amor dera mia hilha… Jo non è familha. Jo non è casa…ne è cap topin en huec… E diden que beui!... qué me cau hèr, Pepe?... Se non siguesse per tu, per tu e per aiguardent…qué serie d'aguest vielh?...
- Au, en Santos, anem entà casa…
- Te digui que non è casa… dèisha-me…aué è causes a hèr aciu… Ve-te'n, vè-te'n tu… ei un secret… que non se sap… mès jo lo sai… les espii… les enteni… Vè-te'n, non me preguntes, vè-te'n…
- Mès non cau cridar, en Santos; pr'amor que ja s'an queishat es vesins de vos… e jo… qué voletz…
- Òc, tu… plan, coma que sò un praube… Vè-te'n , dèisha-me damb aguesta raça de bandids… o te trinqui eth foet en cap.

Eth susvehant cantèc era ora e seguic entà dauant.

En Santos lo convidaue a viatges a hèr ua copa…què auie de hèr? Ath delà, non solie cridar massa.

Quedèc solet Barinaga en carrèr, e eth Magistrau naut, darrèr des veirines miei dubertes, sense deishar de uelh ath que ja cridaue ath sòn laguens era sua victima…

En Santos tornèc ath sòn monològ interromput per maus d'estomac e per dificultats ena lengua.

- Miserables! didie damb votz patetica, de baish prigond, miserables!... Ministre de Diu!... ministre de mèrda!... Eth ministre que sò jo, jo, Santos Barinaga, aunèst comerciant… que non fòrci ad arrés… que non pani eth pan ad arrés… que non obligui as prèires de tota era diocèsi…aquerò…aquerò… a crompar ena mia botiga calitzes, patenes, olières, gasulhes, lampes (anaue compdant damb es dits, que trapaue damb dificultat), e ath delà, damb d'auti articles, coma ares; òc, senhor, que mos entenen es sords, senhor Magistrau! vos auetz hèt renauir totes es ares deth bisbat e jo que m'en sabí…ne crompè ua partida d'eres… pr'amor que credí qu'èretz… ua persona aunèsta…un cristian…Bon cristian te balhe Diu! Jesús… qu'ère un gran liberau, coma eth senhor Foja.. ei aquerò…un republican… non venie ares… e hège enlà as mercaders deth temple!... En resumit, que sò empenhat, embargat, desvalisat… e vos auetz venut centenats d'ares ath prètz qu'auetz volgut… que se sap tot… se sap tot, senhor reaccionari… *en* Simon eth Mague…Torquemada… Calomarde!... Vedetz ad aguest astut? donques enquia e tot ven òsties… e cera…a arroïnat tanben ath cerèr… E papèr pintat… Eth madeish a hèt tapissar eth Santuari de Palomares…qu'ac digue se non

era societat de Marcantes d'aqueth pòrt… s'ei un lairon…se ja ac è dit…un lairon, un Felip dusau… Escotatz, senhor tafurèl! jo non è aguesta net arren entà sopar…non i aurà huec ena mia codina…demanarè ua tassa de tè… e era mia hilha me balharà un rosari… Qu'ètz uns miserables!... (pausa). Vai quin sègle des lums! (senhalant eth fanau) me n'arrisqui jo des lums…entà qué voi jo fanaus se non pengen en eri as lairons?... Arrais e trons! e aguesta revolucion?... eth petròli! que vengue eth petròli!...

Carèc pendent un moment er embriac, e estramuncant arribèc ena pòrta de *Era Crotz Ròia*. Botèc era aurelha en trauc dera sarralha, e dempús d'escotar damb atencion, arric damb aquerò que criden enes comèdies arrir sardonic.

- A, a, a! venguie a díder, damb era gòrja e eth nas. Que ja son en tot hèr-li torns!... Aquiu laguens pro que vos enteni, miserables, non vos amaguetz… pro vos enteni com vos repartitz es mèns sòs, lairons; aguest aur ei mèn; aguesta plata ei deth cerèr…Que venguen es mèns sòs, senora Paula, que venguen es mèns sòs, cavalièr De Pas, o èm cavalièrs o non…es mèns sòs son mèns! Digui, me semble? Donques, au, que venguen.

Tornèc a carar e a botar era aurelha ena serralha.

Eth Magistrau dauric eth balcon sense bronit e s'inclinèc ena parabanda entà veir a en Santos.

- Entenerà quauquarren? Semble impossible…

E virant eth cap entar interior escur e silenciós dera casa, escotèc tanben damb prigonda atencion… Òc, eth entenie quauquarren… ère eth tumar des monedes, mès eth bronit ère confús, se podie conéisher se se sabie abans que compden sòs mès des deth carrèr non se deuiue enténer arren… ère impossible…Mès era idèa de qué era allucinacion der embriac coïncidisse damb era realitat lo desengustaue mès encara, l'espaurie, damb ua pòur supersticiosa…

- Aguesti miserables an aquiu tota era moneda dera diocèsi!... e tot aquerò ère mèn e deth cerèr… Lairons!... Cavalièr Magistrau, entenem-mos; vos predicatz ua religion de patz… plan, donc, aguesti sòs son mèns…

Se quilhèc en Santos; tornèc a fóter un còp de man sus eth chapèu verd e estirant era man e hènt un pas endarrèr, exclamèc:

- Arren de violéncies… Dauritz-vos ara justicia! En nòm dera lei, tà baish aguesta pòrta!
- Senhor en Santos, entath lhet! didec eth susvelhant, ja de tornada. Non posqui consentir que contunhetz escandalizant…
- Dauritz aguesta pòrta, esbauçatz-la, senhor Pepe. Vos representatz ara lei… plan, donc…aquiu son en tot compdar sòs.
- Au, au, en Santos, pro ja d'asenades.

E lo cuelhec deth braç entà hèr-se-lo a vier ara fòrça.

- Perque sò un praube… ingrat!, didec Barinaga en tot quèir en un prigond desalenament.

Se deishèc arrossegar. Eth Magistrau des d'eth sòn balcon, amagat ena escurina, les seguic damb era guardada, sense alendar, desbrembat de tot eth mon mens d'aqueth en Santos Barinaga que l'auie estat lançant hanga ena cara, des dera badina dera sua embriaguesa malerosa.

En Fermin ère coma espaurit, pendent era anma des va-e-veni d'aqueth embriac, des paraules que mès eructaue que prononciaue. "Podie ua copa de conhac, un dinar un shinhau fòrt, un shinhau de

Burdeus, costar aquera irritacion ara consciéncia, ath cervèth o a on siguesse?" Non ac sabie, mès jamès era preséncia d'ua des sues victimes l'auie costat aqueri caudheireds tragics que li passauen ara peth còs. S'imaginaue era botiga ueda, es estatgères desèrtes, mostrant eth sòn hons de color de chocolat, coma nichos premanidi entàs sòns mòrts… e vedie era casa hereda, sense un bualh entre eth cendre… Qui poirie manar-li ad aqueth praube vielh era tassa de tè qu'alendaue ena sua situacion; o bolhon caud… Quauquarren d'aquerò que se mèstre as malauts e as ancians enes sòn estavaniments.

En Santos e eth susvelhant arribèren, dempús d'ua bona estona, ara pòrta dera botiga de Barinaga, qu'ère tanben era entrada ara casa. Eth Magistrau entenec eth rambalh des còps deth foet contra era husta. Non daurien. Ath Provedidor lo consumie era impaciéncia. "S'aurà adormit aguesta beateta?", pensèc.

As sues aurelhes arribèren confuses e damb ressonància metallica es paraules deth susvelhant e de Barinaga; semblaue que parlauen en un idiòma estranh.

Repetic Pepe es còps e ath cap de dues menutes se dauric un balcon e ua votz aspra didec des de naut.

- Aciu qu'auetz era clau! Eth balcon se barrèc damb tarrabastalh. Entrèc en Santos ena botiga qu'ère coma eth Magistrau se l'auie imaginat, e deishant-se alugar peth susvelhant trauessèc eth trist magazem a on ressonauen es passi coma jos ua vòuta, e pugèc era escala tot doç, alendant damb fatiga. Eth susvelhant gessec, dempús d'autrejar era clau ath patron dera casa, barrèc d'un còp e se n'anèc carrèr ensús. Escurina e silenci. Eth Magistrau dauric alavetz eth balcon de land en land e estirèc eth còs sus era parabanda entara casa de Barinaga sajant d'enténer bèra causa.

Ara prumeria li semblaue apreension aquerò qu'entenie, coma se sonèsse laguens deth cervèth…mès dempús, quan se vedec lum darrèr des cristaus, eth Magistrau podec assegurar qu'aquiu laguens pelejauen, lançauen quauquarren sus eth solèr de husta…

Celestina, era hilha de Barinaga, ère ua beata ofidiana, se cohessaue damb en Custodio e tractaue ath sòn pair coma a un leprós que còste orror. Eth costat der Arcedian e deth beneficiat auie volgut trèir partit dera situacion deth malerós en Santos entà combàter ath Magistrau; entad aquerò conquistèren a Celestina; mès Celestina non podec conquistar ath sòn pair. Beuie eth senhor Barinaga e damb aquerò ja non se podie culpar dera sua misèria ath Provedidor. "Ei clar, diderien es partidaris d'en Fermin, tot s'ac despen en aiguardent, ei tostemp embriac e espaurís ara parròquia, com vò qu'eth clergat consumisque es productes d'un perdut… qu'ath delà ei un eretge? Aguesta qu'ère ua auta trista gràcia. A maugrat des repotecs e maus tractes dera sua hilha, Barinaga non auie volgut passar-se ath partit contrari. S'auie hèt liure-pensador e renegaue de tot culte e de tot eth clergat.

- Arren, arren, repetie, toti son parièrs; aquerò que ditz en Pompeyo Guimaran; eth mau ei ena arraïc; dehòra era arraïc! Tà baish era clerigalha!"

E coma mès embriac mès d'arraïc volie talhar. En bades era sua hilha li daue torment domestic entà convertir-lo. Solet artenhie hèr-lo plorar desesperat, coma eth malerós rei Lear, o que montèsse en colèra e li lancèsse ath cap bèth trast. Era auie fama de martira, mès eth martir ère eth.

Coma en Santos auie sospechat, Celestina non li volèc dar eth tè, ne tila, ne arren; non auie arren. Non auie huec, ne èren aqueres ores… I auec crits, somics e trasti per aire. Eth Magistrau, gràcies

ath silenci dera net, entenie vagui rumors dera peleja, que s'alongaue, coma se non auesse saunei en mon. Ada eth se li barrauen es uelhs, mès non sabie quina fòrça lo clauaue en balcon…

Aborrie en aqueth moment a Celestina. Rebrembèc qu'ère era joena qu'auie vist dies abans enes pès d'en Custodio ath costat d'un confessionari de darrèr der autar. Aquera tarde non l'auie arreconeishut. Auie mina de babau de sacristia…de quinsevolh causa.

Es rumors seguien. De quan en quan s'entenie eth bronit d'un còp sec. Darrèr deth veirau illuminat passaue de quan en quan un còs escur.

Eth susvelhant cantèc es dotze ena luenhor.

Ara seguida cessèc eth bronit amortat e confús de votzes.

Eth Magistrau demorèc. Non tornèc eth rumor. "Ja non pelejauen".

Era claror deth veirau despareishec de ressabuda. Eth Magistrau seguic espiant eth sienci. Arren; ne votzes ne lum. Eth susvelhant tornèc a cantar es dotze… mès luenh. De Pas alendèc damb fòrça e didec entre dents:

- Que ja deu èster en tot dormir-la!

E s'entenec eth bronit discrèt d'un balcon que se barre damb pòur de trebolar eth silenci dera net.

Cauishigant tot doç, entrèc en Fermin ena cramba. Darrèr deth paredon entenec eth cruishir des huelhes de milhòc deth matalàs que dormie Teresa, e dempús, ua alendada fòrta. Eth Magistrau arropic es espatles e se seiguec en lhet.

"Es dotze auie dit eth susvelhant, ja ère deman! ei a díder, ja ère aué; en ueit ores era Regenta serie as sòns pès cohessant es sues colpes qu'auie desbrembat er aute dia".

- Es sòns pecats!, didec a mieja votz eth Provedidor, damb es uelhs tachadi ena ahlama deth quinquet, se jo auessa de cohessar-li es mèns!.. quin hàstic li harien!

E laguens deth cervèth, coma martelhades, entenie aqueri crits d'en Santos:

"Lairon… lairon…*sacristanòt*!".

Generalitat de Catalunya
Generalitat de Catalonha

GOBIERNO DE ESPAÑA
MINISTERIO DE CIENCIA E INNOVACIÓN

Diputació de Lleida

INSTITUT D'ESTUDIS ILERDENCS

Ajuntament Naut Aran

BAQUEIRA/BERET